

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Rahbek, Knud Lyne.; K. L. Rahbek.

Erindringer af mit Liv

Vol. 2

Kbh. : Jens Hostrup Schultz, 1824-29

5 bd.

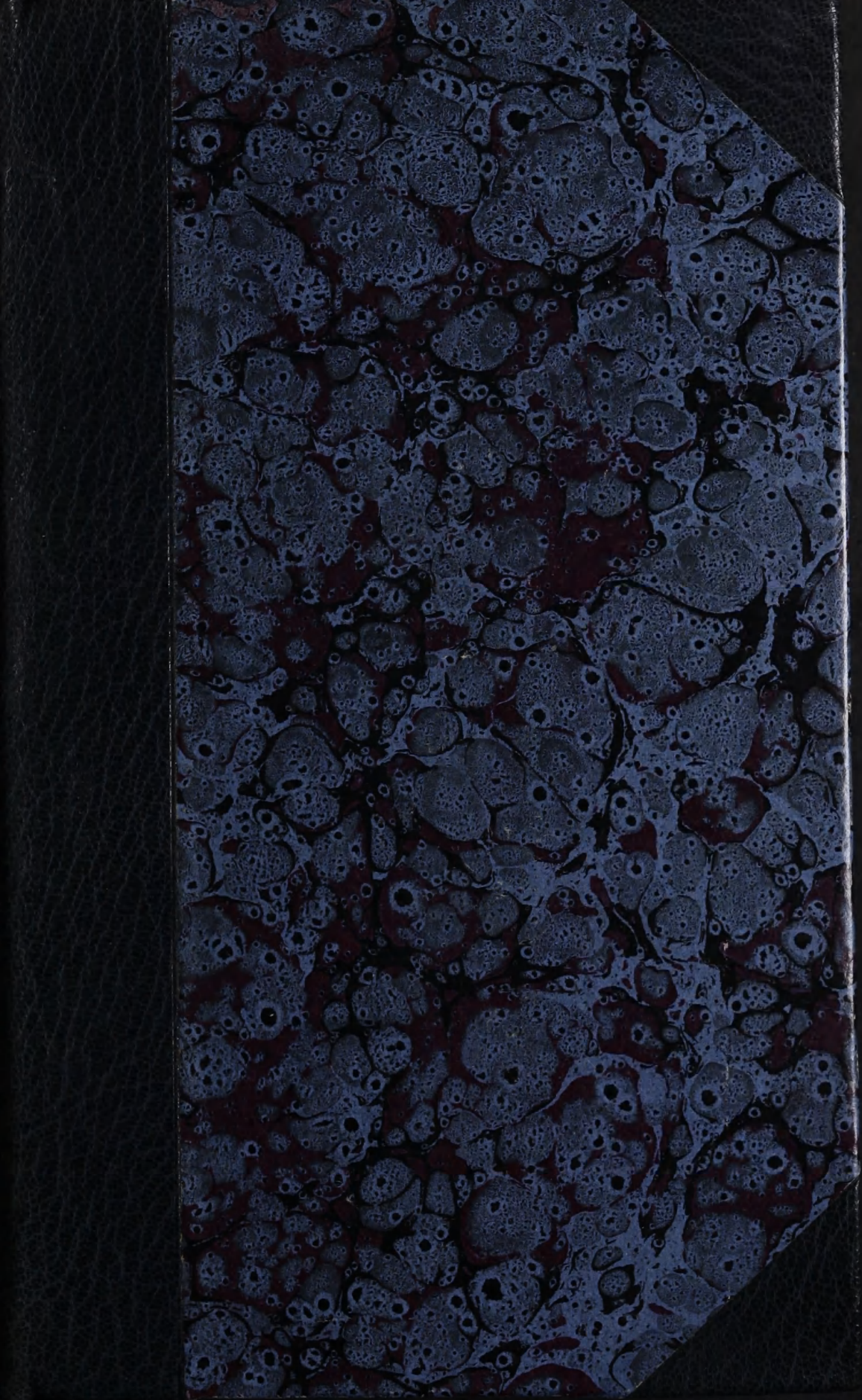
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

45,-183,-8°

ex. 1

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130016913538

Erindringer

af mit Liv.

Ved

K. L. Rahbek,

Professor og Theaterdirecteur, Ridder af Dannebrog.

~~~~~
Anden Deel.

Kjøbenhavn.

Trykt hos og forlagt af Directeur Jens Høstrup Schulz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

1825.

3114

Hor. Carm. lib. 2 od. 16 v. 19-20.
 Patrie quis exsul
 Se quoque fugit?
 Hor. Carm. lib. 2 od. 16 v. 19-20.

Hor. Carm. lib. 2 od. 16 v. 19-20.
 Patrie quis exsul
 Se quoque fugit?
 Hor. Carm. lib. 2 od. 16 v. 19-20.

(22)

Hr. Doctor Theologie

J. P. Mynster.

Min Ven!

Uagter det ikke er Skik og Brug, flere Gange, forved de forskiellige Bind af et og samme Skrift, at sætte gientagen Tilegnelse til samme Mand, og uagter nærværende Skrift uden al formelig Tilegnelse vilde være den Mand helliget, hvis venlige Opfordring gav det sin Tilværelse, hvis Eierlige Opmuntring har fremskynnet dets Fortsættelse, synes det dog paa den anden Side naturligt, at man med det, man om et saadant Skrift kan have offentlig at sige, henvender Talen til den, der i mere end een Henseende her har den første Stemme.

At det, for enhver Forfatter saa høist critiske, Spørgsmaal: quid dem? quid non dem? med dobbelt Betænkelse maa fremstille sig for den, der drister sig at levere en Autobiographie, vil vel neppe nogen kalde i Tvivl; og at det fremfor Alt maa være mig af yderste Vigtighed, ikke ved noget, jeg her maatte meddele eller fremføre, at formindste eller forspilde det hæderfulde Vidnesbyrd, Du, som en høist hæderværdig Forsamlings Ordfører, i Overværelse af ikke faa af Danparnassets Øpperste, ved en videnskabelig Borgerfest, gav mig med de stolteste Ord, der nogensinde over

”Den fuldkomneste og lærerigste Classe af Levnetes
beskrivelser — siger vor fælles dyrebare Ungdomsven,
den saa høiligen ærværdige Liebenberg, i den Biogra-
phie af Addison, hvormed han har prydet sin Vens
Ovstigaards efterladte Oversættelse af dennes Cato —
staaer endnu tilbage: den mærkelige, den fyndige Mand
kan selv sætte Haand til Papiret, og lade os skue ind
i sin Siel. Ja! naar han besidder en Rousseaus Re-
delighed og Aabenhiertighed, en Morizzes Skarpsindig-
hed, da bliver han sin Slægts sande Velgiører, om end
den samme Gytt, hvor Lyset første Gang mødte hans
Øie, havde indsluttet ham inden sine Vægge, indtil han
omstiftede dem med Ristens end snævrere Giale —
Besidder han ikke disse Egenstæber, da lægge han Pen-

nen bort, hans Arbeid vilde blive af liden eller ingen Nytte."

Er det ei gavnligt, vi gjøre, er al vor Hæder en Daarstab! Disse Phædri Ord, som vare Valgsproget paa det tidligste Arbeid, hvormed jeg fremtraadde for mine Medborgeres Vine, er hele min lange Bane igiennem vedblevne at være mit uforanderlige Løsen; og med dette i Ziirtet, haaber, og ønsker jeg, at nedlægge den sidste af mine sløvstrevne Penne, naar den skal samles til de øvrige, for at lægges, efter min hedengangne Islands mig usorglemmelige Broderord, under mit Hoved, at berede mig et blødt Leie i den sidste Stund.

At dette med et Arbeid, som nærværende, af mere end een Aarsag, maa fremfor Alt være min Idræt, behøver jeg neppe at sige. Ikke drømmer jeg — for at bruge vor Liebenbergs Udtryk — om at blive ved dette Skrift mine Brødres Velgiører; hvad jeg fattes hertil, veed maaskee ingen bedre, end jeg; at det midlertid ikke er Villien, jeg savner, tager jeg ikke i Betænkning at tilføie. De Talenter, jeg maatte mangle, staaer det ikke i min Magt at give mig; desmere bliver det min Pligt, at man ikke skal savne, hvad jeg

er istand til at yde, og dette er Aabenhiertighed og Redelighed; jeg paaafionner med Taknemmelighed, at Personer, som det er Gæder at behage, i det forrige Bind have erkiændt og bifaldet disse Egenskaber, og jeg smigrer mig med det Haab, at de ikke i mindre Grad ville findes i dette. At mig vigtige og dyrebare Stemmer have havt at indvende mod adskillige af mine Bekiændelser, i Henseende til mine videnskabelige Efterladelses-Synder, har jeg i selve dette Bind berørt, og besvaret, og vil kun her takke dem, fordi de, fritiændende mig for al fremtæt Beskedenhed, i hine Bekiændelser blot have troet at finde Spor af den tungsindige Stemning, som vist nok Aarene ikke formindste. Da jeg i nærværende Bind med samme Frimodighed har tilstaaet adskillige Ubefindigheder, Daarskaber, Ungdomsstreger, som jeg er saare langt fra at besmykke, men som, man muligt kunde finde, jeg bedre kunde fortiet, tillade man mig blot at spørge: havde da dette Skrift endnu været et sandru Skilderi af mig selv?

Dig — kærester Nynster! — behøver jeg ikke at føre denne Undskyldning for; det var i mine Ungdoms-aar, og da hin Ungdommelighed var saare langt fra

at være i Aftagende, Du skænkede mig det Venſkab, ſom
ſnart to Marsneſe have beſættet og beſeglet; ikke har
Du førſt af den os begge ſaa kiære Nathan den Viſe
behøvet at lære:

    Hvad Seil vor Dyd fremſpirer af;
det er ikke blot Digteren, der efter Boileaus ſkarpsin-
dige Anmærkning, ſtundum hæver ſig med dobbelt Kraft,
fordi han føler, han har Seiltrin at gientøbe; og
lykkes end dette ikke altid, ſom jeg paa ingen Maade
tør gjøre denne Paastand med Genſyn til mig, da er
ſelv Beſtræbſen derfor et gavnligt, et ikke ulærerigt
Exempel.

End lættre vil jeg hos Dig finde Overbærelſe med
mange Ubetydeligheder, ſom her ere bevarede; deels er
det diſſe parva, niſi ſiunt quotidie, der udgiøre Menneſkets
egenlig Characteriſtiſke; i de ſtore lidenſkabelige Øieblikke er
man ſtundum over, ikke ſiælden under ſig ſelv; kun i
Gverdagslivet er man, hvad man er; ogſaa tør det
nu og da være Tilfældet, at den Begivenhed, der nu
ſynes ubetydelig, var en Sugl, der i det, den ſløj over
vore Hoveder, lod et Frø falde, der førſt efter en Aar

række vil spire, og blomstre, og frembringe, hvad man
da vil studse over, hveden det kom.

Hvad jeg imidlertid, ved at giennemløbe paa ny
dette Bind, med Stolthed har følt, og hvad jeg med
fornyet Glæde føler, i det jeg slutter denne Tilskrift, er,
med hvor fuld Søje jeg kan her gøre hin brittiske Dig-
ters Ord til mine:

Friends I have made, that envy must commend,
But not a foe, that I might wish a friend.

Sættehuset, den 14 April 1825.

Din Ven

K. L. Rahbek.

Mine Vandreaar.

Faimus Troes.

Virg. Æn. libr. 2. v. 325.

”Den Afsteedtagen har Gottsched fundet op,”
skal, efter Carl Cramers Fortælling, Klopstock have
havt til Mundheld, for at betegne, hvor feedsomme-
lig han fandt denne Ceremonie. I Begyndelsen var
jeg vel ikke saa aldeles villig til at samtykke dette
Sandsagn, da jeg tvertimod med min hele Fortiær-
lighed for det høitidelig Bemodfulde giennemnød, hvad
Gøcting i fire Linier, der ere blevne mig uforglem-
melige, saa ganske efter mit Hierte har skildret:

Det er saa sødt, naar man tilsidst
I Taare, Bryst ved Bryst, henrinder,
Til Gienstyn Mulighed udfinder,
Og sætte stedse meer fortværig Frist.

Ogsaa var det, ligesom ikke blot alle Mine, fra min
ædle Fader, og min kjerlige Moder, og min barnlig-
hulde Søster Sophie af, men endog de, jeg hidtil
mere havde regnet for blotte Bekjændte end for egent-

Prindringer af mit Liv. 2den Deel.

(1)

lige Venner, ved min tilstundende Vortgang opbed Alt for at binde mig til det Fædreland, som det maaſkee juſt ſalbt mig ſaa tungt at forlade, fordi jeg anſaae det for uafgiort, om jeg i ſin Tid kunde og burde ønske at ſee det igien; og mindes jeg fra hine Dage mere end een ſkøn giennemnydt Aften, hvis Honningbæger var ſaa meget mere beruſende, da det uventet og aldeles tilfældig frembed ſig, og hvoriblandt iſær een ſtaaer mig i kiær Erindring, da jeg paa en Spadſeretour fra mit kiære Jagersborg, hvor jeg var ude at tage Afſkeed med Tante Lyne, traf uformodentlig Roſings i Dyrehaugen, og nu ned der nogle fredensborgſke idylliſke Timer med dem. Uforglemmeligt, ſkiendt betegnet med et jovialere Stempel, er mig et Afſkedsgilde, jeg hos mig ſelv gav en Kreds, der kaldte ſig de Tolv — (Roſing, Wiwet, Holm, Cold, Kiærulſ, Brorſon, Tetens, Eſtrup, Zahrtman, Rogerth, og jeg troer, M. W. Kall), og hvis Munterhed ſærdesles forhoiedes, da min Fader — der i Forveien havde ſpurgt mig, om jeg ikke bad ham, og ſaaet til Svar: det torde jeg ikke, men velkommen ſkulde han være, om han kom — midt under Maaltidet paa ſin Hiemvei fra Dreyers Club kom over til os med ſin Svoger, min Barndoms Kammerat P. Drog. Hvormeget Liv derved kom i Tingene, viiſte adſkillige fra den Aften bevarede Anecdoter. Saaledes troede Roſing at viſe megen Fornuftighed ved at liſte ſig bort noget for de øvrige, da det allerede var temmelig ſilde; men kunde

ikke begribe, hvorfor de, han mødte paa Gaden, saae saa vist efter ham, indtil han næste Dag erindrede, at han i klart Maanestien var gaaet hjem med udslaget Paraply, ja endog havde strøget Regndraaberne af ved sin Port; saaledes formanede vel min Fader de Dvrige, der samtlig fulgte ham hjem, til at være mindre heirostede; men da de naaede store Kongensgade, gav han ikke blot Tøret op, da de nu vare i hans Gade, hvor Bægteren kiendte ham, men opfordrede ydermere dem samtlig til at bringe Rosing en god Nat, da de saae Lys paa hans Bindue i tredie Etage; saaledes erkjendte Wiwet Dagen derpaa, da vi atter vare samlede hos Eold, at han forrige Aften havde havt sin Befomst, siden han var klavret over Jerngitterporten ved Frederiks Hospital, og kommet vel derfra, hvilket han i ædru Stand ikke trøstede sig til at giøre efter; saaledes tilstod Kierulf, at han den Aften havde saaet et Begreb om det, Sømændene kalde Misvisning, da han paa Hiemveien fra Hospitalet havde listet sig forved de andre, og troede at styre Coursen lige ad Østergade, indtil han med Forundring fandt sig midt i Biingaardstræde.

Men efterhaanden begyndte formeget dog at blive formeget, især da jeg ti Dage for Modvind maatte opholde mig i Kiøbenhavn, efterat mit Tøi var ombord paa Paketbaaden, hvormed jeg skulde afgaae, og een efter en anden af mine kiæreste selv bad mig, ikke daglig ved nye Afskeder at oprive det noksom blødende

Saar. Blandt disse var min kjerlige Moder, der, om jeg ikke husker meget feil, laae i Barselseng, og altsaa ingen Sindsbevægelse taalte. Sophie Melchior havde man faaet paa Landet, da man frygtede, at vor Afsked vilde virke for hæftig paa hende; da hun midlertid ved min forsinkede Afreise kom tilbage, medens jeg var her, fik hun alligevel mit skriftelige Farvel, og man bildte hende ind, jeg var alt borte; men hun blev ikke lidet forundret og fortrydelig, da hun ved min endelige Afgang fik et nyt Afskedsbrev fra mig, med Svar paa et, hun havde skrevet til mig, i den Tanke, det skulde møde mig i Kiel, men som jeg modtog her. Jeg maatte altsaa tilsidst opholde mig i et Slags Incognito, og det eneste Huus der vedblev at staae mig aabent til den sidste Aften, var Rosings, hvor da hun ogsaa tog endelig Afsked med mig. Nu havde jeg da det Held, for saavidt at slippe bort næste Morgen, da Rosing og Wiwet fulgte mig paa Toldboden; jeg rev mig af deres Arme, saae endnu eengang efter dem, søndertraadde i mismodig Harm mit Dieglas, som et mig herefter ubrugeligt Redskab, og blev nu ført ombord paa Paketbaaden. Men derfor var jeg ikke stort videre; to Dage maatte jeg ligge for Anker i Sigte af Kjøbenhavn, og harme mig over Savnet af mit Dieglas. Vel stræbte jeg der efter at forslaae Grillerne deels med en ganske snorrig fransk Kiebmænd, som strax ved sin Ankomst paa Skibet tildrog sig min Opmærksomhed, ved den meget

tragiske Tone, hvori han, da han savnede sin Madskurv, udbød: "Diable! ou sont mes saucissons? jeg ave tabt mine pauvre saucissons;" deels mellem Skibsfolket, hvis mig nye Sprog og Bæsen morede mig, og hvis store Naade jeg vandt ved at forelæse dem paa Begjæring Jeppe paa Bierget. Men Savn og Sorg drev mig dog snart ned i min Cahyt, hvor jeg maatte udgyde mit Hierte i et Brev, som i dette Dieblis ligger for mig, og hvor jeg høitidelig gientog en Ben det Ord, jeg havde givet mig selv, ikke at komme tilbage, uden jeg havde den Forvisning, at komme min fordums Kreds til Glæde.

Snart gav to Dages Storm mig andet at tænke paa; endelig naaede vi ned til Bordingborg; jeg betraadde uventet Sielland igien, overraskedes af hiint mit stedse siden saa høitelskede Vndlingssteds romantiske Beliggenhed, gik derfra over til den liden i Nærheden liggende Ø, Mæsned, hvor jeg tilbragte et Par meget behagelige Timer, mindre med at spille Regler, end ved en Samtale med en ligeledes for Modvind der ankret Medicus Burchardi, med hvem jeg kunde tale om vor Litteratur, og vor Skueplads, og der talte om begge efter mit Sind. Men da vi nu skulde derfra igien, havde Capitainen, paa min Forban, givet den ene af vore to Mand Lov at blive i Land hos sin Kone, som boede der paa Den, og den anden havde druffet sig en forsvarlig Ruus; der havde reist sig en stærk Vind, som slog vore Seil i Stykker; vi skulde

nu roe ad til vort Fartoi, og Capitainen spændte i, som en Mand; men Strøm og Storm blev stedse værre; jeg mistede min Hat i den Fart, og Regnen og Bølgerne slog mig over Hovedet; Franskmanden, som var med, vreed sine Hænder i eet væk, og raabte: "Ah Monsieur! nous sommes perdus, nous cou-lons a fond;" hvorpaa jeg ikke vidste at give ham anden Trøst, end et meget koldsendigt: "ça se peut bien;" endelig efter halvanden Times Møie og Besvær, kom vi de øvrige Skibe saa nær, at en anden Paketbaad, som laae der for Modvind, fik et Toug stukket ud til os ved Hielp af en Tonde, og vi saale- des først kom ombord der, og saa til os selv. Mær- keligt er det midlertid, at jeg, som ellers er saa uhyre tilbøielig til Søsuge, paa tvende høist eventyrlige Sei- ladser af dette Slags, jeg har havt — den anden i 1796 fra Landskrone med Malte Brun og Carl Heger — ikke har havt mindste Mindelse deraf, formodentlig fordi i en saa erkjænt Fare Sjælen, endog uden at føle Frygt, er saa spændt, at det døver de legemlige Fornemmelser.

Efter 10-12 Dages Seilads naaede jeg da om- sider Kiel, og samledes med Samsø, der var afgaaet fra Kiøbenhavn, medens jeg var paa Fredensborg, og altsaa allerede nogen Tid havde været paa sit Depor- tationssted, og var hiertelig kied deraf. Midlertid havde vi den Lykke, strax at træffe her paa vakkre Lands- mænd, især den brave Keyser, der var, som Hovme-

ster, med en for ikke længe siden afdød Baron Walmoden, og kom ved dem i Kiendskab med adskillige flinke Kielere, særdeles nuværende Statsraad Niemann, paa hvis Bæreller vi kom til at boe, da han skulde forlade Akademiet for at gaae til Göttingen med en Grev Ahlesfeldt, samt en ved Character og Kundskaber udmærket Theolog Thormöhlen, nu Præst i Siebeneichen. Senere blev jeg kiendt med nuværende Geheimeraad P. C. Stemann, der snart fra mange Sider fordunklede dem alle hos mig, og med hvem jeg kom i saameget noiere Forbindelse, da han boede i et dansk Huus hos Justiceraad Iselins, hvor jeg efter nogen Tid snart blev som Søn af Huset.

Alt dette kunde midlertid paa ingen Maade erstatte mig, hvad jeg savnede og havde forladt i Kiøbenhavn; saameget mere, som mit hele Liv i Kiel i Begyndelsen var travel Orkesløshed, da det var mod Enden af Sommerhalvaaret, saa der ingen Collegia havde været for mig at besøge, om jeg end havde havt Tilbøielighed dertil, og da min i Begyndelsen meget indskrænkede Kreds aldeles ikke var indrettet til at forsyne mig med ny interessant Læsning, saa næsten her hele min Tid hengik med at længes efter Breve fra Kiøbenhavn, og skrive derhen; thi selv Kiels deilige Egne, som siden ere blevne mig saa usigelig kiære, vare mig tomme, da der ingen var, der kunde indvie dem for mig, som fordum mit dyrebare Fredensborg; især vare Aftenerne mig uudholdelige.

Under disse Omstændigheder var det meget let for Niemann, der, inden han reiste til Langeland efter sin Greve, vilde til Altona at besøge sine Forældre, at overtale Samsø og mig til at tage derhen med ham, og kan jeg ikke nægte, at denne By paa denne Reise fik det Sted i min Naade, som den siden har bevaret; dens yndige Beliggenhed, især det fortryllende Bannershof, nu Rainvilles Hauge; den Fornøielse, i Floks overmaade vakre Auberger, at træffe paa adskillige Landsmænd, i Særdeleshed en gammel Litterator ved Pavn Zwergius, da ansat ved Taffotteriet, der fra mangfoldige Sider interesserede mig meget, og fattede særdeles Godhed for mig; ikke at tale om den Glæde, i det nærliggende Hamborg at kunne see Skuespil, gjorde mig Altona saare kjær.

Uheldigvis var dog dette i den mislige dreierste Entreprises Periode, da, efter Schüzses meget rigtige Utrøring i hans hamborgske Theaterhistorie, til Kunstens og Smagens Skade, det reciterende Skuespil sattes tilbage for det mindre vigtige pantomimiske og musikalske. Ogsaa fik jeg i de tvende Forestillinger, jeg bivaanede, kun eet Skuespil, Amtmann Graumann, en skrøderst Bearbejdelse af den ogsaa hos os, for Hovedrollerens mesterlige Fremstilling, saa yndede Bonden som Dommer, men to Syngespil, hvoraf det ene var den berømte Pudderoper, som Schüz kalder det, de forliebte Haandværksfolk, hvor Samsø og jeg vare fuldkommen enige om, hvad Schüz siden har

sagt til Roes for Stegman, som Stomager Bødt,
 Eule, som Smedden, og fremfor Alt, Unzelmann,
 som en uovergaaelig Partout, der fortiente den Roes,
 som i slige Roller er saa sielden, at hans Affecta-
 tion var aldeles uaffecteret, og der saa meget mere
 faldt mig paa, da jeg saa Uger tilforn paa Fredens-
 borg til Audientsen hos Dronningen var blevet frise-
 ret af en virkelig Partout, en Theaterfriseur Sæner,
 som i det han satte min ene Bukkel, sang af Wielands
 Alceste: Freund, zittre nicht! derpaa i det han gik
 over til den anden, gjorde en Pirouette bag min Ring
 til de Ord: Was Hercules verspricht, og nu tog
 fat paa Bukkelen, syngende med de behørigke Trima-
 lanter: das wird er ha — a — alten. Ligeledes ser
 jeg, saavel af min dramatiske Dagbog, som af et
 Brev til Rosing, at Sangerinderne Dem. Keilholz og
 Mad. Müller ikke fandt mindre Naade for vore Dine,
 hvilket midlertid ikke i samme Grad var Tilfældet med
 Mad. Stegman, som Constance. Den anden Ope-
 rette var det foregivne Hereri, hvor Spillet mindre
 fyldestgjorde mig, da jeg hiemme fra havde medbragt
 Idealer, som jeg her ikke fandt opnaaede.

Da Af Amtmann Grauman, kom jeg, ved hvad Til-
 fælde, veed jeg ikke mere, til at forsomme første Act,
 og kunde altsaa, da Stykket var mig ukjendt, ikke
 ret sætte mig ind deri. Her saae jeg første Gang tree
 Kunstnere, der i det følgende oftere vil forekomme:
 Fleck, hvem jeg samme Aften gjorde Kiendskab med,

der vel ikke fyldestgjorde mig i Bondens Rolle, men hvis stældne Kunstanlæg jeg dog erkiendte; Zuccarini, hvis Bærd i faste og stolte Roller alt her faldt mig paa, og den ældre — siden frankfurtske — Beck, der især vandt min Naade ved den Ild og Natur, hvormed han greb sin Flint, og foer ud, da han horte, hans Søster var voldført. Meget interesserede mig ogsaa — den i Schröders Levnet ofte omtalte — Dem. Reimers, hans Moders Fosterdatter, og just ved de Egenskaber, det meget har glædet mig baade hos Meyer og Schüge at have fundet anpriste, Natur og Hierte-
lighed. Ogsaa Unzelmanns gamle General fandt jeg præget med Geniets Stempel, men der nok ikke var afstrykt med vedborlig Flid. I øvrigt kan jeg ikke undlade at anmærke, at jeg alt da, som det hamborgske Theaters Hovedfortrin, erkiendte den naturlige Conversationstone og det huuslige Spil, der endnu, 42 Aar efter, den Dag i Dag gjør mig denne trolig vedligeholdte Skole saa kjær, og der saa forunderlig contrasterer med det nyere Kunstleri, som fra Tid til Tid med saamegen Prætension træder op ved Siden deraf, uden at drømme om, hvor ilde det i Sammenligningen tager sig ud. Dog maa jeg tilstaae, at dette vel kun tør være Tilfældet i de Nine, for hvilke Schröders, Mad. Schröders, Mad. Starkes, og deres ædle Jævn-
ningers Skygger uafsladelig svæve over den Skueplads, de fordum indviede, som de svæve for mine.

Vort Ophold i Hamborg og Altona var midlertid hverken synderlig langt, da vi forlod Kiel den fjerde September, og alt var der igien den ellevte, heller ikke blev det saa behageligt, som det tegnede, da Samsø der, og ved en meget ubehagelig Anledning, i et Besøg hos Niemanns vakkre Familie, fik et Anstød af sin Sygdom; at midlertid Kiel ved Hiemkomsten endnu mindre vilde smage, end forhen, er meget ligefrem.

En i sig selv høist ubetydelig, men dog ved Omstændighederne mærkelig Forandring, som jeg strax ved mit Komme til Kiel foretog, var, at jeg lod mit røde Haar afraage, og anlagde en blond Paryk, som jeg havde medbragt fra Kiøbenhavn. At det ikke var for at bøde paa mit angennemte Udseeende — som et da giengs Mundheld lod — behøver jeg neppe at forsikre; deels var det væmmelige Smukheds Coquetterie og Udonis Prætensionerne mellem vort Kion dengang aldeles ikke Dagens Orden, og det var nok til at gjøre et Menneske latterligt, at han gav Anledning til at kunne mistænkes for sligt; deels var det mig fra min Skolegang, om ikke maaskee alt før den Tid, dybt indprentet, og ved mine sceniske Forsøg ydermere indskærpet, at jeg i saa Henseende aldeles ingen Forandringer havde at gjøre; men ikke desmindre havde mit Haars eengang for alle bandlyste Farve spilt en saa harmelig Rolle i mit Livs Drama, at en Forandring

i saa Henseende hørte med mellem de Betingelser, jeg fastsatte mig selv, inden jeg vilde tænke paa at see Danmark igjen. Midlertid maa jeg tilføie, at mine Parykker vare saaledes giorte, at, da de daglig efter dækkende Skik blev friserede paa mit Hoved, endog mine særdeles nye Bekjendte toge dem for eget Haar, skienet det aldrig faldt mig ind at udgive dem derfor, og at f. Ex. min Ven Jünger Dagen for, jeg reiste fra Leipzig, blev særdeles forundret over at see dem hænge oppe hos mig, og gjorde sig en Spøg af, da jeg netop paa Reisen aflagde dem, i den Indbildning, at mit nyvorne Haar i de halvandet Aar havde skiftet Farve, med min Hirschfanger at gienne-
nemmere disse to Paradiisfugle, som han kaldte dem.

Strax efter min Hjemkomst til Kiel afgik Niemann til Langeland at hente sin Greve, og bivaanede jeg da ved hans Afskeds-gilde den første Landesvater, men som ikke nær havde den høitidelige Interesse for mig, den siden fik; deels maaskee, fordi det da endnu var Brug i Kiel at synge Keiser Joseph, hvilket forargede mig som dansk, og som, jeg ikke længe efter blev Anledning til, blev forandret; deels maaskee og fordi ved denne Leilighed den da nye af Niemann udgivne academisches Liederbuch blev ligesom indviet, hvis nye og forfinede Sange ikke for de gamle Forsangere, og altsaa heller ikke for de Medsyngende, og Tilhørende, havde den Interesse, som de giennem en lang Række af Generationer overantvordede, af mange

og mangehaande Grindringer indviede ældgamle Burschenlieder. I øvrigt seer jeg, at jeg i mit Brev til Rosing har anmærket, at dette Afsteedsgilde gik af uden al Ruus, hvilket jeg overhovedet saa temmelig uden Undtagelse maa sige de kielske Studentercommerce paa, og hvortil maaskee den derved herskende Høitidsorden, der giver den saakaldte Præsæs det i Magt, at slutte, naar han i mindste Maade forudsæer, det tegner til Uorden, ikke lidet bidrog, og var især den daværende Almeeenpræsæs, min Ven Bremer, der endnu som en agtet Elding lever i Nærheden af Kiel, ogsaa fra denne Side, en mageløs Formand.

En anden hermed ikke ubeslægtet Anecdote, som omtrent maa være samtidig hermed, vil jeg ved denne Leilighed medtage. Jeg har i det foregaaende tilstaaet, at skiondt jeg saalidet til Tid og Sted ansaae det for Banhæder at sees med en ærlig Ruus, at jeg ikke engang vilde give den, i hvem jeg ellers erkjendte mit Livs gode Genius, mit Ord paa, at vogte mig derfor, medens jeg var ude, har jeg dog altid haft en Modbydelighed for al Morgenpimpen. Frokoster vare midlertid den Gang Mode i Kiel. En vakker ung Landsmand, nuværende Generalkrigscommissair von Deurs, som boede i Huus med Samsø og mig, indbød os til en Frokost; Samsø, som ikke sjælden spottede Blod efter at drikke een Copken, og som overalt unddrog sig den kielske Studentercommerce, undslog sig for at komme; desmindre fandt jeg mig

beføiet at udeblive, da det var hos en dansk; derimod undskyldte jeg mig for at snapse. Da man nu naturligviis begyndte at formalisere sig derover, tog jeg min Beslutning meget kort, og sagde: naar jeg drak Brændevin, drak jeg det aldrig af Fugleglas. Værten bragde mig da, med Forsikring, at den Hindring var let at have, et Viinglas, der holdt en Pægel, og skienkede det fuldt af Conjac, som jeg flux stak ud; min Sidemand, der var sagkyndig Mand *) i saa Henseende, brød ud: "de Kerl kann soopen;" "mine Brødre! tog jeg til Orde: de har nu seet, at det ikke var af Snærperi, jeg undslog mig, og at jeg kan tage mit Glas; nu tillader De mig at erklære, at, saa længe jeg er i Kiel, smager jeg ikke Vin eller Brændevin om Morgenens hos noget Menneske; om Aftenen er jeg til Tjene-

---

*) At jeg ikke giver den her omhandlede en ufortient Berømmelse, viser følgende Anecdote: Han var en stadig Gæst paa et Spisequarteer, hos en Viintapper Straus, og altid den første, der kom, og den sidste, der gik; og lod sig i denne lange Session den ene Pæl give efter den anden; da dette nu gik temmelig tit paa, foreslog jeg ham en Aften, at gjøre det kortere, ved at lade sig strax, naar han kom, give fire Glasfer; men han svarte mig ganske trostydlig: "Ach Broder! ich denk immer, ich will mit een Viertel utkommen." Da han midlertid i det Aar, vi var sammen i Kiel, saa temmelig gjorde denne Misregning hver Aften, vil man alt deraf see, at han var en vedbørlig indbrukten Mand.

ste;" og blev mig denne Erklæring meget vel optaget, og jeg ingensinde siden fristet at overtræde den.

Overalt kom man mig fra alle Sider mere og mere med Godhed imøde, og var een af de første, der viiste mig saadan Forekommenhed, Professor Carl Cramer; ogsaa Fabricius og Christiani vare ualmindelig forbindelige mod mig; fremdeles aabnede Mureriet mig Tid efter anden behagelige Bekjendtskaber; men fremfor Alt viiste man mig i det iselinske Huus et Venstab, der virkelig overraskede mig, indtil jeg i Fru Iselin lærte at kende et af de vennesaligste Hjerter, der maaskee nogensinde har staaet i qvinde- ligt Bryst, og der ved Tabet af Riigdom, Skien- hed, Fædreland, Vennekreds, og kort sagt Alt, hvad en ublid Lykke uventet paa eengang havde berøvet hende, ikke vidste anden eller bedre Trost, end at lette Livets Byrder og Sorger for Andre. Hvorvidt det, at det, som hun selv sagde mig, engang havde staaet til hende at blive min Stedmoder, gav hende moderlig Deeltagelse for mig, vover jeg ikke at afgjøre; men at min Hiemvee, som hun selv delte, men i ædel Virksomhed overvandt, min dybe Længsel efter min forladte Kreds, og mine tabte Glæder, maatte finde sympathetisk Gienklang i et Herte, som hendes, var saare naturligt. Midlertid var den Lykke, her frembød sig for mig, virkelig for stor til, at jeg fra Begyndelsen af kunde fæste fuld Tro til^{den}; og underkastede jeg derfor en Tid lang mine Besøg der i Huset

alle Convenientsomgangens Baand, inden jeg dristede mig at troe dem paa deres Ord, at det var en daglig Huusven, en udkaaret Søn, de ventede, og søgte i mig, og som jeg da, især i det sidste halve Deel af mit kieliske Ophold, mig i hver Henseende til uberegneligt Gavn, mere og mere blev dem. Ikke uden Høie kaldte jeg den ædle Fru Iselin min kieliske Moder; og hvo der af det foregaaende har seet, hvad Modernavnet fra tidlige Aar har været, og maattet være, og hvad det bestandig er blevet mig mere og mere, har jeg her i denne Benævnelse sagt, hvormegent jeg føler mig denne hine onde Dages veldædige Skyttsengel skyldig.

Umiddelbar efter jeg var kommet tilbage fra Altona, var midlertid en Periode, da Opholdet i Kiel var mig saa uudholdeligt, at jeg ikke alene var i en meget alvorlig Tristelse, at bryde overtvert, og gaae med Samsøes Broder, som førte en Paketbaad, bort og godt hjem igien, men at jeg endog, i de meest bestemte Udtryk, had min redelige Zeuthen arbejde paa min Hiemkaldelse, da jeg ikke længere kunde holde det ud, hvor jeg hverken kunde spise eller sove, læste uden at begribe eller erindre, og gav ham endelig aldeles fri Haand i Henseende til alle Betingelser, naar jeg blot kom tilbage til Kiøbenhavn, og at Samsø, der var Vidne til det sørgelige Liv, jeg førte, aldeles viligede min Beslutning, og var end ydermere i Begreb

at reise selv til Kiøbenhavn for at understøtte min
Fordring.

Men pludselig lagde sig denne Opbrusning; jeg begreb, at de samme Grunde, der havde gjort min Reise fornøden, vilde gjøre min Hiemkomst upassende, og jeg skyndte mig at skrive til Zeuthen for at tage min Begiæring tilbage, hvilket han med ikke mindre Forundring end Medebønhed efterkom. Ogsaa begyndte jeg nu at bruge det eneste Huusraad, jeg fra Arilds Tid af mod min Sindsuro havde fundet probat, at skaffe mig brav at bestille. Med mine egne Arbeider, som jeg helst havde villet syssle med, havde det rigtig nok en seent og tvær Gang, da jeg fattedes enhver Spore, der ellers pleiede at fremskynde mig; at besøge Collegier, som det nye Semestre nu gav mig Leilighed til, var jeg for afvant med, til at blive meget stærk i, og indskrænkede jeg mig da for det Halvaar til to, et over Philosophie hos Tetens, og et over skionne Videnskaber hos Hirschfeld, af hvilke jeg midlertid meget snart lod det sidste bortfalde, deels fordi det vel egentlig ikke var bestemt for Mennesker, som medbragte nogenlunde Forkundskaber — som man da og påastod, at hans Frue, der ellers ikke regnedes blandt Kiøls dannede Damer, bivaanede det usynlig bag et grønt Gardin, og det i saa Fald vel og var beregnet efter hendes Polshøide — deels da fornemmelig vel og, fordi han netop læste begge Postdagene fra elleve til tolv, da just Brevene gemeenlig Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (2)

bleve ombaarne, og det følgerig laae mig mere paa Hierte, at erfare saasnart muligt, om der var Brev til mig, og, hvis der var, som gemeenlig var Tilfældet, at nyde denne min kiæreste Landsnæring i Fred og Ro, og hvis der ingen var, at gruble og græmmes derover, end at lade mig, just ikke i et alt for tillokkende Foredrag gientage, hvad jeg hos Ramler og Riedel i langt større Korthed og Mag kunde læse paa min Stue. Desflittigere hørte jeg derimod det andet, og vil man af det følgende see, at der er saare lidet, jeg erkiænder for at have været veldædiggigtigere for min Landsdannelse, og min videnskabelige Cultur, end den grundige Fremfærd, jeg af ovennævnte dybe Tænker, og skarpsindige Grandster fik Anførsel til, og Smag paa; og har ustridig det, min formelle Dannelse har ham at takke, for mig været endnu betydeligere, end det, jeg umiddelbar lærte af ham. Fremdeles tog jeg hos en Medstuderende daglig en Time i Grædsk, og det ikke uden Flid, skientd jeg tilstaaer det med Skamme, at, saa ofte jeg end har fornyet disse Bestræbelser, endog indtil mine meget sildige Aar, har de, fordi jeg bestandig indskrænkede mig til cursorisk Læsning, uden at kunne overtale mig til, at opfriske og stadfæste de — i dette Sprog maaſkee endnu mere end i noget andet fornødne — grammatiske Kundskaber, aldrig nogensinde villet bære mig den eftertragtede Frugt. At jeg tog, eller i det mindste betalte daglig en Times Underviisning paa

Fløite, tilføier jeg egenlig kun for sin Synderligheds Skyld, da jeg uden tvivl meget snart kom efter, at det tilsigtede Maal, engang, ligesom min gamle Alder, i Fløiten at faae mine eenlige tungsindige Timers Forsøderinde, laae meget udenfor mine Anlægs Grændser, da baade Fingre, og Ansats, og hvad dertil videre udkrævedes, slog mig feil; hvorfor jeg og saa temmelig uden Undtagelse for slog Tiden med at lade min Fløitelærer, der var min gode Ven, og hvad i Universitets sproget hedder en fidel Karl, fortælle mig Studenterbegivenheder og Studenterhandeler. Heller ikke kunne her de to Timer komme synderlig i Betragtning, som jeg daglig paatog mig at give tvende Medstuderende i Dansk, saameget mindre, som det uden tvivl ikke varte synderlig længe, inden vi paa begge Sider mærkede, der kom intet ud af, og altsaa lode det fare. Derimod tog jeg efterhaanden flere og flere Timer i levende Sprog, ikke blot i engelsk, hvor jeg allerede havde lagt temmelig god Grund, men og i italiensk og spansk; og skiondt man ikke uden Joie sagde, at min Sprogmeister, Willich, gjorde Skiel for sit Navn, i det han var villig til at lære mig Sprog, hvoraf jeg i Grunden kunde vel saameget, som han (hvilket endelig og var Tilfældet med den, der læste grædsk med mig) havde dog dette ikke blot den for mig ikke ringe Fordeel, at det dræbte en Deel af den Tid, der truede at dræbe mig; men ved at nødes en Time daglig at sysselsætte mig med levende

Sprog, fik jeg dog efterhaanden nogen Bevandring deri, skiondt mindst, eller saa godt som ikke, i det spanske, da mit hele Forraad deri indskrænkede sig til Diezes liden Læsebog, der ikke fristede mig til at læse meget paa min egen Haand, medens jeg, ikke at tale om det engelske, hvor jeg alt var vant til at læse vigtige og vanskelige Bærker, ja selve Shakspear, inden jeg forlod Kiøbenhavn, i det italienske havde i Meinhard's Characteristik der italienischen Dichter, og især i den Afdeling, der angik Petrarca, en Læsning og et Studium, som jeg ikke kunde blive feed og træt af; ligesom jeg og i Professor Carl Cramer, der, skiondt ansat som Docent i de orientalske Sprog, holdt Forelæsninger over Tasso, fandt en vennehuld og tjenstvillig Opmuntret til at dyrke, hvad han saa høiligen selv elskede.

En ikke ubehagelig eller uinteressant Moro efter Arbejde havde jeg i denne Tid, da den ogsaa i Schütze's hamb. Theater Geschichte omtalte franske Stue-spiller Pinfart med sin Bernetrup, bestaaende af hans Søn og to Døttre gjæstede Kiel; og fortiente især de tvende Smaafiger fuldelig den Roes, Schütze giver dem, at de opfyldte Alt, hvad med Gode af Bernestuespil var at vente, og gav især de smaa idylliske Syngespil, som Rousseaus Devin du village, Bastien & Bastienne o. fl., nydelig. Faderen, hvem jeg, som Murer, snart kom i Forbindelse med, var en dannet og vakker Mand, der blandt Andet talte rig-

tigere om sin Kunst, end han, i det mindste som Pygmalion, for danske Dine udøvede den. En Bindning, jeg endnu, den Dag i Dag er, har disse Skuespil at takke, er, at de bragde mig i noiere Forbindelse med den lærde og retskafne Prof. Nasser, der, som jeg, var en ivrig Belynder af disse vakre Forestillinger, og brave Menneſker.

En ualmindelig Nydelse for Samso og mig var det, da en Hædersmand, som fra tidlige Aar havde beæret os begge med sin Yndest, daværende Kammerraad Dve Malling, paa en Embedsreise berørte Kiel, og der stænkede os en dansk Eftermiddag og Aften, der i vore Breve til Kiøbenhavn bebudedes med Jubel, og af vore kiøbenhavnske Venner paaskionnedes med hiertelig Lykønskning.

Men alle ſlige korte Hiertestyrkninger lode os dog i Grunden, naar de vare til Ende, kun ſaa meget dybere føle vore Savn, og vi gientog da ſaa meget mere ſmertelig de to betydende Ord, jeg har givet dette Bind til Overtſkrift, der den Tid var mit Symbol, og der af Samso, ſom vort fælles daglige Leſen, ere ſkrevne i den liden Stambog, jeg for mit Hiertes Nærmeste havde indrettet. Hertil kom fremdeles, hvad Roſing mangfoldige Aar ſenere, kort efter den frygtelige Bombardements Criſis, udaf Rouſſeau ſkrev mig fra Fredensborg, hvor Sygdom havde holdt ham hildet: *un des plus grands maux de l'absence, et le seul, auquel la raison ne peut rien, est*

l'inquietude sur l'etat actuel de ce, qu'on aime. Et tilfældig udeblevet eller forsinket Brev, et mistydeligt eller misligt Ord i et Brev ofte fra en ubetydelig Uvedkommende, der mindst tænkte paa, hvad han skrev, eller engang, at han skrev noget, var i en Afstand af 36 Mile fra, hvad os kiært var, nok til at styrte os i sand Helvedangest, og det saameget mere, som i det mindste jeg forkiæledes af mine kiøbenhavn-
 ske Venner ved en høist nøiagtig og samvittighedsfuld Brevverling, og som der følgerlig ikke heri kunde indtræffe mindste Afbrud eller Standsning, uden jeg jo, der overalt gjerne — for at bruge et Udtryk af Nathan den Vise — vil have Alt mig vedkommende taget ud af Ilden med en Guldtang, om ikke just for at drømme mig selv af Guld, saa dog for at tillægge, hvad mig kiært er, Guldværdi, drømte og digtede mig tusende Ting, der kunde, og vilde, og maatte være skeete for at foranledige den overordentlige Begivenhed, at jeg en Postdag ikke havde faaet Brev, eller blot ikke, hvad Brev jeg ventede. Det er mig paa een-
 gang en synderlig Nødelse, og en særdeles Følelse, til dette Arbeids Fremme efterhaanden at gennemgaae den næsten aldeles fuldstændige Samling af mine da med Rosing verlede Breve, da jeg just til Brug for mine senere dramaturgiske Arbejder har af ham faaet næsten hele min Correspondence, hvori mine Betragtninger over, hvad jeg paa de forskiellige Skuepladse saae, og overalt mine ved mangfoldige Leiligheder

fremkaldte Ideer over den os begge saa kiære Kunst, gierne vare fremsatte med en Udførlighed, en Klarhed, og en Interesse, der ikke lettelig finder Sted, uden hvor man forklarer sig for en Person, af hvem det er os vigtigt at forstaaes, at soles, og — at bifaldes. Hertil kommer endnu en ikke fuldt saa talrig, men ikke mindre, især hvad mit Hiertes Historie angaaer, indholdsriig Samling af Breve fra Wiwet, fra hans Sophie, fra hendes Søster, fra Kahrs, fremdeles Kierulfs og Zeuthens Breve, interessante hver paa sin Maade. Sandelig! dersom jeg kunde troe mig det tilladt at forelægge Læserne et Udvalg af denne min Brevskat, vilde jeg med ikke mindre Ære end Stolt- hed til Motto kunne sætte Diderots Ord, da J. J. Rousseau besøgte ham under hans Fængsling i Vincennes: "De seer, hvorledes mine Venner elske mig." Ogsaa havde Rosing paa eengang Ret og Uret, naar han nu og da, for at binde Munden paa mit altfor vilde Mismod, lod mig høre, at den, der var saa afholdt, som jeg, og af saadanne Menneſker, der vare mig saa kiære, havde ingen Ære at klage.

Midlertid bragte en pudsig Begivenhed mig med eet, hvad jeg maaskee ellers endnu længe kunde vedble- vet, blot at nærme mig Skridt for Skridt, og hvad jeg for den senere Tid af mit kiælske Ophold med Grund kunde kalde consolation des miseres de ma vie. Jeg har allerede i det Foregaaende nævnt, at jeg var blevet forbindelig modtaget i det iselinske Huus, og

fandt mig der meget mere i mit Eſſe, end noget andet
 Sted i denne mig fremmede By. Midlertid havde jeg
 kun taget det paa sædvanlig Bekjendtskabsfod, uden
 at drømme om, det kunde blive mig mere. En Søn-
 dageftermiddag, der altid var Samsøes og min værste
 Tid, naturligviis fordi det tilforn havde været os den
 bedste, vare vi os selv endnu mere end sædvanlig til
 Byrde, saameget mere, som en Caffeeinvitation havde
 bragt os ud af vort Hiem, og vi nu, da den var over-
 staaet, ikke vidste, hvor vi skulde giøre af os selv.
 Jeg greb da til at tye op i en saa kaldet Club, der
 nys var oprettet, og der vel egentlig kun havde sin
 Samling om Onsdagen, men hvor man dog kunde
 komme de øvrige Dage, for at læse Aviser — en Ting,
 som iøvrigt da saalidet fristede mig, at jeg ikke er mig
 bevidst i de to Aar, og derover, jeg var udenlands,
 nogensinde at have havt en Avis i min Haand. Neppe
 var jeg kommet der, før der kom en Pige, og spurgte
 om Nogen, som Berren — ikke uden stor Forundring
 over denne Efterspørgsel — forsikrede, ikke der var at
 finde; kort derpaa kom Professor Olivarii Tiener, og
 spurgte efter ham; men han var i den adelige Afsam-
 lee; derpaa kom Pigen igien med en Seddel, adresse-
 ret til Prof. Ehlers, som var en flittig Avislæser, og
 derfor en vis Mand der hver Avisdag; og nu erfarer
 jeg af ham, til min store Forundring, at det var
 mig, der var Spørgsmaal om, og at Iselins lode

mig bede derhen, for at være Gierdemand til en Whist med Prof. Fumars og Professorinde Fabricius.

Nu, det var da i det mindste et Huusraad mod den fiedsommelige Aften, og jeg gik altsaa derhen; men erfoer nu ved Whistborden ydermere til min store Glæde, og under almindelig Latter, at Fru Iselin's Pige, da hun første Gang havde skuldet søge mig i Clubben, havde glemt mit Navn, og i det Sted spurgt om en Hr. Nielsstrøm, der just samme Dag havde stort Bryllup, og som, altsaa Clubverten vel maatte forundres over, man kunde falde paa at søge ved hans Avisbord; at Fru Iselin nu, da Pigen kom hjem med den Besked, ikke havde fundet det raadeligt, paa ny at bebyrde hendes Hukommelse med mit Navn, men havde sendt hende hen til Stemann paa Adelsasssembleen, at spørge ham, hvor man skulde faae fat paa den Student, hun saa godt kunde lide; hvorpaa Stemann strax havde skrevet den Sæddel til Prof. Ehlers, for at faae mig tilfagt ved ham.

Naturligviis havde nu Fru Iselin ikke drømt om, at jeg skulde erfare den Maade, hvorpaa hun her havde characteriseret mig; men Fru Fabricius fandt den hele Anecdote for pudsig, til ikke, da jeg kom, at meddele mig den med alle Omstændigheder, og at gientage den siden for sin Mand, da han senere om Aftenen kom derhen; og at jeg dybt i erkjændeligt Hierte gienste dette mig paa en saa umistænkelig Maade givne Bidsnesbyrd, var meget naturligt; ogsaa tog jeg det saa-

ganste efter Bogstaven, at da jeg Dagen derpaa havde været til Middag hos Fabricius med en Søn af den berømte Linnée, og nu Fru Fabricius om Eftermiddagen gav mig et Erinde hen til Iselin, hvor man bad mig at bие, for at holde Prof. Fumars den sidste Aften med Selskab, tog jeg ikke blot uden Omstændighed derimod, men var med eet saa huusvant, at jeg gik Fru Iselin tilhaande ved at pakke Fumars Madkurv ind til hans Kiøbenhavnsreise; og kom ved den Leilighed i saa hiertelig en Samtale med hende, om at reise fra, hvad man har kiært, om Længsel efter forladte Venner, om Hiemvee, og traf her paa en saa himmelskreen Gienklang af mit Hiertes ommeste Toner, at vort saa korte Bekiændtskab, kan jeg gierne sige, paa de saa Timer havde naaet en flere Aars Alder.

Midlertid vovede jeg endnu kun med Maade at nyde dette Giestvenskab, skiondt ogsaa han, der var en meget dannet og kundskabrig Videnskabsmand, som af sin kiøbenhavnske Onkel Baron Iselin havde ladet sig overtale at ombytte Studerestuen med Kiøbmandscontoiret, og der var et Menneske, som ingen Dølgemaal lagde paa sine Tanker og Følelser, siensynlig fandt Behag i min Dmgang, og var glad ved at have mig at snakke med om Aftenen, naar han havde tilendebragt sit keedsomme Slidarbeid. Naturligviis meente jeg allerede at tage vedborlig Skiel af deres Godhed, naar jeg kom der een Aften om Ugen, hvor

til jeg da af ovenberorte Grunde helst valgte den besværlige Søndag; men see! det varte ikke længe, før de, engang da Stemanns Tiener tilbagebragte mig en Bog, jeg havde laant Herren, lod mig spørge: hvor det kom, de slet ikke saae mig mere? uagtet det var kun tree Dage siden, jeg havde været der. Dette lod jeg mig naturligviis ikke sige to Gange; men kom der alt ideligere, og ideligere, indtil jeg omsider blev bogstaveligen Husets daglige Gæst; og jo oftere jeg kom der, jo hellere kom jeg, da jeg uden Indbilds-
hed tør sige, jo velkommere var jeg; og var, og blev hun mig i Ordets skionnestes Betydning mere og mere en sand kierlig Moder, der deelte mine Sorger, endog hvor hun ikke kiendte, og aldrig efterforskede deres Grund, der bar over med mine Skrøbeligheder, uden at være blind for dem, der lod sit store, skionne-
rene Hjerter ligge saa aabent for mig, som en uom-
taaget Himmel. Ofte har jeg af fuldt taknemmeligt Hjerter været qvindeligt Venstabs begejstrede Lovtaler; ofte har jeg erkjendt, at en ædel, om, trofast Ven-
inde er den skionnestes Gælegave, Himlen kan give en Dodelig, der skionner derpaa; til mit sidste Dieblif skal jeg takfuld erkjende, at der er ingen blandt dens Gaver, hvormed jeg fra de tidligste og til de seneste Dage har været saa rigelig velsignet; men skulde jeg mellem alle de ædle, jeg er stolt og glad af at mindes og tænke, som mine sande Veninder, nævne den, der var mig sandt, puurt, af hver anden Følelse ublandet,

uforvansket Venstabs reneſte Ideal, var det Chriſtiane Iſelin. Datter af en i ſin Tid meget agtet og formuende Handelsmand, Raadmand Jørgenſen, der var en af Skuepladſens forſte Beſtyrere, da den i Fredrik den Femtes Tid kom under Magiſtraten, havde hun i ſin tidlige Barndom været meget yndet af Holberg, der kom ſittig i hendes Forældres Huus, og gjorde iſær overmaade meget af hendes forſtandige og almeenagtede Moder, ſom endnu i mine tidligere Dage omtaledes ſom den anden Madam Lyne o: ſom et Ideal af en ædel, driſtig, huuslig, og ſtille veldædig Dannede Kvinde. Ogsaa havde Fru Iſelin fra ſin Barndom mange Smaaanedoter om Holberg at fortælle, hvorledes han f. Ex. en Dag kom hjem til hendes Moder, da hun ventede Kaffeviſiter, og altsaa bad ham gaae, ſom ikke hithørende i det Selskab; men han vilde ikke lade ſig bortviſe, blev, bivaanede det hele Beſøg, ſaa temmelig ſom taus Tilhører, og da nu Madam-merne vare gaaede, takkede for, hun havde ladet ham blive, da han havde nu hørt en Hob Hviſhvas, moret ſig, og kunde fornøiet gaae hjem at arbejde. At det midlertid ikke var Barsellſtuen, han her ſamlede Bidrag til, da denne allerede 1731 var færdig fra hans Haand, ſaaledes, ſom vi have den nu, bør jeg maaskee ſaameget mere tilføie, ſom adſkillige af de deri forekommende Scener endnu i min Barndom og Ungdom virkelig foregik i de da gangbare ſex Ugers Barsellſtuer, og da f. Ex. Engelke Hattemagers Scene

i indtil de mindste Smaating i mine Studenterdage
 sagdes ved foresaldende Leiligheder at gientages af en
 daværende ung Frue. Ligeledes fortalte hun, at
 Holberg kom en Dag hjem til hendes Moder, og
 spurgte om hende, og da man svarte, hun var oppe
 hos Præceptoren, som det den Gang hedde, forlangte, hun skulde komme ned. Moderen søiede da, skiondt
 ugierne, Holberg, og hun kom. "Christiane? sagde
 han: kan du sige mig, hvem der har det største Kridt-
 huus i Byen? — saaledes kaldte man den Tid, nogle
 smaa aflange runde Blik- eller Bly-giemster, man
 bar Smaapenge i. — Efter nogen Betænkning nævnte
 Barnet en Amagerkone, der sad paa Moderens For-
 toug med Grønsel. Nei! sagde han: det har den
 Mand paa Hiørnet af Bredgaden og Garnisonsplads,
 for han har bygget sig en heel stor Gaard paa tree
 Etager af Kridt. Nu kan du gaae op til din Præ-
 ceptor igien." Denne var imidlertid gaaet, og Mode-
 ren ikke ganske tilfreds med dette holbergste Indfald.
 En anden Gang kom Moderen imidlertid værre an
 med Holberg for hendes Skyld. Hun havde første
 Gang taget Christiane, som Barn, med i Kirken, og
 naturligviis blev Barnet, som ikke havde noget Be-
 greb derom, feed af, at høre og see een i en lang
 sort Kiøle føre Ordet ene om Ting, hun ikke vidste,
 hvad var; og spurgte altsaa til en Afverling, om Lon-
 demann ikke kom? Begribeligen forargedes, og for-
 færdedes Moderen derover, og satte Holberg næste

Gang, hun saae ham, ivrig irette, som den, hun havde dette Scandalum at takke. "Det er godt nok til hende, Madam! sagde Holberg, naar hun ikke har bedre Forstand end at tage et Barn med i Kirke, inden det endnu kan vide, hvad det skal der. Næste Gang, de har eet af mine Stykker, min Pige! skal Du paa Comedie med mig."

At dette vakre Pigebarn, der i tidlige Aar ved Livelighed og Tælle havde tildraget sig gamle Holbergs særdeles Bevaagenhed, senere som en smuk, dannet, talentfuld, og velhavende Ungmø, ikke savnede Tilbedere og Beilere, er ligesom; og at min Fader var efter hans ~~første~~ ^{H. inden} Kones Død mellem disse, har jeg allerede sagt. Men hun var den Gang — sagde hun mig — for ung til at gifte sig; noget senere ægtede hun en riig Grosserer Baager, med hvem hun havde to Sønner, der sildigere her ville blive nævnte mellem min Omgangskreds; han efterlod hende, efter et kort Ægteskab, som en overmaade riig Enke, i Besiddelse af alle Lykkens og Naturens Gaver, og selvfølgelig endnu mere end forhen omsværmet af Friere, mellem hvilke hun da gav Baron Iselins ovenomtalte Brodersøn, der fra en schweizerst Magister var forvandlet til en kiøbenhavnsk Grosserer, en i alle Henseender smuk, rask, dannet og retskaffen Mand, Fortrinnet, og levede nu med ham det behageligste Tryllesliv i Kiøbenhavns daværende glimrende Periodes livligste Kreds. Men det ulyksalige Pestsvælg, som

ikke vil lukke sig, saa mange hoist beklagelige og betydelige Offere, det giennem et halvt Aarhundrede har slugt, og sluger, Talletteriet, blev ogsaa den Dævelens Snare, hvori hendes forstandige og retsindige Mand faldt. Pludselig saa hun sig aldeles forarmet, og faldt paa samme Tid ved en herkende Koppeepidemie, i en farlig Sygdom, som, efter at have haardelig truet hendes Liv, nøiedes med at røve hendes Skionhed.

Men midt i alle sine Ulykker havde hun beholdt, hvad Lykken ikke kan røve, sin ædle Caracteer, og Benner, der vare hende værdige. En Mand, med hvem jeg aldrig nogensinde veed at have staaet i nærmeste Forbindelse, og hvis Roes fra min Pen altsaa i hver Henseende vil være umistænkkelig, nuværende Conferenceraad Hauser, var den Ven i Nød, som hines inderlige Erkiendtlighed har gjort mig uforglemmelig. Han bragte Iselin, som Spediteur til Kiel, hvis Handel paa Kiøbenhavn, ved Hertugdømmernes, nylige Forening, ved den nys anlagte Canal, og ved den daværende overmaade levende Handelsdriftighed var meget betydelig. Her arbejdede denne til Belliv og Overflod vante Kone, i Begyndelsen uidentvivel i saare knappe Kaar, med sin dueelige og virksomme Mand, som hans første og eneste Contoirist, og bidrog uidentvivel i mere end een Henseende ikke lidet til at drage Betsignelsen ned over det nye Huus, Betskab her havde reist dem. En af hendes Hovedsorger, og som maa skee fra først af ikke lidet bidrog til at

hæste hendes Opmærksomhed paa mig, var at finde Noget, og Nogen, der kunde bortmane den sorte Dæmon, der i arbejdslose Timer var alt for redebon til at foreholde ham Luespeilet, at see sin Ubefindighed, og dens sorgelige Følger i; og var jeg virkelig saa lykkelig, at jeg næsten altid, i det mindste efterhaanden, kunde faae ham ind i Samtaler, der adspredte, og morede ham; en anden tilfældig Bisfortieneste erhvervede jeg mig hos hende, ved hurtig at oversætte efter hendes Onske Merciers Edikfemand, som var Hausers Yndlingsstykke, og som hun vilde giøre Patronen, som han i Husets daglige Sprog hedte, en Overraskelse med, at faae bragt paa Skuepladsen, hvilket imidlertid i Følge den sene Gang, Arbejder fra min Haand under den daværende Bestyrelse havde, ikke lod sig giøre før adskillige Aar senere, da andre Stierner vare oprundne paa den sceniske Himmel.

Midlertid kom det længe med Længsel ventede Omslag, og med det, hvad jeg især med utaalmelig Forventning saae imøde, det schleswigke Skuespilerselskab, under Bestyrelse af den berømte Seiler, der havde været i Spidsen for den hamborgske Skuespilentreprise, som vi skyldte Lessings Dramaturgie, og der var gift med den endnu mere berømte Mad. Hensel, som endnu stedse vedligeholdte den Rang, Lessing havde tilkiændt hende blandt Tydslands ypperste Kunstnerinder; og ikke kan jeg med Sandhed sige, at min Forventning denne Gang blev sveget. Var end det

seilerste Selskab, paa Mad. Seiler og min brave Ven Loehrs nær, i det hele endnu under det maadelige; vare end mange af de Stykker, de opførte, alt i sig selv lidet opbyggelige; var end Seiler egentlig en egen Middeltning af en Practiker og en Theoretiker, i det han var en Practiker, der aldrig selv havde practiseret, og en Theoretiker uden videnskabelig Theorie, i Grunden ved de mange Mars Theaterbestyrelse en ^{da var han} saa velerfaren Empiriker, at han endog blot fra den Side maatte være mig høist interessant og lærerlig, om han end ikke ved sin godmodige Personlighed, som min Ven Meyer i Schröders Levnet saa træffende har skildret, ved den Yndest, han strax første Dag fattede for mig, ved sit nye Kiendskab til samtlige tydske Scenens og Parnassets Heroer, især til Lessing *),

- *) Tvende af hans Aneboter om Lessing troer jeg her at kunne bevare. Seiler havde paa een af sine Reiser, som Theaterdirecteur, lagt Weien over Wolfenbüttel, for at besøge Lessing, som da var Bibliothekar der, og var strax ved sin Ankomst om Aftenen gaaet til ham, men havde ikke fundet ham hjemme; den næste Morgen søgte Lessing ham op i hans Logis, som Seiler nys selv var kommen af Sengen; men hans Theaterdigter, der reiste med ham, laae endnu. Denne, som formodentlig endnu havde noget af den Pique mod Lessing, han med Göthes øvrige Kreds, af hvis Ypperste denne Mand var, som jeg ikke tillader mig at nævne, i Leipzig havde fattet, trak Gardinerne sammen, og bad Seiler sige, han var ikke tilstede. Efter

om hvem han vidste saamangen interessant Anekdote at fortælle mig, havde tilbraget mig i en overordentlig Grad. Langt mindre anstod mig personligen hans Rone, saa umisfiændelig meget hun end af sine yngre

---

den første Vennevelkomst spurgte Lessing strax, om Seiler ikke havde sin unge Digter med sig; da han nu fik til Svar, han var alt ude, beklagede Lessing det saa hiertelig, talte saa varmt om den umisfiændelige Genialitet, der midtgiennem alle Excentriciteter fremlyste i hans Arbejder, at inden de vidste et Ord deraf, Gardinerne aabnedes, og et Hoved kom frem at ønske Hofraad Lessing en venlig Godmorgen. Denne blev fra sin Side ikke lidet glad over denne Apparition, tog ham med sig op paa Bibliotheket, beholdt ham hos sig den hele Dag, og indtog ham saaledes, at han nær ikke havde villet være bort fra Wolsenbüttel igien.

Aftenen tilbragte Lessing ene med sin gamle Ven Seiler, ved et Glas Vin, som de begge holdt af; da imidlertid, som naturligt var, ved en fortrolig Samtale mellem to saa gamle og lange adskilte Venner, Maaltidet noget forlængede sig, begyndte Seiler at yttre Betænkelighed, at det torde blive formeget. Meget alvorlig tog Lessing sit Uhr op, lagde det for Seiler, rakte ham Haanden, og sagde: "vil De tælle, hvor mange Slag min Puls slaar i Minuten." "Giirfindsthye!" sagde Seiler. "Nu — tog Lessing tilorde — til halvsfemsindsthye kan vi frit vedblive at drikke; nok en Glaske Tokaier, Kellner!" Hvorvidt iøvrigt Lessing ikke her ved denne Høitidelighed egentlig drev en godmodig Spøg med sin trohiertige Ven, der virkelig tog det i al Alvorlighed, vil jeg lade staae derhen.

Dages Skionhed havde tilbage, saa stor jeg især i den høiere Comedie paa Scenen fandt hende, som Kunstnerinde, saa fin, saa dannet, saa beleven en Kone hun endog, mod det unge Menneske, hendes Mand udmærkede, viste sig; men mig forekom hun fra første Dieblit af bestandig at spille Comedie, og jeg maa ikke nægte, at jeg jo alt mere og mere bestyrkedes i denne Dom, jo længere jeg kjendte til hende.

Da jeg nu var daglig samlet med Seiler, deels ved det, jeg for Omslaget havde tinget mig i Koft ved Værtshuusbordet, hvor han boede og spiste, deels da det giæstmilde Kiel i Omslaget var dobbelt giæstfrit, og Seilers og jeg, som hørende til samme Kreds, idelig bleve indbudne sammen hos Procanzler Cramer, Prof. Carl Cramer, Fabricius, Tetens; da desuden Mure-riets broderlige Vaand, som han elskede med en Veterans hele *) høitidelige Trofasthed, jeg med en Neo-

---

*) Dermed siger jeg ingenlunde, at, skøndt Ordenen var os begge lige kjær, vi saae den begge med samme Mine. Han elskede den saa høit, at han, paa det den kunde svare til hans høie Forestillinger derom, gierne vilde see deri, hvad der sikkert ikke er, og vel neppe kunde være; jeg troer ikke at elske den mindre, fordi jeg med Overbeviisning veed, at det, der er, og uimodsigelig er deri, saa aldeles fyldestgør alle de Forbringere, Menne-skeheden kan have til den, at, hvad der var mere og andet, var mig af det Onde. Ikke har jeg glemt, hvor megen Tro denne ellers saa forstændige Mand havde til Mystagogen St. Germain,

physts blussende Lidenfabelighed, forenede os, bleve vi snart sande og nøie Venner. Hvad der særdeles indtog mig for ham, var, at, da han ved vor første Samtale fortalte mig, at en Mand, der endog blot paa Embedsvegne burde ladet vor Skueplads vederfares mere Ret, havde gjort ham en saa bedrøvelig Skildring deraf, at han havde følt sig, som Qvasidansk, forpligtet at tilbyde, hvis man vilde sende ham fire unge Menneſker, vilde han og hans Kone danne dem; og jeg i fuld Harmе tog tilorde, Skildrede ham mine Me-

---

som den Tid opholdt sig i Schlesvig, og hvor fuldt og fast han troede paa, at denne havde levet Aartusende, og saaledes skulde vedblive, hvilket daglig udsatte ham for mange venfabelige Drillerier, især af Fabricius og Carl Cramer; og da nu en Dag, hvor vi vare samtlig budne hos J. A. Cramer, Posten fra Schlesvig medbragte Efterretningen, at St. Germain var død, hvor jublende Fabricius kom at bringe os denne Tidende, inden Seiler var der, at vi samtlig ved hans Komme kunde styrte løs paa ham for hans Lettro. Har virkelig Lessing ved sin Optagelse i Ordenen sagt, og for Alvor sagt, hvad i hans Levnet 1 D. S. 299 lægges ham i Munden, torde jeg næsten vædde paa, at Seiler var den Ven, han havde sagt det til; thi af Alt, hvad denne kan have villet lade ham vente eller ane i Ordenen, fandt han rigtig nok inter; men at han fandt, hvad der er, og satte Priis paa, hvad han fandt, vil hans Ernst und Falk, hans Nathan, hans Erziehung des Menschengeschlechts, til Uimodsigelighed godtgjøre.

stere og Mønstre, saaledes som de stode for min Siæl, talte med Begeistring om deres herlige Fremstillinger af lessing'ske Mesterroller, som Odoardo, Telheim, Minna, Emilie, Marinelli; talte naturligtviis og om det indbyrdes Forhold mellem dem og den Mand, der nedsatte vor Skueplads saa dybt, nu han, der af overflødig Erfaring havde lært at kiende Hofvæirglassene, og de mangehaande Marsager til deres lidende Paa- lidelighed i at angive Kunstværd, med eet brød ud: "Haha! det var noget ganske andet, nu begriber jeg Sammenhængen", og jo længere og fortroligere vi siden omgikkes, jo mere erkjendte han, at den Skole, hvis Lærling havde saa aabne Dine ikke blot for hans Kones umiskjendelige Kunststorhed, men og for de Dvriges Anlæg, Fremskridt og Mangler, maatte der have været noget at lære i.

Dobbelt lærerlig og interessant blev mig isørigt denne min Kunstnydelse, da jeg nød den sjældne Lykke, at min store Lærer, Tænkeren Tetens, der mere og mere hængte mig med sin Godhed, gjorde sig en Glæde af at philosophere med mig over, hvad jeg paa Scenen saae, at undersøge mine Jagttagelser og mine Udviklinger deraf paa Psychologiens og Anthropologiens Prøvesteen, at giøre mig kiendt med Grundene til de Resultater, vi undertiden i Forening uddrog, men som han gemeenlig lod mig, skiondt vel ikke uden at ledsage mig med ligesom uforsætlig Vink, Pøeg, og Blik, ene Skridt for Skridt lede mig frem til. "De

har — sagde jeg engang til ham, efter en psychologisk Forelæsning, læst reen Dramaturgie for mig i Dag, alt, hvad De har doceret, er mine Erfaringer"; og med Godhed hørte han mig nu komme frem med mine fragmentariske Ideer, og værdigedes at ordne dem til et Heelt. Dog — jeg er i Begreb her, at ile den Tid forbi, hvorom her handles; altsaa did tilbage!

Skiondt det naturligviis ikke kan interessere disse Grindringers Læsere, at finde meget om Opførelse af Stykker, de lidet kiende, ved Skuespillere, der endog ere dem ubekiendte af Navn, tør maaskee dog en kort Fortælling herom fra Tid til Tid finde Overbærelse, som et Bidrag til Kundskab om, hvad og hvorledes da blev spilt paa tydske Skuepladse.

Den første Forestilling, jeg saae, var Sedaines virkelig Vise, der senere kom paa vor Skueplads, og var i sin Tid en Mesterrolle af vor Schwartz. Seiler bad mig selv for Alting ikke at bedømme hans Selskab efter denne Forestilling, og deri havde han meget Ret; imidlertid gav hans Kone mig et ypperligt Ideal for de comiske Damer, som man da alt for hyppig i Udseende og Fremstilling gjorde til Fuglestrammer. Bedre spilt var Mesterstykket Bagtalelsens Skole, som gaves næste Aften. Vist nok havde min brave Loehrs ikke Saabyes eller Stages fordeelagtige Udortes, men den raske Alenhed, hvormed han gav den, har jeg ikke lettelig seet overgaaet; at Rosings mesterlige Fiinhed som Joseph, især i Forsørelsesscenerne, maaskee

ingenfinde vil blive opnaaet, er jeg særdeles villig til at erkiende; midlertid saae man Rollen med Fornoielse af en Hr. Diestel. Bötticher, som jeg senere igien vil komme til at omtale, gav Onklen fra Ostindien brav, men Hr. Malcolm havde glemt, at Sir Peter var en Mand af Stand, skiondt jeg derimod maa lade ham, at han ikke gav Scenen med sin Kone, som en af Sussannas Anklagere, hvilket jeg vel ellers har seet, undertiden til det respective Publikums store Fornoielse, at see. Fruentimmerne var paa Maria nær maadelige; og spillede Mad. Seiler ikke i Stykket.

Det tredje Stykke var Jagten, af Weyse og Hiller. Da dette engang saa yndede Syngeespil, en Bearbejdelse af Hendrik den Fjerdes Jagt, der var i sin Tid saaledes i Moden, at det blev brugt ved alle festsige Leiligheder, ligesom og Hillers Melodier da vare paa Alles Læber, længe nu tilligemed dem er gaaet til den evige Hvile, vil jeg indskrænke mig i Noten at fortælle en i dets Høitidsdage dermed indtruffen comist Anecdote *). Endnu mindre vil jeg omtale Ostindiefare-

---

*) En tydsk Fyrstinde kom igiennem en By, hvor et tydsk omreisende Selskab spillede; man gav da naturligtviis Jagten, hende til Ære, og for nu at gjøre Forestillingen mere passende til Leiligheden, forandrede Døffel — Bondeelskeren — sit Slutningsvers:

Es lebe der König, mein Mädchen, und ich,
Der König für alle, mein Mädchen für mich.
efter Omstændighederne, og sang:

ren af Stephanie den Yngre, der den Tid var, ligesom siden Kogebue, Theatrenes Hovedleverandeur, og hvis Stykker ogsaa paa vort Theater fandt stort Bifald, hvor dog nu kun eet eneste af dem, Hververne, endnu fra Tid til Tid, under Begunstigelse af Frydendahls døde Præsident, kommer frem.

"Man kan — siger vor uforglemmelige Abrahamson i sin, nu et halvhundrede Aar og derafter sødelig i vort Dre sovende, Afhandling om Syngespil — ti Gange lettere vinde en Dvine *) i Talletteriet, end finde idel gode Acteurer, som tillige ere gode Sangere i et godt Syngespil, componeret af en god Componist". Det var da en Tid i Tydskland, ligesom efterhaanden hos os, hvor man, i figurlig Betyd-

---

Es lebe die Fürstinn, mein Mädchen, und ich,
Die Fürstinn für alle, mein Mädchen für mich;
hvilket da Tutti under Almeenjubil repeterede i Chor.

- *) Er end oventalt Drine, saabidt mig er bekjendt, den Dag i Dag ikke vundet, har dog den danske Skueplads den Tre, at der to Gange i Ræk blev vundet en Kvaterne, i det to gode Skuespil, godt componerede, bleve godt sungne, og godt spillede, om end ikke just af idel gode Skuespillere, der tillige vare gode Sangere. Om samme Held senere igien skulde være indtruffet, drister jeg mig ikke at afgjøre, da det torde være skeet i de Aar, hvor der, som i det følgende vil sees, mellem Skuepladsen og mig var en Slags mindelig Separation.

ning, kan anvende Prams Ord i et forgaaet Syngespil
Tallotteriet:

brømte Dvarterner med Lyst,
da man af Alt, især i Litteraturens og Culturens
Rige, haabede, og fordrede, og eftertragtede den al-
lerhøieste Perfektibilitet, og da sølgelig Digtere, som
Götter, forenede dem med Componister, som Benda,
for at frembringe Syngespil, der kun behøvede at
synges og spilles, som de vare digtede og compone-
rede, for hverken at lade Forstand eller Hierte have
Hviledag. Alt midlertid de Sangere, der tillige vare
slige Skuespillere, ikke vare at vente af et lidet, halv
omreisende, Selskab paa Tydsklands yderste Grændse,
er høist begribeligt, og vil jeg derfor ikke her opholde
mig videre ved Julie og Romeo, som jeg senere og oftere
kommer til at omtale.

Derimod gjorde de to næste Forestillinger mig
bekiendt med tvende begyndende Digtere, der i det
følgende komme til at spille en høist betydende Rolle,
mine Venner Jünger og Ibsen. Efter Julie og Ro-
meo havde de: Euren ved Badet, Lystspil i to Acter,
og saavidt mig er bekiendt, Jüngers Provestykke, og
der allerede viiste de Fortvin, der udmærke hans se-
nere Arbejder, en let og munter Dialog, lykkelige
Situationer, og naturlige, og veltegnede Characterer,
hos hvilke man midlertid, jo længere han vedblev at
skrive, mere og mere erkiændte en vel stærk Familie-
lighed, som kom af, at han gav samtlige sine Perso-

ner det bondiniske Skuespillerselskabs Physiognomier. Til Lykke vare disse, saa temmelig uden Undtagelse, naturlig interessante Menneskephysiognomier og ikke Gjaalebodsmasker; men da de udførlig i sin Tid vil blive omtalte, vil jeg ikke opholde mig videre ved dette Stykke, saa meget mere, som Euren baade var hans Prøvestykke, og her vel oversat for Stuepladsen af Preisler, men — saavidt mig er bekjendt — hverken spilt eller trykt.

Alfstenen derpaa havde de Jfflands Prøvestykke Albert von Thurneisen, der har hos mig vedligeholdt den Rang, jeg Dagen efter dets Forestilling i et Brev til Rosing gav det, som et af mine Yndlingsstykker blandt de daværende tydske, og som jeg derfor 25 Aar senere i den af Digteren forbedrede Gestalt bragte paa Hoftheatret, hvor det imidlertid, enkelte Rollers — især Sophies — brave Fremstilling uagtet, ikke opfyldte min Forventning. Dette Stykke var i øvrigt i Kiel et Beviis paa, hvad en fransk Kunstdommer satirisk har anmærket, om Placaters Indflydelse; thi da de kielske Burscher havde af Navnet lovet dem et tydsk Riddereskuespil, og i det Sted fandt et sentimentalt Drama, bleve de flaaue over den tørre Tyde, de fik for den ventede Karpe, og knurrede derved; og da jeg gik irette derfor med min Ven Bremer, der ellers var et Menneske af naturlig sund Smag, og foreholdt ham, at Stykket ikke var slet, svarte han mig ganske trohiertig: aber Albert von Thurnei-

sen! Bruder! Pozwetter! was für ein prächtiger Name! Denk dir das einmal!"

Næste Forestilling var Emilie Galotti. Her kan jeg ikke nægte mig, da et Brev fra mig til Rosings ligger for mig, for at give en Idee om Tonen i vor Brevværling, og Characteristiken af vore indbyrdes Forhold, bogstavelig at affkrive en Deel af, hvad jeg skrev til hende om Mad. Seilers Orsina: "Da jeg hørte, da jeg saae hende i Gaar Aftes, næsten var jeg paa Veien at spørge, om jeg havde sovet i ti Aar, at De imidlertid var blevet saameget ældre, og hvorfor De nu spille tydsk? saameget harmonerer hendes Maade at spille, hendes Overgange med Deres. Hun spille Orsine; jeg troede at kende denne Rolle; De veed, jeg har altid holdt den for een af de fineste, jeg kiendte; jeg kan hele Stykket udenad, kan det udenad paa tydsk og dansk; jeg har endog studeret denne Rolle nøiere, fordi Mad. Preisler, da hun første Gang spille den, og udentviol ikke spille den slet, havde confereret med mig om den; men jeg saae i Gaar Aftes, hvilket jeg og aabenbar tilstod Mad. S., saa mange Steder, jeg havde læst som en Døsmer. Leve de store Skuespillere til at forklare de store Digtere, de ere de eneste, der forstaae dem!"

"Strax i Henseende til Dragten saae jeg en Forandring, som De vil billige; De veed, vor Orsine har — i det mindste saa tit jeg har seet Stykket — væ-

ret udmunderet med den gyldne Kiole *), hvormed man ligesaa upasselig skaber Celiante ud, og som, jeg endnu ikke har glemt, endog er bleven paatrungen Forøderens tarvelige Julie; hvortil det? spurgte jeg mig selv. Orsine søger en hemmelig eensom Sammenkomst med sin Elsker paa Landet om Sommeren; hvortil da den ufordeelagtige Galladrægt? og jeg saae og hørte, Mad. Seiler tænkte just ligesaa **). Hvad Rol-

*) Det bør midlertid med Hensyn til Tidens Tone bemærkes, at man da om Sommeren hver Torsdags Søndagsten paa Fredensborg fra 7 til 9 saae den hele Beaumonde, med Fiskebeensskjort, Top, og Biste spadserer frem og tilbage fra Slottet til det røde Led, ligesom i Rosenborg Høuges Cavaliergang, i lange Gelede; og i Spidsen for dem i en lignende Drapdors Kiole, en høi Person, der kiendte sine udbortes Fordele for vel, til ikke at have sandet den lessingske Franciscas: Naar vi ere smukke, er vi upyntede smukkest; hvis blot den da endnu dominerende Madame l'Etiquette havde tilladt det.

**) At Mad. Seiler midlertid paa den anden Side ikke glemte, at Grevinden var en Dame, der tog til Høve, vidner udentvivel følgende Anekdote, som jeg har fra hendes Mand. Engang saae hun en anden berømt Actrice, paa den Tid hendes Medbeilerinde, og sandelig ikke hendes Veninde, spille Orsina; denne behagede, formodentlig for at vise, hun ikke var fremmed paa Dosala, i det hun traadte ind, at kaste sin Biste paa et Bord i Salen; hvorpaa Mad. Seiler vendte sig om i Actricelogen, og sagde: Grevindens Nattøi! Det var Ondt, men det var godt.

len selv angaaer, da behøver jeg ikke at erindre Dem om Walters Orsine . . . . men Mad. Preisler skal efter Deres Mands Sigende have spilt Orsine saa særdeles vel; og dog — tager jeg ikke feil — har hun vist ladet det Wilde, det Spodske være Hovedtrækket i Rollen, og Melancholien, den dybe Hypochondrie kun hist og her komme frem; Mad. Seiler lod den tungsindige Tone være Hovedtonen, og hun havde tilforlædelig Ret; Orsine er desuden, som hun selv siger*), en Philosoph; man har hørt saameget om hendes Læsning; hun er yderlig sværmerisk; begge Dele blive gemeenlig forsmættede, her sandtes de i den fuldkomneste Grad.”

”Med Hypochondrie begyndte hun sin Rolle; med den Foragt, der er den fornærmede Tungsindige saa egen, beegnede hun Marinelli; med dens Spot sagde hun: ”det er sandt, det har ikke behaget ham at svare.” Nu kan De forestille Dem, af hvad Tone hele hendes Høihed, hendes Værdighed kommer; hendes Spot ved: ”hvor han staaer der,” hendes Tønesald ved: ”ifald jeg ellers er Deres kæreste,” og

---

*) Det vil maaskee ikke være Kunstens Elskere uinteressant at sammenholde, hvad jeg her bogstavelig — blot med Udeladelse af, hvad maaskee kunde være agtede Levende ufiart — har meddeelt af et Brev, skrevet den 14 Jan. 1783, med det, der i Lessings Brevverling 27 Bind, udkommet i Berlin 1794, findes om samme Materie i Nicolais Note til hans Skrivelse til Lessing af 7 April 1772.

hvorledes hun da saa til ham over Skuldrene, og sagde: "fordømt med det Hospak!" og da hun traadte hæftig hen, greb om Marinellis Arm, i det hun sagde: "ikke læst det!" saa trak sig tilbage, og sagde det anden Gang mindre hæftig. Og nu Replikken om Ligegyldighed, den har kiedet de Orsiner, jeg har seet *), og de have altsaa kiedet os, naar de sagde den; men Mad. S. langt fra at galoppere, foredrog den med al den Overtydning, al den Sikkerhed; jeg gientager Lessings Dom om hende: hvad hun siger, har hun ikke lært udenad; hvert Ord kommer af hendes eget Hoved, af hendes eget Hierte; og hvordan det kommer deraf, viser den Repl.: "Det har og sin alvorlige, sin meget alvorlige Side," her skulde De see hendes Sværmeri tage til, efterhaanden som disse Forestillinger blev mere levende i hendes Siæl, indtil hun omsider med al den Andagt brød ud: "Almægtige, algode Forsyn! tilgiv mig!" og nu Faldet til den melancholske matte Tone i det følgende; og da nu Prindsen kom ud; hvorledes hun da udtrykte sin Uvisshed, om hun skulde træde til, veed jeg ikke, men at jeg begreb den, følte den i mit Jnderste, er sikkert.

---

*) At man ikke maa give, hvad 1783 var sagt, anteaaktiv Birkning, og især ikke anvende det paa vor sidste Orsina, hvis Fremstilling i hver Henseende, aandelig og legemlig, bliver mig et uovergaaet Ideal, vil jeg, skiondt vist nok usornødent, her med to Ord tilføie.

Nu den hypochondre Spot, da Marinelli sagde: Ap-
 piani var hos Prindsen, og den Jalousie, hvormed
 hun spurgte: om Bruden var smuk? og nu Bildska-
 ben, det vilde Bravo! det viltref Haandklap! Beskri-
 ve, hvori det laae, kan jeg ikke, og hvo kan det? Men
 nu en Skattering, som slog mig; i det hun sagde:
 sværg! traadde hun med eet tilbage, og sagde andæg-
 tig og heitidelig: "nei sværg ikke," og derpaa haanlig
 og stødviiis: "eller jo sværg kun."

"Jeg har nu — vedblev jeg — sagt Dem saa
 meget om hende, at De kan tænke Dem den øvrige
 Rolle;" og jeg indseer meget godt, at mange Læsere
 ville og for deres egen Vedkommende fuldkommen
 nøies; imidlertid troer jeg endnu at kunne medtage den
 hende angaaende Slutning: "Af Scenen med Odoardo
 vil jeg kun nævne nogle faa Stæder: Hvordan hun
 foer op, da hun sagde: "affindig! det var da det,
 hun betroede Dem;" og nu igien tungsindig efter Pau-
 sen: "Nu! nu! det er nok ingen af hans største Leg-
 ne." "Det lystigste Dømmeliv, saalænge det va-
 rer;" endte Mad. Pr. efter mit Raad vemodig, erin-
 drende sig de glade Dage; Mad. S. bittert." Paa
 hans Lyst — Lystslot! troede jeg, Orsine gientog
 for at presse den stærkeste Tone deri; hun sagde det
 med Spot — Nu har jeg kun to Ting at sige Dem
 endnu, og saa er De fri for Alt dette, som vilde glæ-
 det Dem at see, men som maaskee fedes Dem at læse:
 Mad. Seiler sagde ved sig selv: "Virker det, Gamle,

virker det?" det kan forsvares, som Orsines triumpherende Vergiærrighed; men det var neppe Lessings Mening. Men nu efter det om Dolken, som hun sagde — og udførte — saa ganske efter mit Hierte, da hun nu begyndte Repl.: Naar nu alle, alle vi forladte! med ganske maadelig Hæstighed, tænkte jeg: raser Konen? men nu steg hun saa fortreffelig gradviis, Stemmen blev vild, Ansigtet fortrak sig, at jeg blev forfærdet, saa henreven, som jeg kun er bleven af Julie Waltrons Rasescener, og saa maa det være; det maa stige, skal det være naturligt."

"Om jeg nu intet har mod denne Stuespillerinde — jo een ikke uvigtig Ting, men hvortil hun intet kan; hun er feed; naar da Ansigtet stærkt bevæges, forsvinde hendes Dine, som ellers ere smukke og talende; forresten har hun, uagtet hun var syg for Brystet, en herlig Talestemme, den naturligste og affectfuldeste Recitation, den fine Verdens Væsen, og megen Adel i hendes Bevægelser! forlad, at De har maattet høre saameget om hende; hun har maaskee maattet høre ligesaa meget om Dem."

Udramaturgiske Læsere frygte ikke for, at skulle her finde en Række af saadanne Breve! Dette blev mod min Forventning for en rum Tid det sidste; følgende Post gav mig andet at tænke paa, og skrive om; den gav mig min kiære trofaste Wivets Liv at skiælve for; og jeg, som sluttede vœnstaende Brev med at sige, at jeg levede ypperlig, levede, som altid, naar

de store Kunstneres Aand hvilede over mig, og havde glemt alt ubehageligt derover; fik nu saameget heraf at glemme disse over igien, at Rosing i et Brev af 14 Februar fandt sig beseiet at skrive mig: "sig mig, om Seiler er borte og hvad godt du har seet, siden du sidst skrev mig til om de Godtsfolk; siden Wiwets Sygdom har jeg jo ikke hert et Ord; glem dog ikke Theatret, saalænge jeg er derved." De, som satte og billige, at jeg ved at meddele Erindringer af mit Liv, fremfor Alt erindrer, hvad der fra tidlig Ungdom af var mit Studium og min Lyst, ville tilgive, at jeg af det Svar, jeg paa ovenstaaende gav Rosing, forenet med andre mine Optegninger, meddeler en kort Characteristik af hin store Kunstnerinde, som Lessing har foreviget, og der, skiondt hun, da jeg saa hende, ikke mere var i sin Middagsglands, dog endnu straalede saa reen og usfordunklet, at jeg frit tør sige, jeg i hendes Fag, paa den tydske Scene, intet har seet, der kunne sættes ved hendes Side.

Dannet i den Tid, da den franske Skueplads angav Digtere og Kunstnere Tonen, hørte hun til samme Skole, som vore Ældste, fornemmelig Rose, og der ved vor Skueplads indtil Mad. Rosings og Jfr. Alstrups Afstrædelse har bevaret sig. Det versificerede franske Sørgeespil med sit rhetoriske Foredrag, og med sine dertil svarende Portebraas og Stillinger, for hvilke Skienhed, eller rettere Anstand, var den første Lov, havde givet hendes hele Maneer et Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (4)

Præg, som heller ikke i Skuespillet, ja end ikke i selve Lystspillet aldeles fornægtede sig; hvilket var saameget naturligere, som den daværende høiere Verdens Tone, der vedblev at tage sine Love, og sine Mønstre fra Paris, ligeledes hylkede et saadant Repræsentationssystem, som maaskee først den ulykkelige Maria Antoinette til sin Fordærvelse gjorde Ende paa. En høist characteristisk hidhørende Anekdote Mad. Seiler angaaende er følgende. Man erindrer sig, at en daværende Monarkinde fandt sig meget smigret ved, at Europa efter Voltaire kaldte hende Nordens Semiramis*). En forhenværende særdeles begunstiget, men senere i Unaade falden Yndling af hende var paa sin frivillige eller ufrivillige Landlysningsreise i Frankfurt, hvor det seileriske Selskab spillede Semiramis. Det fristede ham at see dette Skuespil, især da man sagde ham, at Fremstillerrinden af Semiramis var hans Monarkinde ikke ulig. Dette, som han selv erkjendte, satte ham, ved den dermed gierne følgende Liighed af Stemme og Anstand, maaskee og ved den østerlandske Dragt, som ogsaa hans Monarkinde ved høitidelige Leiligheder elskede at vise sig i, mere og mere ind i en fra først af intet mindre end ubehagelig Illusion; men man erindre sig Stykkets Fabel! andre Minder, andre Følelser knyttede dem til hine, og over-

---

*) Man see Riises Archiv for Hist. og Geogr. 1824, 1 B. S. 148.

vældede ham saaledes, at han, der overalt var ilde plaget med ubehagelige Reminiscencer, tilsidst troede uden tvivl at see en ganske anden Skygge end Nini, faldt bekvmet om, og maatte bæres bort.

Anekdoten, som Seiler i hendes Nærværelse fortalte mig, skrev jeg ufortøvet i mit Exemplar af Lessings Dramaturgie, som Note til Duschs kostelige Beskrivelse af den Havn, Sørgespillet's Nemesis udover

Paa blodige Despot, paa snedig Udaadsmand,

Paa den, som ingen Lov afstraffe vil, og kan,

i Prologen, hvormed den hamborgske Skueplads indviedes.

Alt hendes til hine Stykker, hvori og hvorfor det var dannet, passende Foredrag, efterhaanden som disse gav Rum for andre af langt forskiellig Natur, ikke allevegne mere kunde eller vilde behage, at desuden hendes tiltagende Fedme skadede, hvad det nyere Kunstprog kalder det plastiske i hendes heroiske Fremstillinger, og f. Ex. i hendes saa mesterlig sagte Medea, var naturligt; i det egenlige Skuespil, alvorligt og comisk, vedblev hun imidlertid at være en sand Mesterinde, fra Orsina, og Moderen i Juliane Lindorak, og indtil Mistr. Dakly, og den affecterede Grevinde i den virkelig Wife; og var i de sidstnævnte ligesaa reen fra Pøbelstøi, og Fjælehedsoverdrivelse, som i de første fra rhetorisk Høitravenhed.

Endnu vil jeg, til at slutte denne dramaturgiske Excursus, som et Tidernes Tegn, fortælle nævne de

ovrigte Stykker, der efter Emilia Galotti bleve opførte. Syngestykket det uventede Møde, med Musik af Gluck, ogsaa i sin Tid et yndet Stykke hos os. Smykket, Skuespil i 5 Acter af Sprickman, et daværende Yndlingsstykke over hele Lydsland, især for dens gamle Captain Wegforts Skyld, som var en Mesterrolle af Schröder, og en Paradehest for Reineke, Fleck, og alle dem, der glimrede i dette daværende Modesag. Merope. Lygtemanden, en Operette af Brezner, som den Tid gjorde megen Lykke. De tre Døtre, af Spies, som Seiler, der, skiondt en meget dannet, ikke var nogen studeret Mand, men nok vilde lade saa, kaldte opus maximus. Medea, skrevet og componeret af Gotter og Benda til Mad Seiler. Juristen og Bonden af Rautenstrach, et da meget giængse Efterspil. Juliane Lindorak, et med Føie hos os yndet Stykke, da en Mad. Rosing, og senere en Mad. Heger spille Hovedrollen. Den skinsyge Kone, ligesaa her i mange Aar et Yndlingsstykke, der kun behøver at besættes godt igien, for at gienvinde sin gamle Yndest. Den rige Kone af K. G. Lessing, paa hvem man kan anvende, hvad Racine sagde om den yngre Corneille: "han manglede ikke Genie, men blev dog aldrig uden den lille Corneille;" og endelig til Slutning Lygtemanden nok engang.

Samme Dag, som jeg sluttede hint ovenmeddeelte Kunstbrev til mit første Kunstideal om det nye Liv, der fra en hende aandsbeslægtet Kunstnerinde var

kommet over mig, svævede allerede en tung Dæmper over min hele Begeistring, skrev Rosing mig med inderlig Deeltagelse en saare sorgmodig Beretning om en pludselig Sygdom, hvori vor L. Wiwer var falden, der, uagtet adskillige Glimt af Bedring, ved hyppige Recidiver vedblev at ængste og marere mig, og det saameget mere, som de Breve, jeg fra forskellige Sider fik fra Kiøbenhavn, lod mig mere end befrygte, at denne hans Forsætning maaskee end mere reiste sig af indvortes end udvortes Grunde, og det, uden at jeg var istand til at komme med Visshed efter, hvilke disse vare, og hos hvem Skylden laae. Aldrig har jeg maaskee dybere følt Sandheden af, hvad hans ædle Sophie i et af hendes første Breve skrev mig, at det er en sand Ulykke, at være saa langt fra, hvad man har kjær; og sandelig Ulykken er endnu større, naar man staaer fare for at tabe Troen derpaa, end for at tabe det selv.

I denne Stemning, da jeg saa dybt og tungt følte Fraværelsens og Savnets Smertelighed, besluttede jeg mig til at tage en Bestemmelse, som allerede en Tid lang havde været i Beraad, endnu at vie et halvt Aar i Kiel. En Hovedgrund hertil var vist nok det Gavn, jeg høstede af en Tetens's Underviisning, og naturligviis fremfor Alt den overordenlige Liberalitet, hvormed han, saasnart jeg lod det første Ord falde derom til ham, yttrede sig redebon, i næste Salvaar at lase mig et Privatissimum over Psycho-

logie fire Timer om Ugen for det høist ubetydelige Honorarium af 25 Rdlr., og det endnu med den for mig særdeles smigrende Biomstændighed, at han, der i øvrigt havde Ord for at være, og maaskee maatte være, en skrap Deconom, da jeg, undseelig over det usle Honorar, yttrede, at en ung vakker Adelsmand, v. Kampz (ikke den nuværende Stormand i Preussen) havde talt om at ville være med, og at Summen i saa Fald kunde omtrent fordobles, bestemt erklærede, han vilde helst for den mindre Sum læse for mig ene, da han bedre kunde indrette sit Foredrag, som han ønskede. Det, der imidlertid slog, som man siger, Hovedet paa Sammet, og netop i et saadant Dieblif maatte giøre det, var, at jeg i Kiel to Gange om Ugen kunde have Brev fra Kiøbenhavn, at altsaa den piinlige Venten paa et Sergebudskab eller en Fortrøstning ikke forlængede sig til hele Uger. Da det imidlertid ikke er en nødvendig Folge, at man altid faaer Svar med omgaaende Post, fordi man kunde faae det, gik nogen Tid hen, inden jeg fik Beskeed enten fra min Fader, eller fra Zeuthen, som jeg begge havde skrevet til i Anledning af min tagne Beslutning, hvilket da efter min gamle Syge, altid at ville have vigtige Aarsager til enhver ubetydelig Ting, atter satte mig mangfoldige Fluer i Hovedet, saameget mere, som de øvrige danske, der studerede her, og til hvilke paa senere Tid min Studentomgang næsten indskrænktes, samtlig afgik den Paaske; Steman, som efterhaan-

den var blevet mit Hiertes Nærmeste her, reiste hiem, da hans Universitetsstid var til Ende; Samsø, Keiser med sin Baron Walmoden, og de tvende Brødre Baron Holsten — lille Elvens frække Befalingsmand anden April, nu Deputeret i Admiralitetet, og Commandeuren for Prinds Christians Regiment, der begge venligt bevare vore Universitetsaars Minde — til Leipzig, hvor jeg, som havde bestemt deres Valg i saa Henseende, skulde ved næste Halvaars Slutning komme til dem igien.

Men nu efter omtrent 4 Ugers Venten, kom et Brev fra min Fader, hvorom jeg ikke kan nægte mig at affkrive, hvad jeg skrev til Rosing i det Dieblif, jeg havde modtaget det: "Jeg har for en halv Time siden faaet et Brev fra min Fader, og deri ti Linier fra min Moder, og min hele Siel har faaet ny Stemning, finder sig lettet for en tung Byrde; du veed, jeg har sat mig for at blive her; jeg maeldte min Fader det for omtrent 4 Uger siden, og da jeg intet Svar fik, formodede jeg, han var misfornøiet dermed, og beredte mig efter Sædvane til at være Frits *); i Dag begynder jeg paa et Brev til ham, som var sat paa Skruer, og hvori jeg med Glid undveeg at skrive derom; inden det er færdigt, faaer jeg et Brev fra ham, som begynder saaledes: "din Beslutning angaaende din Reise overlades aldeles dit eget Godbe-

---

*) Den flemme Dreng i de sex Retter.

findende," og hvori der forresten er saa mange Spor af hans Tilfredshed med mig, og tilsidst en halvsnees Linier saa hiertelig gode fra min herlige Moder, at min Siel er ret som oplivet ved det. Hvad jeg egentlig vinder ved at blive her, det maa Gud vide! mit Hierte er en Nar, som bilder sig ind, det er bedre kun at være 36 Mile fra Kiebenhavn, end 70; og jeg har altid omgaaedes mit Hierte, som et sygt Barn, og ladt det have sin Villie; i Grunden har det ikke saamegen Uret."

Efterhaanden — dog først efter et Par saare betænkkelige Recidiver — bedredes det atter med Wiwet; og blev der mig end ikke Lys i Henseende til hans Sygdoms Aarsager, saae jeg dog dem, der vare mig fiære, vandre i Lyset, og som dets Born, og Mærket og dets Gierninger vedkom mig sølgelig ikke. Samsø og jeg, der, skiondt ikke egentlige uenige, dog havde, ved vore forskiellige Syssler og Forhold, levet saa temmelig hver for sig, kom pludselig igien nærmere, da Kunzen, og en her ikke ubekjendt ung Musikus Schnoor før Tiden flyttede ind paa vort ene Værelse, som egentlig først ved hans Bortreise skulde blive ledigt, og vi nu, for at læmpe os efter dem, pakkede os ind i min lille Stue ud til Kirkegaarden. Foruden det, at dette nye Samliv ogsaa i aandelig Henseende forenede os, havde vi det nogle særdeles morsomme Aftener at takke, da Samsøes elskede Lærer, den berømte Botaniker Wahl, som holdt meget af ham,

opholdt sig nogle Dage i Kiel; og da denne havde mere end nok af, at maatte bøde for sin Navntundighed med det ene Middagsgilde efter det andet, hvor de sølsomme Fruer spurgte ham tilraads om Bister, hvorpaa de, til Erindring om Calabriens Udelæggelse, vilde lade male Urner med Navnet Messina paa — jeg vil haabe, det var en Tilfætning af ham, at de havde spurgt ham: om det hedde Messina eller Wessina — var han glad ved, at snoe sig fra dem om Aftenen, under Paaskud, at han skulde hjem at skrive Breve, og da tye til Samsø og mig paa vor lille Stue, at faae sig en Pasfiar efter sit Sind.

Da imidlertid vore nysnævnte tydske Naboer, der boede Bæg om Bæg med os, hørte til de samme Kredse, og altsaa naturligtviis ikke maatte mærke, at Wahl havde fortaget hiint Compagnie, for at tilbringe Aftenerne hos os, maatte vi lukke i for os, og holde os meget stille, medens disse mellem begge Maaltider kom hjem at faae dem en Pibe Tobak, og hente Musik til Aftenunderholdning o. s. v., hvad vi kaldte, at sidde ved lukte Dørre, af Frygt for Tydskerne; hvilket Wahl, henved en Snees Aar efter, da vi giensamledes i Selskabet for Sandhed, hvoraf han, skiondt han ingensinde skrev os en Tøddel, var et hædret og værdigt Medlem, endnu med Velbehag mindedes, og omtalte.

Al større Interesse var mig en anden Episode, som tildeels falder i selvsamme Epoke. Allerede ad-

stilige Gange er det berørt, at det fra tidlige Aar var min Lod, og min Lyst at spille Fortrolig. Sværmende selv for den contemplative Kjærlighed — som jeg hos en fransk Skribent nys har træffende fundet den kaldet — jeg kan maaskee sige, uden Forestilling om, at Amors Fakkell kunde tændes ved anden Lue end Vests, var mig enhver Kjærlighed hellig, hver elskende et indviet Bæsen, enhver Elsker en Ordensbroder, der havde ubrodeligt Krav, ikke blot paa min Deeltagelse, men og paa broderlig Bistand og Trofasthed, fremfor Alt, hvis han mødte Vanskeligheder og Gienvordigheder paa sin lovlige Kjærligheds Bei.

En af mine kielste Venner havde en Kæreste, hvilket han betroede mig, tildeels vel af den Trang, man i de Aar, og den Stilling har til en Ven, hvem man kan sin Lykke sige.

Omstændigheder gjorde imidlertid, at denne Forbindelse var en Hemmelighed; og i Følge Tønen der i Huset, var det ham, skændt saa godt som en daglig Huusven, meget vanskeligt at komme hende i Tale; han klagede da sin Nød for mig, og fik mig indført der i Familien, men naturligviis i samme stive Frastand fra Husets yngre Gruentimmer, saa jeg altsaa kun kunde være ham til saare liden Opbyggelse. Nu opdagede jeg ved en Leilighed, at der bag Huset var en Hauge, som gik ud ad Vandet til, og at de der maatte kunde tale sammen; til denne kunde man imid-

I lertid ikke komme, uden ad en lang Omvei bag om Byen, og giennem mangfoldige Banskelligheder og Uleiligheder, over Grøvter og Diger og Pladser, hvor der efter Sigende skulde gaae glubste Bægtene og bidste Hunde.

At disse Hindringer og Besværligheder ikke — i det mindste for min Part — skulde været mere tillokkende, end affrækkende, vil jeg ikke paastaae; lidt Eventyr holder man, i de Aar og den Stemning, nok af, især, naar man kan bilde sig ind, det er en Hædersvei, man møder dem paa. Jeg var altsaa mere end villig, da han indbød mig at være hans Ledsaager paa disse Aftenvandring; og jeg erindrer endnu meget godt, da jeg første Gang indfandt mig hos ham, hvor selvtilfreds jeg bejaede de tre Spørgsmaal, han, inden vi tiltraadte Toget, gjorde mig, har du din Huggert? har du Penge hos dig? har du Mod? hvor freidige vi nu gav os paa Veien, hvor taalmodig jeg blev gaaende Bagt uden for, medens han talte med hende. Vi mødte midlertid, i al Fald de Smaaulæmper fraregnede, min Ubehjælpssomhed ved at springe over Grøvter, og klavre over Diger, kan have foranlediget, lykkeligviis aldeles ingen Eventyr, der, saa dristigt eller snildt vi end i øvrigt maattet have flaaet eller snoet os derfra, dog naturligviis vilde give en Ry og en Opsigt, hvorunder i det mindste den brave Pige uskyldig vilde have lidt.

Dette blev ikke den eneste Prøve, min Tienstfærdighed og Dueflighed ved denne Leilighed blev sat paa. Saa vis min Ven var i sin Sag, fik han dog Fluier i Hovedet, da en virkelig meget smuk Hamborger, der før vor Tid havde studeret i Kiel, og sagdes da at have gjort Tour til hende, pludselig gjorde et Besøg til das allerschönste Beltathen, og min gode Ven faldt paa, det muligen kunde gælde hende. Jeg blev da beordret at recognoscere. Da jeg vidste, at Hamborgeren, der i sin Tid havde været i stor Anseelse ved Universitetet, som en kreuzfidelis Kerl, maatte gjøre en Commerz paa Caffehuset med sine gamle Kammerater, hvem jeg ogsaa var indgaaet med, sagte jeg dem der om Aftenen og fandt dem ogsaa rigtig om Bollen, hvor da ogsaa, som jeg ventede, saasnart jeg traadde ind, Bremer og Ebel gjorde Plads til mig, og forestilte mig for Veteranen, som et frodigt Skud paa den gamle Stamme. Efter nogen Tid bragte jeg Bremer paa at synge en mellem os gangbar Vise, der omtrent svarte til Baggesens: Ud med Navnet! ingen svige! og hvor, især naar en høitideligere Stemning herskede, som de ovennævnte ogsaa holdt af, man skristede temmelig oprigtig; da jeg havde taget Plads næst ved Bremer, istemte jeg da mit:

Zwar geliebte, blühest du
Nicht zu meinem Glücke,
Nur weil du dich nicht nie dem Armen zu

Mit dem sanften Blicke,

Doch geliebte, lebe wohl!

Lebe ewig wonnevoll!

Mine Eftermænd sloge da ind i lige Tone, hver efter sin Leilighed; nu kom Touren til Hamborgeren, og han sang:

Zwar hab' ich kein Mäbchen mehr,

Auf des Wohl ich trinke,

Doch sey auch mein Volles leer,

Auf dem ersten Winke,

Kieler Schönen lebet wohl,

Lebet ewig wonnevoll!

Nu var jeg saa vis i min Sag, at jeg næste Dag kunde bringe min Ven fuld Forvisning, at han fra den Side kunde være ganske sikker; og see, alle hans Undersegelser og Efterretninger stadfæstede fuldkommen mit Udsigende.

Endnu kan jeg ikke nægte mig, at anføre et Kunststykke, som, skienet det i sig selv var meget simpelt, fra min Side i det mindste, dog forekom min Ven et sandt Hereri. Det var ham en Dag usigelig meget om at giøre at give sin Donna en skriftlig Efterretning, som han paa ingen Maade vidste at skaffe i hendes Hænder; det faldt da naturligviis i min Lod at prøve min Lykke. Hændelseviis havde der været Tale om, den Dag at tage ud til Knoop med en gienrejsende Landsmand; hvilket ved indtrufne Omstændigheder blev udsat til videre; det var meget heedt den Dag; oppe hos min Landsmand laae min

Overkiole, da vi skulde have kiort fra hans af; den gif jeg nu op at hente, tog den paa, lagde Brevet i Lommen, og gif nu i Visit, hvor hun var, tog Frakken af, efter Husets Skik i den stadselige Diele, lagde den paa en af de store messingbeslagne Kister, som paa holsteenskt vare hensatte der, traadde nu ind, og fandt efter min Beregning Familien ved Theebordet, og hende sysselsat med at skænke; man bød mig naturligtviis Thee, og i det jeg gif hen at tage min Kop, sagde jeg til en Paarørende af Huset, en Candidat: "du undrer dig vel, at jeg har Frakke paa i det hede Væir; men det har sin gode Grund;" dette sidste sagde jeg i det, jeg modtog Koppen af hendes Haand, og saae i det samme som handelseviis paa hende; derpaa vendte jeg mig til ham, og fortsatte min øvrige Fortælling om den udsatte Canaltour. Hun, der, skiondt hun egentlig aldrig havde talt mere med mig, end de faa Ord, der faldt ved at byde en Kop Thee o. s. v., dog fuldvel vidste, hvor indviet jeg var i deres Anliggender, lod sig dette være sagt, gjorde sig kort efter et Ørend ud af Værelset, bad en af sine Søstre afløse sig ved Theebordet, og var noget borte. Noget efter gif jeg ned i Haugen med Fatteren, og blev vaer, ved at gaae over Dielen, at min Frakke havde vendt sig; glad over det lykkelige Udfald af mit Krigs-puds affortede jeg nu naturligtviis mit Besøg, for des hurtigere at kunne bringe min Ven den glædelige Efterretning; men man tænke sig ydermere min Over-

rastelse, da jeg, i det Fatteren hialp mig Frakken
 paa, og jeg i min Glæde greb ned i Lommen, for at
 forviise mig om, jeg ikke havde bedraget mig i mit
 Haab, ikke blot sandt, at hans Brev var borte, men
 og til end videre Beviis, at det var Vedkommende
 rigtig tilhandedkommet, en Sæddel i ganske anden For-
 mat fra hende, som jeg da naturligviis med ikke ringe
 Triumph bragte ham.

Kan du høre? brød han ud, og kunde ved Mod-
 tagelsen af hendes Sæddel neppe troe sine egne Næse.
 A bon entendeur peu de paroles! sagde jeg, og
 fortalte ham, hvoreledes det var tilgaaet; og blev vi
 da til Slutning enige om, at om det end ikke var et
 nyt Beviis paa Sandheden af det gamle Mundheld:

Mands List er behænde,

Men Qvindelist uden Ende;

var dog jeg neppe den, der ved denne Leilighed havde
 lagt meest Snildhed for Dagen.

Denne Episoderække har midlertid, da jeg ikke vilde
 afbryde den, bragt mig ud af den chronologiske Dr-
 den, jeg ellers pleiede at iagttage, og som det er Tid,
 jeg vender tilbage til.

Det academiske Halvaars Ende kom, og med den,
 en Rød Skilsmisser og Afskeder, der smertelig op-
 rev de ulagte Saar fra afvigte Høst; den første og
 smerteligste var Samspøes Bortgang, hvorom jeg vil
 afskrive, hvad jeg, kort efter vor anden og længere
 Skilsmisse ved hans ubetimelige Død, i Fortællen

til hans samlede Skrifter har skrevet: "Ikke uvant til Tab, bekjender jeg ærligen, at jeg ikke mindes ved nogen Leilighed i mit Liv at have følt det overvældende Sorgmod, som ned slog mig i det Dieblig, da den med Samsø bortrullende Postvoغن forsvandt for mine Øine, og jeg nu forekom mig aldeles ene paa Jorden." Det er bogstavelig sandt, og jeg mindes det efter 41 Aar saa tydelig, som det var i Gaar, at jeg, i det jeg tabte ham affyne, var nærved at segne til Jorden; alle mine kiøbenhavnske Tab syntes mig i hans at fornyes i hele deres Smertelighed, saameget mere, som just i de selv samme Dage ængstelige Efterretninger om Wiwets Helbred indløb, da Uregelse havde voldt ham et nyt Recidiv.

Bel kom strax efter Samsøes Afreise Fr. Sneesdorf fra Kiøbenhavn for at gaae til Göttingen, men deels havde han ikke egentlig hørt til min indre Vennekreds, og bragde mig altsaa heller intet fra denne; deels kom han i de Dage, han opholdt sig i Kiel, i ubehagelige Berørelser næsten med os alle; imidlertid færdedes vi dog, medens han var der, en heel Deel med ham, saa de Dage gik; men nu reisste Steermann og — reisste uden at sige mig Sarvel, da han frygtede det Indtryk, Afskeden vilde giøre paa os begge. Vi havde været sammen om Aftenen; han havde til Afsked foræret mig et Exemplar af Tisserne, dette vilde jeg ved min Bortgang tage med, men han vilde ikke tillade det; næste Morgen vækkedes jeg af hans

forrige Tiener, som bragte mig den og den Efterretning, at han var reist samme Nat, og fori Bogen stod: Deres Ven reiste fra Kiel den 20 April 1783.

Saa ondt det i min Stilling og Stemning maatte giere mig at tabe ham paa denne Maade, følte jeg dog en Stolthed i, at jeg, som Iselin, varede, han ikke kunde tage Afsked med; og af mit ganske Hierte gientager jeg om ham, hvad jeg den Tid skrev til Rosing: hvad mine gamle, oprindelige, i mit Livs Skiæbner indsyngede Venner vare mig, var han mig ikke, kunde han ikke være; men han holdt rede-
delig af mig, og var den eneste, som sagte en Hiertens Ven i mig; og at han sandt denne — være det mig her tilladt at tilføie — har han, saa forskiellig vi end i senere Dage kunne have seet mange Ting, ingenfinde forglemt, har ligesaa uforandret og uforvansket bevaret Erindringen om mit Sindelag mod ham, som jeg min oprigtige Kiærlighed for hans ualmindelige Aands og Hiertes siældne Egenstaber.

Nu reiste ogsaa Keiser med Walmoden og Brodrene Holsten til Leipzig; og nu skulde jeg da blive tilbage ene og forladt, og havde alt opgivet den Drem jeg tidligere havde gaaet med, at tage til Altona, der at bedøve, om ikke at adsprede mig; thi ikke alene var min Casse endnu noget tommere end tom, men selv den iselinste Credit, saa utømmelig den end i sig selv var, havde jeg saaledes medtaget, at jeg ikke dristede mig i det Dieblis at vove et nyt Greb. Det
Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (5)

fandt sig nemlig, at en af vore bortreisende Landsmænd, der ogsaa havde Creditiv paa Iselin, ved sin Bortgang havde 200 Rigsdaler mere behov, end der var giort Regning paa, og at Iselin, da deres Mellemværende var opgiort og afgiort, fandt Betænkelse ved at aabne ham en ny Conto. Denne vendte sig nu til mig, der eengang for alle var udnævnt til Nationens Skatmester, eller som jeg til dagligt Brug i vort Vennespag hedde: den Buk*), paa hvis Ryg og Horn de andre sprang af Brønden, og jeg gik da uforsvaret til Iselins, at hente Rekruter. I det jeg sagde mit Værende, stak hun og han i at lee. Jeg studsede. "Hvad sagde jeg i Dag?" spurgte han sin Kone. "Rigtig!" — svarte hun. "Nu?" "N. N. kom i Dag og vilde have Penge, som jeg ikke kunde lade ham faae. Han gik. Veed du nu, hvad der skeer, spurgte jeg min Kone? "Alten kommer Rahbek, og forlanger dem til sig, og faaer dem; der er de." Vi loe nu alle tre af den saa bogstavelig indtrufne Spaadom; at jeg imidlertid under de Omstændigheder ikke torde komme saasnart igien, var ligesvem; og skiøndt det er min Pligt at tilføie, at jeg af alle de ikke endda saa saa Penge, jeg i Følge ovennævnte Nationalstatmesterstab hele hin Universitetstid igiennem udredede, aldrig kom nogen eneste Stilling tilfort, og at vi

*) See Phædri IV Bogs 8 Fabel, eller hos Lafontaine efter Prof. L. C. Bruuns Fordanskning, tredje Bogs femte.

Danske samtlig indbyrdes viiste hinanden samme Re-
debonhed og Redelighed, var det dog naturligt, at
der gik nogen Tid hen, inden slige Remisser igien
indløb.

Uventet tilbød nu Sneedorf at forstrække mig til
en Altonareise, og jeg tog da derhen med ham, og
en Sen af Prof. Büsch, der havde været i Lissabon,
og som jeg blot nævner, fordi jeg ved ham blev ind-
ført i hans berømte Faders Huus, og skiondt jeg da,
den høist interessante Ebeling undtagen, ikke synderlig
fandt nogen, der ret interesserede mig, og skiondt den
unge Büsch selv neppe meget bekymrede sig om, jeg
skulde finde mig i min Gæste der, er det mig dog mær-
keligt, som min første Indførelse i en Kreds, hvor jeg
i senere Aar har nydt saa meget Venfskab.

Denne Altonaudflugt var mig i min nærværende
Stilling meget veldædig; baade var det meget mindre
tungt, at sige Keiser, Balmøden, Bredrene Holsten,
der samtlig gik til Leipzig, og Sneedorf, der tog til
Göttingen, Farvel, paa et Sted, hvor vi alle vare
fremmede, og hvor de Vortreisende ingen Vinder ef-
terlod dem, der idelig oprev Gaaret hos den Tilba-
geblivende; ogsaa sørgede min gamle brave Zwerghus,
fra saamange Sider, ved sit noie Kiendfskab til
vor Litteratur og Skuepladses ældre Dage, fader-
lig for at bede paa mit Gavn, ferte mig mere om-
kring i Altonas og Hamborgs deilige Omegn, end
jeg maaskee nogensinde siden har været, gjorde mig

bekjendt med adskillige af begges mærkelige Mænd, hvoriblandt jeg foruden Dr. Unzer, og den da bekjendte Theaterdigter og Dramaturg Bremel, som jeg i det flokkeste Auberger hyppigen traf især Skuespilastenerne, vil nævne den berømte Claudius, og — for Contrastens Skyld — den da, skjøndt ikke just saa vel, noksom bekjendte Licentiat Wittenberg.

Ydermere var min gamle brave Seiler med sit Selskab i Altona, da Dreier i Hamborg kort før, Knald og Sald havde endt sin Entreprise, der edelagdes ved det samme, der ruinerede de fire Monarkier, ved Splid; og holdt end Seilers i det hele maadelige Personale mig ikke skadesles for, hvad jeg af en Vorchers, Fleck, Stegmann, Unzelmann o. fl. i Hamborg kunde ventet; da havde jeg nu Skuespillet i Altona selv, og behøvede ikke at gaae til Hamborg derefter, og formedelst den daværende fedelige Portlukning tilbringe Natten i goldenen Vøsen am alten Steinweg, hvor der ikke var nær saa godt eller saa interessant, som i Flocks halvdanske Auberger i Altona. Seilers personlige Omgang nød jeg imidlertid her, hvor han var huuslig indrettet, og jeg alt saa maatte besøge ham, som Gæst, mindre end ved vort Table d'hote Samliv i Kiel, da deels hans Kone var mig meget formeget Dame, og Actrice uden for Scenen, til at være af mine Værtinder; jeg deels ikke altid kunde sætte samme Priis paa hendes Fremstillinger og Fremstillingsmaade, som hun selv,

og altsaa, maaſkee mig uvitterlig, ſolte Frygt for at komme i Klemme mellem Gæſtvennens ſkyldige Ar-
tighed, og Kunſtelſkerens oprigtige Grimodighed, og
altsaa gif af Veien for denne Fare, ved at blive borte.

I Særdeleſhed maatte dette være Tilfældet med
hendes Cleopatra i Rhodogune, hvorpaa hun ſelv i
Forveien havde gjort mig opmærkſom, ſom paa en
Triumph; der, ſom ſaadan, var forlangt af de anſee-
ligſte hamborgſke Familier, hoſ hvem den fra de leſ-
ſingſke Dage var i hædret Erindring; der blev givet
med uſædvanligt, og glimrende Tillob; hvor hun ved
ſin Fremtrædelleſe modtoges, og ved hver Bortgang
ledſagedes af larmende Biſald, men hvor imidlertid
mit i Roſes Skole forhærdede Sind ikke kunde tage ſaale-
des Fornuſten fangen under Troens Lydighed, at jeg
kunde ſætte den Priis derpaa, ſom jeg ſaa villig ſatte
paa hendes Orſina, hendes Miſtris Dakly, hendes
Grevinde i virkelig Viſe, og ſom jeg ſenere i Paris
ſatte paa Raucours Meſterſremſtilling af ſamme Rolle.

Meget frugtbar var rigtig nok ikke her min Skue-
ſpilgang paa Kunſtnydelſer, da de Foreſtillinger, der
faldt i min Lod, var to Daktler for een, og Synge-
ſpillet de tree Forpagtere, Rhodogune — der ligesom Me-
rope, og Medea i Kiel, ſpillet, den Tids Publicum til ikke
ſynderligt Anſted, i Tyrkedragter — den ſældne Frier,
eſter Gernevalde, den taknemmelige Søn *), Phy-

*) Ved at nævne den taknemmelige Søn erindres jeg
om en i mine Tanker characteriſtiſk morsom Anec-

siognomien af Brezner, en af de da græsferende flauue Parodier paa den saakaldte Wertherseber, Jagten, og endelig Emilia Galotti.

I Emilia Galotti saae jeg første Gang en begyndende Kunstner, som senere ofte vil forekomme her, Klingemann, som Conti, hvor jeg imidlertid ikke anede, hvad jeg under Schröders Veiledning skulde see ham blive. Et mærkeligt Phænomen fra samme Forstilling vil jeg til Bedkommendes nærmere Eftertanke hense til her. En Fortieneste, Mad. Seiler selv ikke satte ringe Priis paa, og som Lessing 1777, da han foreslog Seilers til at forestaae og indrette det mannsheimiske Theater, særdeles roste hende for, var et eget Talent til at danne vordende Skuespillerinder. Saa-

---

dote af Samsø. Han var ved sin Ankomst til Leipzig bleven kiendt med en saakaldet Litteratus, der i Folge sin Udesøderet havde afsejllige Kar været Hovmester i et høifornemme Huus her i Landet, og paa Grund deraf blandt Andet troede at kunne danst. Engang, Samsø og han talte om Skuespil, sagde denne: "Jeg haver ogsaa spillet Comedie; for den Tid, jeg var hos Greven paa ***, spillede vi den dankbare Sohn, og jeg gjorde den gamle Fader Rode, og jeg spillede ikke saa gal, for de leede meget af mig." "Ja! svarte Samsø: inden jeg reiste, var jeg ogsaa i et Selskab, hvor de ogsaa spillede den taknemmelige Søn, og jeg spillede ogsaa gamle Rode, og jeg gjorde det sandfærdig heller ikke saa galt, for de loe fløt ikke af mig." Om den anden mærkede den Braad, som der laae skult udi, skal jeg ikke kunne sige.

I ledes havde hun da her indstuderet Claudia med en Mad. Hartman, hvis Diction og Armbevægelser umiskjendelig vare seilerskypperlige, men som, da hun formodentlig var bleven instrueret siddende, midt under de lidenskabeligst sagte, af de kraftige Gebærder understøttede, Replikker, trippede ganske sagtnodig omkring, saa det var godt at see, der intet enten af Madam Seilers eller Claudias Aand var kommet i Benene paa hende.

Midlertid interesserede disse Forestillinger, uagtet deres Middelmaadighed, mig mere, end de ellers vilde gjort, da jeg i de samme Dage fik et Brev fra Zeuthen, som gav min dramaturgiske Drøm nyt Liv. Man vil erindre, at det ikke var mellem min Reises mindste Ubehageligheder, at hverken jeg eller de andre saa rigtig vidste, hvad jeg reiste efter, eller hvad jeg reiste for. Skiondt jeg egentlig reiste, fordi jeg maatte, og skiondt min faste Beslutning var, intet andet at blive, end engang i Tiden min Tantes Arving, var dog baade Skuespilkunst mig i sig selv saa kjær, at jeg, da jeg nu eengang var ude, ønskede at nytte min Reise til at studere den, ogsaa var jeg ikke selles for den Fristelse, ved de saaledes erhvervede Kundskaber, naar jeg kom hjem, at kunne glæde og gavne mine Venner, og fortrædige deres Modstandere. Min Fader og Guldberg vare derimod af den Mening, at jeg som en smuk flittig Candidat, skulde ligge paa tydske Universiteter, helst saadanne, hvor

ingen æsthetiske Tristesser vare, og smukt i sin Tid komme hjem som en velstuderet Professorandus; kun havde det endnu lange Udsigter med det Stipendium i Haabet, hvorpaa jeg skulde reise, og min liden mødrene Arv, der imidlertid skulde giøre Udlægget, havde alt det første Halvaar faaet saadanne Snit, at der for den ringe Rest ingen store Spring lod sig giøre. Alt dette havde jeg da, formodentlig vidt og bredt, i en Jeremiade tilskrevet Zeuthen, og fik just nu fra ham et Svar, hvori han fra min Tante lod mig vide, at jeg ikke behøvede at forandre min — egen — Reiseplan, fordi jeg intet Stipendium fik, da hun i saa Fald var villig at give mig det fornødne, hvilket Tilbud jeg naturligviis taknemmelig modtog, dog saa, at jeg isteden for, som den første Idee havde været, at opholde mig et Aar i Leipzig, ligesom i Kiel, for at have tilbragt det laugsomæssige Biennium, paa tydske Universiteter, kun blev der et Halvaar, og næste Paaste gik videre til Wien, Paris, og London. Vist nok var jeg — som jeg skrev Rosings i det Brev, hvor jeg mældte dem, hvad jeg havde min Tantes Godhed, og Zeuthens Venskab at takke — tusende Gange hellere reist hjem; vist nok indfandt sig midt i den Glæde, denne Forandring i min Reiseplan i første Dieblis vakte hos mig, meget snart den Tanke, at mit Liv ikke blev mig behageligere, fordi jeg var i Paris eller London; imidlertid syntes dog min Reise

herved at faae et Slags Formaal, isteden for jeg hid-
til drev om, uden at vide, hvorhen eller hvortil.

Mærkeligt er det, at jeg, inden jeg fik ovenom-
talte zeuthenske Svar, havde Tankerne saa fulde af,
hvad han efter mine indstændige Forestillinger vilde,
og maatte giøre for mig, at jeg den første Dag, jeg
var i Hamborg, saa fuldt og fast satte mig i Hoved-
det, at jeg saae ham der, at jeg ikke blot gif et langt
Stykke for at indhente et Menneske, som jeg tog for
ham; men og, da denne, just som jeg var i Begreb
at naae ham, gif ind i et Huus, hans Helsen ved Ind-
trædelsen m. m. saa meget stadfæstede mig i denne
Indbildning, at jeg, uagtet jeg sagde mig selv, hvor
urimeligt det var, at et Menneske, der skulde i de
Dage holde Bryllup i Kiøbenhavn, var i Hamborg,
ikke kom ud af min Bildfarelse, for ved nysnævnte
Brev. En Synderlighed er, at omtrent paa samme
Tid Zeuthen ikke blot med lige Visshed vilde have seet
mig i Kiøbenhavn, men endog sandt sig besøiet at
besvære sig for en af mine Nærmeste, at jeg hverken
havde villet kændes ved ham, eller helse ham, og
blot ved dennes ligesaa paalidelige, som eftertrykke-
lige Forsikring, at jeg ikke havde brudt min Depor-
tation, var at bringe ud af sin Overtydning. Mid-
lertid maa jeg herved bemærke den Forskiel, at, da
jeg saa vist, al Usandsynlighed uagtet, indbildte mig at
see Zeuthen, var det, fordi der var intet Godt, jeg
jo vidste, jeg kunde vente mig af ham, i det jeg na-

turligviis fuldt og fast troede, han ikke kunde være kommet til Holsteen uden for min Skyld; at han derimod indbildte sig at see mig i Kiøbenhavn, kom af, at der intet var saa galt, som han var jo vant til at vente sig af sin unge Appenzeller, der rimeligviis ikke var blevet spagere eller sindigere ved at komme bort fra alle dem, der pleiede at formaae noget over ham.

Et mig saare interessant noiere Kiendskab, som jeg paa dette mit Besøg til Hamborg og Altona gjorde, og som egentlig blev den første Hempe paa det Kiadebaand, der siden forenede mig med mine Samtidige paa det tydske Parnas, var Digteren Dr. D'Arien, hvis Maria af Wahlburg allerede i tidligere Aar med Schink's Lina af Waller, Klingers leidendes Weib, Leisewitzes Julius von Tarent, Wagners Kindermörderinn havde, som Saat von Göthe gesæet, staaet hoit i min Naade; og der nylig havde udgivet et Bind Skuespil, der samtlig syntes prægede med, hvad jeg da havde i mit Hierte udskaaret, som Devisen for mine:

Dette Calliope ei, og ei Apoll mig tilfiger,
 Al min Digteraand mig selve min elskede gav.

En i Kiel studerende flink Hamborger, der senere i Litteraturen gjorde sig fordeelagtig bekjendt, Stampeel, tilbød mig at gjøre mig bekjendt med ham, og vi fandt strax særdeles Naade for hinandens Dine. Hertil bidrog det sagtens ikke lidet, at Emnet i det

Sorgespil, han da arbeidede paa, og hvoraf han forelæste os tre Acter, Claus Størtebecher, saafærdeles begejstrede mig, at jeg ikke kunde afholde mig fra at sige ham, at jeg nu først begreb, hvad Forfatteren af Røverne — som da var i deres Nyhed, og som, jeg ærlig vedgaaer, alt da mere at have forarget, end fornøiet mig — havde villet; hvorved han naturligtvis ikke fandt sig lidet smigret. At jeg den Gang i min Begeistring over Hovedpersonens Character og Situation, da han fredløs over den hele Jord for sin Trofasthed mod sin mishandlede Konge — Christian den Anden, for hvem allerede da mit antiaristokratiske Hierte ikke var ganske koldt — laae i aaben og lovlig Feide med hele den øvrige Verden, og var en sand Coriolan, men der ikke stred mod sit Fædreland, og der til Baabenbroder havde en, som Billest, uretfærdigen bandlyst Britte, oversaae Forskiellen mellem Digterne, at jeg i hiint Stykke, som Schiller efter sin egen Tilstaaelse skrev, to Aar, før han havde mødt noget Menneske *), ikke anede Don Carlos's, Maria Stuarts, Johanna d'Arcs, Wallensteins, og Wilhelm Tells Mesterdigter, ikke strax kunde gientkende denne Herkules paa hans Fod, tilstaaer jeg med saameget mindre Undseelse, som jeg er mig bevidst, i sin Tid at have gjort baade Manden og

---

*) Man see Anm. af hans rhinske Thalia i Schwarzes Lommebog for Skuespilkyndere for 1785.

Digteren fyldest derfor efter Vene. Ogsaa vor Sindss-
stemning, og vore evige Forholde maatte give D'Arien
og mig Interesse for hinanden, og indgik vi da snart
et Venstabs, der ikke alene ubrudt varte ved til hans
Død, men som jeg og ikke lidet har flere af hans lige-
aldrende og ligesindede Venners, fremfor alle Lessingia-
neren Schink's, og den ejegode Mylius'ses, trofaste man-
geaarige Venstabs at takke.

Ogsaa seer jeg af min kiobenhavnste Brevver-
ling, at jeg overdrog D'Arien et af mig udarbejdet
Udkast til et — naturligviis sentimentalt — Skue-
spil, at udføre, hvorom jeg i øvrigt ikke veed videre,
end at Ideen var taget af Goldonis Kaffehuus, og
at en Hovedsaarsag, der bestemte mig til at opgive
det, næst min mismodige Stemning i Almindelighed,
og min Fortrydelse over den Ugunst, jeg, især hos
den daværende Direction, mod mine Arbejder troede at
spore, var, at deri skulde forekomme to Elskerinder,
hvoraf den betydeligste skulde være i Mandssklæder,
og altsaa paa vor Skueplads ikke vilde komme i de
Hænder, jeg helst maatte ønske. Han paatog sig det
og, men paa den udtrykkelige Betingelse, at det i sin
Tid, som et fælles Arbejd af os, skulde bære begges
Navn; det blev imidlertid aldrig udført, jeg veed ikke
hvorfor, ligesom jeg heller ikke troer, at D'Arien
paa Claus Størtebecher nær, der, saasnart den første
pseudopatriotiske Modernus var gaaet over, sov hen,
vel tildeels, fordi Stykkets unge Heltinde, der sag-

rens var den Rolle, d'Arien meest con amore og med Held
 havde udarbejdet, i Mad. Seilers Hænder, saa kunst-
 ers erfarne og kunstdygtige disse end unægtelig vare, ikke
 var paa sit Sted — senere leveret noget originalt Dra-
 ma; derimod er det min Pligt at erkiende, at hans
 tidligere efter Goldoni bearbejdede Lystspil: *sind die*
verliebten nicht Kinder? ikke har ringe Deel i, hvad
 godt der i mit senere Skuespil *Sommeren* maatte
 findes.

Skiondt jeg nu vel i Altona befandt mig bedre
 end i Kiel, var dette dog heller ikke det rette; ogsaa
 savnede jeg, hvad der stedse har været mig en Ho-
 vedtrang, vedborligt Arbeid; vel begyndte jeg at
 reenskrive paa Rettelserne til mine Skuespillerbreve,
 men det vilde ikke gaae, og jeg lagde det hen. Det
 var mig altsaa ret velkomment, da mine tvende Med-
 studerende Stampeel, og Schütze den yngre indbød
 mig at være fjerde Mand, med dem og en fra Göt-
 tingen kommen Candidat Hudtwalker, der vilde ende
 sin academiske Cursus i Kiel, hvem jeg ved dem havde
 lært at kende, og ynde, og der desuden ved Murer-
 baandet var forenet med mig, at tage Bogn i Fore-
 ning til Kiel.

At jeg her ved min Tilbagekomst savnede den
 fordums Kreds bitterlig, var ligesom; imidlertid
 fordoblede Iselins ligesom deres Venskab for mig, og
 alt som jeg blev mere og mere hjemme der, oprandt
 for mig flere af de Smaanydelsler, paa hvilke jeg sæt

ter saamegen Priis; saaledes bortsang Fru Iselin mig mangen mørk Time ved sit Claveer, og det tildeels med de Smaaviser og Sange, der havde været mine bedre Dages Glæde; saaledes var jeg nu en vis Mand til at skulle giøre enhver liden Tour i Kiels deilige Omegn med dem, hvoriblandt især een, en Søndag Eftermiddag til det venlige Preetz, staaer meget levende i min Erindring; ogsaa kom ikke længe efter en ny dansk Familie til Kiel, der vel ikke blev, eller kunde blive mig, hvad Iselins var, men hvor Manden, den endnu levende Ex-Archivarius Klagenberg, alt fra mine Ruskedage af, var min gamle og nøie Bekjendt, og hvor den inderlig godmodige og vennehulde Kone modtog mig stedse som et velkomment Gienstær fra hendes elskede Hiem. Hertil kom endnu, at skiondt det var det af Pram skildrede høist uvenlige Aar,

Da Dybene udrulled rædsom Torden,
 Og Stæder faldt ved underjordisk Stød,
 — — — da end til fierne Norden
 Den Taage bredte sig, der hift frembrød;

skiondt man næsten aldrig saae Solen i sin skionne Glæde, men kun som en gulvred Skive giennem Taagen; skiondt frygtelige Tordenvæir, som mit ellers saa stærke Nervesystem, i uglad Sindsskemning, særdeles føler sig besværet af, fra tidlig om Foraaret idelig hiemsøgte os, var Sommer dog Sommer, og især den mig saa kiære Sommeraften ved den venlige Kielerfiord vederqvægende og blid.

Hvad der imidlertid gjorde mere end Alt til at
 gøre mig denne Sommer efterhaanden ligesaa beha-
 gelig, som nyttig, var de Forelæsninger, jeg nu
 horte hos min uforglemmelige Lærer Tetens, om Mor-
 genen fra 7 til 8, uidentviol over Logik, og om Mid-
 dagen 4 Gange om Ugen, det ovenomtalte Privatist-
 mum over Psychologie. Dette sidste blev mig især
 dobbelt underholdende og lærerigt, ved det han hver
 Gang det første Dvarteerstid deels talte med mig om,
 hvad forrige Gang var giennemgaaet, med særdeles
 Velvillie besvarede mine Spørgsmaale, berigtigede
 mine Tvivl, prøvede mine Jagttagelser eller Erin-
 dringer, deels ogsaa meddeelte mig af sin Bogsamling,
 hvad af andre om samme Materie var skrevet, og naar
 jeg nu bragde ham Bogen tilbage, opmuntrede mig
 at meddele ham mine Tanker i saa Henseende, sam-
 menholde dem med hans, og kort sagt ikke at lade
 af, før det hele stod lyst og klart for min Siæl. De
 Philosopher, han saaledes giennemgik for mig og
 med mig, vare Eklektiker, som han selv, Sulzer,
 Feder, Meiners, Garve, Eberhard, Herder, o. fl.
 Britterne, som Hume, Home, Beattie, Reid o. d. l.
 ikke at forglemme; at jeg ved denne Veiledning maatte
 blive en Eklektiker, som de, og som han selv, var
 meget ligefrem; og at jeg er vedbleven at være det,
 og ikke angrer at være vedblevet, tilstaaer jeg uden
 Betænkning. Jeg erkiander ligesaa lidet i de Grene
 af Philosophie, jeg har sysselsat mig med, fornemme-

lig Smagens og Sædernes, som i Religion eller Politik, nogen ene saliggjørende Kirke, og jo stoltere nogen af disse puffer paa sin udelukkende Ufeilbarhed, jo mindre troer jeg paa den, og jo mere er jeg overtydet, at den er paa Afvei. At der gaae flere Veie til Sandhedens Tempel, er mig saa dybt indskrevet i mit Indersite, at jeg vilde ansee det for Bespottelse, at drage det i Tvivl; maaskee kunne nogle føre lettere, nærmere, ligere dertil, muligt og bringe fra en gunstigere Side mod Holalteret; men at ingen Dødelig naaer dette paa sin Vandring heneden, at endnu mindre nogen menneskelig Haand letter Sandhedsgudindens Slør, med mindre hun selv aflører sig for ham, hvilket det vilde være Formastelse af Støvet's Gen at vente, er en Overbeviisning, hvori jeg bestandig mere og mere befastes.

Vil man tillade mig, at anvende dette nærmere paa mit egentligere Fag, vil jeg tilføie, at det, der overtyder mig om, at hine mine Veiledere, og med dem mine egentlige Lærere Lessing, Mendelssohn, Engel, Hugh Blair, Marmontel ikke føre falsk Lære, er dette, at jeg i Overeensstemmelse med, hvad jeg af dem har lært, har i aarle Aar, skiondt opelsket i Racines Tilbedelse, vidst at skionne paa Shakspear, som paa Gøthe, medens man endnu troede at giøre den forstes Mesterværker megen Ære, ved at kalde dem skionne Uhyrer; medens den andens Gøg v. Berlinsingen var en almeen Forargelse; at jeg ligesaa lidet

har siden behovet at lade den offentlige Stemme fortælle mig, hvo Dehlenschläger, som hvo Schiller var; mens jeg paa den anden Side har ladet Modebasunen trompete mig een Dognavntkundighed for efter den anden, uden at man derfor har seet mig redebøn at bøje mit Knæ; at selv de, der ere udgangne fra en aldeles modsat Side, hvoriblandt jeg vil nævne de geniale og lærde Brødre Fredrik og A. W. Schlegel, den sindrige Jean Paul, i hans skarpsindige Vorschule der Esthetik, og fremfor alle den smagfulde Tieck, alt mere og mere mødes med mine Overbeviisninger, og det sandelig ikke ene, fordi jeg har nærmet mig deres, har prøvet, og erkiændt meget, som de paa deres Bei har havt Leilighed at see, og ved deres skarpe og væbnede Nie seet, bedre end jeg, og maaskee end de, er vandrede samme Bei, som jeg, fra vore Synspunkter, og med vore Synsmaader have været istand til; men vel og, fordi det samme er mødt dem.

Med ærbødig Erkiendelighed nævner jeg mig alt-
saa, den Dag i Dag, Tænkeren N. Tetens's evig tak-
skyldige, og evig taknemmelige Discipel; ikke, som
jeg derved vilde sige, at jeg i alle Strykker, og om
alle Strykker tænker, hvad jeg har lært at tænke af
ham; end mindre har jeg den ubeskedne Indbildning,
at jeg skulde tænke saaledes om Alt, som denne dybe
Gransker, hvis han endnu levede, og lærte iblandt
os, vilde have tænkt. Ufridig vilde han være
saare utilfreds, vilde troe, at have spildt sin faderkiær-
Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (6)

lige Omsorg paa mig, hvis jeg ikke ved ham vovede at anvende, hvad Lessing sagde om Breitinger: Jeg vilde kun have lært lidet af denne store Mand, hvis han endnu i mine Dine havde overalt Ret." Det at hans Bestræbelse gik ud paa, var at fere mig an til at tænke selv, og hvad jeg siden, som Kunstlærer, idelig segte at indskærpe dem af mine Elever, der havde Øren at høre: to Skridt, man gaaer paa sine egne Been, er mere værd, end en Sierdingvei, man bliver baaret paa en Andens Arme, var Hovedartiklen i hans Tro, kun her oversat i mit Sprog. Dertil kom naturligviis og, at hos den Mand, hvis Overbeviisninger ere Frugter, vorne paa hans egen Grund, maa disse uundgaaelig modificeres ved Grundens Natur og Bestaaffenhed, og denne Modification maa mere eller mindre mærkelig gaae igiennem dem alle. Det er da neppe at omtvivle, at den stærke Afdrift til modsatte Sider, vore Ideer i eet vigtigt Omne toge fra næstfølgende Decades Begyndelse, og saa, os maaskee selv ubevidst, i andre Henseender maatte have havt Indflydelse, skient denne Meningsforskialighed ligesaa lidet gjorde Skaar i den Fadergodhed, han hædrede mig med, som i den sønlige Taknemlighed, jeg ydede ham indtil hans Grav, og vil vedblive at yde ham indtil min.

Naturligviis gave midlertid Forelæsninger, som disse, mig ikke blot saameget at bestille, men dette var tillige paa eengang af en saa sindsbestjæftigende og

findsberoligende Natur, at jeg virkelig denne Sommer giennem meget mindre var et Kov for hine vilde Storme, som jeg ellers saa voldsomt pleiede at rystes af; skiondt jeg paa den anden Side ikke vil fragaae, hvad min Brevverling vidner, at denne Stilte kedede mig; og har jeg herom end et ubedrageligt Vidnesbyrd i følgende Sted af Zimmermann über die Einsamkeit, som jeg, med Overskrift: min Dom, finder, uden tvivl paa denne Tid indført, i min Excerptbog: "hvo stedse drives af sin Lidenkab, som hans Hest af Sporen, og nu ingen Lidenkab mere har, der driver ham, han er mæt (— af Dage —)." Mine forhenværende Studier, om jeg tør give dem dette Navn, hang paa en Maade sammen med min Lidenkab *), nærede den, og fik Næring deraf; disse derimod sysselsatte Sindet med Ideer, som stod i liden eller ingen Forbindelse dermed, og afdrog deraf. Men, som en Mand, der talte af Erfarenhed, meget rigtig har ladet sin Thor erindre:

Siælen kan ei vinde,
Som villig lod sig binde
Af Elfskovs Sværmerie;

det var mig ikke alene en Redsomhed, men det vilde i mine Dine været en Brøde, om det skulde kunnet lykkes mig, at neddykke min Lidenkab, der var mig for kjær, til jeg ikke skulde blevet den tro.

---

*) Man see dette ganske fortreffelig udviklet i Ovids Remedium amoris 750-766.

Midlertid studerede jeg con amore, og erindrer jeg, at, da Tetens, der egentlig var en stor Mathe-
matiker, tillige læste daglig et Collegium over Geo-
metrie, jeg vilde tegnet mig til dette, men han fra-
raadede mig det, og sagde: Was wollen Sie damit,
mein Lieber! ihre Bestimmung ist, das zu werden,
was unser Engel sein Buch nennt, Philosoph für die
Welt. Hvor vidt min Mentor her rigtig stille min

Nativitet, drifter jeg mig ikke at afgiere; men at jeg
en Række af Aar usfortroden har arbeidet, i det Haab

At vise mig den gode Mening værdig,

Som en saa ædel Mand mig værdiged?

er jeg mig bevidst. At min ædle Lærer vedblev at
være tilfreds, saavel med min Flid som min Frem-
gang, derpaa har jeg et ubedrageligt Beviis deri, at
han, aldeles uopfordret, tilbød, næste Aar, da han var
Prorector, at give mig Magistergraden, uden at jeg
skulde behøve at disputere for den, at jeg da efter
fuldendt Reise kunde gaae tilbage til Kiel, og blive
der, som Magister docens. Dette Tilbud ikke blot
hædrede, og smigrede mig, og jeg var, i min davæ-
rende Vildere, ikke utilbøielig at modtage det, og
skrev min Fader til derom; men da han sagde det til
Guldberg, meente denne min hulde Belynder: at jeg
ikke skulde forsfage alma mater; jeg kunde jo, i sin Tid,
magistrere i Kiøbenhavn, og vilde ikke der mangle
Befordring. Synderligen nok, blev det ikke Guld-
berg, der da alt gik paa sin Alvældes sidste Been,

men Terens, der langt senere fik en Hoveddeel i min Ansættelse ved Kiøbenhavns Universitet, ligesom det blev Terens's værdige Eftermand, den adle Wiismand Reinhold, der tredive Aar sildigere hændte mig med Doctorværdigheden ved det Universitet, hvis ærbødige og taknemmelige Fosterson jeg til min sidste Time erkiænder mig at være.

Endnu en Forelæsning hørte jeg dette Halvaar, og det uden tvivl temmelig nøiagtig, over Platos Phædon af den ærværdige Eckermann, hvoraf jeg midlertid ikke har beholdt stort Andet, end denne min hændte Lærers Godhed, som jeg efter 36 Aar med Glæde fandt ligesaa uforandret, som ham selv, og min vækre Sidemand's, den kundskabrige og retskafne altonaiske Prof. Clausens, uforanderlig bevarede Ven-skab. Naar jeg midlertid seer, hvor uafslædig ufor-trødne mine Bestræbelser, for at skaffe mig nogen Kundskab i det grædske, vare, og vedbleve at være, og at de dog ikke have bragt mig videre, kan jeg ikke tilbageholde det Ønske, at ligeledes farne og sindede Læsere af mig ville lære ikke at bygge paa Sand, eller, med Müllens pudsfige Wiismand, Till Uglspiel, at tale, at knytte Knude paa Traaden, inden de sige, da de ellers ville stinge mange Sting forgiæves.

Med disse mine Studier forbandt jeg en litterær Syssel, som jeg en Tid lang med megen Nidkæthed drev. Recensionsvæsenet, hvormed det, maa sige den korte Tid, da Borrichianernes, Erichsens, Blochs

— Donses Nova litteraria under Lurdorphs Auspicer
 udkom, og senere den critiske Journals gyldne Periode
 undtagen, havde staaet temmelig mislig her i Dan-
 mark, var, skiondt der paa den Tid ikke var mindre
 end tre critiske Journaler, de berlingiske lærde Tiden-
 der, Litteraturjournalen, og Tyens litterariske Pro-
 gresser, i almindelig erkjendt Forsald, som i Anled-
 ning af adskillige Dagens Stridigheder, især den ola-
 vidiske, og end mere den bastholmiske, havde op-
 vakt almeen Forargelse. Ved denne Leilighed op-
 muntrede Fader Abraham Kall, sin mangeaarige
 Yndling, Decanus Kierulf, der, som Humanist, var i
 særdeles Ansæelse, at paatage sig den saa temmelig
 opgivne Redaction af de berlingiske lærde Tidender,
 og tog ham virkelig fra den ømme Side, ved at fo-
 reholde ham, at det vilde være en Skam for Colle-
 gium Medicæum, hvis der ikke ligesaavel nu, som i Erich-
 sens og hans ædle Samtidiges Dage, skulde derfra
 kunne udgaae et godt critisk Blad. Han modtog da
 Opfordringen, efter at have forviiset sig en Worms,
 Ribers, Ryrups, den forøiske Dr. Bangs, A. W.
 Brorsons, o. fl. Bistand. Da der maatte iles der-
 med for visse Aarsagers Skyld, blev jeg formedelst
 min Fraværelse, ikke af den første Stamme; men da
 en Recension af Kierulf, over Todes da nysudkomne
 Geoofficerer, ikke var efter Fors. Hoved, og denne i den
 fulde og faste Overbeviisning, at den ikke kunde være
 uden af mig, der ikke engang vidste af dens Tilvæ-

relse, begyndte den mangeaarige Feide med mig i sin Sundhedstridende, besluttede jeg ikke at ville lægges for Had uden Aarsag, og tilbød mig at være Medarbejder i de lærde Efterretninger for det æsthetiske, især dramatiske Fag, medens jeg paa samme Tid ved en tydsk Recension over Geofficererne, i den kjæreste Litteraturjournal, godtgjorde, at hin danske ikke kunde være af mig, i det jeg saae adskillige Ting fra ganske andre Synspunkter, og i ganske andet — dog tildeels fordeelsagrigere — Lys.

At jeg nu ikke vilde underskrive min, vist nok endnu velmeget efter en franciserende Læst tilstaaene Recension, kan jeg, efter de Indvendinger, jeg vel kan erindre, Carl Cramer gjorde mig derimod, ikke kalde i Tvivl; smigrende er det mig derimod, at en af det daværende Kiøls Herlige, den berømte Hegewisch, blev opmærksom paa Recensionens uanvante Fors., erkjendte sig hos Udgiveren J. N. Christiani, hvo denne kunde være og kom mig nu imøde med en Godhed, hvormed han vedblev at hævde mig indtil sin Død, og som jeg ofte har angret, jeg i hine Dage, da jeg paa et Udsald — jeg troer, af Mercier — havde fattet Ugunst for Historien, ikke bedre vidste at nyde og nytte. — Jeg tog saameget villigere Deel i hint critiske Tidsskrift, som Lessings, Nicolais, Mendelssohns, og Abbt's Briefe die neueste Litteratur betreffend, og de tree sidste Brevvevling i Anledning af disse, længe havde udgiort en Deel af min Yndlings-

rækning, og som jeg ofte havde ønsket vor Litteratur
 et saadant Blad. At jeg med dette Monster for Ni-
 ne, ikke behøvede, med Erindringernes ellers saa ven-
 nesindede Recensent i Litteraturtidenden, at finde et
 Varsel i det, at den for rundeligen — især til Personer,
 som det for Niebliffet ei var Somme tilpas, at see
 roste — i Stykket om de danske Skuespillere tildeelte
 Roes, tildrog mig Ubehageligheder, for ikke at-
 ter at falde her i denne Feil, vil enhver, der kien-
 der, hvad Nicolai kalder Litteraturbrevenes Ulvena-
 tur, sikkert kunde sige sig; heller ikke var det, hvad
 man i de Dage bebreidede enten Bladet, eller min
 Andeel deri, saameget mere, som den i Anledning af
 den kierulfske Recension begyndte Feide i Sundheds-
 tidenden, ikke blot fortsattes, men fordobbledes i
 Harmen og Hidsighed, især da Todes ivrige Contrapart
 Dr. Buchhave, med hvem han laae i den bekjendte
 Rellikerodsfeide, blev Bladets medicinske Recensent.
 Mærkeligt nok er det i øvrigt, at, medens Tode saa
 hæftigen angreb mig, som Soofficerernes Antagonist,
 bebreidede Kierulf og Rosing, især den sidste, mig ide-
 lig i deres Breve, at jeg gjorde for meget af dette
 Stykke; og ikke fragaaer jeg, at, uagtet jeg nu er-
 kiender mange Feil deri, som jeg vel den Tid ikke ind-
 saae, vilde jeg dog, hvis det blev mig tilladt at væl-
 ge, hvilket dansk originalt Skuespil (om Sørge-
 spil, Synge- og Lystspil, tales her naturligviis ikke) jeg
 helst vilde være Forfatter af, neppe tage i Betænk-

ning at give Todes Soofficerer Fortrinnet for alle dets Medbeilere. At i øvrigt alt da mit Balgsprog i saa Henseende var, hvad ogsaa min ædle Pram, med Buckingham's Ord, erklærede for sit:

Stor Lyst det er at lee ad Sommes Wiis,

Langt større dog at give Bærd sin Priis;

gjør jeg mig en Ære af at tilstaae; kun er det naturligt, at det er efter min Maalestok, ikke efter Andres, jeg vurderer Bærd, og tildeler Priis.

Inden jeg fik Part i Udarbejdelsen af de lærde Tidender, havde jeg leveret nogle Recensioner til Tyens litterariske Progresser, der høre mellem de Ungdoms Synder, om hvilke jeg vel maa ønske:

De hiset maa forglemte være,

Som de alt her forglemte ere;

da de ere høist lettsindig og løselig skrevne, snarere som prosaiske Xenier, end som Recensioner. Meget mere samvittighedsfuldt gik jeg derimod til Recens. i lærde Tidender, der adskillige Aar igiennem var mig en Yndlingslyst, især efter min Hjemkomst, da Bladet endnu vandt een ypperlig Medarbejder i nuværende Etatsraad Mandix, og da der mellem Kierulf, Worm, ham, og mig herskede en indbyrdes Overensstemmelse af Grundsætninger og Begreber, saa at det var, som een og samme Aand, kun anvendt paa forskiellige Gienstande, var over alle fire. At imidlertid især i mit Fag meget da aldeles ikke var i det rene, som man nu omstunder ganske anderledes troer at være

kommen tilbundsmed, og at jeg endnu mindre var, eller kunde være overalt i Rigtighed i saa Henseende, ville Recensitionerne selv vist nok vise; at de imidlertid efter Tidernes daværende Leilighed skulde være aldeles uden Fortieneste, vilde jeg naturligviis høist ugiærne antage.

Paa samme Tid, som jeg med Sandhed vel tør kalde mig selv slittig, fik jeg efterhaanden Smag paa, at en velanvendt Dag kunde fortjene en lystig Ende. Mine danske Universitetsvenner havde samtlig forladt Kiel, jeg holdt mig da mere og mere til de kielske Veteraner, der fra Begyndelsen havde tilkiendt mig Sted iblandt dem. Den, jeg især havde dette at takke, var en adskillige Gange nævnt Ven, der med Gøje var at ansee som vor Patriark, og for sin Character ikke mindre, end for sine ualmindelige selskabelige Talenter, var almindelig elsket og agtet blandt Studenterne. Meget tidlig havde han fattet Godhed baade for Samsø og mig, og sandt jeg mig ved hans Side strax som hjemme i Kredsen. Det traf imidlertid en af de første Gange, at en anden Veteran, der ikke kiendte mig, og saae mig saaledes uden Omstændigheder staae mig til Borgeleie iblandt dem, spurgte Bremer, hvem jeg var? hvortil denne, uden at tænke videre derved, svarte: es ist ein Däne, aber ein sehr braver Kerl. Dette var naturligviis mere, end min Preprië kunde taale; jeg gif da anden Dagen hen til ham, at sige ham; at jeg

havde hørt det, og bede om Forklaring. "Lieber Bruder! sagde han: ich habe mich in meinem Leben so oft geschlagen, daß mich niemand verkennen wird, wenn ich dir grade zu erkläre, daß es von mir einfältig und unbedacht gesagt war; überhaupt sind wir ja jezt alle Dänen." Mere kunde jeg naturligviis ikke forlange, imidlertid kom det ved samme Leilighed paa Tale, at der, ved den saakaldte Landesvater*), blev

*) Den omtalte Landesvater er en Høitidsfang, under hvilken, ved Begyndelsen af en tydsk Studentercommerce, den saakaldte Præsæs lader sin Huggert gaae fra Mand til Mand mellem Gildesbrødrene, der, hver med et Vers til sin Landsfaders Ære, hugger sin Hat ned paa Huggerten, og derpaa giver den til sin Eftermand; naar den da ved at gaae Kredsen rundt, kommer med alle Hattene paa tilbage til Præsæs, stikker han den fast under Loftet, og saa længe den sidder der, har han et uindskrænket Dictatur. Naar Gildet skal sluttes, henter han Huggerten, og Hattene synges af, som det hedder, v: han gaaer fra Mand til Mand, tager dennes Hat af, sætter den under en dertil hørende Rundsang paa hans Hoved, og naar saaledes alle Hattene ere sungne af, og alle Hoveder bedækkede, strækker — som det hedder — Præsæs sit Sværd, hans Myndighed ophører, og Commercen er tilende. Ikke at tale om den Interesse, som den Høitidelighed, hvormed alt dette foregaaer, har, i det mindste for en Sindstemning, som min, har jeg i hine Aar mere end eengang havt Leilighed at erfare Virksomheden af denne ældgamle og almenhyldede Ceremonie til at holde en ofte blans

funget Keiser Joseph, hvilket han selv erklærede for urigtigt og upassende, og vedtog for Fremtiden at synge König Christian.

Jeg gif denne Sommer gemeenlig, naar jeg havde endt mit Dagværk, hver Aften til Iselins, hvor det stedse blev mig mere og mere hiemligt og kjær, og hvor Alt virkelig mere og mere lod mig sole, man vidste ikke, hvor godt man vilde giøre mig det; da de imidlertid var Folk, der var tidlig paa Jarde, spiste de ogsaa tidlig til Aften, og Klokken ti gif man gemeenlig derfra. Da det nu var for tidligt for mig at gaae tilsengs, kom jeg efterhaanden i Skif med, naar jeg kom derfra, at gaae op paa Caffehuset, hvor de fleste af min Kreds gemeenlig spiste deres Aften-smørrebrød; efterhaanden kom vi i Bane med at faae os en Bolle Punsch med en Bife til, og da det først var i Gang, samlede der gierne hver Aften nogle til, saa vi blev en liden Commerce, der sad, og sang et Par Timers Tid ved sin Drif. At det, skiondt det var det sande Poculum lætitæ, ingensinde udartede til Sviir, troer jeg allerede noksom at kunne

---

det, og i Almindelighed ikke saa overmaabe regierlig, Kreds ved fulde Baggere til Orden og Ro. Bist nok hører dertil, at en saadan Commerzpræses for det første maa være anseet for at have det saakaldte Comment (Bedtægter og Skikke) fuldkommen inde, og dernæst at hans Character og Riikhed er almeen erkjendt og agtet.

godtgjøre deraf, at jeg det hele Semestre ikke over 4 Gange forsamte Tetens's Morgencollegium, som var fra 7 til 8; og disse saa Gange var, naar der havde været Skydegildes Baller, som jeg naturligviis med min Lidenkab for Dands tog Deel i, til den klare lyse Dag, og altsaa kunde saameget lettere besøgt hint tidlige Collegium, naar jeg ikke havde foredraget, at hvile mig ud, for at kunne med frisk Hoved have desmere Nytte af det mig endnu vigtigere Privatissimum ved Middagstid. Der herskede derfor og tvende aldeles modsatte, og i Grunden lige rigtige eller urigtige Meninger om mig; i det mine Morgencommilitoner ansaae mig for et høist stille, skaidigt, og flittigt Menneſke, hvem det var Alvor at studere, og der var en sand Bogorm; medens min Afſtencommerce, der ikke kiendte mig uden fra Caffehuset, ansaae academisches Liederbuch for at være Hovedværket i min Bogsamling, Ponschebollen for min Hippocrene, og gaudeamus igitur for Hovedsummen af al min Latin *); saa at man egentlig kun til Jes

*) Følgende Anecdote vil uden tvivl, saa ubetydelig den er, tilstrækkelig hiemle denne Paastand: En Aften, da jeg uden tvivl havde været til Caffellogge, og altsaa ikke til sædvanlig Tid kom paa Caffehuset, men gik lige hjem, og tilsæns, blev jeg efter Midnat vakt af Søvn ved et ungt Menneſke, der havde logert der i Huset, og altsaa vidste Beskeed med at komme ind, saa silde det var. "Hvad vil du?" spurgte jeg forundret. "Staae op!

lins vidste, hvorledes det hang sammen med mig, at begge Dele i Grunden kun var Opiater for den Hiemvee, og de Savn, jeg havde at drages med.

Der herskede i øvrigt i den Tidspunkt en meget god Aand ved det kielske Universitet; i Henseende til den egenlige Studering kan jeg vel ikke ret domme derom, da jeg ingen af de rette Facultetscollegia besøgte, Tetens's, som havde, og beholdt megen Søgning, ene undtagen, og da min Omgang fornemmelig var med Veteraner og Candidater; hvad derimod Tonen mellem de Studerende angik, da var der megen Frihed og Raskhed, uden Brutalitæt og Renommistærie, og megen Munterhed, uden Sviir. Noget til denne gode Stemning bidrog vel, at den Salvrædsel,

---

sagde han: vi har laadt lave Punsch paa Caffehuset." "Hvem er der da?" spurgde jeg, halv i Begreb med at reise mig. Han nævnte mig nu foruden sig selv en sex syv andre Udenvelts Personer. "Ei! so ist da ja niemand!" gav jeg ham nu til Svar, vendte mig til Bæggen, og lagde mig igien til at sove. Skjøndt jeg altsaa ikke efterkom denne Opfordring, seer man dog deraf, baade, at han og hans Selskab maatte have anseet mig for, nok at ville efterkommet den, og at jeg — ligesom Mæcenat — ikke havde sovet for enhver, da jeg ustridig var kommet, hvis han isteden for sit Skrafsammenscompagnie havde kunnet nævne mig

mine gamle Kammerater,
som det var virkelig værdt at reise sig for.

der havde været over Universitetet efter den uhyksalige Ordensduel, hvori den yngste Stolberg var stukket ihjel af en Liesländer Eichstedt, netop var forsvundet og forvundet, saa man vel igien aandede frit, men tillige havde i Erindring, hvad der saa nys havde bidraget til at trække et saadant Uvæir over deres Hoveder. Unanimitetsordenen, hvis Offer Stolberg var blevet, var ikke mere til; dens lieslandske Hovdinge, der efter Kiels Forening med Danriget vare blevne Udlændinge, vare dragne bort, og de saa Holsteenere^{der} havde deels forladt Universitetet, deels vogtede dem omhyggelig for at give dem ved ringeste Uforsigtighed ihænde paa een og anden Magthaver, der fra hin Sag endnu troedes at have et ondt Nie til dem. Der var heller det hele Nar ikke en eneste Duel der ved Universitetet, uagtet den offentlige Stemme ikke vilde have holdet den uskyldig, der havde, som det hedder, ladet noget sidde paa sig, hvorpaa jeg da heller ikke mindes mere end eet eneste, rigtig nok meget paafaldende, Exempel, som jeg skal anføre, da jeg ikke ganske var uden for Sagen, og den egentlig foregik mellem to Personer, der vist nok ikke studerede i Kiel, om de endog holdt dem der op for at skulle studere.

Der var kommen en Misforstaaelse mellem et Par unge Herrer, i Anledning af en dem begge uvedkommende Kiærestehistorie, hvori den ene havde sagt, at den anden havde ført sig op, som en Skurk; denne, som ikke kunde lade dette sidde paa sig, og imid-

Iertid ikke var for at slaaes, greb til det Middel, for at sætte sig, som det hedde, i Advantage *), at give sin Contrapart vidnessfast et Par Dreffigen; nu var da Touren til denne at fordre; men da han heller ikke havde Lyst til at duellere, tog han en saakaldet Hundepidst, gik om Aftenen ind til Strauses, hvor den anden spiste sin Aftensmad, at tractere sin Antagonist med denne Confect, og nu bringe Advantage paa sin Side; egentlig begge i det gienfaldige Haab, at Prorector skulde betimelig faae disse forargelige Optrin at vide, citere dem, affordre dem deres Væresord ikke at slaaes, og stifte et tvungent Forlig mellem dem.

Den ene af disse boede just i Huus med mig; da jeg nu, uden at vide noget af det foresaldne, kom om Aftenen fra Caffehuset, havde vor gamle Christine**), som lukkede mig ind, en Anmodning fra ham, om jeg vilde trine ind, naar jeg kom hjem. Han fortalte mig nu med megen Jubel, at han havde givet N. N. af Hundepidsten. "Du veed da vel, hvad du

*) Betyder i Kunstsproget, at nøde den anden til at fordre, da den Udfordrede har Valg af Vaaben m. v.

**) Her i sin Tid kiændt fra en da giængs Driftesang af mig, og senere omtalt i mine Breve paa en Reise (Hesp. Julii 1819), da jeg havde den Fornøielse, efter 35 Aars Graværelse, at gienfinde hende i Live, og endnu i Forbindelse med den Familie, i hvis Huus og Tjeneste hun havde opvartet mig saa redelig og trolig.

har at giøre, sagde jeg, der efter min sædvanlige Tro: skyldighed tog Alting for gode Vare: "Du maa staae saa tidlig op i Morgen, at du kan være ude af Kiel, inden Prorector kan have sine Gripominusser ude efter dig, og saa maa du lade mig vide, hvor du er, og bemyndige mig at tage imod Beskeed paa dine Begne; naar Personen saa mælder sig, saa kierer jeg og han og hans Secundant ud til dig, og vi giøre Sagen af." Han takkede mig meget for god Underretning, og jeg gik ind at lægge mig, i den Overbeviisning, at Alt nu var i sin Orden.

Om Morgenens Klokken 6½, da Christine bragte mig min Caffee, spurgte jeg, hvad Tid han var gaaet ud? "He slæpt noch!" sagde hun; jeg bad hende da vække ham, og bede ham huske paa vor Afstale, og gik nu selv paa Collegium hos Letens og Eckermann; som jeg gaaer derfra hjem, møder jeg Menneket paa Torvet med en Mappe under Armen for at gaae paa Collegium hos Trendelenburg. Da det var noget nær første, og blev uidentviol sidste Gang, den Lyst var kommet ham over, tabte jeg Næse og Mund, løb hen til ham, og spurgte: plagt dich denn ....? "Ja Bruder! sagde han: wenn man so eine Geschichte hat, und es neben her heist, man höre keine Collegia, das ist so gar arg." Hvorvel jeg nu meente, at eengang var ingengang, og ikke vilde komme i megen Betragtning, mærkede jeg dog endnu ikke, hvad Klokken var slaaet, men gav ham den velmeente Advarsel, at Erindringer af mit Liv. 2den Deel.

erindre, han ingen Citation af Pedellen behøvede at modtage paa Gaden.

Som jeg kommer hjem, møder jeg i Forstuen hans Contrapart, der gik op til min Landsmand, som boede i mellemste Etage. Det var nu just ikke det Menneske, der i det Dieblis stod allerhaderligst i mine Dine; jeg gik ham altsaa meget ligegyldig forbi, men var neppe kommet ind paa mit Værelse, før min Landsmand kom op, og skulde spørge mig fra ham: "hvorfors jeg havde seet skævt til ham, da jeg gik ham forbi?" "Vil du helse ham, svarte jeg, at naar han har tvættet Hundepidsten af sig, skal jeg svare ham." Da Trendelburgs Collegium var forbi, saae jeg min nybagte Jurist komme hjem, med sin Mappe; da han midlertid isteden for at komme op, blev kaldt ind i mellemste Etage, og jeg ikke videre herte fra ham, lod jeg den Fugl flyve, og gik paa mit Privatissimum hos Terens.

Tilfældigviis havde Prof. Olivarius, der bestandig i Kiel viste mig megen Artighed, indbudet mig at fiere den Eftermiddag ud med ham til Schrevenborn; da vi kom der ud, fandt vi begge Contraparterne sidde in bona caritate, og spille L'hombre med Gruen; og indsaae jeg da lettelig, at den Leeg var tilende, især da jeg erfoer, at min Maffer havde laant Penge baade til Touren og Spillet af sin Antagonist, ligesom de ogsaa ganske fredelig fierte hjem i een og samme Kariol, og bad jeg da blot Bedkom-

mende, at jeg ikke mere maatte høre enten om ham eller den Sag, saa jeg ikke engang ret kan sige, om de ikke, inden de kiorte ud, havde selv, som smukke Sønner, været oppe hos Prorector, og aflagt deres Skriftemaal — for desmere umistænkt, sagde de, siden at giøre deres Mellemværende af; de lode dem midlertid begge meget lidt see i Kiel, hvor de ikke mere godt kunde trives; den Ene gik til Kiøbenhavn, hvor han senere døde som Kammerjunker; den Anden er, saavidt mig er bekjendt, efter mangehaande sælsomme Eventyr, der ogsaa bragde ham en Tid til Kiøbenhavn, ligeledes død, og har jeg Feie at troe, at deres øvrige Mellemværende blev ligesaa næfskiort, som Kammerjunckerens Tilgodehavende fra Schrevenbornsreisen.

Jøvrigt var hverken Ordener eller Landsmandskaber i Kiel, hvilket sidste var en temmelig naturlig Følge af, at der, nogle saa Hamborgere og Meklenborgere undtagne, for Diebliffet ikke studerede uden Landets Børn. Vist nok kaldte den liden nøiere Kreds, jeg var af, sig for Spøg Lebradenserne, fordi vi, naar vi ret vilde have en glad Aften for vor egen Mund, tog om Loverdag Eftermiddag ud til Mølleren i Lebrade, og tilbragde Søndagen der; ogsaa skrevede vi undertiden i Stambøger af Spøg: v. L. (vivant Lebradenses); men ligesom vor hele Armatur heit bestod i det ene Sværd, der kunde være bragt med til en Landesvater derude, saaledes lod og alle vore Star-

tuter, der samtlig vare indskrevne i vort Hierte, sig fortelig indbefatte i den ene Strophe af en dansk velbekændt Vise:

Vi elste Venner, ere glade,
Dg spille ikke paa at hade
Vort Liv saa kort til Kiærlighed;
Vor Attraa er i Ungdoms Dage
At være muntre og behage,
Dg vores Lob er Ærlighed;

ogsaa var vor brave Præsæs Bremer vor eneste Chargerede, og havde han sin Charge ligesaameget sine medfødte og erhvervede Talenter, som vor almene Kiærlighed og Hoiagtelse at takke. Ogsaa er jeg fuldkommen overbevist om, at denne vor Forbindelse og vort hele Færd ikke nogensinde har sat enten det academiske Senat, eller vor almeenagtede Prorector, Moravisten Ehlers, noget eneste graat Haar i Hovedet.

Endnu maa jeg mellem denne Sommers Mærkeligheder nævne, hvad endog blot, som Beviis paa den Godhed, Mænd, hvem det var Hæder at behage, værdigede mig, her fortjener et Sted. Ved min Bortreise fra Kiøbenhavn stod jeg paa Mureriets nederste Trin. Da midlertid nu henved tree Aar vare henderundne siden min Optagelse, og da jeg under hele mit Ophold i Kiel ingen Loge havde forsemt, som jeg havde Ret at bivaane — hvilket naturligviis i en liden By, hvor Brødrene ikke ere talrige, særdeles paaskionnes — tilbed man, inden min Afreise, at udvirke mig Forfremmelse i Ordenen, endog over, hvad min

Mureralder berettigede mig til; og at det var virkelig Tilfredshed med mit Murerfærd, de her handlede af, derpaa fik jeg et nyt ligesaa hæderligt som ubedrageligt Beviis, i det de, saasnart jeg var blevet Embedsdygtig, overdroge mig det vigtige Præparatorhverv, som jeg i Høsten 1783 ved mine Venner Kunzens og v. Kampzes Optagelse første Gang forrettede, som jeg nu i 41 Aar, i forskjellige Loger, temmelig uafbrudt har beklædt, og der staaer høit mellem de mit Livs Sysler, som jeg i min sidste Time haaber med Glæde at kunne see tilbage paa.

Alt det med min poetiske Venâ kun stod maadelig her i Kiel, har jeg alt givet nogle Bink om; nogle faa Viser undtagne, hvoraf de fleste ere Galstabsstykker, som — synderlig nok — ikke stalden lykkes bedst i mørke Dage, indskrænkede Alt, hvad jeg her frembragte, sig til et Par Leilighedsqvad, hvoraf Elegien ved Hortulans Død var det ene; og nævner jeg den for at tilseie, at jeg var saa vant til at see Chicaner og Cabaler fra en vis Kant imøde, at jeg, da det ved et Tilfælde varte noget længe, inden den blev indrykket i Adresseavisen, allerede var i fuld Rustning til en Bærmøllekamp, som lykkeligvis udeblev, da Stykket i det samme blev trykt, samt at jeg i Anledning af dette Qvad fra nu afdøde Etatsraad Stoud fik et anonymt Brev, hvori han — vel ikke ganske uden Feie — foreholdt mig deels min velmægen Klagen, deels adskillige, i det mindste utidige Sideblik til de forro-

ste Sremmede, som jeg, i det ringeste den Gang, ikke
kiendte retmeget til.

Det andet Leilighedsstykke var en Afskedsselegie
til min Stemann, hvoraf jeg ingen Afskrift siden har
havt, skiondt det, som veræ voces imo de pectore,
altid har havt et meget høit Sted hos mig selv, og
jeg ofte har ønsket engang at see det igien, da jeg ikke
erindrer mere deraf end følgende Sted:

Jeg bad, som Niobe: det er den sidste!

O Skiebne! kun om ham jeg beder dig!

Jeg Daare med min Bøn! som jeg ei vidste:

At just derfor han maatte røves mig;

hvoraf det dog egentlig kun er den første Linie, hvis
Rigtighed jeg nogenslunde tør indestaae for.

Efterhaanden nærmede Tiden sig til min Afgang
til Leipzig, som jeg ikke uden adskillig Ulyst saae imøde;
deels vidnede mine didgangne Landsmænd, selv Samsø,
der dog i Begyndelsen var særdeles fornøiet der, ikke
fordeelagtig om det Bytte, jeg var i Begreb at giøre;
deels har jeg overhovedet aldrig været meget for For-
andringer; deels var i alle Tilfælde Leipzig endnu læn-
gere fra Kiøbenhavn, og jeg forudsaae, hvad og vir-
kelig indtraf, at min Brevverling, som var min bed-
ste Trøst og Glæde, vilde lide derunder; deels var
der intet Jfelins Huus, hvor jeg kunde drømme mig
i mit Hiem; endelig kom hertil endnu, at inden min
Afgang fra Kiel forestod mig en Regnskabsdag, og at
det kun saae heel maadelig ud med mit Regnskab, skiondt

jeg i adskillige Hovedpunkter, nemlig Logis, Kost og Klæder, havde været endnu noget mere end Oekonom, da jeg boede til 9 Mark, og spiste til 3 Rdlr. om Maaneden, og var klædt a l'advenant.

Vist nok beregnede jeg, at alstens Underviisning havde kostet mig 300 Rdlr., men om jeg ikke under denne Rubrik henførte adskilligt, saasom mine Kunstreiser, min Forfremmelse i Mureriet, Beger m. v., der ved Regnskabets Revision vilde været adskillige Antegnelser underkastet, er et andet Spørgsmaal. Til Lykke regnede min iegode Fader ikke saaledes, men sendte mig den fornødne Sum til min Afreise, og nu lavede jeg mig da til. Midlertid havde jeg inden min Afgang endnu den Glæde, at tre mig meget kiære Kiøbenhavnke Universitetsvenner, nuværende Statsraad Jacob Mandix — allerede fra mine Skoleaar af mig en kjær Ven — Samsøes Yndling — nuværende Justiceraad N. Jørgensen, og den vakre muntre alt mange Aar hedengangne Bartholomæus Bluhme, paa deres Hiemreise besøgte mig i Kiel. Særdeles paafaldende er det mig, da jeg nu gienlæser, hvad de ved denne tildeels uventede Gienfamlng skrev i min Stamtbog; Mandix, hvad hele vort lange Kiendskabs Tid har været, og til hans sidste Time vil vedblive at være hans Balsprog:

Was gehn einen braven Mann

Alle Splitterichter an?

Höre, was die Weisheit spricht:
 Thue recht, und zittre nicht!
 Wenn ihm tausend Feinde drohen,
 Wird der Redliche nichts scheuen,
 Weichet, weder links, noch rechts,
 Fühlt sich göttlichen Geschlechts;

og er det mig, som jeg i dette Dieblig skulde gientage
 det Broderhaandslag, hvormed jeg takkede ham, da
 han gav mig Bogen tilbage med dette Mindekrift;
 Bluhme skrev, som i prophetisk Aand, to Linier af en
 engelst Digter, der omtrent kunne forandres saaledes:

Vi komme, hør, og gaae fra denne Jord,
 Den aldrig gaaer, som i mit Hierte boer;

og bevarer jeg hans Erindring ligesaa oprigtig, som
 jeg veed, han stedse bevarede min; Jørgensen skrev to
 Linier af Thomas, der paa dansk omtrent kunne hedde:

Kun Last er nedrig, Dyd gier Rang og Værd,
 Og den Retfærdigste den Største er;

og har han aldrig siden givet mig Foie at troe, at han
 har svigtet denne Overtydning.

Meget bidrog disse tre gamle Venners Komme
 til at forsedde mig de sidste Dage i Kiel, og var det mig,
 som der over dem, og især over Jørgensen, hvilte
 et Kiøbenhavnst Gienstær, ved Forestillingen af,
 at de snart skulde være mellem mine forladte Venner,
 bringe dem mine Hilsener, bringe dem, hvad intet
 Brev kan, det livelige levende Aftryk af, hvad jeg
 tænkte, og sølte.

Af min Afsteed fra min kiælske academiske Vennefreds har jeg i Melnefs Barndom og første Ungdom givet en temmelig bogstavelig Skildring. Sandt er det, hvad der fortælles om den Underlighed, hvormed Traurig sehen wir uns an, blev sunget af min Bremer, og istemt af de øvrige; sandt, at han rev mig ud fra de øvrige, og fulgte mig hiem for at røge den sidste Pipe Tobak hos mig; sandt, at der nu bragtes mig det eneste Goch, jeg i det Aar, jeg tilbragte i Kiel, havde hørt, og at det ikke var de fra mit Afsteedsgilde hjemkomne Gæster, der bragte mig det; sandt er det, at jeg fra alle Sider modtog — hvad jeg i mine Breve til Kiøbenhavn tog mine hjemreisende Venner til Vidne paa — kiære Vidnesbyrd om at være afholdt, saa jeg vel havde Feie til, ugieerne at forlade Kiel.

Afreisen selv fik en egen Bending, da jeg tog bort med mine ovenomtalte Universitetsvenner, Schütze den Yngre og Stampeel, som ligeledes agtede at studere i Leipzig, og vi af Schützes Forlovede, en vakker ung Enke, og hendes maaskee endnu smukkere Søster, min Ven Hudtwalkers Brud, tilligemed en Veninde af dem, forlovet med min brave ædle Wilhelm Cramer, som da studerede i Leipzig, under Hudtwalkers Convoi ledsagedes til den saakaldte røde Gane; saa jeg altsaa, midt imellem disse tildeels halvfremmede Mennesker, og deres mig heelfremmede Anliggender og Interesser, ligesom nødsagedes at tabe mig selv af Sigte;

overalt har jeg altid fundet en Postvogn, især af de ret umagelige, som de her tillands, og tildeels og i det nordlige Tydskland falde, eller i det mindste dengang faldt, og paa vore Landeveie, at være et næsten aldeles sikkert Fristed mod alle Griller og Betymringer, da man gemeenlig faaer saa fuldt op af legemlige Stød, at man liden eller ingen Sands har for de aandelige.

Alt jeg kun meget kort opholdt mig i Hamborg, seer jeg blandt andet deraf, at jeg der kun bivaandede een eneste Forestilling, og det atter af Brejners Lygtemand, hvoraaf jeg vist ikke har ladet mig løkke til at forlænge mit Ophold. Da mine kielste Medreisende vilde opholde dem nogen Tid i deres Fædrehiem, hvilket min Reisecasse ikke vilde tillade mig, spurgte jeg strax om en Leilighed til Leipzig; og da jeg var for indolent til at underrette mig om, hvilken Befordring did gik hurtigst og nærmest, og overalt slet ingen Hast havde, med at komme derhen, lod jeg mig indskrive til den saakaldte gelbe Kutsche, og kiørte nu med den, om ikke i al Magelighed, dog i al Langsomhed, saa vide om Land.

Hvor egenlig denne navnkundige gelbe Kutsche agede omkring med mig i det hellige romerske Rige fra Løverdags Eftermiddag, da vi forlod Hamborg, og indtil den følgende Fredag, da vi naaede Leipzig, skal jeg ikke kunne sige stort om, saameget mere, som det paa hele denne Reise var min idelige Skik, at sætte

mig bag i Vognen, og sove, eller lade, som jeg sov,
 og ikke tage videre Deel, hvad der foresandtes, eller
 foregik rundt omkring mig; Alt hvad jeg og derom
 finder i mine forskiellige Optegnelser, var, at jeg en
 Aften var paa italiensk Opera i Brunsvig — hvor Po-
 sten en Nat skulde ligge over — at Julius Sabinus blev
 opført der, men at jeg formedelt en tilfældig Om-
 stændighed — som jeg noget euphemistisk har udtrykt
 mig, for ikke at sige, at jeg forkiørt og forskumplet
 faldt i Sovn, saasnart jeg her kom til at sidde i Ro
 — kun saae saare lidet deraf, og at jeg i min Tro-
 skyldighed indbildte mig, at Elskerne og Heltene ud-
 førtes af Gruentimmer, da jeg ikke erindrede mig,
 at der til et ret fyrsteligt Operatheater udfrævedes en
 Uting, der hedde Kastrater. End videre erindrer jeg mig
 det høitidelige Indtryk, det stolt beliggende Blanken-
 burg gjorde paa mig, da vi om Morgenens tidlig holdt
 der uden for. Ogsaa veed jeg, at jeg paa denne Reise
 gjorde det første personlige Kiendskab med min senere
 mangeaarige Samvandrer, Professor Sander, hvem
 jeg traf paa en Station, da han, ved sin Afgang fra
 det desſauſke Philantropin, bragte en bortgaaende
 Eleve hjem til sine Forældre. Forresten spærve mig vel
 nogle dunkle Erindringer om Lisleben, hvor jeg var
 i aandelig Strid imellem min Træthed og Lædighed, fore-
 get ved en stærk Hede, og Lysten at see det Huus, hvor
 den udødelige Luther fødtes, men medſtamme maa til-
 ſtaae, at den første vandt; om Lauchſtadt, hvorom

jeg slet ikke kunde giøre mig nogen Forestilling, da man fortalte mig, det var et Bad, som jeg da heller aldrig, saa meget jeg senere har sværmet om i Tydskland, har følt mindste Fristelse, at besøge noget eneste af disse saa navnkundige Sundheds- og Morstabs-templer; o. m. b. l.

"Reisen var mig — skrev jeg i det første Brev fra Leipzig til Rosing — angennem nok, og dens Langvarighed trættede mig ikke; thi hvad havde jeg at haste efter? jeg skulde jo ikke til Kiebenhavn?" Ved min Ankomst til Leipzig, hvor Samss havde leiet Værelse til mig i Burgstrasse hos en Zinngießers Pfeffer, ved Siden af Prof. Beck's, hos hvem han kort efter flyttede hen, var han, Walmoden og Keiser, bortreiste, uden tvivl til Dessau, men hvorfra de samme Aften kom tilbage; de øvrige danske, Baronerne Holsten, en Reichel, der havde oversat Darby, og siden oversatte Skuespillerbrevene, og der regnede sig til os, fordi han havde været Hovmester paa Langeland, og Wilhelm Cramer, der allerede fra saare mange Sider var mig kiendt, og kiær, inden jeg saa ham, modtog mig.

At jeg fra Begyndelsen af fandt mig ilde her, vidne alt følgende første Linier af nysomtalt Brev: "Saa længe er jeg her, siden i Fredags, og i Dag er det Onsdag, og jeg har i al den Tid ikke haft et Dieblif, da mit Hierte skyndte mig til at skrive til nogen af mine Venner", og man vil i det følgende see, at denne

Ulyst, langt fra at formildest, mere og mere, vel ikke ganske uden min egen Skyld, tog til.

Noget bidrog vel og til at forstemme mig fra Begyndelsen, at her kort efter min Ankomst, og inden nyssomtalte Brev afgik, indløb — som jeg af dette Brev seer — et vel inderlig godt Brev fra min Sader, hvori fire ubetalelige Linier fra min herlige Moder, og et Brev fra min dyrebare gamle Lærer paa Jægersborg; men der dog tillige foruden en liden — velforskyldt — oeconomisk Erindring, der sine milde Udtryk uagtet, dog altid var en Erindring, som maatte gjøre mig agtsom for Fremtiden, nu da det var for silde, og et Forslag til at lægge an paa at blive Pagehovmester, da Bierregaard formodedes snart at ville afgaae til anden Befordring, indeholdt en Opmuntring fra min gamle Velynder og Svende Dr. Janson at indsende en latinisk Afhandling for at faae Magistergraden i Kiøbenhavn.

Der stod jeg i en Maade; jeg er — skrev jeg meget ærlig i titomtalte Brev — for stolt til at afslaae det, og for uvidende til at komme vel derfra! jeg skrive en latinisk Afhandling? . . . et dansk Skuespillerbrev om Charlottes og Lkhofs Sortienester, hvor jeg havde kun behov at see, og skrive, hvad jeg saa, eller en tydsk Critik over en maa-
delig Comedie, det lader jeg gælde, men en la-

tinst Afhandling over en lærd Materie, det er alt for galt!

Da det af milddommende Venner er blevet erindret mod den første Deel af disse Erindringer, at adskillige af mine Bekjendelser om mine Efterladelses-synder syntes at nedsætte mig dybere, end Arbejder af min Haand fra samme Tid gav Joie til at billige, troer jeg, deels for ikke at paadrage mig Mistanke om en hykkelsk paatagen Ydmyghed, deels til ikke ugavnlig Varsel for yngre Læsere, der efter deres og Tidernes Maade torde være i lige eller lignende Omstændigheder, at burde forklare mig bestemt over nysanserte Selvanklage.

Uvidende var jeg virkelig ikke, og det vilde være en himmelraabende Utafnemmelighed mod mine ædle fordums Lærere, hvis jeg fragik, at de ærligen havde sørget for, det ikke skulde falde mig let at vorde det, ikke blot ved det, de havde lært mig, men og ved den Lyst, de havde indprentet mig til at bygge videre paa deres Lærdom; heller ikke havde jeg nogen-sinde, selv medens jeg lidenskabeligst drev *allotria*, lagt, hvad man den Tid kaldte Bogen, ganske paa Hylde; Ovid, Tibull, noget senere Tacitus vedblev at henhøre mellem min Yndlingslæsning; og vel strengt var det, da en Ven, jeg frygter næsten, Kierulf selv, da jeg havde opponeret mod hans Disputats for Borchs Collegium Vitæ parallelæ Chlodovæi & Caroli Magni, gjorde mig en Compliment for

min Latin, som saa meget mærkeligere, siden jeg nok i adskillige Aar ikke havde havt anden latinsk Bog i Haanden, end litteræ obscurorum viro-
rum *); saa meget mere, som jeg just paa den Tid, til Brug for Bearbejdelsen af Skuespillerbrevene, med særdeles Flid studeerte Quinctilian, især første, siette og ellefte Bog, Ciceros oratoriske Skrifter, og den saakaldte ad Herennium, Dialogen de causis corruptæ eloquentiæ, og fort Alt didherende, hvad jeg paa Latin kunde overkomme. Men selv den Forkierlighed, jeg fra tidligere Aar har havt, og endnu stedse har for Duodezautorer — især af den brindleyske Udgave, hvis Tab 1807 under den engelske Invasion endnu gaaer mig nær — den Bane helst at læse mine Yndlingskribenter i fri Luft, og flere saadanne større og mindre Omstændigheder, hvoriblandt især den, at Prof. J. Baden ikke kom til Kiebenhavns Universitet, før paa den Tid, da Reiseplanerne alt hang over mit Hoved, havde gjort, at jo mere jeg

---

*) En særdeles Forkierlighed for dette kostelige Bittighedsværk havde jeg faaet ved Herders skionne Lovtale over Ulrich von Hutten, et Skrift, som i mere end een Henseende har havt betydelig Indflydelse paa meer end paa min Smag; hvortil, jeg vist nok maa tilstaae, det ikke lidet bidrog, at jeg fra Begyndelsen læste det i den Tanke, det var af Göthe, da det med mangehaande andet, vel tildeels ligesaa lidet genuint, var sammenpakked i et fjerde Bind af hans Skrifter, den i Berlin hos Himborg 1777 begyndte udgave i Duodez.

læste de latinske Auctores og Poeter con amore, jo længere var jeg fra at studere dem philologisk og cristisk. Hvad nu ydermere at tale og skrive Latin angik, da maatte allerede mit Drakel G. E. Lessings Ord i hans Antigözze *): "Naar flere vidste, hvad for Latin de skrev, vilde endnu færre skrive det; med mindre just saa var at de maatte", være nok til at hiemle min Utilbøielighed til at dyrke et dødt Sprog, som et levende. Det er min Pligt at tilføie, at det er den forevige Møldenhamers lyse og nidkiære Fremstilling af Bigtigheden og Gavnligheden af de lærde Sprogs grundige Dyrkelse i Skolerne, da denne Materie i den daværende Commission for Universitetet og de lærde Skoler, under den humane og ædle Augustenburgs Forsæde, i de sidste Aar af forrige Aarhundrede drøvedes, der først har bragt mig noget tilbage fra de vel mercierste Begreber i saa Henseende, som jeg i tidligere Dage tilstaaer at have næret, og ved flere Leiligheder at have yttret.

At det imidlertid var mit ramme Alvor, at jeg var for stolt til at afflaae hin Opfordring, derpaa har jeg allerede fuldt Beviis i adskillige Excerpter, jeg i en Bog, jeg ved vor Skilsmisse havde faaet af Sambo, finder til

*) Vierter Antigözze, med et Motto, som ikke sov i mit Dre:

Tonto sin saher Latin

Nunca e gran Tonto

o: Tosse, som ei kan Latin,

Ei tilgavns er Tosse.

Francis de Roxas.

dette Brug, over de to Emner, jeg stod i Beraad imellem, og som begge Lessings Laocoon havde bragt mig paa; det ene om Biordenes rette Brug i Poesie, hvorom jeg har udstrevet et langt Sted, af Beatties nye philosophiske Forsøg oversatte ved Prof. Meiners, hvilke jeg med megen Flid studerede, og hvoraf jeg uddrog den lange Note, efter femte Capitel af Forsøget over Digtning og Musik, hvorved endnu tillige i mit Exemplar den samme særdeles Fuld ligger, jeg den Gang, til Mærke ved Hovedstedet, lagde. Det andet var det, jeg nogle Aar senere kom virkelig til at behandle, om Virkningen af det væmmelige i Digtekunsten og de øvrige Kunster, hvortil jeg ved den derom i Laocoon og de critiske Skove begyndte Controvers fandt mig foranlediget, og af de sidstnævnte, der ved den Roes, Engel i Fortalen til sin Theorie der Dichtungsarten havde tildeelt dem, vare blevne mig mærkværdige, affrev Hovedstedet, tilligemed en Henviisning til et Par didherende Steder hos Riedel*),

---

*) Man tillade mig, da den omtalte, senere udarbejdede, Disputats er forgaet, her at affrive det herderste Sted med Tilbehør. "Hvad det ſkæle angaaer, da er jeg heri aldeles ikke enig med Lessing; den Bæssel, som afbrød Sokrates (Skjerne A. 1 Sc. 2) er i ogfor sig ingen ædel Gienstand, og de ælle Drak, Aristophanes blander ellers deri, ere en Forøring til den græske Pabel, som vi og kan overlade den. Alle hottentottiske Fortællinger (*the Connoisseur of Chesterfield*) saasnart de have ſkæle

der den Tid var en anseet *Æsthetiker*, samt de egne *Ind-*
Tagttagelser, som hæftede sig dertil.

hed til Hovedvirkning, synes mig Misfostre af jo
 brittisk Overvittighed og slet Humør. I Hesiodi id
 Afmaling af Bedrøvelse føler jeg, som Longin, af jo
 hvad Årsag det saa er. Jeg giver ikke see den nød
 Næse, som løber; jeg skiotter ikke om at see noget, jeg
 der virkelig vækker *Ælshed*. Som *Ælshed* be-
 tragtet lader den sig aldeles ikke smelte sammen med
 med nogen anden behagelig Følelse, og naar det tred
 græselige ikke er andet, end et ækelt skrækeligt, jeg
 saa er det ækle, der blander sig i dette græselige, og
 altid uangenemt og modbydeligt." "Jeg troer —
 lyder nu min Note — det her kommer an paa plus
 plus og minus; mig falder i dette Dieblis intet
 Exempel ind, som bevidnede mig sikkert, at det tred
 ækle var skicket til at forstærke det skrækelige, uden nød
 man maaſkee vilde tage Gwalbs og Shakespears
 Herescener; men hvad er Årsagen at alle Folk leer
 af saakaldet safrig Discours, naar ikke enten Decencen
 volder, at de ærgre dem derover, eller en levende
 Indbildning gjør denne *Ælshed* for stærk? just hui
 dette minus, denne svagere Grad af *Ælshed* gjør
 det comisse; et Skridt videre, man vise os, hvad
 vi lee af at høre tale om, da bliver *Ælsheden* nød
 os for stærk; men for dem, der ere hårde ber-
 imod, er det endnu comiss. Et Exempel, hvor
Ælsheden forøger det rørende, er det Sted i vor
 gamle Kiæmpevis, om hende, der døde i Barnes-
 nød:

Den Ridder var hende huld og tro,
 Han bar hende Vand i sine sølvsplændte Sko;
 hvort andet mindre ækelt Kar havde her formind-
 sket Indtrykket". Herunder staaer Riedel 144. 291 182

Kierulf, der naturligviis i alle flige Ting var min første Consulent, svarte mig under 2 Decbr.: "Den Materie til en Disputats, Du skriver om — Biordenes passende Brug i Poesien — synes mig, kan være lærd nok, naar Udarbeidelsen bliver lærd; derved forstaaer jeg, m. Br., intet andet, end at Du seer at faae at vide — og det kan vel ikke være umuligt for et Par Stryver at faae at vide i Leipzig: *mereatura bonorum artium*, hvad Fader Aristoteles har sagt derom, hvad Longin mener; Qvinctilians Tanker, veed jeg, Du kan selv læse; dernæst, at Du oplyser med Exempler af græske Poeter; og især, at Du ikke glemmer at citere selve Pagina og Editionen, Du har brugt. Forresten troer jeg, Du kan sige, hvad Du ellers s. Ex. paa dansk vilde sagt, og bruge alle de Exempler af Digtere i levende Sprog, Du kender. Det var nu vel en vis Mand kæretere, om Du samlede Varianter til det N. L. Critik, men det faaer nu intet at hielpe. Jeg maa dog fortælle Dig en didhørende Anecdote: da Sneedorf reiste, havde han en Samtale med Janson, der gav ham Raad om at studere Theologie paa det bedste: det N. L. Critik er Manien i disse Dage, sagde Janson, og dette fraraadede han Sneedorf at gjøre meget af.

---

p. p. (hvilket sidste maa hedde *præpositis præponendis*, da det er de foregaaende, ikke følgende Sider, der behandle denne Materie. Om dens senere misheldige Udførelse i sin Tid.

Dagen efter taler Sneedorf med ****, der vilde da og give ham Raad at studere. "Veed De — sagde han — hvad der er Manien nuomstunder?" "Det N. T. Critik", svarede Sneedorf efter Janson. "Jh bevar os! nei — Manien er belles lettres."

Hvorvidt denne Anecdote muligt her meddelees mig, som et Bink til nøiere Eftertanke, skal jeg ikke sige; at den midlertid skulde have havt nogen synderlig Deel i, at jeg opgav hin hele Idee, tvivler jeg meget paa. Jeg vil ikke engang tale om, at Kierulf selv nogle Maaneder i Forveien, da han meddeelte mig sin Tilfredshed med mit daværende Forehavende at magistrere i Kiel, som noget, han selv havde tænkt paa at foreslaae mig, i prophetisk Aand havde kaldet i Tvivl, om den nys Omtalte ved min Hiemkomst vilde have noget at sige, da alle Menneſker alt forfik Frede, han stod paa svage Sædder; men om jeg endog stundom ikke kunde følge mig selv Uundgaaeligheden af, naar jeg kom hjem, at attraae Befordring, i det mindste indtil den Frihed, jeg fra aarle Aar havde drømt mig, engang skulde smile mig imøde; og sælte jeg end denne Nødvendighed des stærkere, jo mere en uheldig Kurre, der mellem min Fader og min Tante var kommet paa Traaden, gjorde mig det til Pligt, ikke at saare ham, ved at søge nogen Understøttelse hos hende; var det da for det første saa afgjort, at jeg kom hjem? og hvad Befordring var der da i Danmark, hvortil en æsthetisk Udarbeidelse kunde skaffe mig

Afgang? hvad videnskabelig Befordring var der, hvor-
til jeg kunde ansee mig voren og stikket? som jeg med
min eensidige, om end ikke ganske almindelige, Dan-
nelse kunde med god Samvittighed sege eller modtage?
Jeg skulde da i Grund blot udarbejde denne Dispu-
tats, ligesom Peter i Menneskehad og Anger røger
Tobak, for at fornøie Hs. Excell. Meget naturligt
altsaa, da det slet ikke smagte mig, at jeg, ligesom
han, skyndte mig at lade det fare; rigtignok, for at
tage det under andre Omstændigheder, skiondt just ikke
med stort bedre Held, frem igien.

Overalt holdt Leipzig mig i fuldeste Maade, hvad
jeg deraf havde lovet mig, og hvad, jeg ikke kan nægte,
mine forangangne Venner, selv Samso, som i Begyn-
delsen fandt sig saa vel der, og Walmoden, i deres Breve
havde bebudet mig. Følgende Skildring af mit Lev-
net der, finder jeg i et af mine første Breve dersfra
til Rosing:

"At staae op, skrive til Kloffen elleve, saa gaae
paa Collegium, dersfra hen at spise, saa hjem i mit
Fangebuur, blive der, med mindre jeg afløser det
med en uinteressant Promenade, da jeg har ingen at
gaae med, til Kloffen tree Dvarteer paa otte, saa gaae
hen at hente Walmoden og Keiser, at følge hen med
dem at spise, hænge ved et fedtsomt Bord en Time,
for dog at see Mennesker, derpaa Kloffen 9 gaae hjem,
ikke engang have den Trøst at quæge sin Siel med et
Glas Viin, da Vinen her er skammelig dyr, Kloffen

10 kaste sig i sin Seng, og ikke kunne glæde sig til at have overstridt en saadan Dag; thi Magen kommer i Morgen."

Det her omtalte Collegium var hos Platner, egentlig to forskiellige Forelæsninger, de to Dage over Anthropologie, de fire andre over, jeg veed ikke, hvad for Grene af Philosophien. Salig Justiceraad Wadum sagde engang, da jeg talte til ham om et berømt Værk i Statsvidenskaben, der ogsaa fra Foredragets Side har megen Fortieneste, at det var en Statistisk for Kammerjunkere; med samme Føie siger min Ven W. Cramer i sin Hauschronik: at Platners Auditorium (!) egentlig var beregnet for Adelen, og selgelig ikke for ham" — og naturligviis ligesaa lidet for mig. "Men — bliver han ved — Prindserne af Augustenborg hørte hos ham, og altsaa jeg, som Dansk, i det mindste Anthropologien. Heller ikke har det angret mig. Et i alle Hjørner og Kanter pillet og strøget Foredrag; dog var meget Liv og Aand deri, og megen Menneskekundskab, som og Trækkenes og Anecdoternes Mangfoldighed gjorde det Hele meget tillokkende."

Dette var, maa jeg tilstaae, ikke Tilfældet med mig, hvem min uforglemmelige Tøtens havde vant til fastere og nærsommere Føde, og som havde saare ondt ved at fordoie al denne Skionsnak, saameget mere, som Manden heller ikke personlig behagede mig. At jeg midlertid tør have været ubillig, og vel tildeels

betragtet ham igiennem det samme uklare Glas, hvori mit onde Lune overalt viste mig Leipzig, og hvad deri var, indrømmer jeg saameget villigere, som ikke blot Cramer — efter at have berørt nogle af hans Stræbeligheder — siger: Platner har som Menneske, Lærer, og Skribent, Sortieneste nok tilovers, til at kunne uden synderligt Tab bære nogle Mødermærker; Jeg skulde troe, at det ikke vilde staae ilde med de philosophiske Studier, naar ret mange academiske Philosopher vare udrustede med hans Gaver; men som især den ædle og humane Wiismand, Hertug Fredrik Christian af Augustenborg, til sine sidste Dage bevarede sin sønligtaknemmelige Erbødighed for ham, raadspurgte ham tillidsfuld og med Nytte i sit betydelige Embedes vigtigste Anliggender, og ved enhver Leilighed gjorde sig en Ære af at vedgaae: at han skyldte denne sin Lærer, hvad han vidste, og var. At der ikke kunde gives Platner noget Bidnesbyrd, som jeg med fuldkomnere Overbeviisning maatte føle mig forpligtet at ære, er Alt, hvad jeg har at tilføie.

Jeg begyndte vel at høre en Forelæsning hos Prof. Beck over Theokrits og Virgils Ekloger, men holdt op, da han gik fra den græske til den latinske Digter, som jeg formodentlig indbildte mig at kunne tilstrækkelig læse selv. Dette undrer mig midlertid saameget mere, som jeg særdeles holdt af Manden, og da Samso var i hans Huus, og som Son af Huset,

især for Bechs gamle ærværdige Moder, og jeg daglig kom der, han ved alle Leiligheder behandlede og omtalte mig med særdeles Godhed, som han og siden i de mange mellemløbne Aar, ved adskillige Leiligheder har venstabelig erindret mig. At jeg ikke horte Leipzigs anden berømte Philolog, Reiz, har Cramer givet god Grund for, ved at sige, at denne omhyggelig undveeg al æsthetisk Glimmerstads.

Savnede jeg fra denne Side sølelig mit forladte Kiel, og den lærerige og underholdende Landsføde, Tens især det sidste halve Aar havde vant mig til, da var Savnet af huuslig Venneomgang, der altid har været — jeg kunde maaskee sige — min Siæls Hovedtrang, mig ikke mindre tungt. Allerede Cramer anmærker i sin tit anførte Krønike, der her er mig et vigtigt historisk Bidne, "at det holdt haardt at faae Dmngang i Huse, som overalt paa store Universiteter, saa fordeelagtigt dette endog er for at lædste Skolestøvet, og vogte sig for at muldne indvendig, saa at hans hele huuslige Dmngangskreds indskrænkede sig til en gammel Universitetsven af hans Fader, der ovenikøbet ikke var huuslig lykkelig, og hos hvem det ikke var behageligt at komme". Var dette Tilfældet med ham, en Søn af J. A. Cramer, som Tydskland og Sachsen og Leipzig i Særdeleshed maatte være stolt af, og af en hædret Leipzigerinde, selv udgaaet fra en sarist Fyrsteskole, som alt to Aar opholdt sig her, og som besad de mange underholdende Lands-

Fortrin, hvormeget mere med den fremmede mørke Udlænding? ogsaa kan jeg bestemt sige, at de officinelle Samtaler undtagne, jeg havde med min Værtinde, min Opvarterse, og min Baskerkone, jeg er mig tilfulde bevidst, ikke at have verlet tree Replikker i de sex Maaneder med noget qvindeligt Bæsen i Leipzig, de Nei fraregnede, jeg paa et Harmonie- eller Casinobal fik af adskillige Damer, som vare heilig forundrede over, at et Menneske, der ikke var dem formelig præsenteret i Forveien, understod sig at byde dem op, og det ovenikøbet paa selve Balpladsen; medens det i Leipzig var Skik, at man til flige Baller engagerede Damer, som man var præsenteret for, flere Uger i Forveien, til bestemt Dands; til hvilken Ende en ret Chapeau havde i sin Brevtaske trykte Visitkort med sit Navn, som han tilstillede Damen, saasnart hun havde tilsagt ham Dandsen, med Paategning af, hvilken Anglaise eller Cotillon det var, hvilket han da ligeledes i Damens Paasyn vedborlig førte til Protokols i sin Tegnebog. At imidlertid disse Indfæstninger lode dem overdrage, derpaa har jeg et mig fra en anden Side uforglemmeligt Beviis, da, den eneste Gang, jeg paa Indbydelse af min Bankvier undertastede mig denne aandelige Gultecuur, min humane Prinds af Augustenborg, der saae mig staae ledig paa Torvet den ganske Nat, kom hen til mig, og spurgte mig, om jeg ikke holdt af at dandse, og da han nu hørte, at jeg var en lidenskabelig El-

sker deraf, men i Folge Lands Skik og Brug ingen Dame kunde faae, med sin elskelige Godmodighed sagde til mig: "Jeg har kun tree i Alt, ellers vilde jeg gjerne overladt Dem een;" hvilket jeg da med Tak ogsaa frabad mig. Hvorvidt iøvrigt den Dame, der isteden for en vakker ung Prinds med det blaa Baand, havde faaet mig at dandse en Barmhiertigheds Dands med, vilde været tilfreds med saadan Transport, er et Spørgsmaal, der neppe lod sig besvare mig til Fordeel.

Een eneste Gang fik jeg imidlertid dog dandset i Leipzig, men som nær kunde kommet mig og flere dyrt at staae. Jeg klagede mig engang for en gammel Kiezer, at mellem det meget andet, jeg her i Leipzig savnede af, hvad jeg i Kiel havde haft, var og, at jeg ikke kunde faae mig en ordenlig Studentercommerce. Den kan du nok faae, sagde han, naar du vil gaae ind i det ***ste Landsmandsskab. Da det af flere Aarsager ikke var min Hensigt, at studente, skiøndt vel at studere i Leipzig, som jeg da og allerede havde ladet mig forestille hos Weyse, Blankenburg, og Litteraturens øvrige derværende magna nomina, yttrede jeg ingen synderlig Lyst hertil. "Jeg fortænker dig ikke, sagde min Ven, der staaer Concilium paa, hvis det bliver opdaget." Man vil af det foregaaende identivis have seet, at det hører til min Arvesynd, ikke at kunne taale, at man troer om mig, jeg lader noget blive af Srygt, det være sig, hvad Slags

Frygt, det vil. "Saa kan du jo foreslaae mig!" sagde jeg selgelig strax. Det skeedte, og jeg blev paa hans Forslag antaget, og brevi manu optaget uden alle Ceremonier, i det jeg af ham blev ført hjem til Senior, som forelagde mig Landsmandskabets Statutter, hvilke jeg uden Betænkning underskrev, da de ikke forlangte andet af mig, end at holde over min egen Tre, forsvare enhver Broders, som det var min, og Landsmandskabets, som vor fælles. Herpaa tog han ydermere mit Haandslag, drak nu, som det hedder, *bonne amitié* (Dus) med mig, hvilket ligeledes skeedte af andre tilstædeværende Brødre, hvorved jeg dog meget skulde huske feil, om ikke *Bruder auf dein Wohlergehen*, blev i al sin Høitidelighed sunget, og nu var denne Sag i Rigtighed; kun da han spurgte mig, hvor gammel Student jeg var, og hørte, jeg var fra 1775, yttrede han, at han, som langt yngre *Academikus*, ikke kunde godt være min Senior, hvortil jeg naturligviis svarte, at det hverken vilde passe sig, og heller ikke gavne Foreningen, at have sin yngste Lem i Spidsen, og at jeg vel skulde klare i fornødent Tilfælde for mig selv, men ikke duede til Alanden for det hele.

Jeg blev nu hos ham, og det kom hen af Aftenen paa Tale, om vi ikke skulde gaae til Mortensgilde, jeg troer, i Hotel de Baviere, hvor en af vort Samfund var indbudet af sin Vært. Dette Mortensgilde var egentlig et Borgerbal, som altsaa

den galante Leipzigs Student med Foragt saae ned paa; men vor Senior var en gammel Erlanger, jeg en Kieler, og altsaa ikke saa fornemme, og den tredie ovenomtalte var forliebt i sin Værts Datter, og holdt sig altsaa til, hvad man, medens Alinesebæren gasserede her, kunde høre Dag ud og Dag ind paa Gader og Stræder:

Er der en Rang, som Amor kender?

Vi gik da derhen, og da vor Senior var ikke blot et af de smukkeste Mandfolk, jeg har seet, men og ydermere af hans Moder, der var en fransk Grevinde, opdraget til alle adelige Oveser, ligesom og den Broder, der egenlig førte os derhen, var en overmaade vakker Berliner af den eleganteste Dannelselse, gav de dem til at dandse, og fik mig paa Glid med; og maa jeg tilstaae, at de leipzigske Borgerdøttre her ikke vare nær saa store paa det, som Casinodamerne, men dandse med os uden al foregaaende Præsentation, og som det syntes, ret gierne; og at man ikke skal troe, her at gribe mig i en Modsigelse med, hvad jeg ovenfor yttrede om, aldrig at have verlet tre Repliker med en Leipzigerinde, vil jeg blot tilføie, at: sind sie engagiert? fra min Side, og et Knix, hvorunder hun rakte Haand for at lade sig følge paa Plads, fra Damens, var Alt, hvad ved denne Forhandling foresaldt; at iøvrigt Philisterne saae os med lige saa gode Øine, vil jeg ikke paastaae.

Midlertid fik min Senior og jeg snart afdandset, og gik nu ned til det almindelige Bord at faae vor Aftensmad. Her samlede flere Studenter, deriblandt et Par, som vare paa Forslag i Landsmandskabet. Vi enedes da om, efter Bordet at faae en Stue for os selv, at giøre en ordenlig Commerce med en honorig Landesvater, som her i Leipzig var noget høist usædvanligt, og halv om halv vel endog ansaaes, som ikke saa ganske tilladeligt. Vor Berliner var snart imellem os, snart oppe paa Balsalen. Men med eet blev vor Senior kaldt ud, og overgav mig Forsædet; da han kom tilbage, sagde han: Vi vil synge Sattene af! og da dette var skeet, indbød han os, at komme ud og see paa, at vor ovenomtalte Broder gav en Philister et Par Drefigen.

Der var nemlig en Borgermand deroppe, der i al spidsborgerlig Form friede til vor Vens Donna, og havde Faderen paa sin Side, medens Moderen og Datteren naturlig var paa den anden. Da nu, som Wessel meget rigtig har anmærket:

Twende beilende til een
 Aldrig sig fordrage skulle,
 saalidt som:

To Acteurer om een Rulle,
 Og to Hunde om eet Been;

havde de saalænge oppe i Balsalen gaaet hinanden i Veien om Pigen, at vor Ven, hvem

Nat, Elskov og Punsch gav ikke Sindigheds Raad, besluttede at revse sin Rival, og til den Ende lod ham

kalde ned ved vor Seniors Dreng. Men den, der klogelig ikke kom, var Rivalen. I sin Forbittrelse satte da den Anden en dygtig Sed paa, han skulde have sit Product alligevel, og opfordrede os nu at følge med op i selve Balsalen. Vor Senior kastede sin store hvide gøttingske Burschenkappe om sig, tog den dragne Huggert derunder, og fulgte sin Ven i Hælene, jeg med en forsvarlig Stok, som var min tro Følgesvend, under min Frakke, efter ham, og de to Proponerede, der ikke torde svige, eller svigte, efter os; Resten listede sig. Saaledes brød vi gennem to pakkfulde Bærelser, foruden Balsalen; men Philisteren, eller vel snarere Fruentimmerne, havde været klogere; han var borte, og vi vendte altsaa tilbage, som vi var kommet; medens Alles Dine vogtede paa os, og adskillige ukiendte Studenterstemmer hvidskede i Forbigaaende til os: Um Gottes Willen, Kinder! was thut ihr! *)

---

*) Denne Fortælling, som jeg paa en Tid, jeg mindst drømte om, nogensinde at ville skrive en Bog, som nærværende, har anbragt i Melne's Barn-
dom og Ungdom, er mellem de saa, som ingen enten udbortes eller indbortes Nødvendigheder paa-
tvang væsentlige Forandringer for der at kunne tryk-
kes, kun at det ikke var Göttingen, men Leipzig,
hvor den foregik; at mine Medeventyrere hverken
hedde Zahlmann eller Sichelmann, og at isvrigt
kielse og leipzigiske Personer og Scener i hele For-
tællingen ere blandede.

Da vi kom ned igien, sagde Senior: "det var hans Lykke, han ikke var der." "Dg vor med", svarte jeg. "Hvi saa!" "træffe vi ham, slaaer **** ham paa Dret; i det samme styrter Alting løs paa denne; du trækker, jeg svinger min Stok, forudsat, vi ere saa lykkelige, at hugge os ud igien, og ikke blive slaaet fordærvede ned ad Trappen med Stole og Borde, er for os intet andet, end at hugge os gjennem nærmeste Portspærre, og sege Grændsen; for, vaagne vi i Leipzig i Morgen tidlig, sidde vi i Tugthuset inden Aften." "Men naar du begreb det, spurgte Senior: hvorfor gif du da med?" "Alt giøre dig eller ham det begribeligt, gav jeg til Svar, var ikke at tænke paa; og hvor I kan gaae, kan jeg følge."

Da imidlertid denne Tildragelse løb saaledes af i Mindelighed, sporede vi ingen videre Følger deraf; om den desuagtet ikke gav Anledning til, at de, der gif sagte, fik Befaling at holde Nie med os, er en anden Sag; i det mindste veed jeg, at, da vi kort derefter skulde have et formeligt Landsmandskabsmøde, med tilhørende Maaltid, blev vi henimod Aften alle i stærke Hast affagte, da man havde seet det sværme saaledes der i Gaden med Pedeller og Schnurrer, at vi havde stor Marsag at befrygte, man ikke vilde unde os Madro; og kom jeg saaledes ikke til at bivaane noget formeligt Møde eller Maaltid, og kan altsaa intet sige af egen Erfaring om de derved brugelige Høitideligheder og Ceremonier.

En god Følge, hiint ovenomtalte Mortensgilde-
eventyr havde for mig, var, at jeg, for den udviiste
Conduite, paa Seniors Foredrag blev anseet som
Ersenior, og i Følge heraf fritaget for adskillige de
øvrige Brødre paaliggende Observantser. Blandt
disse var især den, ved foresaldende Dueller, at
møde paa Seniors Bærelse, hvor disse holdtes, og
under Fægtningen at synge Studenter- og Drikke-
viser, paa det Naboer og Forbigaaende skulde troe,
det blot var fredelige Fægteøvelser, der foretoges.

At hine foresaldt en Deel hyppigere, end vel en-
skeligt var, kom tildeels af, at vor Senior, der el-
lers var det bedste Menneske af Verden, alt eengang
tilforn i sin tidlige Ungdom havde været der paa Uni-
versitetet med Hovmester, og da paadraget sig en og
anden Ubehagelighed, som Hovmesteren ikke havde
tilladt ham vedborlig at klare. Da han nu vidste, el-
ler troede, at disse Erindringer hvilede paa ham end-
nu, havde han ved sin Tilbagekomst til Leipzig fore-
sat sig, at toe dem saaledes ud, at ikke mindste
Tanke af Plet eller Stjold skulde blive tilbage. Han
var altsaa bleven en sand Kamphane, og, ikke noiet
med den Leilighed, han kunde skaffe sig i Leipzig,
ydermere indtraadt i en Studentorden i Halle, hvor
han da fik Slagsmaal fuldt op, siden der just paa
den Tid var udbrudt en formelig Feide imellem den
Orden, hvis Medbroder og Subsenior han var, Con-
stantisternes, om jeg husker ret, og Unitisternes; og

var, saavidt jeg veed, den bestandige Balplads i
Grosßkugel, Mellemstationen imellem Leipzig og Halle.

Ikke alene var jeg aldeles uden for alle disse
Begivenheder og Forbindelser, men de berøvede mig
endog den Glæde, at giere Kiendskab med den be-
rømte Eberhard, i hvem jeg ærede een af mine ypperste
Lærere, og som lettelig kunde bragt mig til at
opslaae mit Paulun i hans Landemærke. Men vis
paa, at jeg ved min Komme til Halle vilde strax væ-
ret faldet i Hænderne paa hine mine Halvbrødre, og
af dem være modtaget med en Cordialitet, som det
vilde været vanskeligt at unddrage mig, fandt jeg det
klogest at opgive enhver Didreise, saa meget den end-
og for hans Skyld fristede mig.

Skiondt jeg da midlertid ikke vil nægte, at det,
fra mere end een Side, vilde været mig tiærere, ikke at
være indtraad i hin Forbindelse, der i Grunden var li-
det eller intet for mig; maa jeg dog ærligen tilføie,
at ligesom jeg da var for stolt til, engang for mig
selv at tilstaae, at jeg angrede dette Skridt, saaledes
var og Hovedstammen en Slægt Mennesker, hvis
Trofasthed, Kiæthed og Brodersind jeg aldrig uden
Hoiagtelse kan mindes, og der uden Undtagelse bro-
derlig holdt af mig, saa afvigende end min Tone og
mit hele Færd var fra den almindelige mellem dem.
Der var ikke mellem os, og jeg tør frit sige, ikke i
alle tydske Studenterforbindelser den Tid, mindste Drøm
om politisk Tendents, eller nogensomhelst anden videre
Erindringer af mit Liv. 2den Deel.

sigtende Henvirkning, i hvad der end senere kan være kommet eller lagt deri; men at den broderlige Bedhængenheds Aand, og den ridderlige Vresfølelse, for det ungdommelige Hierte havde noget overordentlig Tillokkende og Fængslende, veed jeg af egen Erfaring; at dette kan misbruges, og maaskee tør være misbrugt, vil jeg ikke nægte; men forstandigen ledet og nyttet maa det og kunne være, og tør have viist sig at være, veldædigen gavnligt.

Jeg vil, da jeg eengang er i denne Materie, medtage en noget senere Begivenhed, som hører hid.

Jeg har nævnet Postgaarden i Grostugel, som en Mellemstation, hvor Hallensere og Leipzигere mødtes, og hvor især vort Landsmandskabs Ældste havde ideeligt Værende. Postmesteren der havde to Dettre, hvoraf den ene skal have været meget smuk. En af vort Landsmandskab, en forhenværende Hallenser, var meget forelsket i hende, men fandt intet Geher, deels fordi han var saa omtrent det modsatte af smuk; deels fordi hun — efter hans Formening — var forelsket i vor Subsenior, en sand Herkules af Figur, men der ikke bekymrede sig om andet verdsligt end sin Huggert, sin Puddel — for hvilken han i Halle havde havt ni Dueller — og sit Meerstumspibehov, og aldeles ikke tænkte paa hende. En Eftermiddag, som jeg sad paa mit Værelse, kom vor Seniors Dreng at bede mig komme strax over til ham. Det gjorde jeg. "See her et Brev, jeg har faaet — sagde han — jeg skal

strax over til Großkugel, tage to Par Pistoler med, og secundere, **** vil skydes med vor Subsenior. Hvad gjør jeg nu?" "Det er ligesvem — svarte jeg — Du tager vore to Ældste med, rider derud, og foreholder dem, at de, som Brødre, ikke kan duellere, med mindre een af dem vil træde ud, og da naturligviis først slaae sig ud af Landsmandskabet."

Det gjorde han, reed med sine to Vidner til Großkugel, kaldte de to Contraparter ud i en Stue for dem selv, og foreholdt dem meget høitidelig og hiertelig — som de to andre siden mældte mig — det Baand, der forenede dem; men den tilsidesatte Elsker var altfor ophidset, og erklærede: at han traadde ud. Forsbauset, men ikke forbløffet, sagde vor Senior da: dermed er vi endnu ikke færdige; vi ere ydermere — hvad jeg ikke vidste — alle tree Constantister, I kan dog ikke duellere." "Jeg træder ogsaa der ud", faldt **** ham trodsig i Ordet. Nu var da Intet videre derved at gjøre. Vor Senior maatte modtage hans Udmældelse, da han, alle broderlige Forestillinger uagtet, vedblev den; og det blev da bestemt, at han skulde gjøre Begyndelsen med Landsmandskabet, og da han ikke kunde duellere med tolv paa Rad, skulde han, hver anden Dag, hugges med tree efter hinanden, tree Gange (Udsald) med hver. Dette holdt han da to Dage, og huggedes saaledes med sex, hvoriblandt Senior og Subsenior selv, hvorved midlertid, da de samtlig vare gode Huggere, kun faldt nogle

lette Strammer, som det da ved Dueller af dette Slags overalt ikke var uundgaaelig nødvendigt, at der flød Blod; det tredie Hold skulde jeg, som den syvende, have begyndt, og var alt tilsagt, da den Udraadte Afsternen tilforn, ved at lægge tilrette i sin Kattelovn, saaledes forbrændte sin høire Haand, at han ingen Huggert kunde føre, og Duellen altsaa maatte udsættes, og indtraf nu, inden hans Haand kom sig, som man i det Følgende skal see, Omstændigheder, der gjorde, at han traadde til os igien, saa der altsaa ikke blev noget af den Duel, der saaledes — skienkt vistnok temmelig uskyldig — svævede over mit Hoved; og var saaledes atter her, som saa ofte baade før og siden, Lykken de Daarliges Formynder, da jeg, uden min Medvirkning, undgik, hvad jeg, der holdt af Mennesket, og det sikkerlig ikke mindre for hans diærve Udrædelse af vort Samfund, kun høist ugiern var gaaet til, og dog ikke havde kunnet undslaae mig for.

Hvad der havde gjort mig den allersførste Tid i Leipzig mindre uundholdelig, Skuespillene, som i den saakaldte Messe opførtes der, var forbi, og i dem leed jeg et dobbelt Tab, i det jeg ikke blot mistede en behagelig Tidsfordriv for mine Afstener, men endog en underholdende og lærerlig Syssel for mine Morgener, som jeg tilbragte med at føre mine Jagttagelser ved Forestillingerne to Gange i Pennen, først i min fra mine allersførste Skuespilbesøg af førte Fortegnelse over Alt, hvad jeg saae, og siden i mine Breve til Ro-

ting. Begge ligge for mig, og jeg overvinder ikke en liden Fristelse, i det jeg nægter mig at meddele et concentrert Udtog deraf, om det saa kun var for at vise, hvor alvorlig og ivrig jeg dyrkede det Studium, jeg havde helliget mig til. Ogsaa var virkelig paa den Tid det bondiniske Selskab, der horte hjemme i Dresden, ved Messerne spille i Leipzig, og om Sommeren i Prag, værdt at studere.

Det var i de Dage, da, hvad man har kaldet, den diderotiske og lessingske Naturalismus, hvortil jeg, som man veed, af ganske Hjerter har bekendt mig, var paa sin høieste Spidse, og vel neppe paa nogen Scene hylledes med den ædle Trost, som paa den bondiniske, i hvis Spidse Reinecke stod. I Bibl. d. sch. W. har en ubenævnt, der midlertid neppe torde være nogen anden, end dette uerstattede Tidsskrifts Forlægger, Magister Dyck, i en Note til et Stykke med Overskrift: es existirt keine dresdener deutsche Hoffchauspieler-Gesellschaft, sagt: "Reinecke var en af Naturen ganske udmærket begunstiget Skuespiller, men en blot Naturalist; ved det han indførte den saakaldte naturlige Tone ved sin Trup, forsvandt al Kunst" *). Jeg har adskillige Maanedes, og hvad ikke er ubetydeligt, for tre forskellige Publika, fulgt hans Skueplads, har seet, og ofte seet hans betydeligste Roller i forskellige Fag, har levet flere Uger i daglig og fortrolig

---

*) N. Bibl. d. sch. W. 70 B. S. 162.

Om gang med ham; fast al vor Samtale var om vor Kunst; og at han vidste, hvad han gjorde, og hvorfor han gjorde det, kan jeg med fuld Overbeviisning bevidne; og naar dette ikke er Kunst, naar den Mand, der veed, og kan det, ikke er en Kunstner, en tænkende Kunstner, tilstaaer jeg uden Betænkning, at jeg ikke veed, enten hvad Kunstner eller hvad Kunst er. I øvrigt anfører og samtykker jeg atter her min Cramers Vidnesbyrd: "I Leipzig — siger han — drog mig Reinecke mægtig til sig. Jeg har seet Schröder, jeg har seet Island, Brockmann, Fleck, men efter mit Begreb veeg Reinecke ingen. Man maatte see ham spille Otto af Wittelsbach, som jeg har seet ham fem Gange, hvergang anderledes, og med stedse stigende Enthusiasmus. Det var sidste Gang. Theatret var pakkfuldt. Intet Vble kunde falde til Jorden. Da styrtede Reinecke frem af Teltet med rygende Sværd, og Udraabet: Keisermord! Et Sandkorn kunde man hørt rulle, og dog var der blevet et Rum paa sex Fod mellem Mennekemassen i Parterret og Orchestret."

Ikke var den Forestilling, min Ven her omtaler, den, vi i Høst 1783 samlede saae, da Reinecke denne Aften ikke var ganske i sin Eesse; midlertid gav han dog selv da denne Scene saaledes, at hiin Fremstilling, saaledes som den her er beskrevet, levende stod for min Siæls Næse, da Cramer ved vor sidste Sammenkomst for saa Uger siden i Kiel mundtlig beskrev mig den med sin Luesiæls hele Ild. Sandelig! hvo der saales

des, som Reinecke her, i sine Tilskueres Siæl maler for Evigheden, han er Kunstner; og en sand, stor, siælden Kunstner er han, naar det ikke er ene i een Rolle, end ikke i eet Fag, men i mange forskiellige, han maler saaledes.

Men hvad han som Otto var, fandt jeg ham ligesledes, som Adelsburg i Oda, som Palm i Meisners Johan von Schwaben, som den gamle Thorringer, og i alle slige oldtydske Riddere, og dog saa, at man paa ham kunde anvende, hvad Engel saa smukt har ladet gamle Fader Rode sige om Naturen: "det er altid det samme, og dog altid noget Nyt"; i det vorgerlige Sorgespil og Drama forekom han mig undertiden at savne det os rotundum, jeg af Rose var vant til, ligesom jeg og i hans Mænd af Stand, som Ministeren i den Vergiærrige, og den tydske Hunsfader, ikke fandt Roses medfædte Værdighed; men i humoristiske Roller, som van der Høest i Hollanderne, Edikemanden o. d. l., var han des ypperligere, og forbandt med en høist characteristisk Lunefylde en jovial Godmodighed, hvortil jeg ikke ser i Schroders Oberforster veed at have seet Magen; men især havde han et ganske eget Greb paa de da i Tydskland saa giængse gamle Officeeroller, hvoraf enhver i hans Haand var characteristisk sandru paa sin Blis; den gamle snorrige Officeer i Gibbers Kiærlighed gjør Manden — et Stykke, som Leipzigerne efter bedste Evne udtrampede, fordi det var af den der studerende, siden bekendte, Huber,

og ydermere øvede sig i at pibe og trampe, inden Dækket gik op, uagtet Stykket var splinternyt, og hverken spilt før eller trykt — anderledes end hans humoristiske Oberst Hizzig i Jüngers Streeg i Regningen, og denne atter meget anderledes end den joviale Major i Skinsyge Kone; og nu igjen de to saa forskiellig skatterede Misantroper Wegfort i Smykket og Stornfels i Obabach. Sandelig, saaledes skatterer, saaledes stielner ikke den kunstløse Naturalist, der blot spiller paa Slump, som Lune og Tilfælde driver ham. At han var dannet for, og til, og ved det Slags Stykker, han havde at spille, var naturligt og rigtigt; at han ikke vilde været paa sit Sted i det ældre declamatorisk-franske Sørgeespil, indrømmer jeg saa meget mere, som jeg virkelig i hans Bayard, i Belloy's mig saa kjære Gaston og Bayard, troer at have seet Beviis derpaa; men man erindre da tillige, at dette Sørgeespil, efter Tibernes daværende Leilighed, var oversat i Prosa, og at det ligesaavel er contra naturam at fremsige, som at giøre, Vers paa solut Stiil. Hvorvidt han i den schiller'ske lyriserende Tragedie vilde have passet, hvis han havde oplevet dens Periode, vover jeg ikke at afgiøre.

At Reinecke styrede, og dannede det Theater, han forestod, efter sit Mønster, og efter de Stykker, som derpaa forestiltes, og behagede, følger af sig selv; Sandhed var ham Skuespillerens første Pligt, og derfor paa hans Skueplads den første Lov; aldrig

saae man noget overdrevent, aldrig noget unaturligt derpaa, og kun een eneste Gang fandt jeg det skyldigt i Noget, der blot var skeet for at saae nogle dumme Tilskuere til at see, og det gier mig ondt at maatte tilstaae, at det var Reinecke selv, fra hvem her Frieselsen kom. Han havde nemlig hos en Bekjendt i Prag fundet en saakaldet Fyreenlænestoel, hvori var et Spilleværk; det faldt ham ind, at det maatte være naragtigt at see, hvordan Lhering s. Ex. som Junker Uckerland i Medbeilerne vilde tee sig, naar han satte sig i den Lænestoel, og den nu begyndte at spille op under ham, og fik den da laant og anvendt til dette Brug, naturligvis det respective Publikum til stor Plaiseer. En anden Idee af ham, drifter jeg mig ikke at sætte under samme Rubrik. Der var just opkommen en ny Mode, frisch von Paris, à la Marlborough, redt med sort Broderi. Det var i en Tidspunkt, hvor man ansaae det som Fortieneste, at holde franske Moder ude. Reinecke lod Gladdereren, en Mesterrolle af Opis, gientage, ham klæde à la Marlborough, og istedenfor den Fortælling, hvormed Boissy tilsidst lader denne snakke Folkene ud af Stuen, sang Opis Marlboroughvisen, fortalte Marlboroughhistorien, og gav herved denne Gallicismus et Hjertested, som den ikke siden forvandt.

At intet Kunstselskab bestaaer, eller maafee kunde bestaae af idel Kunstnere, at man, som Lessing saar rigtig har sagt, maa reise til Utopien for at finde de

fuldkomne Theatre, hvor Lysepudseren selv er Garrik, er en ofte gientaget Sandhed, men der dog sover sødelig i Dret paa mangen dramatisk Diabolus Rotæ, der gjør Indsigelse mod en Schrøders, en Reineckes, en Herzfelds, og lignende Skuespilbestyreres Canonisation. "Man maa — siger Lessing — være fornøiet med et Skuespils Forestilling, naar af fire, fem Personer nogle have spilt fortreffelig, de øvrige godt." Man maa — kan man ligeledes sige — være fornøiet med en Skuepladses Forsatning, naar af 12-14 Personer, 5 Fruentimmer og 7-8 Mandfolk — og flere, hørte der den Tid, efter Lessings *) Udsigende, ikke til at spille alle gode Stykker, der vare skrevne for at spilles — to, tree ere fortreffelige, dobbelt saamange omtrent, om ikke absolut gode, dog gode der, hvor de bruges, og de øvrige, saa de intet fordærve, især naar der da er en Mand i Spidsen, der veed at stille enhver, hvor han hører hen, og vaage over, at han gjør der, hvad han kan og bør, vaage over, at der i Forestillingerne hersker den Enhed, den Harmonie, den Indspilling, som er et godt Theaters ubedragelige Særkende — da er Hensigten opnaaet.

Ikke vil jeg sige, at der ved det bondiniske Theatre var mere end een stor Kunstner, Reinecke selv; men mere end gode, hver paa sit Sted, vare hans Kone i det høiere comiske, og i de tragiske Roller, hvori

---

*) Lessings Leben I Deel S. 384.

udfrævedes mere Kraft end Omhed, Dpit i Spræ-
debasser, hvori jeg aldrig har seet ham overgaaet,
omme Elskere, naar han gad spilt dem, og i comiste
Characterroller, som Leon — hos os, Wiburg — i stille
Band, St. George i Sladderhanken o. fl., Thering
i lindgreencke Roller, hvor han besad denne Mesters
hele Sandruhed, hele Kraft, siendte maaskee ikke
hans hele Omfang. Gode, hver paa sit Sted, vare
Mad. Günther i Soubretter og Coquetter, Mad. Kock
— Wielands Alceste — i, hvad man her i sin Tid
vilde kaldet Mad. Dahlens Elskerinder, Mad. Schou-
waert i Roller, hvor en smuk ungdommelig Figur,
og et vakkert Ansigt ere væsentlige Hovedfortrin, Gün-
ther i, hvad vi ældre her vilde kalde ørstedcke, de yngre
tildeels knudsenscke Roller; og endnu vare mellem de
øvrige en og anden, der til Tid og Sted ikke viiste
sig lidet til sin Fordeel.

Det være mig tilladt at slutte denne for en og
anden vist nok vel lange Excursus om et Emne, som
er mig for fristende til, jeg skulde troe det uden al
Interesse for mine Læsere, med en Fortegnelse over
de Stykker, jeg i Leipzig saae, som et ikke uinteres-
sant Bidrag til at kiende, hvad Skuespil da havde
Scenen inde, just paa den Tid, da Tragikeren Schil-
ler, Comikeren Jünger, og Dramadigteren Island,
hver fra sin Side fremtraadde. Til Bequemmelighed
for dem, der alt her have fundet mere end for me-

get om dette, vil jeg midlertid henkaste denne Forteg-
nelse i en Note *) til behageligt Overspring.

Mellem de Ting, som særdeles bidrog til at gjøre
mig Leipzig forhadet, var, at jeg ikke længe efter min
Ankomst overraskedes der ved Tabet af en af mit
Hiertes kiæreste, Lotte Iversen, eller, som hun nu
hedde, Mad. Bast, der uventet bortreves i en uheldig
Barselsfæng med en dødsfødten Søn, et Offer, paa-
stod hendes Nærmeste, for en stet Fødselsshielpers

---

*) Gaston og Bayard af Bellon oversat i Prosa.
Sladderhanken af Weidmann, efter Boissy. Ost-
indieren af Schröder, efter Crown. Den bedste
Mand af Boë, efter to have a Wife and rule
a wife (stille Vand). Oda eller Konen med to
Mænd, et gevaldigt Effectstykke af Babo. Den
Urgiærrige af Destouches. Medbeilerne af She-
ridan. Belmont og Constance (Bortførelsen af
Geraillet) af Brezner og Mozart. Kiærlighed gjør
Manden af Huber, efter Gibber. Hollanderne.
Johan v. Schwaben, en Haupt- und Statsac-
tion af Meisner og Plümcke. Smykker af Sprick-
mann. Sladdereren, anden Gang. Stregen i
Regningen. Bødkeren. Otto v. Wittelsbach af
Babo — hvorefter Weyse gjorde mig den grundede
Anmærkning, at alt da de nyere Digtere sjælden vidste,
eller søgte at lade Interessen stige. — Den fin-
syge Kone. Mariane af Gotter, efter Laharpe.
Philosopherne, Buffa af Stephanie den Yngre.
Grev Oltsbach af Brandes. Den tydske Juusfa-
der af Gemmingen. Forskiellen i at søge Tie-
nester af Stephanie den Yngre; og endelig Bewer-
ley efter Saurin, med en Epilog af Jünger.

Udødelighed. Saa bogstavelig sandt det er, hvad i Elegien til hendes Admindelse er sagt:

J. Krandsen, Venstebød hendes Minde,

At Myrthen ikke var;

havde hun dog et særdeles høit Sted i mit Hierte; og naturligtviis gif hendes Død, da jeg aldeles uforberedet erfoer den, mig ubeskrivelig nær. Vistnok vedderfoer mig ogsaa her, hvad man senere ved et endnu mere overraskende Lynslag vil finde at have mødt mig; i min bittreste Smerte overkom mig den Tanke: "og hvis du nu havde Magt til at sige til denne Hvilende: staae op, og lev! vilde du da giere det?" og jeg maatte ærbødigen bære mig under den Haand, der veldædig og viselig uddeler Livet og Deden; men ikke desmindre sølte jeg dybt og smertelig den Rift, her var skeet i min inderste Vennekreds, og forbittredes derved end mere mod den Afstand, der skilte mig fra Alt, hvad mig kiært var, saa at jeg intet Dieblif kunde være tryg for Tab, hvor jeg end ikke drømte om Fare. Vist nok har mangen senere Erfaring lært mig, at ti Skridt, og halvfjerdsindstyve Mile, i saa Henseende ere eet; at Faren kan uafvendelig være, hvor vi mindst drømme derom, medens paa den anden Side utidig Frygt berøver os den ublandede Nydelse af det Gode, vi besidde; men Hiertet philosopherer ikke saaledes; det føler, og det udgyder sine Tøller paa, hvad der bringes det i Forbindelse med

dets Lidelser, den Deel hint har deri, være virkelig eller indbildt.

Min redelige Samsø, med hvem jeg i Leipzig levede i daglig *) og fortrolig Omgang, især fra han var blevet min Nabo, opmuntrede mig til at rive mig op af mit Mismod, og, for at adsprede de mørke Griller, giøre en Reise med ham til Berlin. Vi begav os da did i de første Dage af November.

Overmaade behageligt var dette berlinste Ophold mig, ikke just for selve Theatrets Skyld; thi det var under Döbbelins Bestyrelse den Tid i særdeles Forfald, men deels fandt jeg her venstabelig huuslig Omgang hos min brave Bøheim, Engels yndede Discipel, og der, alt som varm Murer, modtog mig med særdeles Velvillie, og hans vakre blide Kone, hos hvem jeg i den første Rolle, jeg paa Skuepladsen saae af hende, Konen i Merciers Dommer, fandt

---

*) En pudseerlig Anledning hertil gav følgende Spøg. Man betaler i Leipzig Leie af Meublerne paa sit Bærelse stykkeviis, en Seng saameget, et Chatol saameget, en Sopha saameget o. s. v. Paa min Stue stod en Sopha, som jeg, der aldrig har gjort af Magelighed, og der, naar jeg var hjemme, hang ved mit Chatol, ikke brugde; Samsø, der paa sin Stue ingen havde, priste mig engang lykkelig derfor. Da jeg nu ikke skønnede paa min Lykke, men yttrede, jeg vilde af med den, for ikke at betale Leie af den for Intet; forpligtede han sig, at komme ind og sidde der en Time hver Eftermiddag. Spøg blev Bane, og snart os begge en kjær Bane.

den sande ukunstlede hiertelige Tone, jeg nu i halvandet Aar af Qvindemund ikke paa Scenen havde hørt, uden Armsægtning, uden Tuden, uden Declamering, og der, som Menneske tillige, strax kom til at staae, og hele vort Kiendskabs Tid stedse vedblev at staae, endnu langt høiere, end jeg satte hende som Kunstnerinde; deels modtog Engel mig, som Tetens's yndede Discipel, med en Godhed og en Forkiærlighed, der var mig ligesaa gavnlig som glædelig: "Jeg har — skrev jeg til Rosing — talt et Par Gange nogle Timer med ham; den første Deel af hans Mimik har jeg seet trykt hos ham, den er færdig paa Kobberne nær, men kommer dog neppe ud før Paaskestemessen, et fortreffeligt Værk, efter de Fragmenter at demme, der staae i N. Bibl. d. sch. W. og efter de Ideer, han selv sagde mig deraf; og kunde man vente Andet af en Engel? kun frygter jeg, han vel meget gier mig Skuespillerens Kunst til en mechanisk Færdighed."

En slem Forlegenhed mindes jeg, han af bare Godhed satte mig i, da han med det Forord: "Ich weiß, daß die Dänen gute Philologen sind", uidentvielt i Anledning af de platoniske Dialoger, han den Tid arbejdede, eller tænkte paa, gav mig en grædsk Plato, uden den sædvanlige pons asinorum *), at jævnføre med

*) Saaledes kalder man den hostrykte latinske Oversættelse, som de Læde og Ubidende søge over paa, naar de ikke kan komme igjennem Grundtexten.

hans Bearbejdelse deraf. Jeg gjorde imidlertid, saa godt jeg kunde, honne mine a mauvais jeu, og roste, hvad jeg vel havde Frie til, hans Bearbejdelse. To andre af mine tidlige Ungdoms Idealer besøgte jeg ligeledes, Lessings Venner Nicolai, og Moses Mendelssohn. Tilfældig havde just Allg. deutsche Bibliothek raabt sit Wehe over Reichels Oversættelse i dänisches Theater af min Darby, med de dog neppe ganske billige Ord: Das dritte ist völlig elend, wozu überseht man so was? Efter de Ideer, jeg den Gang i min Uerfarenhed gjorde mig om Utænkeligheden af, at en Udgiver af et saadant critisk Tidsskrift ikke skulde til Punkt og Prikke kiende, ikke blot de deri indeholdte Recensioner, men og de deri recenserede Skrifter, hørte der megen Overvindelse til, inden jeg vovede at lade mig see for Nicolais Ansigt; men jeg kunde ikke modstaae Fristelsen, at see en af de ypperste Lærere ved min Skole. Jeg veed ikke, ved hvilken Hændelse jeg kom ind, uden at være navnlig gen mældt, og fremstille mig for ham, som en dansk, der ønskede at kiende Litteraturbrevenes Udgiver. Han tog meget artig imod mig, men spurgte om mit Navn. "Det ønskede jeg helst ikke at sige Dem," sagde jeg. "Hvad hedder De da?" spurgde han smilende. Jeg nævnte mig. "Jh! men det Navn klinger jo ret godt." "Ja, men jeg frygter, De fra Deres Bibliothek ikke torde kiende det til det bedste." Uden tvivl troede nu Nicolai, at det var en forført Poet,

der her havde listet sig paa ham, begyndte at sige mig, at jeg vidste nok: Skomagerne gierne vare stættet beskæftigede, og vilde nu til at anvende dette paa sit Forhold til sit Bibliothek, da jeg brød ham af med den Forsikkring: at jeg i skyldig Odmængd underkastede mig Recensionen, men frygtede blot, at den skulde give ham nogen Fordom imod mig; hvorpaa vi i al Venstabelighed fortsatte en mig høist behagelig litterarisk Samtale.

Endnu uforglemmeligere er mig mit Besøg hos den ædle Moses Mendelssohn, der altid for mig havde staaet i det skønneste Lys, som Philosophiens og Litteraturens Johannes. Forunderlig overrasket blev jeg ved hans første Syn; efter den Silhouette, der findes af ham i Lavaters Physiognomik, havde jeg dannet mig en Forestilling om ham, som en Mand, kraftfuld og sund til Legem, som til Siæl; og nu saa jeg en liden sygelig forvoren Jøde. Men snart udslettede hans Tale dette mislige Indtryk; den Hiertelighed, hvormed han, da vi talte om Engels Mimik, og jeg sagde: Engel var den eneste, af hvem et saadant Bærk kunde ventes, da Lessing var død; faldt mig i Ordet med et saa inderligt, Ja desværre! at Taarerne kom mig i Øinene; den Varme, hvormed han erkjendte sig om sin Yndling, den ædle A. W. Hennings, og den Interesse, hvormed han hørte, hvad jeg i min ungdommelige Iver sagde om den Indignation, den mod ham af Zeloter og Bigotter vakte Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (10)

shjon

Forsølgelse hos de liberalere Tænkende havde frembragt, fuldendte i min Siæl det skønne Billede, hans Brevvevling med Abbt tidlig havde dannet, og som tvende siden den Tid henrundne Marnse stedsse have befæstet, som den humaneste og elskværdigste blandt Tydsslands, maaskee blandt det herlige hensevundne Marnhundredes Skribenter.

Foruden disse trede Worthies lærte jeg endnu min D'Ariens Pylades, den iegode Mylius at kende, og knyttede med ham et Venkab, hvorover Tid og Graværelse intet have formaaet. Kun var desværre hans Liv, som saamange Litteratorers,

Ei Liv, blot Kummer for at leve; og maatte han, for at erhverve et maadeligt Udkomme, trække i de berlinke Forlæggeres Hestemøller, lade sig af dem bruge til mangt et Arbeide, som han — med Lessings Klosterbroder at tale — havde megen Afsty for, hvoriblandt var at udarbeide et Lexikon, som han i sine Breve til mig selv kalder sit Rasphuusarbeid, og hvorved han ikke blot tabte den Landsmunterhed, der skulde sat ham istand til, at frembringe Arbeid, der var hans Talenter og Kundskaber værdigt — saa at hine Ugolinoer, efter Bùrgers Udtryk, bogstavelig mædskede dem af hans Hierne — men han og selv i sit ewige Slid næsten ganske tabtes for sine Venner.

En anden af den Tids Dagblademand og Litteratorer, der siden for sine litterariske Fortienester blev baroniseret, og med hvem jeg var i en Deel Forbin-

delse, vil jeg ikke nævne, da jeg om ham maa tilføje, at han for fuld Alvor og til to forskellige Tider, 1783 og 1789, spurgte mig: om vi havde Frugter i Danmark, og om der ikke var visse Aarstider, da det ikke blev Dag? Det samme Spørgsmaal blev mig rigtignok siden gjort af min Værtinde i Prag, som tillige undredest meget ved at erfare, at vi ikke spiste Hunde i Danmark; da hun midlertid var en ensfoldig Kone og ingen gelehrt Rangs person, tog jeg hende denne Banfundighed ikke ilde op, og vilde formodentlig neppe have bevaret den i Hukommelsen, hvis den ikke havde lagt sig ved Siden af den berlinste Lærdes.

Forresten førte jeg her i de saa Dage et Liv efter min Smag, lærte ikke at kende mere af Berlin end Veien til Comediehuset, og til mine fire, fem dramatiske og litterariske Bekjendte, saae i øvrigt ingen Ting, end ikke Pøsens da navnkundige Kaffeehuus, hvor ellers alle Reisende toge die Galanterien von Berlin i Nieslyn, omtrent formodentlig som paa Salon d'Apollon i Hamborg, som jeg heller ikke har seet. Samse, der havde Sands og Smag for Kunstsamlinger, Gallerier o. d. l., morede sig ogsaa paa sin Viis her særdeles vel, men forlod Berlin en Dag før mig, for at tage Potsdams Mærkværdigheder i Nieslyn, og samledes vi da igjen der, for at gaae tilbage til Leipzig.

Jeg har allerede i det foregaaende ladet falde eet Ord, hvor maadeligt det stod til med Skuespillerkun-

sten i Berlin; ogsaa var det meste, her blev givet, Syngespil, som lidet interesserede mig, naar jeg undertager Lalage Niclas Sang, forenet med bedre Spil, end jeg af Syngespilprimadonner just var vant til. Hertil kom, at onde Mennesker havde udsprede, at Döbbelins Skuespilhuus var saa bressfældigt, at man ikke kunde besege det uden Livsfare; og kiendt han lod tage en Synsforretning derover, og offentlig bekendtgjøre, at der var ingen Fare paa Færde, var det dog engang for alle blevet Skik, at blive derfra; og at tomt Huus sjælden er Kunsten gunstigt, har allerede en Oldtids Digter sagt os paa godt Latin.

Deels gav man midlertid til Syngespillene, der ikke fyldte Aftenen, smaa Skuespil, som den dove Elsker, hvor jeg gienfandt min hamborgske Bekiendt Hr. Flect, der i Elskerens Rolle ikke forekom mig, hvad jeg siden fandt Rosing at være, og hvor jeg først saae min senere store Vndling, Dem. Witthöft, der som Blomsterpigen endnu staaer uovergaaet hos mig, og der ved en liden lignende Rolle, i et usfelt Stykke, Skrædderen og hans Søn, saaledes befæstede sig i min Undest, at jeg inderlig længtes efter at see hende engang sat over det større. Fremdeles saae jeg Dommeren af Mercier, hvor jeg først lærte ret at paaskionne Flect i Bondens Rolle. Paa min anden Reise vil jeg saae Leilighed udførligere at tale om denne geniale Kunstner, som Cramer heist træffende i titanførte Skrift har characteriseret med de Ord: han var en Discipel

af Reinecke, skøndt andre Lysstraaler omgav ham." Han forholdt sig — kunde jeg være fristet at sige — til Reinecke, som Schiller til Gøthe, og naar jeg da tilføiede, at Schreder forholdt sig til hine begge, som Lessing til de tvende Digtere, havde jeg maaskee ikke saa urigtig, i det mindste efter min Synsmaade, characteriseret dem samtlige. Efter denne Forestilling fornyede jeg i Parterret mit hamborgske Kiendskab med Fleck, hvilket dog nær havde taget Ende med eet, da han spurgte mig om, der ikke var Haab, at vor Konge i Kiøbenhavn vilde oprette et tydsk Theater. Dette var naturligviis at røre min omme Side; jeg svarte ham da, at vort Nationaltheater var for godt dertil, og fortiente vel, at Kongen, i Betragtning af dets Værd, havde affkaffet de fremmede Theatre, vi forhen havde havt; og fortalte jeg ham nu saameget om vor Skueplads, og mine Monstre Væved, at jeg formoder, det var en Anledning meer til, at vi heller ikke denne Gang noiere knyttede vor Forbindelse. Heldigere var jeg med Beheim, som ovenfor er sagt, hvem jeg ogsaa samme Aften havde seet, som Dommeren, og hvis Kone, som Dommerens Egtefælle, saa særdeles havde behaget mig. Engel, som gjorde meget af Beheim, og gierne vilde, jeg skulde see ham i en Rolle af Betyndenhed, raadde mig at skrive til Döbbelin, og som en reisende Kunstelsker bede ham, om jeg ikke maatte faae Agnes Bernauerin at see, medens jeg var her, hvilket, forsikrede Engel mig, Döbbelin ikke

blot med Fornøielse vilde giere, men og paa Placaten med store Bogstaver tilføie: auf Begehren mehrerer Fremden. Nu traadde Böhme, som havde seet mig hos Engel, til mig paa Parterret, at sige mig, Agnes blev næste Dag efter min Begiering givet; jeg kom til at beklage mig, at Stykket saaledes, som Engel for det berlinske Theater havde forandret det, ikke var at faae, og Böhme tilbød at laane mig sit Exemplar, naar jeg vilde hente det hos ham; og blev da ved den Liighed, jeg i flere Henseender fandt mellem Böhmes og Kösings, meget snart et hierteligt Venkab, grundet paa gjensidig Hviagtelse, knyttet.

Ved mit første Besøg, hvor Samtalen især naturligviis var om Agnes, kom jeg til at spørge Mad. Böhme, hvis Mad. Hegerste Figur saa ganske syntes egnet til denne Rolle, og hvis Aand og Hjerter ved den lille Rolle i Merciers Dommer havde sat sig i særdeles Credit hos mig, om hun ikke spillede Agnes? "o nei — sagde hun blidelig — saa høit tør jeg ikke trakte; en lunken Tante, en halvvarm Moder, videre tør jeg ikke vove mig." "Vov det kun — sagde jeg — jeg lover Dem for, det vil gaae." Et Aars Tid efter forlod de Berlin, og gik til Frankfurt; hun vovede, og det gik, gik saa heldig, at hun 1788 ved vor gennemreisende Gießtrup lod mig hilse, og underrette derom, med Tillæg, at hun havde nu vovet det paa mit Ord, og ønskede, jeg selv maatte blive Vidne til,

hvorvidt hun havde opfyldt mine Forhaabninger; hvilket og Aaret derpaa virkelig skede. Endnu maa jeg anmærke, at jeg baade i Dommeren saae, og senere til Bøheims talte med en halvvoxen Pige, hvem jeg dengang ikke drømte om, senere at skulle spille en saadan Rolle i mit Fædreland, Dem. Schüler, senere Mad. Eunice, og endelig Mad. Handel-Schüs, hvem jeg derfor ikke uden Joie, efter hendes første mimiske Fremstilling her, gjorde den Compliment: es freuet mich als Meistern wiederzusehen, die ich als Schülerin gekannt habe. A C

Fremdeles saae jeg der Postzug, som Kongen af Preussen havde kaldt den bedste eller eneste gode tydske Comedie, troer jeg, her ofte givet under Navn af de noble Passioner, af Ayrenhof, hvor jeg af gamle sceniske Bekiendte gienfandt Hr. Unzelmann, der ikke vilde behage mig som Blumentrands, saalidt som Hr. Reinwald, der var ilet forud for sin Tidsalder, og spillede comisk i den væmmelige Bussfemaneer*), hvori ellers nærværende Old saa stolt vedkiendes sin Affedning.

Agnes Bernauerin, et Sorgespil af Grev Torring, der — siger Bouterweck — var det tydske Publikums Yndlingsstykke, og vedbliver at være af mine,

---

*) Denne ogsaa hos os nu saa ynede Maneer, er i øvrigt ingenlunde ny, men blev blot i ældre Dage modtaget med besøiet Væmmelse, og torde altsaa ikke ret da vove sig for Lyset.

der i Grev Ahlefeldts Tid vel egentlig kun ved en høist latterlig Galsskab paa Læseprøven hindredes fra at komme paa vor Skueplads, var mig — Böhme, som Albrecht undtagen, der gav denne Rolle omtrent, som Rosing vilde givet den — til saare liden Nydelse, da deres Primadonna, Dem. Döbbelin, med alt hendes virkelige Bærd paa sit Sted, var meget for meget Virago til den omme Agnes; da den i sin Tid saa berømte Brückner, der var Faderen, havde overlevet sin Koes, og sit Bærd; og da den, der var vant til Reineckes Sandhed og Kraft i disse tydske Riddere, umulig kunde komme tilrette med den præfende Langerhans, som Ridder Thorringer.

Tovrigt var jeg selv denne Aften til en Slags dramaturgisk Examen, i det Engel havde stævnet mig hen uden for sin Parterreloge, og her formelig afhørte mine Tanker om samtlige Spillende, og synes det, efter mit Brev til Rosing, som jeg, skiondt jeg ikke allevægne var fuldkommen enig med ham, i det Hele ikke har bestaaet saa slet.

De Syngestykker jeg her — foruden Julie og Romeo — saa, var Automaten, og uventede Møde; ligeledes saa jeg en Ballet, Adelsheid efter Roverre, hvori en Dem. Strozzi debuterede, og som jeg, der dog dengang var godt vant, meget godt syntes om. En Forestilling af Haandværksfolkene forsamte jeg, og ned i det Sted en, Venskab, Kunst, og Glæde helliget, Aften hos Böhms.

Alt ovenpaa det — om end svage — Gienstien af bedre Dage, jeg i Berlin havde nydt, det mørke, for mig øde Leipzig, endnu mindre end tilforn vilde smage, var høist naturligt, og ligger her et Brev til Rosling for mig, der i en Grad, som neppe noget andet af alle de Klagebreve, jeg skrev paa min Reise, bærer Forstemningens og Mismodets dybeste Præg.

”Her holder jeg det — skriver jeg, efter en lang Opregnelse af mine leipzigske Plager, som endda ikke alle vare opregnede — ikke paa nogen Maade længer ud end til Paaske; men hvor saa hen — det veed Gud! en Tour om Tydskland var det fornuftigste, men der hører Penge til, og det er det, Herren ikke har. Maaskee gaaer jeg det sidste halve Aar til Halle; thi her kan jeg ikke engang lære noget *); kort sagt, alle vegne uden her! det løierligste var, om jeg aad mig fast her, saa jeg ikke kunde komme herfra, og dertil er her ikke saa gale Udsigter.”

Under disse Omstændigheder skrev jeg, for at prøve Alt, en Ansøgning til Kongen, ledsaget af Skrivelser til Guldberg og Schak, om at blive Pagehovmester i Bierregaards Sted; et Skridt, som jeg næsten var lige bange for, at skulle lykkes, og

---

*) Vel at mærke, at deraf ikke følger, at intet kunde læres i Leipzig, men blot at jeg intet kunde lære — af det, jeg ene vilde lære; at s. Ex. W. Gramer og Samso paa samme Tid lærte betydeligt der, veed jeg selv.

mislykkes; da det, naar det lykkedes, vel bragte mig hurtigere til mit savnede Hiem, men paa samme Tid satte mig ind i en Afhængighed, og en Levevei, som jeg gruede for.

Ikke blot var det mig fra aarle Aar, og fra mere end een Side, dybt indpræget, at jeg ingen Aarsag havde til at tragte efter, hvad man kaldte timelig Lykke, som overalt selvstændig Uafhængighed var den Tids, i det mindste min Skoles, Drem; men og var det dybt indskrevet i min Siæl: at man ikke maatte vente at vinde Musernes Gunst, naar man bragte dem et deelt Hierte; at de deri vare deres Kien tro, at de vilde elstes, og dyrkes ene, naar de skulde sætte Priis derpaa. Mere end eet Exempel troede jeg selv i min nærmeste Kreds at kiende, at de forskiode enhver, der tilligemed dem troede at kunne hylde fremmede Guder. Saare levende staaer det i min Erindring, da i tidlige Dage det sagdes, at den geniale H. C. Sneedorf var kommet, eller skulde komme, til Skibsconstructionen, og jeg for hans varme Ven Ewald hiertelig beklagede, hvad vor Poesie vilde tabe i Havets yngste Skiald, at Dannebarden, isteden for at trøste mig med, at man gierne paa eengang kunde være Skibbygger og Skiald, svarte: "Hvorfor? det er godt nok, at vi faae gode stærke Bers, men det er dog bedre, vi faae gode stærke Orlogsskibe." Skulde jeg da og blive dem utro? "Jlde nok — skrev jeg til Rosing — at jeg en kort Tid maa ofre paa et frem-

med Alter; men altid vil mit Hierte sukke efter, ganske igien at kunne hylde sine gamle Hersterinder; at jeg herved kommer snarere hjem, er en almægtig Grund til at sege, men ikke til at beholde Embedet; dog derom til sin Tid!"

Disse sidste Ord vare mere prophetiske, end jeg formodenlig troede, da det virkelig havde mere end Tid nok med at tage Beslutning, om at beholde, eller ikke beholde et Embede, hvorom jeg kort efter fik den Beseed, at derpaa var efter da brugelig Maade givet Expectance til en forhenværende Hofchefs forhenværende Hovmester, der imidlertid, saavidt jeg erindrer, rimeligviis formedelst den Forandring i den hele Indretning, som den snart paafølgende fiortende April medførte, heller ikke fik det. Naturligviis blev ved dette feilslagne Haab min Forsatning ikke bedre, ogsaa blev min Stilling i Leipzig bestandig mindre behagelig. Samsø, som og alt blev mere og mere utilfreds der, skrev, for at faae et Paaskud til at gaae hjem, en Ansøgning om Stipendium til Statssekre-tairen, der havde Godhed for ham, men der maatte give ham det ventede Afslag, og drev han nu paa mig, at gaae hjem med ham. Bore øvrige danske Venner vare heller kun lidet tilfreds, og min nye tyske Vennekreds, saameget jeg holdt af den, og saa brave Karle, jeg sandt deri, bidrog dog fra sin Side til at giøre min Stilling ubehageligere ved at paadrage sig Uleiligheder, som det stred mod mine Begreber og

Forpligtelser at unddrage mig for at dele, men som midlertid i mange Henseender kunde og vilde bekommet mig meget ilde, og som, jeg nu, da jeg efter saamange Aars Forløb tænker derpaa, med andægtig Taknemmelighed maa paaskionne, jeg slap saaledes fra, saameget mere, som Sværdet mere end eengang hang i et Haar over mit Hoved.

Dette var i Særdeleshed Tilfældet med een Begivenhed, som egentlig tilveiebragte en Hovedcatastrophe.

Der var en Art Spænding mellem det Landsmandskab, hvori jeg havde ladet mig optage, og Lief-
lænderne og Kurlænderne, der ligeledes udgjorde et Landsmandskab, dog, saavidt mig er bekjendt, uden noget formeligt Nexus. En ung Kurlænder, hvem Læseren af det følgende vil lære at sætte Priis paa, og hvem jeg ofte har været fristet at gienfinde i een af Sydsklands liberalestes Vedlinge, der bærer samme Navn, havde i Særdeleshed det Lod at være i vor Ugunst, for en vis ubesindig Ungdommelighed, der, sig bevidst ingen at ville fornærme, tillod sig mange uoverlagte Smaating, som — i det mindste efter det saa kaldte Burschencomment — vare Fornærmelser, og hvorfor vort Landsmandskab var blevet enigt om at tage ham i Skole. Det traf sig, at han en Aften, hvor vi Danske spiste, kom, uden at tænke derpaa, til at begaae en saadan Ubeslighed imod os, som endog et Par meget fredelige blandt os stødte dem over, og

hvorfor jeg da i samtliges Navn satte ham tilrette. Den unge Mand, der paa ingen Maade havde drømt om at fornærme, og der overalt uidentviol havde personlig Godhed for mig, som i det hele stod vel mellem Liefstænderne, hvoraf adskillige blandt de Ældre kjendte mig fra □, var godmodig nok til at giøre os sin Undskyldning, og i al Venstabelighed bede om Forladelse. Dette var nu os danske fuldkommen nok, men det nedsatte ham i hans tydske Bederparters Dine, som en Person, der vilde være, hvad man paa tydske Universiteter kalder *cras*, uden at Hjertet sad ham rigtig, og man vedblev nu at være ham paa Nakken, indtil endelig vor Senior væltede sig saa uopfordret ind paa ham, at han erkjendte Nødvendigheden af at vende Braadden til, og udfordre Fornærmeren. De huggedes da paa vor Seniors Bærelse, og det fra begge Sider med saamegen Forbittrelse, at de Tilskædeværende, der efter Sædvane skulde synge dertil, paa det Naboer og Forbigaaende skulde tage det for en Fægteøvelse, forstummede, da den saakaldte første Gang var forbi. Kurlænderen fik fem skarpe og syv flade Hug, vor Seniors store treekantede preussiske Hat var hugget tværtigennem lige for Ansigtet; endelig ramte denne ham i Brystet med et Hug, som maatte blevet farligt, var i det samme ikke Kurlænderen kommet ved en fløi Parade til at støde ham med Spidsen af sin Klinge ind i Haanden, saa Hugget tabte sin Kraft; Secundanterne, som saae de-

res gjensidige Forbittrelse, traadde imellem, og skilte dem ad med den Erindring, at, hvis det skulde gaae paa Liv og Død, havde de som Secundanter der intet at giøre. Vor Senior, som ikke kunde fere Huggerten, sagde: vi sees igien! hvilket ogsaa hans Bederpart villig istemte; men Stødet i Haanden var saa betydeligt, at vor Senior maatte gaae tilfængs, og søge Lægehielp, og kunde selgelig indtil videre ikke blive indkaldt for Consistorium, der snart blev underrettet om Sagen, da Kurlænderen boede i Huset hos den bekjendte Professor Huber, og havde en Smørre ned ad Kinden, der ikke lod sig dølge.

En Aften nogle Dage efter var jeg paa en Slags Afsemblee, jeg troer hos Prindserne af Augustenborg, da Kurlænderens Sekundant, en herlig Karl, hvem jeg i øvrigt kiendte fra □, trak mig til Side, og bragde mig en Helsen fra Kurlænderen: hvad Tid han næste Dag kunde finde mig hjemme? Det første, der maatte falde mig ind, var, at nu, da Mennesket havde faaet Blod paa Tand, vort gamle Mellemværende skulde afgjøres; jeg svarte da naturligviis, at for ham var jeg hjemme den hele Dag, og var nu fuld af Forventning om de Ting, der skulde komme.

Næste Morgen Kl. 9 havde jeg min Kurlænder. Efter de første fra begge Sider temmelig korte Complimenter sagde han. "De er en Ven af Baron ***?" "Ja." "De veed formodenlig, hvad der er foresaldet mellem os." "Ja." "De veed, jeg er i Huset

hos Hr. Prof. Huber. Jeg er underrettet, at man er findet at tage den Sag meget alvorlig, og vi slippe neppe uden en meget betydelig Mølt. Det kunde være, at Deres Ven ikke var belavet derpaa; jeg har ikke villet gaae op til ham, da jeg ikke vidste, hvorledes han vilde optage det, især da han er sengeliggende; men jeg vilde bede Dem, som hans Ven, sige ham, at dersom han skulde komme i Forlegenhed, var just min Bøxel kommet, og det skal være mig en Fornøielse at kunne være ham til Tjeneste."

Hvor overrasket jeg blev, kan jeg ikke beskrive. "Hr. Baron! sagde jeg, De har ladet mig forstaae, at De vidste, hvad Forbindelse jeg stod i med Baron *** , og De kan let tænke, at vi, isald vor Ven kom i Forlegenhed, ikke gierne lod nogen anden berøve os den Fornøielse at tjene ham. Midlertid skal jeg have den Ære at mælde ham Deres ædle Tilbud, og tør i Forveien bevidne Dem hans erkiændtlige Høiagtelse, som min egen, og vor hele Forenings." Vi skiltes nu med et inderligt Haandslag, og mellem alle de ædle og fortreffelige Mennesker, jeg i Tydskland har kiendt, veed jeg ingen, det inderligere vilde glæde mig at mødes med igien; men desværre har jeg aldrig erfaret, hvor han siden er bleven af, og den Navne af ham, hos hvem jeg har troet at gienkiende hans Vland, herer hiemme paa en saa aldeles modsat Side af det hellige romerske Rige, at jeg ikke ret drister mig, at gienkiende min ædle Kurlænder i ham.

Et hidherende, mindre betydende dog caractéristisk Træk var følgende. Naturligviis var daglig stor Cour hos vor gæstede Senior, og vare vi ikke i en liden Forventning, hvorvidt denne Sag torde lede til en Almeenefølgelse imod hele Landsmandskabet. En Dag, som vi saaledes vare samlede, traadde den foromtalte Udtraadde, af hvis Dueller Halvdelen endnu stod tilbage, ind til os med de Ord: "Kinder! da ihr jezt auf den Hund seyd, tret' ich wieder zu euch!" og blev han da uden videre med et almindeligt: "sey uns willkommen, Bruder!" og hiertelige Haandslag indlemmet paa ny.

Jeg havde kort efter min Ankomst gjort Kiendskab med Digteren Jünger, som den Tid var Hovmester hos en schlesisk Grev Reichenbach, men som, for at være sin egen, nedlagde denne meget fordeelagtige Post, og levede nu for sig selv, eller rettere for og med mig, da vi lidt efter lidt bleve uadskillelige. Han var en noie Ven af Keinecke, som overalt af Theatrets Ypperste; og da en Sen af Keinecke, der havde været to Aar i Skole i Studtgard, kom over Leipzig for at besøge sine Forældre i Dresden, blev vi enige om at bringe ham did.

Til denne Bestutning bidrog ikke lidet et Brev, jeg i de samme Dage fik fra min Fader, hvori fandtes et Pæeg til, at, dersom jeg fortrød den valgte Bane, maatte jeg ikke glemme, at han, kun saa godt som nødvungen, havde samtykket; dette, som jeg fandt

mig i den Nødvendighed, saa alvorlig, som jeg kunde,
 uden at sætte den taknemmelige Erbødighed, jeg var
 ham skyldig, tilside, at besvare, forstemte mig, hvem
 Hovedet overalt af mange Grunde ikke stod rigtig,
 saaledes, at jeg, som jeg af et Brev til Rosing seer,
 greb til mit gamle Middel at forslaae Griller her
 i Tydskland, at sætte mig paa en Vogn, og fiøre et
 Sted hen, hvor jeg kunde see Comedie; og faldt da,
 skiondt jeg heller var gaaet til Berlin, mit Balg,
 deels fordi jeg troede at kunde giøre denne Reise bedre
 Riøb, og deels fordi jeg kunde giøre den med Jünger,
 paa Dresden, hvorhen vi i de første Dage af 1784
 begav os.

"Naar man vil reise fra sin Kummer — hedder
 det i nysnævnte Brev — sidder den bag paa Hesten,
 siger Horats; jeg er ingen Rytter, kan altsaa ikke
 domme herom; men det veed jeg, den kommer hver-
 Een med Posten, eller i den saakaldte gelbe Kutsche, i
 det mindste ikke i saa stræng en Kulde, som det nu
 er; halvanden Dag kiørte vi fra Leipzig og til Dres-
 den, jeg sov det meeste af Veien, og alle mine Be-
 kymringer den hele. Naar jeg havde bragt Halm om
 Benene, fattedes jeg ingen Ting i Verden; og skiondt
 jeg reiste med min Jünger, og en Søn af Reinecke,
 en deilig Dreng, fandt dog ingen af os nogen Trang
 til de andres Selskab, undtagen i Kroerne, og sik-
 kerlig faldt det aldrig enten Jünger eller mig ind, at
 skrive en Fortsættelse af Yorcks folsomme Reise, i det
 Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (11)

mindste var den eneste sølsomme Tanke, der undervejs faldt mig ind, at mit Liv havde hidtil lignet en Reise med Posten om Vinteren; thi knap saaer man sig sidde ret i Lave paa Vognen, før man maa af for at gaae ind i en kold Krostue, og knap er der blevet en Smule varmt, og man begynder at befinde sig vel, før Posthornet kalder ud paa Vognen igjen."

Men fyldestgjorde end selve Reisen min Forventning, da vare i Forstningen Aspecterne i Dresden ikke de behageligste. Jeg havde gjort Regning paa, at Jünger skulde føre mig ind i den sceniske Verden; men, da han kom til at boe hos en god Ven, medens jeg naturligviis blev i min Gæstgivergaard, kom vi tvertimod selv temmelig ud fra hinanden. Comedie var der vel, men da Mad. Reinecke havde været farlig syg, og ikke var fuldkommen restitueret endnu, og da man her maatte rette sig efter Hoffmagen, som ikke gjerne er min, saaer jeg kun mavre Dage imøde; hertil kom endnu — i Følge det træffende Sandsagn, som jeg siden af Schröder har hørt, og som han havde havt mange, og maaskee endog selv i sin Tid givet nogle Beviis paa, at man kun behøvede at lade en Skuespiller selv vælge sine Roller, og sætte sit Repertoire, naar man vilde ham ilde — at Opis, som i de bløde Elskere, og i Spradebasserne var fortreffelig, havde med Stormerhaand, og under Trudsel af Bortgang, gjort Paastand paa alle saakaldte første Helteroller, o. d. l., som Reinecke hidtil selv

havde spilt, og at Keinecke — kanstee tildeels for den tiære Huusfred, tildeels og, fordi han, som de fleste store Kunstnere, jeg har kiændt, just ikke var meget graadig efter at spille, vel og maaskee, fordi han var vis paa, at man, hvad han saa spilte, altid vilde — som Lessing siger om Eckhof — erkiænde ham for den første Stuespiller, og beklage, ikke ogsaa at kunne see alle øvrige Roller af ham, især dem, hvori man tilforn havde beundret ham — gav efter for denne ubestødne Begiæring, og overdrog Opig Hamlet, Waltron, Albrecht i Agnes, o. fl. d., saa at selgelig disse Stykker, der nu skulde indstuderes paa ny, for en stor Deel hvilte, især da den Actrice, som Opig — efter Wallmodens pudsigge Yttring — maatte have i Haanden, naar han skulde kunne snakke, var upasselig.

Som jeg midlertid over disse mørke Udsigter var i Begreb med at forlade, aabnede der sig med eet en sand og uventet Nydelse for mig efter mit Hierte. Dagen efter min Ankomst gik jeg hen at giøre Visite hos den danske Charge d'Affaires, da Kammerjunker, nu Geheimeconferenceraad Schubart, en gammel Battehuusbekjændt, der havde boet i Huus med Pram og mig, og ofte deelt Seng med os, naar han maatte overlade sit Værelse til gode Venner, der med ham havde været i Besøg hos vor Nabo, Machaon Berger, og for medelst Regnveir, ubetimelig Portlukning o. d. l. ikke kunde komme til Byen; og ikke alene blev jeg af ham

modtaget med en Venstabelighed, der endog vakte min
henslumrede Muse til Sang og Tak, men fandt der
tillige i den fraværende Gesandts, Grev Knuths, Pri-
vatsecretair Nordmanden Strøm, en af mine aller-
ældste Bekjendte, en fortrolig Ven af min Morbroder
Olrog, og i Huuslæreren Holm, siden Præst i Kol-
land, ligeledes en gammel nøie Omgangsven, der havde
læst for mine Sødsfende, og i min Faders Huus væ-
ret særdeles afholdt.

Men hvad endnu var mig kjærere end Alt, vare
Gesandtsens fire deilige Smaapiger paa 8, 7, 5 og 4
Aar, sande Engle, der for mig gjorde dette Huus til
en Himmel, saameget mere, som de ydermere snakkede
dansk. Den, der erindrer sig den ene af dem, Luise
Knuth — nu Enke efter den for kort siden afdøde Wdling
Stiftamtmand Guldencrone — da hun i sin Skionheds
Midtagsglands var her ved Høffet, kan tænke sig,
hvad slige fire Raphaelshoveder *) med Coselsægrens

---

*) I det jeg her saaledes omtaler den Glæde, jeg i
denne gjæstmilde Kreds, særdeles mellem disse ideal-
fionne Smaaglutter, nød, vilde det være uer-
siændtligt af mig, ikke at nævne deres hæderbar-
dige Opdragerinde, en aldrende Genferinde, De-
moiselle Granet, hvem de ustridig i høj Grad have
at takke for den rene barnlige Gfællighed, de med
en for deres Aar passende Dannelsse saa indtagende
foreente, og som jeg mange Aar derefter har hørt
den eneste af dem, jeg siden har haft den Glæde
at see igien, med varm Taknemmelighed erindre.

nedarvede Skionhed, omstraalet af Barndommens Tryllestær, maa have været; og nedlægger jeg her ved itide den Exception, at disse barnlige Læber ikke maa komme i Betragtning, naar jeg senere erklærer, ved min Hjemkomst til Danmark, at have tilbagebragt det sidste qvindelige Afskedskys, jeg der modtog, ubortkysset af Qvindemund. Ogsaa seer jeg, ikke uden Forbauselse, skiondt uden mindste Tvivl om Sandfærdigheden deraf, i mit foransførte Brev til Rosling, at hin forehavte Visit havde forlænget sig til et Besøg af tolv — siger og skriver tolv — for n o i e d e Timer, og vidste jeg ikke — og veed ikke endnu — at give noget høiere Begreb om, hvor glad jeg der var, end ved følgende, som jeg af Brev til Rosling vil afsskrive: "Du kender min Glæde hos Born — det kom mig næsten for, som naar jeg var til Dit, og I endnu ikke vare komne hjem, og Dine Smaa stimlede omkring mig, og glædede mig med deres lyffelige Al-

---

Ogsaa hidrog hun tilligemed en omtrent ligealdbrende Landsmandinde, Demoiselle Fontaine, Opdragerinde i et andet af Dresdens store Huse, med hvem hun meget omgikkes, til at give Kredsen den urbane og ædle Tone, der er den sande Ton de la bonne compagnie, og saa forskiellig fra den saakaldte fine Verdens Tone. Begge disse høist dannebe Piger syntes i mig at ynde en varm Beundrer og Discipel af deres store Medborger J. J. Rousseau, i hvem de begge med mig erkjendte, elskede, og ærede Opdragelseslærens Johannes.

ders Munterhed. I mangen kummerfuld Time udrettede de det hos mig, som kun saa Borne kunde, og dybt, meget dybt maatte det Onde sidde i min Siæl, naar Din Ophelia ikke kunde læge det.”

Mine Forvarfser i Henseende til den Fæstekost, Stuepladsen her vilde byde mig, syntes temmelig at stadfæstes, da det første Stykke, jeg her bevarledes med, var Duellen af Pastor Schlösser, der havde givet Anledning til den nogle Aar tilforn med Pastor Gözze og tildeels med det gøttingiske theologiske Facultet førte Strid, hvorvidt det var en Præst tilladt at besøge Stuespil og skrive Comedier, eller ikke, en Sag, som Dr. Standlin i sit mærkelige Skrift: *Geschichte der Vorstellungen von der Sittlichkeit des Schauspiels*, paa en Maade synes at ville have optaget til ny og lovliger Behandling; hvad jeg dog her ikke vil indlade mig paa, men indskrænke mig til at meddele den Interlocutoriefærdelse, jeg den Gang finder mig at have affagt: at det, efter Duellen at domme, i det mindste ikke burde være Pastor Schlösser tilladt at skrive Stuespil, da hans Drama var vel saa feedsomt, som mangen — naturligviis lillelundsk eller langhornsk — Prædiken. Og det værste var endnu, at, da jeg forespurgte mig hos Bedkommende, hvorfor de spille sligt, jeg fik det trøstelige Svar, at man vilde saaledes have det, med mangfoldige Anecdoter til Bestyrkelse for min gamle Overtydning om Hoflustens skadelige Indflydelse paa en Stueplads. Saa

ledes f. Ex. kaldte man her Hamlet et sort Skuespil, og vilde have det forbudet, fordi det nærede Overtro, medens man fandt den bekjendte Prof. Clodius's got-schedske Medon eller den Vises Havn overordentlig interessant; saaledes kunde Bertuchs Elfride ikke blive givet, da en fornem Herre ikke kunde taale, at Edgars Liig laae en Aet igiennem paa Baare, men meente, det var nok, naar hans Rustning saaes der, hvorved Elfride ikke trøstede sig til at blive sat i en saa vemodig Stemning, som Situationen fordrede; saaledes blev det tilkiændegivet en Skuespiller, der efter den Tids Mode spillede med en stor trefantet Hat, at, da baade Armeen og Hoffet bar smaae Hatter, kunde de store ikke taales paa Theatret; en anden var ligeledes efter den Tids Stik, sin Mansketstjortekrave flaaet ned over sit Halsbind, men flur betydede Ceremonimester og Maitre de Plaisirs Hr. v. König, en værdig Navne, om ikke en Søn af den bekjendte Ceremonimester og Hofpoet, Johan Ulrich von König, høistædsommeligt Ihukommelse, ham, at han havde at lade det være, da det saae fatalt ud; en anden Skuespiller lod han hente, da han havde noget vigtigt at tale med ham, og dette var da, fra hoi Haand at sige ham: at hans Kone havde saadan en smuk lang Hals, hun skulde dog giøre en stor Dame den Fornoielse, at bære sort Halsbaand; med mange flere saadanne Jammerligheder.

Da nu hint Smagsborakel ikke blot havde Hals og Haand over de Stykker, der skulde spilles, men havde givet Befaling, at han først vilde læse dem igiennem, for at vaage over, at ingen uanstændige Handlinger, ingen Equivoque, og intet, hvoraf Equivoque kunde gøres, fandtes deri; og da han betiente sig af denne sin Myndighed efter sin sædvanlige Wiisdom, og var især meget gæmild paa Næser, som alle flige høie Herrer, er det naturligt, at ikke blot Keinecks Kunstnerstolthed, men og hans simple jævne Mennekesforstand maatte faae mangen Forargelse, og kunde han da ikke bare sig, ved given Anledning, at give Plaisermesteren et Snært; saaledes var han saa dristig, som Kongen i Hamlet, at sige: Stykket er dog vedbørlig læst og strøget, saa intet Anstødeligt deri forekommer: og lode naturligvis Jünger, og jeg, og nogle andre Ligefindede, ikke disse betænkelige Ord falde til Jorden, men applauderede dem af Hiertens Grund; saaledes havde Hr. v. Kønig givet Keinecke en Næse for et opført Stykke, hvori forekom en Bortførsel, og tillige ansat den Nødlidende af Mercier til en af de næste Forestillinger; men Keinecke tog sig fra sin Side den Frihed, ikke at opføre den Nødlidende, da en Bortførsel deri var Hovedhandlingen, medens den i det paaanbode Stykke kun er en Episode; men gav rigtig nok den ulastelige Medon isteden,

un drame bien innocent

Mais je ne sais, pourquoi je baille en^{le} voyant.

Hertil kom, som man sagde mig, en anden Uleilighed; man havde nemlig for at kunne holde et Theater vedlige i en By af Dresdens Befolkning, indført et Slags Abonnement forcé, hvorved f. Ex. Garde-Officererne betalte, ikke efter Pladsen, men i Forhold til deres Gage, hvilket da for de yngste var temmelig ubetydeligt; i Følge heraf udgiorde just disse saa temmelig en fast Stok i det dresdenske Parter, og, som daglige Gæster, angav en Tone der, som just ikke altid var Smagens og Kunstens; saaledes behagede de i Hamlet at trampe en Oldenholm ud — som vist nok i det Hele ikke var nogen god Skuespiller, især ved hans ikke urbane Dialect, men som her gav den af Velde taabelige, men selvkløge Olding meget godt — og tog jeg mig herom den Frihed, da jeg just stod midt iblandt dem, at ytre mig med en Alenhiertighed, med Hensyn til det overmaade gode Kieb, hvorfor de havde det store Ord, som, jeg særdeles undres, bekom mig vel. Midlertid havde den saaledes tildraget mig høi Opmærksomhed, at da jeg næste Aften spiste ved Table d'hôte i mit Aluberge, i Selskab med mine Landsmænd af Legationen, en ung vakker Greve Bünau, efter at have talt først med Schubart, satte sig hen hos mig, og sagde: "jeg var i Forlegenhed i Aftes for Deres Skyld." "Hvorledes?" "**** havde beselet mig, at skaffe at vide, hvem De var;

jeg spurgte adskillige, men ingen kunde sige mig det.”
 ”Da beklager jeg, Hr. Greve! at De ikke gjorde mig
 den Ære at henvende Dem til mig; jeg kunde strax
 underrettet Dem.” Deraf loe vi da begge to, og
 fortsatte nu i Forening med mine Landsmænd Sam-
 talen in bona caritate ved vort Glas Viin.

Vidner end vist nok den ovenstaaende og flere, slige
 Anecdoter om, at jeg dengang, langtsfra at have løbet
 Hornene af mig, tvertimod især i den Periode satte
 en ikke saameget fornustig Ære i, at rende buus paa;
 saa maa man dog tillige tage i Betragtning, hvad
 Kunst og Kunstnere just da var mig, og hvorledes en
 hver Formastelse mod dem var i mine Øine en Brøde,
 som det paalaae mig at bryde en Landse for at hægne
 og straffe.

Jeg vil i Korthed nævne de øvrige Strykker, jeg
 i Dresden saae. Efter Duellen, de tree Døttre af
 Spies, derpaa Hamlet, hvori Keinecks Konge var
 et Mesterværk, Mad. Schouwarts Ophelia mere den
 tungsindige end den affindige, og altsaa langt fra det
 Ideal, Mad. Schröder senere gav mig, og som jeg
 paa vor Skueplads har seet fornyet og forynget,
 for ikke at sige forskjønnnet; Dpig som Hamlet, mig
 for blød. Medon. Den offentlige Hemmelighed, ikke
 efter Dresdenernes Gane, men ganske efter min. Wal-
 tron, hvori Keinecke havde overladt Dpig Waltron,
 og var selv — den Major, der commandeerde Execu-
 tionen, som han vidste at gjøre til en interessant Per-

son, og hvori Mad. Schouwaert særdeles behagede mig, uagtet den store danske Kunstnerinde, hun her var i ulige Kamp med. Edikkemanden med hans Bør, en Mesterrolle af Reinecke. De har betænkt sig, et flaut Efterstykke. De falske Sortroligheder, af Marivaux, et høist interessant Lystspil, som gif mesterlig, især den foregivne Tjener af Reinecke, og som man maaskee og fra den dramatiske Skoles gyldne Periode hos os vil erindre med Fornøielse. Sverken Enke eller Pige, et ganske snorrigt Efterstykke. De Afbrændte, hvorom jeg finder følgende ikke ucharacteristiske Anmærkning: "et Drama i den ny Smag, et Par ædelmodige Handlinger kastede i Hob, og der en Sauce over, saa er den Ret færdig, og smager Dresdenerne ret godt, der holde en god tegnet, og en godt tegnet Character for eet", og til Slutning en Farce, de Boglærde.

Fremdeles saae jeg den italienske Opera, hørte den berømte Allegranti synge, og saae den ypperlige Comiker Bonaveri, en sand Mester i den italienske Smag, i hvis yderst comiske Spil jeg ikke vidste at nævne et overdrevent Træk, og der to Gange loffede mig hen at see il pazzo per forza, en Buffa af det tydske Hofs italienske Hofpoet, Mazzuola, især for at see en Scene, der i andre Hænder vilde været mig en Ueberstyggelighed, hvor man havde, for at lokke en gammel skinsyg Formynder hans Myndling af Hænderne, bildt ham ind, han er stuet af en Tarantel,

og maa helbredes ved at dandse Taranteldandsen; som han er midt i den, løber Elskeren for hans Næse borte med Pigen; han vil efter, men Stykkets Pudsenmager, som har ham i Cuur, spiller bestandig stærkere op, jo ivrigere han bliver; og han, som troer, han ikke kan modstaae Spillet's Trolddom, dandser af al Magt, under de hæftigste Øtringer af, hvad det koster ham, ikke at kunne rive sig løs. Alt der skulde sand Mestertunst til at giøre mig en saadan Scene ikke blot udholdelig, men loffende, behøver jeg neppe at tilføie.

Om et — quasioffentligt — Privattheater vil jeg blot anmærke, at — som saamangensheds af samme Natur — Indretningerne og den ydre Glæds stod i temmelig omvendt Forhold til Forestillingernes Kunstværk.

Om Dresdens Gallerier, Kunstsamlinger o. s. v. har jeg intet at sige; vel kunde jeg, som jeg og siden af Samso fik bekræftet, ikke let her faaet enten velvilligere eller kyndigere Veileder, end Kunsthynderen Schubart; men Klosterbroderens:

Hvo meget veed, har mangen Sorg, og jeg
Kun til een Sorg allene har mig lovet,

var dengang i strængeste Betydning mit Balgsprog; kun een Kunst havde jeg helliget mig, ene var den mig nok, ene ansaae jeg den og for tilstrækkelig til at lægge Beslag paa hele min Tid, al min Kraft, og jeg havde, som min Pram udtrykker det,

En tapper ulyst til at være Dommer
 I hvad jeg ei forstaaer, mig ei vedkommer,

jeg saae selgelig ligesaa lidet her, som noget andet Sted
 paa denne og paa mine følgende Reiser, hvad jeg hver-
 ken havde Forstand paa, eller Interesse for.

Des inderligere elskede jeg vist nok hin mig saa
 kiære Kunst — maaskee vil man tilføie: som da
 overalt den ulønnede Kiærlighed gierne er den hæftig-
 ste og den varigste. Kan være! Midlertid groe og
 Rofer i denne Kiærligheds Spor. Saaledes, medens
 jeg opholdt mig her, fik jeg et Feberanstød, som rig-
 tig nok nødte mig at blive hjemme en Usten, da de
 havde et Sergespil, vel kun af Brandes, men som
 Reinecke og hans Kone spille i. Men da de Ustenen
 derpaa havde min kiære Veddikemand, kunde jeg ikke
 modstaae Fristelsen, men maatte derhen; og henrev
 da Reinecke og Mad. Kock mig saaledes, at jeg under
 Forestillingen fik en stærk Parorysmus af Feberhede,
 men som udgied sig i hede milde Taare; og nu gif jeg
 hjem, og var helbredet.

En pudsig Begivenhed af anden Art under samme
 Feber var følgende. Jeg havde, uidentviol den Usten,
 jeg maatte blive hjemme — efter min Vilje, naar jeg er
 ikke vel til Legem eller Siæl — lagt mig meget tidlig,
 og alt sovet en god Stund, da jeg pludselig vaagnede,
 og saae Lys i Stuen. Forundret saae jeg mig nu
 om, og til min endnu større Forundring opdagede
 tvende Fruentimmer, hvoraf den ene sad ved et Slags

Natbord for Speilet, og den anden stod bag ved hende, og tog af Hovedet paa hende, og krossede hende op. Min første Idee var, at jeg drømte, eller, at det var en Feberphantasie, men da jeg alt mere og mere overttydede mig om Tingens Virkelighed, satte jeg mig opreist i Sengen, og sagde meget høflig: sie werden sich geirrt haben, hvorpaa Pokker i Hast tog Damen, og Kammerpigen, og Lyset, ind paa deres rigtige Værelse, som naturligviis var lige ved Siden af, og som de havde forvevlet; og var de, som ikke var forunderligt, over denne Historie komne i saadan Latter, at de ikke saasnart lod mig falde i Søvn; og blev mig anden Morgen ved Opvarteren bragt en høflig Undskyldning fra en Hr. v. Rumohr, om jeg huffer ret, for den Uro, hans Fruentimmer af Bannvare havde voldt mig.

Mit Ophold her i Dresden forlængede sig mod min Forventning til Januar Maanedes Ende; Keinecks vilde ikke give Slip paa Jünger, og især paa deres Louis, og jeg vilde ikke reise ene, havde af mange Aarsager ingen Hast med at komme tilbage til Leipzig, og begyndte alt mere og mere at more mig i Dresden, da Theaterkredsen, som naturligviis var mit egenlige Element, mod Slutningen lidt efter lidt aabnede sig for mig, og hvad der især for mig var glædeligt og vigtigt, Keinecke — som rigtig nok her var mig instar omnium, da hans Kone ikke nogensinde vilde staae mig ret an, og da Dpig forekom mig at

være vel griddt paa Complimenter, og det just, hvor jeg mindst fandt Kald dertil — vel tildeels paa Jüngers Forord blev meer og meer venkabelig. Endelig maatte vi da affted, og Keinecks med Flere bleve enige at følge os i Kane til Meissen. Opis og Schouwaert fiorte med den lille Keinecke og mig i en Slæde til 4 Personer, og gjorde nu de tree Miles Samfærsel os noiere kiændte, end de to Gange tre Ugers Samliv først i Leipzig, og nu senere i Dresden, saa at vi afgjorde, at vi, naar vi samlede igien, vilde knytte os noiere.

Naturligviis skiltes Keinecks nodig fra deres Søn, som de saa nys efter to Mars Savn havde faaet hiem fra Stutgardt, og nu alt igien skulde give Slip paa; ogsaa Jünger rev sig ugierne bort fra denne Kreds, hvorved han hang ved mangehaande Baand, og der ikke gierne tabte ham; for mig, som for Pater Martin i Gôß, var Tilbagekomst i mit Buur altid en Ulykke; naturligviis var da vort Op- hold i Messen en Afsteeds-scene; nogle Narrestreger gjorde vi vel ved Bordet, for at lade, som vi vilde muntre hinanden; men ingen Samtale vilde tage fat, eller holde. — Endelig var der kun et Dvarteer tilbage, som vi havde baade tiggert og betalt hos vor Kudst, da en fattig Pige kom, og tilbød sig at giøre Kunst, og nu skulde man seet, hvor villige, hvor begiærlige vi alle greb dette Middel, at undvige Følelsen af den overhængende Skilsmisse. Endelig var

ogsaa hun færdig, og Reinecke sagde: I maa afsted, Børn: Louis og hans Moder græd i hinandens Arme, Jünger hang om Schouwaerts Hals, Reinecke gik ned i Porten til Slæderne, for der at tage Afsteed; jeg, som ikke egentlig havde nogen Afsteed at tage, havde Dinene fulde af Taarer, da de Afsteeder, jeg halvandet Aar tilforn havde taget i Kiøbenhavn, i al deres Smertelighed stod for min Siæl; midlertid sagde Dresdenerne efter den Stemning, de var i, mig hierteligere Farvel, end vel ellers vilde været Tilfældet; jeg gik ned i Porten til Reinecke, tog sønlig Afsteed med ham, saa ham omfavne sin Sen, satte mig op med tungt Hierte, faldt Jünger med meer end sædvanlig Varme om Halsen, og sagde: "Nu er det forbi, Broder! nu maa du igien tage tiltakke med mig," og vi drog videre.

At Leipzig ved Tilbagekomsten var mig dobbelt beedst, var naturligt. Ogsaa var midlertid i Landsmandskabsagen indtruffen en Crisis, som Walmoden havde mældt mig til Dresden, og som havde medvirket til, at jeg havde forlænget mit Ophold der, for at see, hvad Bending Tingene tog. Jeg har i det foregaaende sagt, at vor Senior laae inde af den Blesure han havde faaet i Haanden, og at Duellsagen derfor hvilede, indtil han kunde indkaldes at møde for Consistorium. Midlertid var han blevet saavel, at han kunde gaae ud, og lod sig ikke alene offentlig see, men havde og i Selskab med en giennemreisende

mecklenborgsk Cavalier i Skuespilhuset, hvor et Par Italianere, til stor Fornoielse for den leipzigiske Beaumonde, men til ikke mindre Forargelse for Burscherne, der vilde have tydske Skuespil, gav Intermezzer, tilladt sig adskillige Overgiveness, der gjorde en Opsigt, hvorved vel en langt mere overbærende og langmodig Universitetsrector, end den da værende leipzigiske havde Ord for at være, maatte vækkes af Dvale. Han lod da vor Senior citere, og efter foregaaende Afhørelse beordrede ham sat paa Carcer, hvorimod denne protesterede, verraabende sig paa, at han, som Baron, var berettiget til Huusarrest paa sit Wresord. Magnificentsen, som uden tvivl var særdeles opbragt, svarte, at han, da han fordrede det, skulde faae Huusarrest, men under Bevogtning af to Stadsoldater; hans Wresord brød han sig ikke om. "Saa giver jeg det ikke heller," svarte vor Senior stødt, blev ført hjem af Pedellerne, og fik to Gripominusser i sin Stue, som daglig bleve afløste, og havde det ret godt.

Midlertid begyndte Sagen at see heel betænkelig ud, saameget mere, som det var at formode, at Landsmandskabsvæsenet tillige vilde komme under Undersøgelse, hvorfor jeg og havde fundet det raadeligst, at lisse Hovedet ud af Fælden, ved at tage bort; og da jeg tillige, som den, der mindst var i ondt Ry, havde modtaget vore Statuter i Forvaring, slog jeg for større Sikkerheds Skyld en stor Convolut om dem, Erindringer af mit Liv. Den Deel. (12)

forseglede den, skrev uden paa til Prof. Abraham Kall, og lagde dem ind hos Samsø, hos hvem, som ikke blot uvefkomende, men over al Mistanke, ingen Randsagning vilde skee. Der var nu intet andet for, end at vor Senior maatte remme itide, inden Sagen kom videre. Dette blev da og aftalt. Naturligviis havde han daglig, medens han saaledes sad inde, Besøg af Landsmænd, og andre Venner; en Formiddag gav han nogle af disse en god Frokost; da de gik, indbød han sine tvende Bevogtere at giøre sig tilgode med Levningerne, hvortil de naturligviis vare meget villige. Midlertid lod han, som han havde Tandpine, gik, som i Smerte, stærkt op og ned, og kaldte adskillige Gange paa sin Dreng, der var sendt bort i Forveien; med eet traadde han, ifølge sin Overgivenhed, for de tvende Philistre, og sagde: "Naar jeg nu løb fra Jer!" "Aha! det gier Hr. Baronen ikke", sagde de, fordybede i Frokosten; men i det samme skreeg han adskillige Gange, ligesom Tandpinen tog til, med stigende Utaalmodighed paa Gæst, aabnede nu Døren, som for at kalde der udaf, men foer i det samme ud, smækkede Døren af, flet ned af Trapperne, hvor der stod et Par tilrede med Kapper og Hat til ham, og skyndte sig nu ud af Byporten, hvor der holdt en Vogn færdig at bringe ham over Grændsen.

De fængslede Fangevogtere vilde nu efter ham; men Døren var i, og Nøglen havde han med; de ban-

fede om Hjælp, men Verten havde ingen Nøgle; de vilde bryde Døren op, men Verten protesterede formelig imod al Vold paa hans Huus; saa de maatte have Taalmodighed, til der kunde blive hentet en Smed at dirke Døren op; midlertid var han vel alt Halvveien til Grostkugle, og de maatte i al Sønderknuselse hen at mælde, at Fuglen var floiet fra dem, og da selv gaae i Buur i hans Sted.

Herved gik midlertid den hele Undersøgelse istaa; den, man kunde fordret og saaet de meste Dplysninger af, var borte; meget muligt og, at, saa ondt Die man end havde til ham, man ikke ugierne saae, at slippe for en forhadet Undersøgelse, der altid kunde have ubehagelige Følger, og den hele Sag syntes at sove hen.

Alt Landsmandskabet paa ingen Maade ønskede at vække den sovende Løve, og at vi altsaa ikke blot gjorde os al mulig Umage for at holde os saa stille, at man ikke skulde huske paa, vi var der, men endog vare omhyggelige for, ikke som tilforn, at sees meget samlede, var naturligt, og indskrænkede da min Dm-gang sig, mine danske Venner undtagne, næsten aldeles og alene til Jünger.

Den Vise søger ikke de sande Venner, han finder dem, er en fransk Sentens, Ewald under Overkrift: *Sentimens de Jean Ewald*, tilligemed tvende andre har skrevet inden paa Bindet af en Foliant, kaldet: Adskilligt om J. Ewalds Levnet og Menin-

ger. Jeg erkjender tilfulde, hvor liden Adkomst jeg har til Navn af Viis; men, taknemmelig paastienner jeg, at jeg, uden at sege, eller rettere, hvor jeg ikke søgte, har fundet mange sande Venner, hvoraf, jeg endnu er saa lykkelig at eie Noget; men skulde jeg mellem disse nævne den, der, endnu fremfor nogen af de øvrige, var mit Hjertes Ven, da var det Jønger; og skulde jeg angive Grunden dertil, maatte jeg, med J. J. Rousseau ved en lignende Anledning, sige: det var, fordi jeg var jeg, og han var han; thi hvad han var mig, var jeg ham igien, og i selv samme Grad. Et mig evig dyrebart Minde har han tree Aar efter vor personlige Skilsmisse, men som ikke adskilte vore Hjertes, sat denne disses Forening i sidste Bind af sin interessante Roman*) *Suldreich Wurmsaamen*; og tillader jeg mig saameget hellere her at meddele dette Speilbillede af vore Forholde, da denne aandsfulde Roman alt længe af Ammestueeventyr og Spøgelsehistorier er fortrængt af vor nærværende Læseverdens Bogpulte og Toiletborde.

”Det er, og bliver evig sandt, Erindringen af forgangne, og Haabet om tilkommende Glæder gjør Mennesket lykkeligere, end Nydelsen af nærværende. Sandelig! en af Menneskehedens skønneste, misundelseverdige Forrettheder! Den Vane, at føle nærværende Glæder, nyde nærværende Lyksalighed, har

---

*) 3 D. 22 Cap. S. 72 ff.

jo enhver Skabning, der lever ved dets Side, tilføjes med det? men at drømme sig lykkelig i den forbigangne Tid, eller i Fremtiden, nyde i Indbildningen, det kan kun Mennesket ene. Og hvor rene, hvor ublandede ere disse Følelser! hvor værdige hans udelige Aand! den grovere sandfelige, den blot physiske Deel af hans Væsen har ingen Part i disse Glæder; ingen Mættelse, ingen Overfyldning, ingen Nedspænding følger derpaa. Han sluger ikke Blomsterne, som Dyret paa Græsgangen; hans fri, ufængslede Aand slagrer, liig den travle Bi, omkring paa de brogede Enge, og suger Honning af hvert Smaaablomsters Bæger."

"Dig, min dyrebare, mig evig uforglemmelige Rahbek! skal dette Capitel være helliget. Endnu svævede for min Sjæl, hine lykkelige Aftener, som vi i saafalige Drømme giennemsværmede med hinanden. Endnu mindes jeg hver vellystig Kummerstaare, som giensidig Deeltagelse i vore Skæbner afløskede vore Dine; endnu enhver Glædestaare — vist nok vare disse færre end hine, men just derfor desvældigere i deres Virkning — der blandede sig i vore selstabelige Bægere! endnu velsigner jeg hin lykkelige Time — sikkerlig den lykkeligste i mit Liv — hvori jeg sandt Dig, Dig den eneste, der saa fuldkommen forstod mig; endnu lyder vort Valgsprog i mit Øre: "vi vide, hvad vi ere, men vi vide ikke, hvad vi kunne blive" *).

*) Ophelias Ord i Hamlet IV Act 5 Scene. Det

Istedensfor de Stropher, som slutte Capitlet, og ligeledes henvende dem til mig, vil jeg i Noten affskrive et utrykt Stykke af lignende Indhold, som han i vort

---

var nemlig vor Skif, naar vi havde ved interessant Samtale tilbragt nogle Aftentimer sammen hos ham, (hvoriblandt jeg især mindes dem, da han i høi Begeistring bragte, og forelæste mig Schillers nye udkomne Fiesko) at gaae hen, og faae vor Radvære med tilhørende Viin hos den vakre Italiener Rasso. Da vi her vel sad ved et lidet Bord for os selv, men dog ikke saa frit kunde udtale os, som paa hans eensomme Stue, kom vi lidt efter lidt i Bane med, at drikke vor Viin i Taushed, og gruble hver paa sine Anliggender, hvoraf hans stod uendelig flettere end mine, i det han ikke blot droges med en taugt, ugiengielbet, haabløs, og forbringsløs Eidskab; men endog lønlig nagedes af Tvivl, hvorvidt hans Elskede virkelig var hans Hoiagtelse og Kiærlighed værdig; Tvivl, som kort efter vor Skilsmisse forvandledes til en sorgelig Bished, og som han sikkerlig i den her omhandlede Periode alt bar dybt i sit Indre, uden engang da at vedgaae dem for mig. Naar vi nu saaledes havde siddet taase en Stund, tog een af os sit Glas, og tiltrak den anden hine Ophelias Drb, under Navn af: unsre alte Gesundheit! der da sædvanlig besvaredes med det foregaaende af Respliken: Solt sige, Uglen har været en Bagerdatter! Drb, som ved deres jævnlige Gientagelser og de Ideeassociationer, der hos begge havde hæftet sig dertil, fik for os en Betydning, som enhver anden forgiæves vilde søge deri.

Samlivs hierteligste Dage skrev i min lille Stam-
bog *).

*) Dein gedenk ich in den Rosenstunden,
Wo man einsam ganz sich selbst genießt,
Wo von tausend Freuden, unempfunden,
Auch die kleinste nicht vorüberfließt.

Wo in schwärmenden Begeisterungen
Glücklich sich die ruhge Seele fieht,
Und die Welt vom innren Glück verdrungen,
Ungeschätzt mit ihrem Rausche flieht.

Dein gedenk ich in den Trauerstunden,
Wo die Thräne mir im Auge lauscht,
Wo so manche Freunde unempfunden,
Ach! bey mir vorüberrauscht.

In den Stunden — — —

— — — — wo ich hin zum Grab,
Sehnend blicke, wo ich weinend klage,
Daß das Schicksal — ach! ein fühlend Herz mir gab.

Diese Stunden sind dir, Bruder! heilig,
Dessen Herz mit meinem sich verband,
Als ich dich — noch ist der Tag mir heilig,
Als ich dich auf meinem Pfade fand;

Blumenketten, ewig fest, umwanden
Uns zu einem Leben, einem Ich,
Und im treuesten Bund der Freundschaft standen
Unsre Seelen schwesterlich.

Freundschaft! erstgebohrene der Huldinnen,
Die dem müden Pilger nach dem Grab
Zu der Wanderschaft Begleiterinnen
Väterlich die milde Vorsicht gab.

Du! der Liebe holbe Zwillingsschwester,
Süß wie jene, sanfter noch als sie,
Thränen hast du, doch die Zahl erprester
Tiefer Klageseufzer hast du nie.

Midlertid maa Ingen heraf troe, at denne min Ven var en sentimental Laareperse, tvertimod var han, som Melancholikerne ikke siælden ere, til Tid og Sted overordentlig morsom og munter, især ved og efter et godt Glas Viin, hvoraf han ingen Uven var, og i et lystigt Vennelag, hvor han snart blev Siælen; og er det især dem, hvad vor Cramer maa have havt i Tanke, naar han taler om de lykkelige Dage, han i Leipzig levede med mig og Samsø, og om vore Bourgognegilber. Det var nemlig paa Sidstningen mellem os Danske blevet Vedtaget, at give danske Gilber, og dertil dele os i Hold, som hver gav sit, Walmoden og Keiser eet, Brødrene Holsten eet, Samsø og jeg eet, (som vi gav den 11 Februar til Erindring af vore tvende kæreste kiøbenhavnske Vennepar, Rosings og Colds, Bryllupsfest) og endelig Jünger og hans Greve, som vi af Spøg havde optaget til Danske, eet, som vel egentlig var det første, og gav Anledning til de øvrige, og hvilke Cramer og en anden af vore kiæreste Venner, den brave Mecklenborger Haupt, bivaanede. Ved disse gik det i Almindelighed meget lystig til, da især Jünger, foruden sit kostelige Conversationstalent, tillige sang nydelig Viser, og var uudtømmelig derpaa; at midlertid disse Gilbers udfyl-

---

Freundschaft! du, der keine Reize fehlten
 Um uns untern Monde zu erfreun,
 Wirdst du nicht auch einst der Auserwählten
 Erste Seeligkeit im Himmel sehn?

dige Lystighed skulde have havt nogen Deel i, hvis Consilium academicum var kommet paa Raffen af os, som Zuuskrøniken mener, omtvivler jeg med Feie, saavelsom at Cramers ti Mils Julenats-Ridt til Halle, at spise holsteenske Pandekager, skulde have medvirket dertil.

At Jünger i øvrigt ikke behøvede Proptrækker til sin Vid og sin Munterhed, om han endog nu og da havde den behov til sin Glæde, maa et Par snorrige Indfald af ham vise. Da Reinecke — Aaret før mit Komme til Leipzig — gik til Bondinis Theater, var Paul Werner i Minna mellem de Debutroller, hvori han vilde træde frem; til Uheld havde den Skuespiller, i hvis Sted han kom, Christ, om jeg ikke tager feil, spilt Telheim, hvilken Rolle altsaa var ubesat; da midlertid Reinecke ikke vilde opgive sin Werner, og hans Kone vel endnu mindre sin Minna, maatte Regisseuren Brandes i sin Nød give Telheim til en underordnet Skuespiller, Bauser, der havde spilt denne paa et af de omvankende Smaatheatre. Dette vakte nu mellem Studenterne megen Forargelse, og der taltes høit om, at Bauser, saasnart han traadte frem, skulde formelig udtrampes. Brandes klagede sin Nød for Jünger, der alt da var en Theaterven, og de blev enige, at det for begge de Debuterende vilde, skiondt dem uvedkommende, være høist ubehageligt.

Som Jünger gaaer ned i Parterret, falde hans Bine tilfældig paa en usædvanlig stor for Riobmand fra

Frankfurt, som var der til Messe, og havde et uhyre Spanstrør, en sand Herkuleskølle, i Haanden. I det samme komme nogle af de urolige Hoveder hen at bebude Jünger, som en gammel god Kammerat, den forehavende Heltedaa, at udtrampe Bauser. Pludselig faaer han nu det overgivne Indfald, i en meget betænkelig Tone at betro dem, at han var gaaet derhen for det samme, men han var blevet advaret, at der var kommet en Broder af Bauser til Messen, en Karl som en R kæmpe, der havde hørt, hvad der var fore, og svoret paa, at hugge den første, der gjorde sig unyttig, over Skallen; og anviste han dem da Frankfurteren, som persona quæstionis, til behageligt Eftersyn. De besaa da denne Frere terrible meget opmærksomt, og spredte dem til alle Sider, for at bringe de øvrige Medsammensvorne Efterretning om denne uventet indtrufne betænkelige Omstændighed. Disse kom nu fra Øst og fra Vest, at tage ham i Diesyn; Menneket, som ikke var indviet i Hemmeligheden, blev fortræden over denne megen Besigtelse, og begyndte efterhaanden at see temmelig alvorlig paa dem igien. Bestyrkede herved i Sandheden af Jüngers Fortælling, udbredte de det ubehagelige Budskab videre og videre; der kom alt flere og flere Besigttere, og hin, der ikke troede Freden, fik sit Spanstrør i den tynde Ende, og lod til at holde sig slagfærdig. Nu var der da ingen Tvivl mere, at det var Bausers Broder. Midlertid gik Dækket op; Bauser

traadde frem; ingen havde Lust at falde i den frygtelige Broders Hænder; Alt gik af i Stilhed, Reinecke og hans Kone gav snart Publikum andet at tænke paa, og Stykket vandt særdeles Bisald.

En anden meget characteristisk Overgivenhed af ham var følgende. Et Mars Tid, før jeg kom til Leipzig, havde de havt et Privat- eller maaſkee egentlig Familie-Theater, hvori Jünger tog Deel, og hvor de engang fik det Indfald at spille en extemporert Comedie. Hertil valgte de den lystige Skomager — om jeg ikke tager feil, hvad her er bekændt under Navn af Sanden er Iøs. Skomageren blev givet af en bekændt Skuespilforsatter og Litterator, en Mand af Hoved og Rundskaber, men der havde vel det tilfælles med flere sine Lige, at han lidt vel gierne horte sig selv snakke. Til Uheld kom denne Lust her over ham i en Monolog, som, det stod til ham, at giere saa lang, som han vilde, da Stykkets Elskende, som havde næste Scene, ikke kunde komme ind, før han var gaaet, siden de ingenlunde maatte sees af ham. Midlertid benyttede han sig i saa rund en Maade af denne gode Leilighed, at det efterhaanden blev mere end for meget, baade for Tilskuerne og for Elskerparret; da det nu aldeles ikke tegnede til at faae Ende, klagede Elskerinden sin Nød for Jünger, som var Tieneren i Stykket, og som lovede at skaffe Raad. Han gik da uden Omstændigheder ind paa Scenen, tog Skomageren, der

var en lille bitte Mand, om Livet med den ene Haand, holdt ham for Munden med den anden, bar ham, af hans Modstand uagtet, til Scenens practikable Bagdør, satte ham ud af den, lukkede den i, slog Slaaen for, og gik derpaa stiltiende, men under Tilskuernes Skoggerlatter, ind i sin Coulisse igien, hvorpaa Elsterne kom ud fra modsatte Side og fortsatte Stykket.

Alt den lystige Skomager ikke har fundet denne Indskudsscene nær saa lystig, som Tilskuerne, er naturligt, men det bekymrede Jünger ligesaa lidt, som hvorledes de Andre siden fik denne uventede Episode til at hænge sammen med Resten; ham var det nok, at det var af de Stykker, hvis Valgsprog er:

So galere, jo bedre;
og hvor altsaa ikke noget saa let kunde være alt for galt.

Efterhaanden nærmedes min Afreise; midlertid skulde en ny Malurtdraabe endnu gjøre mig den Staal bedstere, jeg her i Leipzig havde at tømme. En Dag bragde Samsø mig et Brev fra Rosing, der havde ligget inden i et til ham, og der begyndte saaledes: "Og siden, naar jeg eengang er død, at da en værdig Medborger maa gaae min Grav forbi, og sige; han var værd at være Sader," var vor Roses sidste Ord paa Theatret; thi om han kommer der mere, kan nok ingen sige. Fra i Torsdags Aftes, da vi havde værdige Fader (Gemmingens tydske Huusfader) har han været meget hæf-

tit mig syg, og efter Winslows Sigende meget farlig;
 siden i Torsdags Aftes er han bleven fem Gange aare-
 ladt, og fire Gange sat Iglær; han forkiølede sig, da
 han kiørte hjem om Aftenen, efter at have lokket Læ-
 gere af Alles Dine. Hans Sygdom er Inflamma-
 tion i Brystet, og Rosen i Hovedet, og læg nu til:
 han er sex og tredsindstyve Aar! hvad bliver da
 vort Haab om hans Frelse? Hvad jeg her har skrevet
 dig, bedrever dig, det veed jeg; men skulde jeg smigre
 dig med bedre Haab, end jeg har selv?"

At den Forestilling, Rosing gjorde sig om den
 Virkning, denne Tidende vilde gjøre paa mig, og
 som jeg især saae af den usædvanlige Forsigtighed,
 at indlægge Brevet i et til Samsø, at han kunde
 forberede mig paa dets Indhold, var grundet, vil
 man see af følgende Udtog af mit Svar skrevet i selve
 Modtagelsens Dieblis, der er i egenligst Betydning
 sandru Røst af dybest Bryst.

"Ven!

(Leipzig 7 Marts.)

Nylig har jeg forseglet et Brev til dig, som
 neppe endnu kan engang være paa Posthuset, og al-
 lerede sidder jeg her for at begynde et andet. Men
 jeg har midlertid faaet det Brev fra dig, som var
 indlagt i Samsø's, Efterretningen om Rosens Fare
 jog mig fra mit Arbeide, og jeg har ikke Sands til An-
 det, end at skrive til dig derom."

"Ven! det var altsaa ikke Kiærlingagtighed, min
 Smerte, da jeg forlod Kiøbenhavn; det var Følelse

af, at jeg ikke traf Alt igien, som jeg forlod det. O vee mig, at jeg reiste! *) maaskee, inden jeg kommer igien, har jeg intet Fædrehiem mere; intet i det mindste, der indvier mig det, uden mines Grave. Rose! den Mand, paa hvem jeg byggede mit hele Haab om foreget Gavnlighed, hvis Udødelighed jeg haabede at grundfæste **) og dele; og ham skal jeg ikke see mere! ikke mere høre Hecfinborns: "Menneskene ere Krokodiller! de æde med Taarene i Ninene hinandens Indvolde"; ikke mere see hans Hartlei. — —
 Arme Rahbek! iil hiem, begrav dit Glas ved hans

*) Det er en da mellem os giængs Allusion til et Udtryk af en af vore Benner i Hiemmet, der skrev til Samsø: Geld Dig, at Du reiste! hvilket Klag saare ilde i vore af Hiemvee og Gavn blødende Hjerter.

**) Man finde for Alting ikke dette ubeiet henkastede Ord ubeskedent eller ublu; man erindre sig Schillers:

Dem Mimen sicht die Nachwelt keine Kränze:
 Det var mit Livs Drøm, men og mit Livs Bestræbelse, som Kunstlærer og Kunstkiænder at blive Samtid og Fremtid et Hædersminde om, hvad de, der fra aarle Aar havde været mine Mønstre og mine Ledere, Rose og hans store Kunstdatter vare. Var end denne Ynglingens Drøm for stolt, da tillade man ham at trøste sig med et Almueord: sprog, som fra hans tiblige Aar af hans Fader — vist nok ikke i denne Hensigt — ofte kaldtes ham i Minde: den, der tragter efter en Guldvogn, faaer i det mindste en Luntstikke.

Side, og senderbryd kun den borthængte Luth! troer du at kunne studere Kunsten i ** og *, eller at finde Veien til dine Medborgeres Hierter giennem **s Mund? Og hvad Mand det var! du veed det, Rosing, du veed, om jeg ikke elskede Manden vel saa høit som Kunstneren! hans Yndest for mig har ofte afløst mig glade søde Taarer, og paa hans fordeelagtige Dom om mig grundede jeg mit Haab. At Rose haabede, jeg kunde blive Noget, dette lærte mig selv at haabe det; naar du, din Kone, Cold havde det samme Haab, da frygtede jeg stedse, I bedømte mig, som Eders Ven og Eders Bærk. Det er vist: saa Ting i Verden have sat mig i den glade Drukkenskab, hvori det Par forbindtlige Ord satte mig, han sagde mig ved Oplæsningen af Darby, og den Morgenstund, jeg ned med ham i Haugen i Bagsværd, vil blive mig uforglemmelig, indtil jeg glemmer mig selv" *).

"Jeg tilgav dig det ikke, Rosing! hvis du ikke, saa ofte muligt, gav mig Efterretning om hans Besdring eller Fare. Du veed, hvor kjær han er mig, og kommer han sig, skal jeg helligholde Efterretningen derom, som jeg holder mine høie Fesfdage. Bedste Ven! gid denne Landslygtighed var forbi! jeg

---

*) En levende Udmindelse af denne Vandring, giort i Sommeren 1781 fra Jagersborg, findes i det sidste af Skuespillerbrevene S. 393, i Anledning af Sturzes Besøg hos Garrik.

er træt af bestandig at jittre, træt af at tabe. Wiwers Fare! Lottes *) Dod! og nu Roses Fare! og ved hver enkelts Fare fordobles min Frygt for Alie, for Alt, hvad jeg har at tabe; og den dumme Ting, at være saa langt borte, gaae saa lange i Uvisshed! Og hvilken Række af Forandringer, af Tab, fra det Dieblif, jeg valgte Banen, og indtil nu. Da levede Ewald og var min Ven! Roses Mesterspil gav mig Ideal at studere. Din Kone, du, — —, — —**), hode mig venstabelig Haanden. Ewald er tabt, og uden at opfylde det Haab, han gav mig; og nu Rose! Snart, snart er der ingen, der hæfter mig til Kunsten, uden du og hun; saalænge den er Eders Kunst, bliver den min; men taber den Eder, forlade I den, da har den ogsaa tabt mig."

"Du veed det, bedste Ven — — imellem Lykken og mig er et svælgende Dyb befæstet — — men med dobbelt Styrke reiste sig den Tanke, at blive nyttig og æret, i min Siæl; det var min Yndlingsdrøm, een-gang at giengjælde mine Lærere, hvad de have gjort for mig, at dele den Ære med dem, som jeg skyldte

*) Charlotte Luise Iversen, gift Bast s. o. f. S. 140.

**) Af de i Brevet udeladte Navne ere nogle, som jeg senere fik Joie at nævne med Høiagtelse; andre, som jeg alt da bedømte for haardt, ved at prøve dem, efter en Maalestok, der ikke var deres; atter andre alt glemte, og som jeg sandt det ubilligt her at gienkalde til Vanhæder.

dem; forsvinder denne Drem ogsaa, da er mit Hierte tomt; det har tabt sit sidste Legetoi."

"O, var jeg blevet i Kiøbenhavn, da havde jeg seet en Odoardo ved Siden af en Emilia; thi da jeg saa ham Odoardo, var hun der ikke; jeg havde seet hans Wodmar, hørt hans sidste Ord paa Skuepladsen, offret ham de sidste Taare. Hans Aand havde da omsvævet mig; — jeg kunde have reist ham et Minde, havde haft Leilighed endnu to Aar at studere ham for at male hans Billede, og efterlade Skuespillerne et Ideal af, hvordan han var, og hvordan en stor Skuespiller skal være; og naar man med fornem Kulde ved de Mægtiges Taster havde beklaget hans Død, da havde Din Kone, Du og jeg forenet vore Klager, og været stolte af, at vi havde kiendt og felt hans Bærd. Hans Aand havde da maaskee usynlig omsvævet os, hørt det med Glæde, og til Belønning hvilt bestandig over os paa vor Bane. O, Veninde! hvo er der nu, hvis Bisald De stolt kan nyde? Naar Rose sagde: han vilde sætte sit Hoved paa, ingen tydsk Actrice spille Julie Waltron, som De! saadan en Roes var Dem en Belønning! han var Deres sande Dommer, som De var hans. Og Du — erindrer Du ham, som segte en Daddel i at sige om Dig i Futte, man kunde see paa Spillet, at Don Pedro var Alphonsos Son? Du fandt en Roes deri, og det var en Roes, Du fortiente, og nu — hvo er nu Din Fader? Hvo er den, hvis Kunstsen jeg

Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (13)

H *Ines de
Castro*

kunde være stolt af at hedde, som jeg var stolt af at kalde mig Roses?"

Vel drog denne Gang Skyen forbi; vel syntes Rose at blive os tilbagegivet, men desværre, kun paa faa Maaneder; kun — som man snart i det følgende vil see — at jeg ved min Hienkomst skulde finde ham doende; at Budskabet om hans uundgaaelige Tab skulde være min Velkomsthilsen, i det Dieblig, jeg betraadde det saalange og længselfuldt eftersukkede Fædrehiem.

Det Arbeid, som i Ovenstaaende omtales, og hvorfra vel med fuldeste Joie Efterretningen om hans Fare maatte jage mig, var Omarbejdelsen af Skuespillerbrevene til Brug for den anmeldte tydske Oversættelse. Med denne havde det mange Banfeligheder og Brevlerier. Først havde Fr. Cramer, Procanzlersens anden Søn, da Medudgiver af Handelstidenden med Pram, paataget sig at oversætte disse Breve; men henrevet af den daværende Actiehandels Hvirvel, fik han — som man siger — Andet at tænke paa, og overlod Arbeidet til en vis Steineck, der i det følgende vil forekomme, som Medudgiver af den navnkundige Solkeven; paa samme Tid gjorde en Kammeraad Dau — saavidt jeg erindrer — en Halvbroder af Baron Eggers, en Hædersmand, af hvem jeg vel ellers maatte ønsket mig oversat — mig den Tre, i den da nys oprettede academiske Boghandling i Dessau at anfælde en Oversættelse deraf med Caroline

Walters Portrait til Titelfobber. Da dette, som ellers i enhver Musers og Gratiers Helligdom vilde være paa sit Sted, just forved denne Bog vel ikke saa ganske vilde været det, skyndte jeg mig, at mælde Forlagsboghandlingen, at jeg selv besorgede en Omarbeidelse deraf oversat, og den traadte uden al Bamselighed tilbage. Da det midlertid ingen Veie heller kom med Steineck, paatog den ovennævnte Reichel sig at oversætte Brevene under mit Tilsyn, og omarbeidede jeg dem nu med megen samvittighedsfuld Flid, men vist nok hverken med synderlig Lyst eller Held. "Min Oversætter og jeg — hedder det derom i et Brev af 26 Marts til Rosling — arbeide næsten ligesaadan omkaps, som jeg og min Bogtrykker i gamle Dage. Jeg er kun eet Brev forved ham, og saaledes med Svoben over Hovedet maa jeg tages, hvis jeg skal giøre Noget; o hvor er de Dage, da Arbeide var min Lyst? og komme de nogentid igien? Vor Samsø mener ja, og jeg tumles om mellem afvejlende Haab og Mismod. De Breve, der nu blive til, ere ikke nær saa dydige, men derimod langt mere fornuftige, end de forrige; om de have vundet derved, veed jeg ikke. Det er ilde, naar Forfatteren selv hader sit eget Arbeid, da bliver vist intet giort con amore, og mig forfølger stedse den Tanke, at jeg gjør mig usigelig Umag med en Bog, som ingen læser, uden et Par haandfaste Kunstdommere, der søge Sag med Forfatteren. Mere tydske blive Brevene, da jeg tager næsten

alle mine Exempler af tydske Strykker; det eneste, de vinde, bliver, haaber jeg, et Slags Register, som de meget trænge til, da der ingen Orden og Sammenhæng er i dem, hvorefter Læseren kunde rette sig, hvis han vil søge Noget *). Indtil Brevene om de enkelte Skuespilslags haaber jeg at komme, inden jeg forlader Leipzig, og disse skal da gøres færdig i Prag, eller maaskee i Wien . . . Jeg venter nu blot paa Brev fra min Fader, for at fastsætte Dagen til min Afreise; jeg ønskede at være Paaskebegene i Prag, thi da begynde Skuespillene."

Medens jeg ventede paa dette Brev, eller rettere paa de Penge, der skulde sætte mig i stand til at forlade Leipzig, og tiltræde min Kunstreise over Prag, Wien, München, Mannheim, Strasborg, til Paris og derfra hjem, fik jeg en ny Anledning af en anden Art til at ønske at komme snart afsted. En Dag, som

---

*) I et foregaaende Brev staaer: "Vær saa god, naar Du gaaer til Hoftheatret, undervejs at gaae ind til Proft, og sige ham, at der var ti Ark og derover færdige og rettede af Oversættelsen af mine Breve, der skulde efter hans Bink blive sendte til Bogtrykkeren i Rudolfsstadt; jeg var ret vel fornøjet med Oversætterten . . . Altsaa, min Ven! skal Din R. nu snart falde i Berlinerens Hænder, og Nicolai raabe Vee! over ham. Jeg gruer derfor, og fremfor Alting for ** og Niges Triumph derover. Jeg har gjort mit Bedste, men jeg var dette Arbeid ikke voren."

jeg efter Sædvane sad paa min Stue, og arbejdede, kom en af de Yngre af vort i Hi liggende Landsmandskab, og skulde hilse mig fra Subsenior, der efter Seniors Undvigelse var vort Hoved, "om jeg nylig havde været ved det sorte Bret?" Jeg svarte ham da, "jeg havde aldrig haft den Ære, og vidste ikke engang ret, hvor det var, men vilde være ham forbunden, om han vilde være af den Godhed, at føre mig derhen." Dette gjorde han da, og havde jeg nu den Fornøjelse at læse min Vens, vor romte Seniors, Relegation i deilig earnestst Latin, tilligemed et Par betænkelige Ord, om nogle unævnte — ikke just berømmelig characteriserede — Udlændinge, der vilde indføre Ordener, Landsmandskaber og Renommisteri der ved Universitetet, og som Senatet deels advarede for, deels selv gav en Varsel, da man havde Die paa dem.

Hvorvidt nu jeg var mellem disse Unævnte, vidste jeg vel ikke, og havde nogen Joie til at troe mig i det mindste hidindtil angerløs, saa meget mere, som det eneste, der sagdes, at være kommet ud mig angaaende, var, at jeg havde af vor undvigte Senior kjøbt en hessisk Cavallerieofficersabel, der endnu stod paa hans Værelse, da han flygtede, og altsaa med hans øvrige Efterladenskab lagdes under Beslag. Alt man midlertid deraf egentlig skulde have uddraget nogen Anke imod mig, troer jeg saa meget mindre som det academiske Senats Actuarius, med hvem jeg var bleven kiendt hos Portneren ved Paulinum, den

gamle brave Büchner, hos hvem Jünger og jeg undertiden kom for at drikke toldfri Landviin til Godt: kiøb, meget venstabelig underrettede mig, "at den sandtes der", og mod en ubetydelig Betaling skaffede mig hin derfra. Midlertid, skiondt jeg egentlig ansaae hin hele Philippica for et blindt Skud affyret over vore Hoveder, for at skræmme os, og især ikke troede, det just giældte mig, fandt jeg det dog raadeligst at lade mig være sagt, hvad der stod, og gif flux op at mælde vor Subsenior min Beslutning med de Ord: "Jeg seer, de vil ikke have os her; jeg venter blot paa min Vexel for at gaae bort." "Jeg ogsaa! — sagde han — for, hvorvel jeg agter at pille af (ausziehen), saa skal der ogsaa Penge til."

Hvorledes det gif ham, veed jeg ikke; men for mig begyndte gode Raad at blive dyre; i 4 Uger havde jeg ikke saaet Brev fra noget Menneske i Kiøbenhavn, altsaa hverken Svar eller Penge fra min Fader; min Stue var opsagt; ikke blot i Husets, men i hele den derværende danske Nations Kasse var ikke en Skilling, da de alle gif paa deres sidste Been, og ventede paa deres Afsteedsvexel, Samso undtagen, der alt havde saaet sin, men fastsat sin Reise til Løverdagen den 9 April, da han ellers — hedder det i et Brev til min første Veninde, som jeg omstændelig berettede denne min Forlegenhed, og uventede Forløsning — kom til at staae, og sove under aaben Himmel; men af hvis Kasse jeg allerede, i den Formod-

ning, vi kom til at reise sammen, havde rundelig øst. Den smertelig ventede Ridepost kom, men medbragte atter intet; da han midlertid erfoer min Forlegenhed, tog han blot af sin Kasse, hvad der til Dresdensreiser behøvedes, og overgav mig Kesten. Jeg var nu for saavidt hjulpet, at jeg kunde gaae bort, og bestente mig da til at reise med ham; men hvad saa? I denne min virkelig meget mislige Forsatning, kom med eet en agende Post, hvormed jeg aldrig var vant at faae noget, og medbragte mig et Brev fra min Fader, hvori et Creditiv, et Brev fra Rosing, og et fra hans Kone. "Her havde jeg — hedder det i mit nysnavnte Svar — fire Documenter, som jeg alle gierne vilde læse paa eengang; og Folgen deraf blev, at jeg nær ingen af dem havde faaet læst. En Lykke var det, at Wivert og hans Sophie, som ogsaa havde havt isinde at skrive med samme Post, ikke gjorde det; ellers havde jeg vist ikke været færdig endnu. Nu læste jeg lidt i Brevet fra min Fader *); nu saae jeg,

*) Herom hedder det i et samtidigt Brev til Rosing: "Min Faders Hønhettet i at bestemme Penge til mine Reiser, gaaer videre, end Du kan formode, og jeg, som ellers dog temmelig har bidt Hovedet af al Skam, skammede mig virkelig ved at see det." Det var nemlig ikke mindre end et Creditiv fra det ryktsomme Huus paa 1000 Rdlr. D. G. paa Grev Fries i Wien, med udtrykkelig tilføiet aaben Credit for uventede Tilfælde. Og den Mand forekom sig selv ødsel, naar han fortærte to Smørrebrød og en Glaske M i Klubben!

hvormange Penge, jeg havde faaet Anviisning paa; nu læste jeg fire Linier i Deres Mands Brev, og saa et Stykke af Deres; kort sagt, havde Walmøden og hans Hovmester, paa hvis Stue denne hele Scene foregik, ikke seet, at jeg kun havde drukket halvanden Pæl Rhinskviin ved Bordet, da havde de vist troet, jeg var drukken af sød Viin."

Jeg gjorde mig nu i en Fart rejsfærdig fra det forhadte Leipzig, uden Taarer og uden Afskeds-gilde, kastede min Paryk, og glædede mig ved at see Jünger spidde den paa min Hirschfanger, alt i det Haab, ikke at komme rødhaaret hjem, og gav mig nu i Paastidagene paa Reisen til Dresden med Samso, og med en Advokat Fesch og hans Kone, i en Art Postkareth, som jeg kun omtaler, fordi jeg her fik et nyt Bevis paa, hvor mange saakaldte Umuligheder ere lette at overvinde, naar man blot vil. Man vil af disse Grindringers første Deel S. 99 have seet, at jeg ikke kunde taale at fiøre baglands i Kareth. Dette havde jeg og alle Mine engang antaget for afgjort, og derved var det ogsaa hidtil stadtse blevet. Det er en Bedragt i de tydske Postkarether, at man ved hver Station skifter Sæde, paa det alle skulle faae det eens; naturligviis havde Advokaten og hans Kone Bagsædet den første Station, men da de paa den anden vilde sætte dem paa Forsædet, vare Samso og jeg meget for belevne til, enten at ville lade Konen fiøre baglands, eller stille dette artige og godmodige

Var ad; og skøndt de begge baade den Gang vilde undslaae dem derfor, og idelig siden, snart begge, snart Manden ene vilde bytte Plads med os, tog vi dog ikke derimod, og erfarede jeg nu ved en tretten Miils Proeve, at jeg taaler godt at kiøre baglands, og har jeg aldrig siden den Tid sporet nogen Uleilighed deraf.

Reisen var i øvrigt meget behagelig, og er især et Phænomen deraf blevet i min Hukommelse. Det var den skrækkelige Vinter, som fulgte ovenpaa den calabriske Sommer. En frygtelig Tisgang havde i Sachsen og Bøhmen borttaget Elvbroerne, og hærget Flodbredderne paa en rædsom Maade; de sorgeligste Spor deraf saae jeg rigtig nok i Bøhmen, hvor i bogstavelig Betydning kun Skrogene af adskillige Bønderbyer, Lommerværket af Husene stod igjen, men Bægge, Tæge o. a. d. l. var nedslaaet eller bortrevet. I Sachsen derimod, og, om jeg ikke tager feil, især i Egnen forved Meissen, havde Elven skruet Isen saa høit i Bæiret, at der i Biergene over vore Hoveder laae uhyre Tismasser, ligesaa mange Allen oven over os, som Veien, vi kiorte paa, var over Vandspeilet nu, da Floden var sunket til sin sædvanlige Høide.

Alf det ovennævnte Brev til Rosings, som først den 12 April sluttedes i Dresden, begynder Fortsættelsen saaledes: Du seer, jeg fortsætter dette Brev fra Dresden, og Du bør takke mig derfor, at jeg udsatte Svaret saa længe, til jeg kunde skrive Dig

herfra; her aander jeg friere, her flyder mit Blod lettere, jeg er ikke i det mindste Leipziger Student længer; jeg har forladt dette keedsomme Hul, og tiltraadt min dramaturgiske Reise, og det, som mere er, min Hjemreise. Gud ske lov! det første Skridt er giort! Her staaer Samsø i mit Vindue, seer ud paa Gaden, og er ligesaa glad, som jeg. — Vel har jeg i Leipzig, som overalt, været saa lykkelig at finde Folk, der vare mig hengivne; men de længtes alle ligesaameget efter at komme derfra, som jeg, og dem, der vare mig kiærest, især min Jünger, seer jeg snart igien, da han om 8 Dage kommer til Prag, og da vil vor Afsked blive alvorligere.”

Inden jeg midlertid siger Leipzig og Sachsen et endeligt Farvel, maa jeg dog endnu omtale nogle Riændskaber, jeg gjorde, og som i det følgende vil, hver paa sin Maade, blive omtalte. Det ene var den berømte Oberconsistorialraad Böttiger i Dresden, i Selskab med hvem jeg gjorde en Reise til Altenburg, og besøgte der en □, som i Henseende til dens Ritual m. v. af alle □□, jeg har besøgt, har været alermest efter mit Sind; ligesom og det romantiske delige Altenburgslot selv, har indpræget sig i min Huskommelse med en Livelighed, som man af den Rolles, det i min ufuldendte og nu ufuldendelige Fortælling Eløret spiller, uden tvivl vil erkende.

Den anden var den da almeenynkede Mesterfortæller Heine, hvis under Navn af Anton Wall ud-

givne Bagateller, siensynlig var det Monster, jeg i i mine profaiske Forsøg havde for Die, og hos hvem jeg i hans landlige Eensomhed i Bondebyen Gohlis med Jünger og min vakre Banquier Melly tilbragte maaskee den interessanteste Dag, ieg havde i mit leipzigiske Ophold.

Den tredie var Tydsklands ærværdigste og ældste Actrice,

die tugendhafte Starckinn,

som Gotter saa betydende kalder hende. Denne Lessings første Sara, den første tydske Skuespillerinde, der hævede Kunsten op af den extemporerte Comedies Pol, levede uden for Theatret, som hun ved Schröders Bortgang fra Hamborg havde forladt, i Stilhed i Leipzig. En Samtidig af hende, den gamle Martini, med hvem jeg ved Reichel blev kiendt, førte mig til hende, og hun modtog mig med Velwillie og Venskab. Ved senere at nævne dette i Wien for Schröder, der da tænkte paa at oprette sit Theater igien, og fortælle ham den Afgtelse og det Venkab, hvormed hun havde omtalt ham, blev jeg en Anledning til, at han lod hende spørge, om hun vel havde Lyst at træde under hans Bestyrelse igien, naar han begyndte den paa ny, og havde jeg saaledes nogen Deel i, at Scenen og Hamborg fik denne store Kunstnerinde tilbage, og lennedes 1789 ikke blot ved der at see adskillige uopnaaede Mesterroller af hende, men

endog ved at finde i hende en oprigtig og — jeg kan gierne sige — mig forbunden Veninde *).

Alf samme Martini købte jeg en heist mærkelig Samling af Alt, hvad det tydske Theater angaaende fra dets første Ankomst var udkommet, for 4:5 Louisdorer, men som jeg, da jeg i Aaret 1796:97 slog op med Skuepladsen, gav, for at rødde Bærelserne til min senere Indretning, bort til en god Ven,

*) Følgende Anecdote, som jeg af hendes egen Mund har, indprægede sig for dybt i mit Sind, til ikke at meddeles her. Da Mad. Starke ved hendes Afgang fra Theatret i Hamborg gik over Brunsvig, blev hun indbudet af Forf. til Julius af Tarent, Hofraad Lensewig, der tillige sagde hende, at hun vilde træffe Lessing, som var der i Besøg fra Wolfenbüttel. Saasnart Lessing om Aftenen kom, gik han hen, og hilste paa hende, og betingede sig, hun om Aftenen skulde være hans Borddame. Midlertid sættes han efter Selvfabsstik hen ved sit E'hombreparti. Da de nu skulde tilbords, kom han rigtig nok efter Aftale, at føre hende til Bords, og satte sig ved Siden af hende, men talte hele Maaltidet igiennem ikke eet Ord enten til hende eller til nogen Anden. Saaledes havde det lyseste liveligste Hoved alt i de Aar, der for saa mange endnu er Kraftens, overlevet sig selv, var allerede hensovet, inden Døden berørte det med sin Balmuestengel; ikke noget Aar efter, at han havde bragt sin mesterlige Nathan, maaffee det vaagneste Værk, nogen Litteratur har at fremvise, for Lyset! Denne Anecdote, og Slutningen af Lessings sidste Brev til M. Mendelssohn, have gjort et Indtryk paa mig, som jeg aldrig forvinder.

med Begiæring, at han vilde skænke den Huus, og skal den siden være kommen til en bekjendt Samler, der formodentlig har holdt Hævd derover. Det har imidlertid ofte gjort mig ondt, at det ikke dengang faldt mig ind, at sende den over til Schröder i Hamborg, der usfridig vilde have sat Priis derpaa. En endnu mærkeligere Samling havde Martini af alle, i samme lange Tidrum udkomne, tydske Skuespil, som han tilbød mig for 20 Louisdorer. Denne Tand, var jeg midlertid, hvor ondt det end gjorde mig, saa klog at slaae ud; men at jeg, skændt jeg i Leipzig, som overalt, kastede en Deel Penge bort, dog ikke ligesom frem slængte dem ud af Vinduet, kan, naar man tager Hensyn paa min daværende Bestemmelse, ovenstaaende maaskee bevise; og havde jeg i det mindste deraf det Gavn, at den nye Kundskab, jeg fra disse gamle og siældne Skrolde fik om Tydslands sceniske Historie, bidrog ikke lidet til den Yndest, hvormed Roscius Schröder siden udmærkede mig, da han gav mig i sit Fag samme Hædersvidnesbyrd, hvormed Borge-ren Grouvelle siden bærede mig med Hensyn til den franske Revolutions Begivenheder og Deeltagere: *ma foi! il nous connait mieux, que nous meme.*

I Dresden var mit Ophold saare kort, da der intet Skuespil var, og jeg hastede til Prag. Midlertid lever mig i behageligt Minde en stien Dag, jeg med mine Landsmænd, saavel dem fra Legationen her, som de fra Leipzig medfulgte, nød i den deilige Egn

omkring Pirna; kun at jeg, som dengang i adskillige Henseender var, hvad Tydskten kalder, en Stuesidder, ikke ret vovede mig op i Biergene, af Frygt for at blive svimmel, men kiont, om jeg ikke tager feil, med min Ven Keiser, holdt mig i det lave, og saae Samsø og det øvrige Selskab klavre som Steengiedder.

Jeg reiste herfra til Prag med mine vakre Landsmand, Brødrene Baron Holsten, og var det giennem de deilige böhmiske Biergegne, langs de romantiske, og ved Sporene af Vinterens nylige Ødelæggelser end mere maleriske Elobredder, i Alarets skønneste Tid en høist fortryllende Reise, hvorfra jeg imidlertid ikke kan undlade at meddele en pudsig Anekdote. Ved vor Afreise fra Dresden vare samtlige vore Landsmænd, saavel de fra Leipzig, som fra Legationen, samlede hos os. Da vi nu skulde sige hinanden Farvel, havde een af disse ladet bringe sin Hest, for at følge os paa Reien; han tog nu med os til Zehist, Mellemstationen mellem Dresden og Peterswalde; men vilde end ikke, da vi tog herfra, skilles fra os, men reed videre ind med i Böhmen, saa ofte vi end advarede ham at vende om, og kom endelig om Aftenen med os til Peterswalde, hvor vi skulde spise til Aften, og blive om Natten. Som vi her i den almindelige Krostue sad ved vort lille Bord for os selv, mærkede han, at han, maaskee tildeels ved en blaa Rirole med rød Krave, han havde paa, hvilket paa den Tid var preussiske og saxiske Officerers saakaldte Habit de gout,

som de var, naar de vilde gaae quasicivile, tildrog sig nogle saakaldte Gränzeres Opmærksomhed, der drak ved et lille Bord tæt ved os. I sin Overgivenesshed gav han sig til at synge den ene af Gleims Grenadierlieder fra Syvaarskrigen om Vater Friedrich efter den anden. Med eet traadde tree store Karle, i stiv militair Stilling, med Fourageerhuen i Haanden, paa Rad hen for os, og Formanden henvendte sig til ham med disse Ord: der Herr Major werden den allergnädigsten keiserlich königlichen Befehl wissen, daß kein fremder Offizier über die Gränze kommen darf, ohne sich bey den commandirenden Offizier gemeldet zu haben. Dette vilde nu have betkommet vor lystige Landsmand heel maadeligt, da han baade paa en Maade var Officeer, og uden mindste Hiemmel for sig var redet ind i et fremmed Land, hvor han paa ingen Maade kunde være tient med at anholdes som mistænkelig. Midlertid torde jeg ikke lide paa, hvor vidt han kunde have Lyst til at drive Eventyret, og skyndte mig derfor at tage Ordet, og sige: Kinder! es ist unter uns kein preussischer oder sächsischer Offizier! wir sind nicht einmal Deutsche; wenn ihr Acht geben wollt, werdet ihr hören, daß wir eine ganz fremde Sprache sprechen; wir sind dänische Studenten! laßt euch bey euren Tische ein Paar Bouteillen Wein auf unsern Rechnung geben, und seyd ruhig! og beordrede jeg tillige Beren, at sætte en Flaske Viin til dem hver; Gränzerne, der fandt,

jeg talte dem til med *Raison*, lod dem det ikke sige to Gange, satte dem til deres *Biin*, og drak af godt *Hierte auf die Gesundheit der Herren Dänen*.

Vor muntre Landsmand, som slap saa vel herfra, havde imidlertid nær siden brændt sig varre, da han anden Morgen, isteden for, da vi skiltes ad, at ride hjem til Dresden, tog en Omvei til et af de böhmiske Bæde, hvilket en *Nientiener*, som i de samme Dage var i Dresden, tog en Anledning at mælde herhiem, og som vilde bekommet vor Ven meget ilde, havde han ikke høvt desbetre Bemmer herhiemme.

Samsø blev tilbage i Dresden, hvor der for hans *Kunstfjærlighed* og *Kunstsimag* var saa overordentlig megen Nydelse, hvortil den kunstkyndige og kunstelskende *Schubart* var saare redebon at berede, og anvise ham enhver *Udgang*, som han da stedse regnede de Dage, han her med den danske Legation, og deres *Vennetreds* havde levet, for de fornøieligste paa hele sin Reise. Et pudseerligt Minde deraf bevaredes i hans *Stambog*. Samsø besad en Behændighed og en Smidighed, der især i den Tid var høist ualmindelig. I en elskværdig Kreds, hvor han af sine Landsmænd var indført, og hvor han ved den Anbefaling, Naturen saa rundelig havde givet ham, hastig blev en velkommen Gæsteveren, taltes om hans siældne Legemsfærdighed, og formodentlig især om hans Adresse i at staae paa Hovedet. Formodentlig drog *Husets Døtre* det i Tvivl, eller yttrede paa

nogen Maade Lyst til at see det; thi i samme Dieblif stod Samse, til deres store Forbauselse, midt imellem dem paa Hovedet i Sophaen, hvilken Gruppe, uidentviol af en ovennævnt Landsmands Haand, i hans Stambog stod aftegnet.

Ogsaa hans Reise fra Dresden til Prag, som han gjorde med Jünger, var ham, med hans varme Høielse for Naturskionheder, og hans øvede Nie til at efterspeide og opdage dem, høist behagelig, og gjorde de største Delen af Veien tilfods, som overalt var paa hele denne Sommerreise hans Maade, og stødte først ved Stationerne igien til deres Bogn. Her ved håndtes det dem, at de paa Veien til Peterswalde forvildedes mellem Biergene, og da de nu spurgte en Bonde, de mødte, om Bei, af ham affærdigedes med den korte Beskeed, at de havde gjort bedre i at følge Landeveien. De fandt dem midlertid snart selv tilrette, og tog dem uden Tvivl siden bedre vare paa deres Excursioner, da de uden flere eller betydeligere Eventyr kom lykkelig til os i Prag.

Her havde jeg ventet mig et høist interessant Liv, da jeg ved mit dresdenske Besøg var kommet i venstabelig Forbindelse med de fleste og bedste af det bondiniske Selskabs Kunstnere; midlertid steede i Henseende til den huuslige Omgang strax en Streg i min Regning. Hos Reinecke faldt jeg, ved første Besøg, paa at blive stødt paa Konen, hos hvem min varme Enthusiasmus for hendes Mand vel ikke var den stør-

ste af alle Anbefalinger; til Schouwaerts blev Konen
 syg, og hos Günthers fik Bernene Kopper, og lut-
 tes mig derved det Huus, hvor jeg var begge lige vel-
 kommen; med min qvindelige Yndling ved dette Thea-
 ter, den blide Madam Koch, havde jeg ikke uden et
 aldeles scenisk Bekiændtskab, og syntes hun over-
 alt at have lagt sig Hamlets Ord til Ophelia:
 "Vær kydst som Jis, vær reen som Enee, og Du
 skal dog ikke undgaae Bagvaskelse", saa alvorlig paa
 Hierte, at hun levede, aldeles affondret fra al Om-
 gang, med sine Bern, saa at jeg aldrig veed, enten
 nogensteds udenfor Skuepladsen at have seet hende,
 eller hert om nogen, hun kom til, eller der kom til
 hende, uagtet i Prag hele Personalet boede i eet Huus,
 Grev Thuns eller Thurns Palais, hvor ogsaa deres
 Skueplads var.

Da Samso og jeg midlertid var kommen til at
 boe hos en Viinhandler, hvor de fornemste af Trup-
 pen i deres Fritimer kom, levede jeg et ganske thea-
 tralsk Liv, og saasnart vore øvrige Landsmænd vare
 borte, paa Samso og Jünger nær med lutter Skue-
 spillere, og deelte iøvrigt min Dag mellem at omar-
 bejde Skuespillerbrevene, der ogsaa sluttedes her, og
 hvis tydste Tilegnelse til Rosing, Reinecke og Seiler
 er dateret herfra, besøge Skuespil, og føre Bog over,
 hvad jeg der havde seet.

Vist nok fik jeg et Par litterariske Bekiændtskaber
 paa en egen Maade. Da nemlig min Badsæk paa

den saakaldte Mauth blev visiteret, fandtes foruden adskillige Bøger, hvis vedborlige politiske og kirkelige Kerttroenhed først skulde censureres, ogsaa adskillige Folioark Manuskript af Reichels Oversættelse af Brevene, som jeg havde til Giennemsyn; disse lagde Toldbetjenten med en Ubarmhiertighed, som jeg var for eenfoldig til at forstaae at formilde, et strængt Beslag paa, da de skulde til Censur; uagtet jeg nu forsikrede ham, at der fandtes ligesaa lidet mod Christendommen, eller den catholske Troesbekiændelse, som, efter hin bekiendte Censors Attest, i Alkoranen, maatte jeg dog lade dem være selgagtige; men havde Dagen derpaa den Fornoielse, at modtage dem tilbage med et meget forbindtligt Besøg, af Censor, en Professor i Naturhistorien Joseph Mayer, som tillige venstabelig gjorde mig bekiendt med en Professor Poeseos Cornova, med hvem jeg midlertid, paa de Berøringspunkter nær, Mureriet gav os, og som, da der om Sommeren ikke arbejdedes, just ikke vare mange, havde faare lidet af nogen Interesse for mig at afhandle.

Derimod vante Jünger os til, om Eftermiddagen, naar vi havde spist, at gaae ud til et deiligen beliggende Biinbierg i Nærheden af Prag — hvilken Stads fortryllende Omegn endnu bestandig lever mig i kjær og uudslættelig Erindring, og hvor jeg stundum alene hortsvarmede mangen Eftermiddag, i det jeg efter en Barndoms længe bevaret Bane, med min Stok slog Hovederne af de kneisende saakaldte Kiærlingetænder,

ikke i tarquinst Betydning eller Betragtning, men for at sværme mig tilbage i de Tider, da dette i Herlufsholms eller Jægersborgs Enge var min Tidsfordriv.

Saa sentimentelle vare rigtig nok de først omtalte Udvandringer, hvor gemeenlig Günther var Fierdemand, ikke, og var den gode böhmiske Landviin, der — om jeg mindes ret — hedde melnecker, eller merleitzer, for en Deel Magneten, der trak os, og som vi undertiden nød i en endda ikke saa ringe Maade. Især erindrer jeg mig en Eftermiddag, som var en Johannesfest, og som Böhmerne altsaa helligholdt deres Skytshelgen Johannes Nepomuk til Ære, ved hvilken Leilighed den lange Bro over Moldau, hvorfra han af Keiser Benzeslaus var nedstyrtet *), var besat med Lamper, og vrimlede af andægtige Villegime, saa man havde Møie med at trænge sig derover.

Uheldigviis havde det just den Dag været Günthers Lod at see vel dybt i Flasken. Da vi nu skulde ind til Byen ved hoi lys Dag, siden Günther om Aftenen skulde spille, listede Jünger og Samsø, der lovede den udvortes Tugt, dem saa sagte foran, og lod mig manœvrere med ham, saa godt jeg kunde. Det gik nu i Førstningen ret godt, da han vel ikke var saaa nbevant til at seile med svær Ladning; men da vi kom paa den lange mylrende Moldaubro, faldt det ham til

---

*) Fordi han ikke vilde aabenbare ham Keiserinde Marias Skriftemaal,

Ulykke ind, at han ikke blot var Protestant, men end-
og en Cand. S. S. M. fra Halle; og altsaa ikke kunde
eller burde taale deslige Papisteri fra de gamle cathol-
ske Tider; og geraadede han da i saadan hellig Iver
over al denne Overtroens Bedershyggelighed, at han
ikke blot med lydelig Røst opfordrede mig at række ham
en trofast Haand i at slukke Goglehsene, og nedstyrte
Afgudsbilledet, men at jeg havde alle mine Kræfter
og Kunster behov, for at afholde ham fra at foregaae
mig med sin Midkiærheds Exempel, og at bugser ham
saaledes hele den lange Bro giennem de mange tusinde
Mennesker, at han ikke kom nogen Lampe eller noget
Billed saa nær, at han kunde haandgribelig yttre sin
Protestantismus.

Uforklarligt er det mig til denne Time, hvorle-
des vi med hele Lemmer og Livet slap fra dette Even-
tyr; og gik jeg aldrig siden over denne Bro, uden at
det gios i mig, især ved at see, at Moldauen, forme-
delst sin uhyre Bredde, har saa lidt Vand, at hvis
den var ligesaa i Johannes Nepomuks Tid, kan han
have fortient at canoniseres blot for det, han gjorde det
Mirakel, at drukne deri, medens vi, naar vi vare
blevne kastede derned, ikke kunde have denne Lykke,
men maatte lade os stene tildode ovenfra, med mindre
vi havde haft det Held at slaae os ihjel i Faldet. No-
get, som hialp os, var formodentlig, at de talrige
Pillegrimme paa Broen fornemmelig vare indfødte
Bøhmere, som intet tydst forstod; da Tydskerne i Prag

vel tildeels tænkte, som min Leietiener, i Anledning af nogle Indskrænkninger, Keiser Joseph i Nepomuksdyrkelsen havde giort, udtrykte sig meget naivt: "da der Keiser uns unsern Nepomuk nahm, haben wir halter selbst dem übrigen Abschied gegeben."

Glad var jeg, da jeg slap over Broen; men derfor var jeg, som det gamle Ordsprog siger, endnu ikke Kropperheide forbi; thi da nu min Medvandler engang var i Raag, faldt han paa, ligesaa ivrig at forarges over en Mængde Haandværksfrendes Ugudelighed, at de paa en saadan hei Helligdag sad, og sang, og drak i deres Ripper, som han paa Broen havde harmet sig over Pillegrimmernes Overtro. Han vilde da som en gammel Bursch med al Magt hen og paalægge disse Frassen Knoten silentium; og jeg havde ikke liden Ulykke med at styre ham tilrette, ved at foreholde ham, at hvorvel der vrimlede med Prager-Studentere i tusindviis, saa var det dog langt fra ikke saadanne Karle, som han og jeg i vor Universitetstid havde været, og at vi kunde raabe vivat sequens Gade op og Gade ned, uden at een eneste skulde byde sig til at følge os. Deri syntes han da at finde nogen Raison, og jeg fik ham omsider med megen Vanskelighed bragt hen til det thunske Palais, hvor hans Bopæl, og Stuepladsen var. Dagen derpaa gav rigtig nok Keiserne mig en Ræse for den Forsætning, jeg havde bragt Günther hjem i en Spilleaften, og kan jeg ikke nægte, at en temmelig Ræst vel var endnu at spore paa Scenen;

derimod gjorde Günthers iegode Kone min Bertinde næste Dag en Visite, blot for at komme til at takke mig, at jeg havde faaet hendes Mand beholden hiem; da hun af det, han havde vidst at fortælle, kunde begribe, at det ingen let Sag havde været, og — tilføiede hun med trohiertig Inderlighed — vilde hun herefter altid være glad, naar hun vidste, hendes Mand var med mig.

Jovrigt var jeg — et Par saadanne Smaaepiso-
der fraregnede, der vare heist sældne og tilfældige *),
da, hvad Rømerne kaldte potare de medio die, al-
drig har været min Sag — i Prag efter min Viis og
Maade særdeles flittig, hvilket jeg og saameget mere
maatte være, da jeg ikke, som i det bogrige Leipzig,
havde saa mangfoldige og oversflodige fremmede Kilder
at ty til; men, et saare lidet Reisebibliothek undtaget,
var indskrænket til min egen Tænksonhed, og mine

---

*) Saaledes var den nysfortalte Güntherske Perial en tilfældig Følge af, at det var en meget heed Dag, og Günther, som en seeb Mand, var blevet træt og tørstig af Gangen: saaledes hændede det en anden Gang en af os, som aldeles ingen Dranker var, at han fik Lyst at spille et Parti Billard, inden vi gik, og at der, skøndt det var Sommer, var lagt i Kaffelovnen, da der var Koppepatienter; og slog denne Varme ham saaledes, at han, skøndt han kun havde drukket maadelig, maatte tiøres hiem.

egne Jagttagelser, hvoraf og den her udarbejdede sidste Part af Bogen torde bære ikke ukjendelige Spor. At dette gav mig særdeles meget at tage vare, derpaa har jeg det sikkerste Beviis deri, at jeg hele mit fem Ugers Ophold i Prag igiennem, istedenfor, som tilforn, at føre min dramatiske Dagbog dobbelt, Kladden i mine løse Optegnelser, Reenskriften i mine Breve til Rosing, ikke skrev ham eller nogen anden af mine kiøbenhavnske Venner nogen eneste Linie til, uagtet jeg strax efter min Ankomst, fik med Jünger to, og det meget mærkelige Breve.

Det ene af disse var skrevet i Begeistringens fulde Ruus saa Dage efter tiortende April, og kan jeg ikke nægte mig at affrive en Deel deraf, som et sandrumistænkeligt Billed af hine mærkelige Dages Almeensind: "Ven! det lader, som Siengielbellsens søde Time er kommet for vor brave Kronprinds; jeg maa fortælle Dig Alt, da jeg veed, det vil glæde Dig; i Onsdags var det første Gang, han var i Conseilet, og i Tirsdags var det *****s sidste Regjeringsdag! — de havde bedraget sig i vor unge Mand's fine og kloge Forhold, og troede sig ligesaa sikre, som da Struensee laae paa Fælleden, og Mathilda sad paa Zelle." Han fortæller nu Begivenheden selv, saaledes omtrent, som de offentlige Blade meddele den, kun med nogle Anmærkninger om de nye Statsministre, der ikke havde havt andet at bestille, end tage mod deres Afsteed, og de øvrige, der var steget saa høit paa 17de Januars

Ruiner, og nu var alle paa Døren. Han fortæller end videre, hvorledes den herlige, klække, unge Prinds, efter at have ladet dette forkynde i Statsraadet, videre fortsatte det begyndte Værk, hvorledes Cabinet og Cabinetsordrer hævedes, hvorledes Bernstorff var kaldet tilbage paa sin Post (hvorfra han til Almeenmisnoie nogle Aar tilforn var fortrængt), og fulgte saa hastig paa Staffetten, der gik efter haan Aftenen den 14 April, at han alt Aftenen før min Vens Brev skreves, altsaa uden tvivl Mandagen den 19de, ankom; hvorledes hidtil tilfidesatte Hadersmand fremdroges, han, en Huth, Rosenkrands, Stampe, Schack-Rathlou, Thot, og vor herlige Frederik Kronprinds udgjorde Statsraadet; og slutter: "i Forgaars besegte Prindsen Thot og Rathlow til Fods, og igaar var han hos Stampe, og har stedse sine glade og haabefulde Undersaatter i Mængde om sig; naar han gaaer, bestaaer hans Følge i hans Marsskalk Kammerherre Bülow, og sin Løber bag efter. Væiret maa være, som det vil, saa kjører han aldrig, men stedse tilfods. Man fortæller, at Kongen skal have været saa glad den Dag, hans Son stod til Confirmation, og hele Tiden siden . . . Er dette ikke noget, som vil fornøie Dig, saa kiender jeg Dig ikke mere; saasnart jeg faaer mere at vide, skal Du ogsaa faae det."

Alt ovenstaaende ikke leverer noget nyt Bidrag til denne uforglemmelige Dags Historie, føler jeg meget vel, men det er en tro Gienklang af den almene Tone,

saaledes f. Ex. som denne i Dreyers Club, den Tid en Sammelplads for ypperlige Hoveder og frisindede Mænd, udtalte sig. Ogsaa bedrog min Ven sig ikke i Henseende til hans Forventning, hvorledes jeg vilde optage denne Efterretning. Midlertid vare vi begge den Tid især for lidet Politici til, at jeg, der ikke, som han, kunde varme mig ved Andres Tid, skulde have svaret i samme Tone, som han skrev; vel mælder jeg, at jeg af Glæde over den herlige Statsforandring havde givet et lidet Tractement i Prag; vel hilste ogsaa jeg deri med Fryd Giengjældenss saalænge anstretime; midlertid — naar jeg undtager Forandseren ved denne Leilighed — som jeg i mit Brev kalder ham — Gen. E., der dog var saa langt fra at ansee sig som en Medfalden, at han overimod deri fandt en eclatant Satisfaction for sig, og hvem jeg egentlig kun havde et gammelt Horn i Siden paa, fordi han

Fløielskamlen næst

uddeelte stolt Thalias Tempels Sæder;

og det ikke efter min Maalestok — vare de øvrige enten Mænd, jeg havde personlig andenhaands Interesse for, som min Stemanns Fader, eller hvem jeg selv ærede, som min Belynder Guldberg, hvem jeg egentlig kun havde det imod, at han vilde gjøre mig til Rector, og J. G. Moltke, eller som jeg i det mindste, efter min daværende Ligegyldighed for Alt, hvad der ikke var Theater, hverken vidste Ondt eller Godt

om; hertil kom min erkjendtlige Hengivenhed for Enkedronningen, ikke allene som Beskytterinde af den mig saa dyrebare Kunst, men og især som Belynderinde og Belgiorerinde af mit Hiertes Nærmeste.

Var end den daværende Bestyrelse saa impopulair, at man alt længe ikke blot med Forventning, men med Forlængsel, havde seet dens Fald imøde, bidrog end adskillige Begivenheder, hvoriblandt det asiatiske Compagnies Stridigheder, hvorved en da vælig og vigtig Borgerklasse kom i Bevægelse, et og andet Misbrug *) af Cabinetsordrer, hvoriblandt den i Anledning af Fritimerne for ikke længe siden offentlig er nævnt, o. m. d. l., den ugunstige Vending, Almeenvelfstanden tog, ved de altfor begunstigede Ac-

---

*) Saaledes fortæltes den Gang, at en Hoffrøken havde vidst at tilvende sig en Cabinetsordre til en Jøde, i hvis Gield hun var, at han ikke maatte kræve hende; hvilket midlertid falbt heel misligt ud; thi da Jøden med dette usædvanlige Document henvendte sig paa vedbørligt Sted, gjorde han saadan Alarm i denne Anledning, at man fandt det raadeligst at betale ham strax, for at forekomme næiere Efterspørgsel, hvorledes Cabinetsordren var tilveiebragt. Ogsaa er det mig til fuld Visshed fortalt, at en politisk Renegat, der hørte mellem 14de Aprils Underhaandlangere, paa en høist uværdig Maade gjorde sig Umage for at tilveiebringe sig, ved huuslig Udgang hos en af de faldende, en Cabinetsordreblanket, for at kunne i fornødent Tilfælde udfylde den med Mandens Navn, i hvis Bærg den søgtes.

tieboblers pludselige Bristen, og mere deslige til at lægge Magthaverne, som såadanne, for Ugunst og Ringagt, lod man dog i Almindelighed deres Retfind vederfares Ret, medens man ikke ansaae dem Sagen vorne; ogsaa var det mere Jubel over de oprindende Forhaabninger, end Hoveren over de Faldnes Kulner, der udtalte sig saa lydelig. Ja selv midt under Jubelen paaankede den offentlige Stemme ikke uden Indignation Adskillige, der deels — ligesom nys i et offentligt Blad er fortalt om Regerus Giellevol, ved Struensees Fald — fornedrede sig til Cassationer af ydmyge Dedicationer til nu paa Smaatings Hylde komne Stormænd, deels havde raft Haanden til fordums hyldede Beskytteres og Forsremmeres Fald, ja vel endog ikke yttret liden Lyst til at træde paa dem i Faldet.

Hvad der imidlertid og bidrog, og vel ikke saalidet til, at jeg ikke med min Vens fulde Varme tog Deel i hiin Begivenhed, var deels, at — som det i mit Svar udtrykkelig siges — Politiseringen ikke var vort Sag, og at ved halvanden Aars Gravarelse Tingenes Gang var blevet mig mere fremmed, deels og, at det Forehavende, at søge mig en ny Hiemstavn, just paa den Tid ikke lidet befæstede sig i min Siel. Mange Omstændigheder bidrog fra mange Sider hertil. Deels vare virkelig ikke saa af mine Forhold — at jeg skal bruge Gøthes Ord — ret som udsegte af Stiæbnen for at angste et Herte, som mit; deels be-

budede en indvortes Aneelse mig, og kun alt for sandt, hvad for ikke længe siden forunderlig slog mig, som udfikret af mit eget Hierte, at læse i Schröders Biographie af min Ven Meyer: "Saa meget ogsaa Længselen kæmper derimod, er det ingen menneskelig Stræben forundt, igien at istandbringe en afbrudt velgiørende Forbindelse i dens hele Værd. Den tilbagevendende, eller de atter opsegte, sandsynlig begge, maa have forandret sig, og begge kunne ikke undlade at være mindre tilfreds med hinanden. Schrödero betrædes aldrig anden Gang." At denne Aneelse kun alt for bogstavelig opfyldtes, har jeg alt flere Steder givet at forstaae, og vil man i det følgende finde fuldelig stadfæstet; og fra tidligste Aar har det været og er min faste Tanke, hvad jeg senere har lagt min Torbenfon i Munden: naar man skal være fremmed paa Jorden, er det bedre at være det ethvert andet Sted, end i sit gamle Hiem.

Inden jeg da forlod Leipzig, havde jeg oprigtig og aabenhjertig raadspurgt mit Hiertes Fortroligste, lagt mit Hierte saa aabent for ham, som det ligger for Gud. "Om tree Uger — siger jeg i Begyndelsen af mit Brev — tiltræder jeg paa en vis Maade min Hiemreise, sandt, ad en temmelig lang Omvei; men det gaaer dog hiemad, og jeg har i det mindste intet blivende Sted mere; det er Tid, jeg taler et Par alvorlige Ord med Dig." — Jeg giennemgik nu hele min Stilling, alle mine Forhold, som jeg saa dem,

og han kiendte dem, og sagde nu: ingen utidig Skaansel! frimodig tal med mig, som Mand med Mand, som Ven med Ven, og min Beslutning er fattet, — — ingen romantisk Beslutning! simpel, kold, fornuftig Opførsel. Tid kan jeg vinde ved at modtage min Faders Tilbud, at tilbringe denne Vinter i London, og saaledes kan jeg under et Paaskud efter et andet udsætte min Hiemreise, indtil jeg enten kan see Leilighed at ansættes i et andet Land, eller min Tante dør, og hvad er der da, der kan nøde mig at komme tilbage — jeg frygter ikke at blive venneløs noget Sted, hvor jeg bliver længe . . . . siig et Ord, og jeg kommer ikke hjem, kommer aldrig. Vel har jeg frabedet mig Reisen til London, men med eet Ord kan jeg giere Alt godt igien. — Jeg har lært at være landsflygtig, at leve uden Glæde.”

Bistnok fik jeg et sandt Vennesvar herpaa, men som ikke hævede mine Betænkeligheder, da det blot skød dem hen som aldeles ubesviede. Nu indtraf Noget, som maatte giøre mine Udvandringsideer mere levende, ved at giøre dem mere sandsynlige, og som jeg atter vil fortælle med mine egne Ord, saaledes som jeg fra Wien tilskrev Rosing: ”En mærkelig Nyhed maa jeg dog sige Dig; jeg er paa Veien at blive tydsk Digter. Efter en kort og interessant Samtale med Meinecke, satte jeg mig en Morgen hen, og vilde skrive Skuespillerbreve, men kunde ikke; med eet falder det mig ind at skrive et Efterstykke — den For-

trolige — Dictum factum! siger Philip i sex Retter; samme Dag var et Efterstykke, og hvad endnu er det besynderligste, et tydsk Efterstykke, færdigt paa Klak; jeg vilde skrive det paa dansk; men forgiæves! og da af visse Aarsager *) det dog ikke kunde blive brugt i Danmark, fulgte jeg mit — første — Indfald. Om det bliver færdigt her i Wien, veed Gud! hvis saa er, sender jeg Jünger det til Meinecke.”

Foruden det, at jeg herved troede at skimte Mulighed at erhverve mit Bred, som tydsk Skribent, hvad Heine, Jünger, Bertram, Mylius, og andre mine Venner og Kiændinge, som jeg smigrede mig ikke længe at skulle staae under, viiste mig Gierligheden af, smilede mig tillige en, skiondt fiern og svag, dog loffende Udsigt til at naae mit aarle Barndoms Ønske, at betræde Skuepladsen selv, imøde, naar jeg under mit stadige Ophold i Tydskland havde gjort mig Sproget saa eget, at der fra denne Side intet skulde være i Veien. Ogsaa havde jeg allerede hos Meinecke flaaet paa, at han, naar min Kunstreise var tilende, skulde give mig en Anbefaling til Breslau, hvor jeg, som ubekjendt, med mindst Fare troede at kunne prøve min Lykke. Vel kan jeg ikke sige, at Meinecke gav mig Løfte eller Haab derom, da han uden tvivl lo deraf, som af et forfæiet Indfald; imidlertid gav han mig

*) Naturligviis for Forfatterens Skyld! det kom imidlertid siden frem, men under forandrede Auspicier.

dog intet bestemt Afslag, som Schröder i senere Dage. Og da nu Reinecke holdt saameget af mig, at endog Gladdrerne i Prag behagede at udgive mig for hans naturlige Søn, smigrede jeg mig sagtens med, at han, naar Tid kom, vilde vel være at bevæge. Om i øvrigt hin pragske Squalder ikke hemmelig skulde nærer to behagelige Dromme hos mig, den første, at jeg ikke maatte tale saameget ole dum dänisch — som de i Kiel sagde om mig — siden jeg kunde blive taget for Søn af en Mand, der aldrig havde været ude af Tydskland, og altsaa for en Tydsker; og den anden, at der fra mit Udvortes intet maatte være imod min Fremtrædelse paa Scenen, siden jeg paa Grund af en formeent Lighed holdtes for Søn af saa almeenerkiændt smuk en Mand, som Reinecke, tør jeg ikke med Bestemthed sige; dog troer jeg, at det sidste mindst hos mig er kommet i Betragtning, saa meget mere, som, i Følge min daværende faste Overbeviisning, Aands og Siæls Skionhed paa Scenen, til det ædlere Fag, som naturligviis var det, jeg vilde hellige mig til, ikke blot var langt vigtigere, end den legemlige, men og, som Ekthofs og flere daværendes Exempler syntes at godtgjøre, fuldelig kunde bøde paa Savnet af denne, som det da og var min utrættelige og ivrige Bestræbelse, ved Kunst og Smag at sætte mig i Stand til at oprette, hvad jeg i saa Henseende maatte savne.

At i øvrigt mit Ophold i Prag blev saa rigt paa egenlig scenisk Nydelse, som jeg havde smigret mig, kan jeg ikke sige; da jeg deels her fik vel megen opvarmet Mad 2: Stuespil, som jeg allerede i Leipzig og Dresden havde seet, og ikke altid af dem, jeg havde seet med meest Fornøjelse, deels og Reinecke, med Hensyn paa det pragiske Publikum, altsaa iblandt fandt sig besejret at give, hvad han selv kaldte Stykker for Pøbelen 3: Glee og Gæbespil, og finder jeg saaledes i min Optegnelse, at han med ovenstående Navn karakteriserede Gozzis Heim, som han selv havde bearbejdet, og at jeg aldeles ikke fandt mig besejret at sige ham imod, *mot im quod nos Gaudios dunt*

Ogsaa seer jeg, at mine Optegnelser (nogle enkelte Yndlingsstykker, som Eddikemanden, den mistænkelige — mistænksomme — Mand, et Lystspil, der maatte fortiente hos os at optages til en og lovligere Behandling, da man i sin Tid lidt cavalierement brød Staven over det, for formeentlig Immoralitets Skyld, Agnes Bernauerin, de falske Fortroligheder, Hamlet, Jayre, Merciers Deserteur og de sex Netter, undtagne) ere saare flygtige og korte; ligesom og hele min Beretning om hvad jeg i Prag havde seet, i et wiensk Brev til Nosing af 21 Mai indskrænker sig til et Par, langt fra alle, som ellers, *compres skrevne, Blade, hvoraf det vare mig tilladt at meddele et Udtog.*

Erindringer af mit Liv inden Dec. 1841 (15) 144 112 30

Efter at have berørt, at af de saa ny Stykker, jeg her saae, var den mistænkelige Mand, mit Indlingsstykke i det comiste, Dommeren, der i Berlin afløkkede mig saa søde Taarer, og her ennuierede mig ugudelig, Agnes Bernauerin, hvor Mad. Reinecke og Opig vare saaledes paa deres urette Sted, at det tryktes mig bedre, hun havde spilt Albrecht, og han Agnes, kommer jeg til Bayre og ser Ketter, om hvilke Begge, jeg formodede med Føle, det maatte interessere ham at høre, som jeg og dover at haabe, det ikke vil være Læseren uinteressant, at kiænde den Tone, hvori vi meddeelte hverandre vore Tanker.

Reinecke var, som Du kan forestille Dig, Drosman; jeg kan ikke nægte, at han overgik min Forventning uendelig; han reciteerte sine Vers, der ere vel saa flerte som den danske Oversættelses, med en Belflang og en Præcision, holdt saa fortreffelig Midbelveien mellem Ordbrams Monotonie og Hverdags snaks skodesløse Henpludren, vidste saa ypperlig at betiene sig af alle de Kunstgreb, hvormed Din Kone betager sine Alexandrinere, om det end er Holbergs, det eensformige, uden at medstemme dem til Prosa, at intet skønnere kan tænkes; jeg længes efter at see Drosman af Dig, for at skionne, hvor ofte Du mødes med Reinecke i Din ny Façon *), der udentviol maa

*) Rosings havde begge frebet mig til om en Forestilling af den adskillige Aar henlagte Baire, og om en ny Maneer, hvori han havde der givet sin Dros-

stemme med hans; den baronste Simpelt ved foretrak-
ter saavel Du, som han, for Lekains Svulst."

"Mad. Schouwaert var Zaire; vel var hun hel-
ler ikke den, som jeg ønskede at see denne Rolle af;
imidlertid maa Zaire have en miraculeux Kraft; thi
hun overgik al min Forventning, og gjorde nogle
Steder virkelig skient. Den Monolog, hvoraf, Din
Kone skrev mig, der kunde være gjort mange skionne
Ting, gjorde hun virkelig meget af, begyndte den
med en kummerfuld mørk Tone; nu afløstes denne af
Kiærligheds, men kom tilbage ved det Sted:

At elske Dig er Synd;

disse Overgange vare virkelig skionne. Overalt sagde
hun sine Vers saa temmelig paa Keinecks Maade, vid-
ste ved forskiællig Hurtighed og Langsomhed, og To-
nebevinger at betage dem deres Monotonie, og naar
hun kommer til at sige den hele Rolle, som hun sagde
ikke saa Steder deraf, er hun den bedste Versrecitatri-
ce, jeg har truffet i Tydskland; ikke desmindre efter-
lod hun mig meget at ønske i denne Rolle. "Kiærlig-
hed har sit eget Tungemaal, som ingen Uindviet kan
tale", siger Diderot. Jeg veed ikke, hvorvidt dette
er Mad. Schouwaerts Tilfælde. Midlertid er hendes
hule og mørke Stemme, hendes Dialect, hendes mere

---

man, uden tvivl til Ghukommelse af Roses Faders
varsel ved hans første Fremtrædelse deri: "der er
godt nok, min Søn! at vi har Helte, men vi
maa ogsaa have Mennesker."

imposante end interessante Mine og Figur ikke overensstemmende med det Ideal, jeg gier mig af en Zaire, som den elskovaandende Pige, Minen fuld af omt Svarmeri,

Hvis Die var kiarligt, hvis Tale var sød
Som Harpers Klang;

Det er en Rhetea i hendes Pige dage, om Du vil. En Actrice, der udtrykker hendes Kummer lykkelig, vil altid giøre Indtryk, og det gjorde Mad. Schouwæert; men det bliver stedse kun et svagt Indtryk mod det, Rollen kunde giøre, spilt, som Digteren har tænkt sig den."

Jeg gaaer det næstfølgende, om et Par, alt da her lidet bekjendte, og nu aldeles glemte Dramaer forbi, og vil blot medtage et Udtog af, hvad jeg skrev om Keinecke og hans Kone i sex Retter; det udsørligere derom vil Skuespillesteren kunne finde i de dramatiske Tillæg *).

"Inden jeg slipper Prag, maa jeg dog sige Dig noget om de sex Retter. Naar man lagde denne Forstilling paa Vægtstaaen mod vor, vilde uidentviol Staaerne blive lige **). Hofraaden, Fru v. Schmer-

---

*) 1792. No. 13.

**) Det vil ikke være af Veien, for at forebygge Misforstand eller Mistydning, at opgive, hvo paa den Tid havde Rollerne hos os. Hofraaden var Schwarz, men som den Tid nys var indtraad i det Fag, hvori han senere fortiente Navn af Danmarks Schrøder; Fru v. Schmerling Mad. Rose;

ling, Geheimeraaden, vare de Fortrin, Prag havde; Obersten, Hofraadinden, Carl, Philip, Lise, Wunderlich, Majoren, kom derimod paa vor Side i Betragtning; det øvrige gik vel op mod hinanden; kun i Recitation var deres Wilsdorf langt over vor. Reinecke var Hofraaden, det var en Mand! han tog den, omtrent, som Rose den giste Philosoph, fortrydelig, og ikke bizarr, humoristisk, og ikke sær; stedsse den velopdragne ædle Mand — maaskee endog næsten altfor lidt Roturier. — Især var Scenen mellem ham og Kammerherren noget af det skionneste, jeg har hørt i mine Dage, saa ganske samstemmede hans Tone med Wilsdorfs, var høj, understøttet, hastig, langsom, dæmpet, dyb, alt eftersom den Anden talte med ham til; stedsse fast uden at være grov. At en saadan Mand ikke kan være uforfæmlet myndig mod Kone og Datter, kan Du let tænke. Der kan ikke let tænkes noget forskielligere fra den Maneer — hvortil Grossmann saa let frister — end Reineckes Hofraad. Kort, jeg har i Reinecke tabt en Lærer, hvis Mage jeg ikke finder igien, for jeg atter seer Rose.

Geheimeraaden Ørsted; Obersten Rose; Hofraadinden Mad. Rosing; Lieutenanten Rosing; Philip Kemp; Lise Mad. Schall; Sabelmageren Gielstrup; Majoren Møstet; Kammerherren Uhrberg; Kirkeinspektanten Arens; Fris Preisler; Greverne Beck; Herredsfogden Buss.

Isteden for at opholde mig ved det dobbelt glip-
pede i denne Spaadom, da jeg ikke fik Rose mere paa
Scenen at see, og da jeg umiddelbar, efterat have for-
ladt Reinecke, fandt min ypperste tydske Kunstlærer
i hans Mester, Roscius Schröder, vil jeg heller til
Beviis, at det ikke var Bennen, der talte i, hvad jeg
nys om Reinecke skrev, umiddelbar herpaa tilføie min
Dom om hans Rone — hvis Ven jeg ingentid, og
da mindre, end nogensinde, var — ”Som Fru v. Schmer-
ling var hun, paa det nær, at hun udelod sit Fransk,
som hun ikke kunde sige, uforlignelig, saa ganske Da-
men; der var ingen Strigen, og ingen Støien; men
Bitterhed, indædt Urrighed, Spot, Ironie. Det
var spilt.”

Stuespillerbrevene vare nu færdige fra Oversæt-
terens og fra min Haand, og jeg begyndte i flere Hen-
seender at faae nok af Prag. Til Reineckes var der
mere end een Egtestabsdiavel ude at gaae; hos
Schouwærts var der ligeledes Ugler i Mosen; begge
Dele havde naturligviis Indflydelse paa Om-
gangsfredsens Tone og paa Stuepladsens Fremstillin-
ger. Hertil kom, at Reinecke, der havde meget for-
deeltagtige Tilbud fra Wien, hvor Schröder var i Be-
greb at gaae bort, og hvor det var hans Avindsmænd
magtpaaliggende, at hans Savn saa lidet muligt maatte
føles, drev paa mig at tage derhen, undersøge, hvor-
ledes Tingene hang sammen, og give ham paalidelig

og upartist Efterretning, hvad der ved Byttet var at vove eller at vinde.

Sidste Aften gav Reinecke paa et Viinbierg udenfor Prag, hvor han havde leiet sig et lidet Buonretiro, et Afskeds-gilde for mig og for Samsø, hvem han og holdt særdeles af, især efter en Misforstaaelse, der havde været mellem dem, og der saaledes opklaredes til Begges Fyldestgiorelse, at Reinecke *) til Erindring deraf i Samsøes Stambog skrev ved Afskeden:

Wohl uns, daß wir uns verkannten,

Wohl, daß wir uns wieder fanden,

Von nun an, Freund! erkennst mein Herz Dich nie.

Forunderlig livelig svæver hin pragste Afskedsaften for mig; den deltige Lyfflund, liggende paa et steilt Viinbierg, hvis bratte saa godt som lodrette speilblanke Fjeldside stod høit over Landeveien, og hvor omtrent midtvejs en trodsig Steeneeg i en Rist havde taget sit Stade, den fortryllende Maiaften, den almene Bestræbelse ved Hjertelighed, Sang og Vid at forskionne

*) I min Stambog, som jeg 1789 blev stammelig af med, og ikke siden har seet, skrev Reinecke ud af Kong Lear:

Wer nur ein wenig Verstand behält,

Macht der uns Wind und Regen sich was?

Er nimmt vorlieb, wie's kömmt, und fällt,

Der Wind macht trocken, der Regen macht nas.
hvilket jeg her affriver, ikke blot som et caractéristist Benneminde af ham, men og til ydermere Beviis, hvor fast Alt fra ham har indpræget sig min Hukommelse.

og oplive de sidste Timer, vi skulde nyde med hverandre; alt dette staaer endnu for min Siæl, efter 40 Aar, med en ualmindelig Friskhed; medens saa mange langt nyere, og langt mere betydelende Begivenheder vilde være udslettede deraf, hvis ikke deres sølelige Følger holdt dem i Minde. Levende svæver det blandt andet fra denne Aften for mig endnu, hvorledes, da vi gik hjem, Samso, der var saa ulige hændigere og smidigere, end jeg, gottede sig over, at i en Huulvei, hvor vi maatte gaae ad en smal Fodsti paa Skrænten, jeg, der maaskee den Aften vel var noget trindfodet, var gledet ud, og trillet ned i Kioreveiens Uføre; og hvorledes jeg, da vi naaede Wien, igien fik Havn over ham, der, da vi kom hjem, medens jeg gik ned i Gæstestuen at sige Farvel, med megen Selvtillfredshed havde lagt min Kiøle, som den var, ned i Badsækken; hvilket, jeg paastod, at være Beviis paa, at han heller ikke havde staaet Keinecks Biin, da han ellers vilde begrebet, at det havde været bedre at lade Kiølen hænge oppe at tørres om Natten først, at den kunde blive gnedet af, før man pakkede den ind. Neppes er det ved deres egen Interessse saa ubetydelige Smaaring hænge os saa fast ihu, medens langt større Ting henveires saa let; naturligviis have hine indslunget dem mellem Grindringer, der dybt have rodfæstet dem i vort Indre, som her, min Jüngers og Keinecks.

"Det var fortreffelige Mennesker — skriver jeg i nysånsorte Brev — Keinecke fremfor Alle, ikke at tale

om Jünger; det er et Menneske, jeg endog midt iblandt Eder vil savne; ingen Tydster har elsket mig saa inderlig, ingen været mig saa kjær; hans Hierte laae aabent for mig, og jeg har seet dets forborgneste Solder; jeg var den eneste, der besad hans fulde Fortrolighed, og selv hans Svagheder gjorde mig ham kjær. Forlad mig, at jeg skriver Dig saameget og saa varmt om et Menneske, som Du ikke kender, og ikke kommer til at kende, i det mindste efter al Rimelighed ikke; men min Broder! i det keedsomme Leipzig var vi to hinanden Alt, og i de seneste Tider blev jeg ham alt mere og mere nødvendig; og jeg har sagt ham Farvel, maaskee et evigt Farvel. Disse Farvel! ethvert af dem erindrer mig om Afskederne, August 1782. Det ulægede Saar oprives med hvert, og den Tanke: hvo veed, om hine Farvel ikke ogsaa vare evige? forlad mig! den Tanke forfølger mig, og forlader mig ikke for i Eders Arme, og den faaer ny Styrke ved hver ny Afsked; en taareløs Bespænding, som i hine Dødblikke greb mig, som jeg den Gang var glad ved, overfalder mig nu ved ethvert Farvel, hvori mit Hierte tager Deel."

Saa smertelig som Afskeden var, fandt jeg midlertid efterhaanden i selve Farselen det sædvanlige Opiat, og i Böhmens, Mährens og Österrigs Trylleegne, i den allerfjionneste Aarstid, en Række Elysier, hvor Kummeren ikke kunde fæste Fod. "Det lader — hedder det fremdeles i ovenanførte Brev — som

denne stærke Reise — tyve østerrigiske Mile med Dilt-
gensen i 24 Timer — i den angennemte Mai har den
mæst velgiørende Indflydelse paa mit Helbred og mit
Sind; alle Ting virke friere paa mig, jeg aander let-
tere, og mit Blod løber raskere i mine Aarer; ogsaa
den Tanke, at jeg nærmer mig til Eder . . . Kun at
jeg ikke følte Appianis; at være eet Skridt fra Maa-
let, og slet ikke at have betragd Banen, er eet! saa
levendes; men denne min Dæmon viger ikke fra mig,
førend i mine Venners Arme.”

Bed min første Ankomst til Wien vare Aspecterne
just ikke de gunstigste. Den yngre Stephanie, til
hvem Reinecke særdeles havde anbefalet mig, for saa-
ledes strax at bringe mig paa en Standpunkt, hvor-
fra jeg kunde se samtlige Bedkommende i Körtet, var
netop reist til Prag, for personlig at forvisse sig Rei-
necke, eller, som Schröders vel underrettede Biograph,
min Ven Meyer, maaskee ikke uden al Gode troer, for
saa lumst under dette Skin at forsikre sig Reineckes Ude-
blivelse. I dette Tilfælde opnaaede rigtig nok hans
Reise paa det fuldkomneste sin Hensigt, hvortil jeg ef-
ter ringe Tøne medvirkede, i det jeg, saasnart jeg fik
vedborlig Landkæending, med sønlig Aabenhjertighed
og Varme paa det kraftigste fraraadede Reinecke at om-
bytte sin Skueplads for den wienste, som jeg i titan-
førte Brev saaledes har characteriseret: ”Du seer alt-
saa, at det wienste Theater ikke er nær det, det ud-
striges for; lad mig nu ogsaa sige Dig i Korthed, at

Keiseren vel ligesaaalidet er den Mæcen, han vil hedde... Sandt at sige, har jeg ingensteds truffet Cabalerne og Laugshaddet i den Grad, og saa aabenlyst, som her. Schröder gaaer bort, og de vilde have Reinecke i hans Sted; men jeg haaber, han er klog, og kommer ikke." En Hovedomstændighed, som isvrigt uidentvilst bidrog mere til hint Udslag, end alle Stephanies Underhåndliger, og mine Advarsler, var efter al Rimelighed Reineckes mislige Forhold med sin Kone, som ikke længe efter tog fra ham til Berlin, for derfra at gaae til Petersborg, og som han i hine Tractater hverken kunde forbigaae, og heller ikke med nogen Foie underhandle for.

Foruden Reineckes Brev til Stephanie, havde jeg endnu tvende Breve med, et til Jacquet — de berømte Søstres, Madam Adambergers og Catty's Fader — og eet til Schröder, begge fra Günther, og som jeg længe blev siddende inde med, da Jacquet var bortreist, og Schröder uden for Byen i en Hauge. Dette sidste, som i Begyndelsen fortrædige mig, blev mig imidlertid til uvurdeerligt Gavn, idet jeg efter nogle Dages Udsættelse tog mig en Operadag over at bringe Schröders Brev ud til ham paa hans Hauge, og var saa lykkelig der at træffe ham ene og ledig, og hvad endnu var større Lykke, at komme i Gunst hos ham, ved at nævne mig som Forfatter af Stuespillerbrevene, af hvilke han just i Reichards Theaterjournal havde læst nogle oversatte, og fundet

Behag i den Begeistring for Skuespillerens Kunst og Kald, der stemmede med hans Troesbekiendelse. "Harde De truffet mig i Byen, sagde han til mig, havde vi aldrig lært at kiende hinanden, saameget mere, som De blot bragde mig et Brev fra Günther, som jeg ikke bryder mig om, og ikke fra Reinecke, hvis Anbefaling jeg vilde have sat Priis paa." At Schröder ikke kunde, eller vilde begribe, at Reinecke i det Dieblit ikke regnede paa hans Venkab, eller af dem, han da stod i Mellemhandling med, stemtes til at see ham med Vennerie, har hans Biograph af hans egne Breve oplyst; at imidlertid just under slige Forhold, Schröder mindst var den, Reinecke, med Hensyn til min Lønsending, sidst kunde falde paa at henvise mig til, synes mig ligefrem.

Hel

Despaalideligere og fuldstændigere Beskeed om Skuepladsens og den hele Indretnings Mangel og Brost, fik jeg strax af Lessings trofaste Discipel, mine Venners, D'Ariens og Mylius's, Ungdoms Ven, Dramaturgen J. F. Schink, hvis Lina var mellem mine aarle Yndlingsstykker, og hvis dramaturgiske Fragmenter, og over Brokmans Hamlet vare mig et underholdende og lærerigt Studium.

At jeg ikke har smigret mig for meget i Henseende til den Godhed, Schröder ved min første Modtagelse skænkede mig, har hans Ven og Biograph, Prof. Meyer i Bramstedt, hvis personlige Kiendskab og Venkab jeg senere har havt den Lykke at vinde,

i første Deel af Schröders Levnet bevidnet, hvor han omtaler mit Komme til Wien i Mai 1784, og siger: Han blev ogsaa en inderlig Ven af det Schröderste Huus, og hverken Tid eller Gravarelse har slappet dette Baand. Og anfører han da tillige et Brev fra Schröder til ham af 31 Mai, altsaa meget faa Dage efter hint første Besøg i Haugen, hvor det hedder: "Jeg har igien leiet mig en lille Hauge, hvor jeg, de Dage, jeg intet har at bestille, lever saa fornøiet, som en Konge. Rahbek reiser for at see Theatre. Han er meget misfornøiet med vort, især med Brockmann i Sörgespillet. Han har seet Greven af Narbonne og Hertug Norse i Spiesses Maria Stuart, og finder hverken Gesticulation eller Declamation naturlig. Catty — Jacquet — har han beundret i Lystspillet, i Sörgespillet endnu ikke lært at kende." Jeg afskriver saameget hellere ovenstaaende, da det er et usforkasteligt Bilag til, hvad jeg snart faaer at fortælle, og som hører mellem hin Periodes vigtigste Erindringer.

At Schröder berettede sin Meyer trolig, være det mig tilladt at godtgjøre af mit ovenanførte Brev til Rosing, begyndt den 21 Mai, den Dag, jeg kom til Wien, og sluttet og afgaaet den 28: "Her i Wien lever jeg ret godt; med Schröder og med Schink, hvis Afhandling over Brockmanns Hamlet Du selv har fundet god, og hvis dram. Fragmenter jeg har roest Dig, staaer jeg paa en venstabelig Fod; Müller, en anden Stuespiller af Fortieneste, der for et Par

Nar siden har havt en Planteskole her, har ogsaa taget mig i Affection; hver Aften er her Comedie eller Opera, saa jeg fører et ganske theatralst Liv.

Nu om de store wienste Skuespillere. I det første Stykke jeg saae — Greven af Narbonne af Jephson — spille Brockmann, Mad. Sacco og Mad. Huber, tre af de berømteste Wienerere, saa jeg nær var reist bort uden at see mere; jeg havde tilforladelig ogsaa gjort det, hvis jeg ikke havde havt Schröder, Mad. Mauseul og Catty Jaquet i Vente. Samsø har ogsaa, da han i Gaar saae et Sørgespil — Maria Stuart — som de ikke gjorde stort bedre, forsvoret at see Tragedier her. Greven af Narbonne dueede ikke meget. Den forgudede Brockmann spille en ond Fader deri; og jeg byder ** trods, om han kan præke værre end Brockmann; saavel hans Tone, som hans Spil bugner af den falskeste Pathos, og Hamlets Advarsel til Skuespillerne — mod at tage Munden for fuld — kan ingensteds sove sødere end i hans Dre. For at krone Skilderiet, vil jeg blot fortælle Dig, at han tog Munden saa fuld som muligt, og talte med den yderste Pragt, i det han sagde til to Betiente: tag tyve Mand! sæt de halve af dem ved Klosterets Hovedport, og stil de ti andre saaledes, at de spærre alle Indgange! Mad. Sacco er den sande ***; samme affecterte, ømme, monotonslæbende Stemme, samme platte Armbevægelser; hendes Rolle var den interessanteste i Styk-

ter; men hun lagde ikke Spor af Følelse eller Jid deri. En Græthe i Kierlighed uden Strømper maatte hun spille godt. Mad. Huber, der drøner og drøyer trods **, saa de affectfuldeste Repliker blive evige og feede somme paa hendes Læber, hvis Recitation er forresten ligesaa prægtig, som Brockmanns og Mad. Saccos, spille Moderen. Stephanie den Ældre spille en gammel Munk, er en saare maadelig Skuespiller, men taler dog som et Menneske. Det var de, jeg lærte at kende i Greven af Narbonne, og da de anden Aften havde samme Stykke igien, var jeg saa klog og blev borte."

Jeg gaaer Brevet's Beretning om næste Dag forbi, da de paa det italienske Operatheater gav Barberen af Sevilla med Pasiellos Musik, hvori Mad. Fischeer — Storace — sang, som jeg endnu aldrig havde hørt synge, og stod i Liv og Dvergivenesshed ikke blot over Mad. Preisler, men over Walther selv; og skynder mig til følgende Dags Fremstilling af Schröders Ring No. 1 *).

"Her saae jeg Schröder spille den gamle Holm, en riig Parvenu, omtrent af Turcarets Slags, kun med mere Levemaade, og søgt Fornemhed, og det var rigtig nok brav (et i vor Kreds efter Cold optaget Mundheld om, hvad vi særdeles beundrede); Brockmann spille en Libertin, Grev Klingsberg, fortref-

*) Hos os kaldet saaledes, for at skille den fra Fortsættelsen.

lig, især en Scene, hvor han havde en lidet Rind, mesterlig. Hans Bestræbelse at følge den, den Anstand i Stilling, han, kiendte ikke uden Mele vedligeholdte, den i Forsningen lidt tykke Tunge, som blev snidigere, alt, som han talte, svarte ganske til det Ideal, Gold fra Moses Apicius har abstrahert for saadanne Scener. Catty Jacquet, Baronesse Schönhelm; alle de høiere comiske Stæder fortreffelig, har til flige Roller, hvor det fineste Foredrag udtræves, det ypperligste Spil; hendes Accenter, Stemmens Mouvement, Tonebøiningerne, den Maade, hvorpaa hun veed at udhæve et Sted, et Ord, er ubetaleligt; saaledes den Mester-scene mellem hende og Schröder, hvor i samme Forhold, som hans mais la fille de chambre blev mere paatrængende, hendes restera tiltog i Betydning og Bestemthed. Ogsaa gjorde hendes heilige Dine hende den ypperligste Tieneste *). Mad. Schröder Henriette en stille god pige, med den ædle Simpleshed, og den godmodige Naturlighed, der er hende personlig egen. Mad. Rouseul Moderen, af hvis Rolle intet er at giøre."

"Dagen derpaa var jeg hos Schröder, og forsomte Operaen i oprørt Vand er godt at fiske (af Sarti, som

---

*) Senere vilde jeg formodentlig characteriseret hende i Korthed ved at sige: "det var Mad. Preislers tykkelige Natur, forenet med Jfr. Astrups fiærdne Kunst."

da var i Wien, og i stor Credit). I Forgaars gav de Maria af Skotland (hvorom jeg i mine Privat-optegnelser prophetisk skrev: at af dette Emne sikkerlig et bedre Stykke lod sig giøre) Mad. Sacco spille Maria paa sin sædvanlige ennuiante Façon; i en Elstovsscene mellem hende og Brockmann anmærkede En — formodentlig Samsø eller Schink — at de kom ham for, som et Par Forlovede, der ex officio sagde hinanden smukke Ting, ikke som to Elstende, der talte af overstrømmende Hierte. Kun een eneste Scene, 5 Acts 1, gav hun med noget Liv, hvor Dødsdommen forkyndtes hende. Brockmann Norfolk liggjaa uudsaaelig, som i Greven af Marbonne. Mad. Rousseul Elisabeth, skal have været syg, og var altsaa ikke stemt; imidlertid var der mere Sandhed i hendes Tone, end i alle de andres; hun talte, som et Menneſke, der forstod og følte, hvad hun sagde; nogle Stæder vare udmærket gode — som hvor hun spurgte: raser mit Parlament? — ogsaa har hun, hvad jeg i det hele ikke hos nogen tydsk Actrice har fundet, den alle Lemmers Correspondence til Spillet, og spiller ikke med een Deel alene (som Mad. Reinecke, hvis hele Spil laae i Hovedet og de to Fingre, eller Mad. Saccos, der bestod i oveniſtigbet meget maadelige Partidebras). Bedrager jeg mig ikke, er hun den bedste her af dem alle, ſiendt den lede wienske Dialect, som hun har maattet optage, da man

Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (16)

ved hendes Hidkomst fra Berlin *) bekyldte hende for at tale lutherisk tydsk, ogsaa skader hende hos mig."

Ustridig Stadfæster Ovenskaaende noksom, hvad Schröder skrev til sin Ven Meyer om min Utilfredshed med det wienske Theater, fra mit allerførste Kiendskab dertil; derimod vil man finde ikke faa baade af mine altnyttrede og senere forekommende Domme i aabenbar, skiondt undertiden vel mere tilsyneladende, Modsigelse mod nysnævnte entusiastiske Kunstellers og elassiske Kunstdommers Kiendelse i anførte Bærk, over samme Personer. Men ikke blot satte Prof. Meyers, ved langvarigt Ophold i de forskiellige Lande, og ved disses Stuepladse, erhvervede mangesidige Kundskab og Smag, ham i Stand til at maale hvert Lands og hvert Steds Kunstfrembringelse med dets egen Allen, medens jeg, ligesom vor fælles Mester Roscius Schröder, bestandig henførte Alt til hamborgsk Maal, der omtrent var eet med det daværende gamle danske;

---

*) "Et uerstatteligt Tab for Kunsten, skriver Meyer, at hun forlod Berlin, hvis retvise Beundring vilde henrevet hende til at overgaae sig selv. Deeltagelse og Genrykkelse kunne ikke skabe Talenter, men de ere det nundværlige, naar der skal udvikle hver Kraft i sig, og naae uøinede Søider." Gylde Ord, der synes at flumre i mange Theaterbestyreres Dre, og kun at vaagne, naar det gælber om at stække Wingerne paa dem, der ellers torde flyve Dagens privilegerede Høiflyvere forbi.

ogsaa vare hans Domme Resultater af mangeaarige Jagttagelser til forskjellige Tider, hvoraf han efter sin humanere og liberalere Tænkemaade stedse uddrog det fordeelagtigste Facit, medens jeg naturligviis demte dem saaledes, som jeg i de saa Uger, jeg opholdt mig i Wien, saae dem, og det ydermere med Dine, der vare vante til Keiseres ædle Naturlighed, og af mit store wienske Kunstideal, vor Schröder, ikke alene vedligeholdtes, men theoretisk og practisk stadfæstedes i denne Synsmaade.

Hvor vennehuld Modtagelse, jeg alt ved første Besøg hos Schröder havde den Lykke at finde, er allerede berørt, og da han efter dette gæstmilde Huses Maade sagde mig strax, at de bad ingen til Gæst, men jeg var velkommen, naar jeg kom, var hans humoristiske Ligefremhed, og hendes sandru Samtykke, mig saaledes Borgen for deres Ord, at jeg strax dristede mig at tage dem efter Bogstaven, og fik nu daglig saadan Bekræftelse derpaa, at jeg snart, som jeg i et Brev til Rosing har udtrykt mig, blev næsten en daglig Kostgænger hos ham.

Allerede Schröders egne Ord: at han de Dage, han intet havde at giøre — og at disse ikke skulde blive for saa, derfor sørgede hans Colleger i Mussehus, efter muligste Væne — levede i sin liden Hauge fornøiet, som en Konge, vidne noksom, da han sandelig ikke var let at fornøie, at der i dette hans lidet Kongedømme maa have været særdeles fornøieligt; ogsaa samledes

der en meget dannet og underholdende Kreds, hvoraf jeg, foruden Brockmann, Müllers, og Aldamberger fra Theatret, især erindrer en ung Diplomat, Baron Binder; men behageligst vare mig dog de Dage, jeg tilbragte ene derude med ham, og hans fortreffelige Kone. Allerede i det Par Ord om hende, jeg af mit Brev til Rosling har anført, vil man have seet, at saa langt jeg da var fra at paaakkomme, hvad hun i Livet og i Kunsten var ham, da hendes beskedne Selvfornægtelse virkelig holdt mig i den Tro, at de snævre Grændser, Wiens Theatermatadorer og Primadonner havde afftuffet for hendes Virkefreds, vare hende satte af Naturen, erkjendte jeg dog allerede, at det Hulde og Himmelreue, hun paa Scenen fremstilte, var Gienfien af hendes eget Indre, det speiltro Skilderi af hendes eget Dvindeværd, og Dvindefærd, og anvendte jeg ofte paa hende Gøges skionne Ord om hans Elisabeth: "hvem Gud har kjær, giver han saadan en Fru!"

Hertil kom nu, at hun, der levede saa aldeles for og i sin Mand, og hvem han var Alt, ligesom hun igien helligede sit Liv til at være Alt for ham, saae Alt, jeg vil ikke sige, med hans Nie, thi dertil var hendes Blik for klart, for sikkert, og for selvstændigt, men med Hensyn til ham, vurderede Alt efter den Værdi, det for ham kunde have, og at hun altsaa, fra den første Dag af, behandlede den unge

Sværmer, paa hvem hendes Mand havde kasted sin
 Godhed, som en ham velkommen Huusven med den
 giæstmilde Venlighed, der vilde gjort mig den mavre-
 ste Fæstefost til et Herremaaltid, ligesom jeg og ofte
 over den glemte det østerrigske Bellevnet, der herskede
 i det Schröderste Huus. Endnu mere henrev mig na-
 turligvis den hæderfulde Tzillid, en Mand, der i Al-
 Dannelsen, Kundskaber, Aand, Kunsterfaring og Kunst-
 værd, fort i Alt, hvad jeg dybt maatte ære, var saa
 langt over mig, værdigede den fremmede Yngling, hvis
 gode Villie og rene Hu for deres fælles Kunst var hans
 eneste Anbefaling. Mellem mit Livs glædeste og stol-
 teste Timer mindes jeg saaledes en Helligdagsmorgen-
 stund, da han havde stevnet mig ud i sin Hauge, og
 i Lysthuset forelæste mig, hvad han havde færdigt af
 sin Fætter i Lissabon, med Velbehag modtog, hvad
 jeg til Roes for dette rørende Skuespil af fuldt Hierte
 tillod mig at sige, med Godhed anhorde de Erindrin-
 ger, jeg ved et og andet Sted, opmuntret ved hans
 Vennehyldest, dristede mig at fremføre, og som i en
 Art Anelse, at Hr. Meisner, som den Tid var i et
 Moderaab, men sandelig ikke den Mand, der kunde
 spænde Ulyssis Bue, skulde ville lægge Beslag paa en
 Deel af dette Stykkes Scener, som sine, skied mig til
 Vidne paa, at jeg havde seet dem blive til under hans
 Haand. Ikke veed jeg, om det var den mig saa usor-
 glemmelige Maade, hvorpaa jeg først giordes kiandt

med dette Stykke, hvorved det er blevet mig saa kjær; men i mine Dine vil det stedse være en Ziir for enhver Skueplads, hvor det kan blive givet, som jeg fem Aar senere saae det opført i Hamborg, hvor han var Sievers, og hun en mageles Sophie, givet, som jeg atter 30 Aar senere saae det paa det samme Theater, hvor hans Aand omsvævede hans i Livet og Kunsten trofaste Herzfeld, som hendes var over deres for tidlig bortrevne Kunstdatter, den af hendes Faders, den geniale Flecks Ild besaaede Madam Unzer. Hvorvidt det under nærværende Omstændigheder vilde behage paa vor Skueplads, drister jeg mig ikke at sige; at det kunde der gives, saa det fortiente at behage, torde jeg midlertid nok vove at paastaae.

Jeg vil ikke opholde mig ved Forestillingen af den philosophiske Dame af Schletter, i Grunden det samme Stykke, der nu under Navn af Donna Diana spilles i Tydskland, og som man saa ofte har ivret for at bringe paa vor Skueplads; men saalidet det i sin daværende Gestalt behagede mig i Wien, skønde Catty Jaquet, som saa aldeles havde Alt i sin Magt, hvad den høiere Comedie kræver, af Diction, og dertil sin prægtige Figur, sit deilige Ansigt, sine talende Dine, og sin herlige Anstand, var Damen, ligesaa lidet opbyggede det mig under sin ny Form og Titel i Hamborg, hvor den forgubede Madam Neumann var Donna Diana.

Derimod gav dette Stykke Anledning til en Epl-
sode i mit Liv, der fremfor andre fortjener Plads i
mine Erindringer. Stuespilleren Müller, som jeg
havde lært at kende hos Schröder, og der, som Pro-
testant og Frimurer, var kommet mig med megen Ar-
tighed imøde, havde bedet mig besøge sig, uden at
jeg just synderlig havde agtet derpaa, da jeg ikke ret
lovede mig nogen Interesse deraf. Midlertid faldt
jeg om Eftermiddagen, som philosophiske Dame skulde
gives, paa at gaae derhen. Tilfældigviis var Mad.
Adamberger, der skulde spille den ene af Cousinerne,
pludselig blevet syg, og hans Datter Josepha havde
taget sig paa at spille hendes Rolle, som han just
var ifærd med at høre hende, da jeg kom. Naturlig-
viis bad jeg dem, ikke at lade dem forstyrre, og Fa-
deren, som uden tvivl bildte sig en heel Deel ind af sin
Instructeurduelighed, og havde forestaaet et Borne-
theater, eller dramatisk Skole, som det store Hofstue-
spil, efter Stik og Brug, var avindshgt paa, og
qualte, lod sig det ikke sige to Gange, og dreserede
hende da — ogsaa efter Stik og Brug — saa jeg
samme Aften fandt mig besøiet, at begynde Anmæl-
delsen af hendes Amalia med de Ord: denne unge
Actrices herlige Anlæg til slige — ungdommelig-
uafslidige — Roller, lader sig ikke misliende, men
det er at befrygte, det lader sig mislede; en Me-
ning, hvori min Ven Schinck, som jeg meddeelte den,
af Hiertens Grund bestyrkede mig. Jeg havde seet

hende eengang i Forveien, som Glanen Philaminte i dobbelte Prøve, og hun havde mishaget mig; vel behagede hun mig denne Aften ved Forestillingen heller ikke; men jeg havde hørt hende ved Indstuderingen sige Rollen i den lette naturlige Maneer, den fordrede, og vidste, at det var den ulukkelige Dressering, der havde paatvunget hende det accentuerede vægtsfulde Comediantforedrag, der saarede mig ved Forestillingen, og hun fik alt derved en Interessee for mig, som Schindt stadfæstede.

Anden Dagen var han og jeg budne til Middag sammen hos Müllers; hun tog imod os, da Faderen havde Forsald, den Gang vi kom; jeg fandt hende ikke blot en overmaade smuk, men tillige dannet, og interessant Pige, der kunde ret godt levende Sprog, havde god Læsning i sit eget, spillede ret vakkert paa Claveer, og var derhos meget naturlig og bescheiden. Efter Bordet gik Faderen og jeg ud i Schröders Hauge; og jeg lagde ikke stort Mærke til hende endnu. Dagen derpaa spiste jeg hos Stephanie den Yngre, til hvem jeg fra Reinecke havde havt et Anbefalingsbrev, men som midlertid selv havde været i Prag, og var nys kommen tilbage. Over Bordet kom vi til at tale om Nicolais Reise, der just da var en Brand i Wleners Ræse, som de da overalt havde Synaarstrigens Nationalhad til Berlinerne. Stephanie spurgte mig om det berlinste Theater; jeg roste den unge Dem. Wittchoft, og han var da ikke seent at tordne mod Berlinerne, der

ikke vidste at paaflionne hende. Jeg blev varm, og sagde ham, at Wienerne gjorde det ikke bedre mod Josepha Müller. Naturligviis gjorde han, og end mere hans smukke Kone næse af hende. "Kom an! — sagde jeg — det giælder et Bæddemaal; vil Muschus vove tusinde Gylden, skal jeg stille Grev Frieses Caution for, at, dersom hun maa være under min Veiledning eet Aar, og jeg ikke i det stiller hende frem i 12 Roller til Keiserens og Publikums Tilfredshed, skal han for mig betale Bæddemaaler. Jeg er Udlandning, jeg kan ikke sige hende Rollerne for, ikke dresse hende; men hun behøver blot Lov at gaae paa sine egne Been, og Varsel, naar hun begaaer Feil."

Naturligviis var man meget for artig til at ville tage mig paa mit Ord, og stille mig ved mine skionne Penge; ja det lod næsten, som jo mere man ved Samtalens stigende Varme overbeviiistes om, at det var, eller blev mit fulde ramme Alvor, jo omhyggeligere blev man for ikke at benytte sig af denne min Stemning; som da min smukke Vertinde ikke undlod at anmærke, hvad hun sikkerlig af egen Erfaring vidste: at det ikke var usædvanligt at saa vakker en Skuespillerindes Kunsttalent, især af Mennesker i mine Aar, taxeredes over deres virkelige Værdi.

Om dette nu rygtedes ved Theatret, muligt ikke uden min egen Brøde, da jeg vel i det mindste til Schink og hos Schröders tør i min Nidkærhed have

ladet falde et Ord om den Stridshandske, jeg saa ganske uden Betænkning havde kastet til Aussschusses Hochmøgenden, muligt vel og fra det Stephaniske Huns, for at have itide gjort en saadan Idee latterlig, hvis den maaskee under en alvorligere og officielere Form skulde fremstille sig, kan jeg ikke sige; nok er det, at da jeg to Dage efter mødtes i Schröders Hønge med Müllers, syntes Josephas og min gjensidige Opmærksomhed for hinanden saaledes at være stæget, at jeg ikke blot, da vi Mandfolk spillede et eget wiensk Slags Regler — hvorved der var lang Frist imellem hver Gang, man kom til at slaae — med mere, end sædvanlig Interesse tilbragte mine Intervaller i Lusthuset hos Fruentimmerne; men og, da Müllers og jeg blev enige om, at spise til Aftens paa det fra Preislers Reise bekjendte Samlingssted for Kunstnere og Digtere, til Pollers, og man hændelsevis til Schröders havde hørt mig tale fransk, Müller ved Bordet fandt paa at paalægge mig at conversere hende i dette Sprog, som hun talte ret godt, men kun sielen havde Dvelse i, og det lod, som vi begge ikke ugierne underkastede os denne Forpligtelse. Alt Ting, som altid virke særdeles paa mig, en deilig Sommeraften, nydt i den skionne Natur, bidrog til at forhoie Indtrykket, som hendes blide befredne Venlighed, den ukunstlede Natur i Alt, hvad hun sagde, gjorde paa mig, at et længe savnet Velbefindende saaledes gjennemstrømmede mit Jnderste, at jeg, efter at have

fulgt dem til deres Hiem, maatte sværme endnu en Times Tid om i den frie Luft, for at overlade mig uhindret til Følelser, som jeg endnu ikke havde begyndt at giere mig Rede for, vil man lettelig troe. Hvad imidlertid langt over alt det øvrige gjorde Udstraget, var, at jeg, da jeg næste Dag begyndte at overtaante det Hele, beindede mig, at vort Kændskab begyndte en mig evig dyrebær Persons Fødselsdag; med eet blev nu Josepha, eller i det mindste min fremblussende Tilværelighed for hende, for mit sværmende Hjerte en hellig Fødselsdagsstiank, hin mit Livs gode Genius havde sendt mig, et Dufte fremført i mit stærne Fædrehiem for mit Vel, og over Bølger og Bierge bragt af en venlig Engel til Donaus tryllende Bredder, for at gaae der i Opfyldelse.

At man ikke skal troe, at dette er senere romantiske Udpyntninger, hvorved jeg har søgt

At opsminke med sære Gestalt
et ikke mærkeligt Levnets Hverdagsbegivenheder, vil jeg anmærke, at det væsentlige deri tildeels bogstavelig, kun med Udeladelse af de særdeles Grunde, der maatte giøre mig denne formeente Fødselsdagsgave, med Hensyn til den formeente Giverhaand, saa uendelig hellig, saa at jeg deri troede — som jeg i denne Anledning udtrykte mig — at borde være den høiere Haand, som ofte saa kiændelig havde styret mig, er taget af et Brev, skrevet den 17 Juni fra Linz, til mit Hjertes Fortroligste.

Men — bliver jeg i samme Brev ved — hvorledes skulde jeg naae dette Maal? at Josepha nok leed mig, det troer jeg; at Faderen vilde med Glæde give mig sin Datter, saasnart jeg kunde forsørge hende, indtil jeg mig at vide; men nu dette sidste! Hundrede Planer ere færdige giennem mit Hoved, og jeg havde vist gjort en eller anden dum Streg, var jeg ikke bange for Samsøes Paapassenhed. Fra Wien var jeg paa ingen Maade gaaet; ogsaa har jeg der tiltrigget mig een Udsættelse efter den anden, af ham; og jeg forsiktrer Dig, hvis jeg ikke var fuldkommen overbevist om, at jeg med fire Mars yderste Flid dog ikke bragte det videre, end i det høieste at komme i Middelgodsers Klasse, var jeg tilforladelig alt Aacteur ved en eller anden liden Trup i Tydskland; og endnu for en halv Time siden folte jeg mig for hos Borchers (Hovedet for det linziske Theater) om han troede at kunne giøre noget af mig ved Skuepladsen.”

Den dumme Streg, jeg nok i ovenstaaende egenlig meente, og som jeg ikke gjorde, var at erklære mig for Josepha; om det imidlertid var af idel Klogskab, den udeblev, vil jeg efter senere Erfaringer ved lignende Leilighed, hvor en saadan Erklæring mod mit bedste overlagte Forsæt undslap mig i Dieblit, jeg mindst tænkte derpaa, ikke vove at paastaae. Men see! jeg har hele min Levetid været frygtfuld og mistroisk; jeg troede, vel ikke uden Feie, at have givet mig saameget blot, at i det mindste Faderen

giennemstuede mig. Nu traf det sig, at der var af-
 talt et Parti med ham og Schröder til et for sin gode
 Wiin betiændt Kloster — jeg troer Menburg — hvor-
 hen man gemeentlig førte alle Fremmede. Handel-
 sevlis fik Müller Forsald, og Valfarten gik overstyr.
 Heraf uddrog jeg nu strax mine ugunstige Formod-
 ninger, og uagtet Müller idelig bad mig besøge sig flir-
 tig, havde jeg dog ikke Hierte til at gaae derop for
 at hente Oplysning, men indskrænkede mig i det Gæd-
 til, hvor Alsten i Stuespilhuset at hente mig en Helsen
 af hende fra Actricelogen, for deraf om muligt at
 ulede mig noget trosteligt. Saaledes spildte jeg hele
 fire Dage, som naturligviis af den otte Dages Frist,
 jeg paa ny havde tigget af Sambo, ingen ringe Deel
 var; indtil jeg endelig traf dem igjen i Schröders
 Hauge, og sandt mig nu overbevist om, at jeg havde
 været en Nar; da det imidlertid nu var paa de sidste
 Dage, saa kunde jeg ikke godt blive fra Schröders,
 hvor jeg imidlertid havde et Par mærkelige Optrin,
 der tildeels greb middelbar og umiddelbar ind i dette
 mit Livs daværende Hovedhandling, og som altsaa,
 ikke blot for den chronologiske Ordens Skyld, maa med-
 tages her.

Jeg havde hidindtil kun seet comiske Roller af
 Schröder, hans foromtalte mesterlige gamle Holm i
 Ringen, hans ypperlige Wiburg i, stille Vand har den
 dybe Grund, hvor ogsaa Catty Jacquet gav Baro-
 ness'en til den tænkeligste Grad af Fuldkommenhed,

og, hvad jeg endnu af disse Roller satte overst, den gamle podagriske Petitmaitre Lord Dgleby i hemmelige Ægteskab; derimod behagede, mig ikke til Lyst, Stephanie den yngre at spille van der Hoeft i Hollanderen, som jeg usigelig gierne havde seet af Schröder, for at maale ham med min Keinecke. Mellem Stephanie og Keinecke fandt ligesaaaliden Sammenligning Sted, som om en Gadevægter vilde tage sig over at synge en greetruyst Tryllemelodie efter Kalage Walther, og selv Catty Jacquet bestod som Sara Beddestriden med Madam Keinecke kun maadelig.

Men nu kom Schröder, og med ham hele den wienske Theater, paa en meget voveligere Proeve, idet de skulde give Eugenie, hvis Hovedroller jeg af Rose og Mad. Rosing var vant til at see til saa hei en Grad af Fuldkommenhed, og der ligeledes sagdes at være Mad. Saccos og Schröders Triumph. Mod Sædvane bad Schröder mig til sig om Aftenen efter selve Forestillingen; da jeg kom derud, tog Madam Schröder imod mig i Haugen, da han endnu var i Begreb med at klæde sig om. Naturligviis spurgde hun mig, hvorledes jeg havde været tilfreds, og jeg sagde hende med den Albenhiertighed, hvortil man i det Huus havde vant mig, at jeg var langt bedre vant, at Mad. Saccos Armsægten, hendes Balletstads, og hendes hele langtrukne Flæberi havde i dette huuslige Stykke forarget mig endnu mere end i hendes egenlige Tragedier. Hun optog denne min Dom,

som noget uventet; men da hun overalt ikke gierne udlod sig om sine Kunstfæller, og især ikke gierne hørte, at man mindede hende om hendes egen ubillige Tilfidesættelse, gjorde jeg mig ikke videre Tanke derom.

Ved Bordet begyndte Schröder selv paa Samtalen: "Nu! sagde han: De har ikke sagt mig noget om Forestillingen i Aften!" "Nu vel! sagde jeg: jeg er vant til at see Rollen taget noget anderledes; min store Lærer Rose viser mig mere den franske Digters Hartlei; De mig mere Britten; han mere den egentlige *Pere noble*, De mere *Humoristen*; vælge imellem Dem kan jeg ikke, *paastienne* og beundre Dem begge kan jeg." "Hm! sagde han efter sin humoristiske Maneer: Mig spørger jeg ikke om; at De, medens De spiser min Steeg, og drikker min Vin, ikke vil sige mig noget usorbindeligt, kan jeg jo sagtens vide; men hvad siger De om vor *Sacco*?" Jeg tilstaaer, at jeg var for fuld af det Mishag, jeg havde seet hende med, til ikke at give det frit og fuldt Løb. "Hm! og hvad synes De da om vor *Brockmann*?" "jeg har beundret ham som *Klingsberg*, som *Captainen* i stille Vand, i alvorlige og rørende Roller tilstaaer jeg derimod: *ce n'est point ainsi, qve parle la nature.*" "Saa *Madam Sacco* og *Brockmann* da ikke behage Dem? saa vil jeg ogsaa ønske, jeg maa mishage Dem ret meget!"

Uden at lade mig forbløffe gjorde jeg med mit Glas, som jeg just havde i Haanden, en Salut for Schröder, til Tegn, at jeg drak hans Staal, og sagde: "det naaer De ikke, kære Ven!" og faldt nu Samtalen efterhaanden paa andre Ting, uden at der videre blev taget Notice af nysomtalte.

Noogle Dage før min Afreise, gav Schröder en formelig Afskedsdinee for min Skuld, hvortil Müllers, og mit store Ideal i det høiere comiske, Catty Jacquet, vare indbudne. Efter Bordet satte Schröder og jeg os til at spille Schak, hvori jeg i hans Huus havde en særdeles Reputation, og for min store Drabelighed havde faaet det Tilnavn, efter Hamlet: der meuchelmörderische Däne. Midt under Partiet gik Mad. Schröder os forbi, og da hun maaskee læste en alt for stor Seiersalighed paa mit Ansigt, faldte hun paa Josepha, som om hun havde noget at tale med hende, stillede sig med hende i et Vindue ligesom mig, og indlod sig her i en tilsyneladende dyb Samtale; at mine Dine nu, isteden for at blive ved Spillet, hæftede sig paa den skionne Pige, jeg om to tree Dage skulde sige farvel, var ligesom, og jeg vaagnede ikke, førend Schröder, der begyndte at faae Magt med mig, i sin Glæde brød ud: "ich glaube, der Däne lernt Lebensart; er will mich doch zu guterlezt eine Partie gewinnen lassen." Jeg kom nu til mig selv igjen, og det endda tidsnok til at komme bedre fra den Prøve, jeg her var sat paa, end fra den

lignende, jeg i første Deel (S. 67) har omtalt, da Schröder dog tilsidst maatte overlade mig Seieren.

Altsenen derpaa bed Schröder mig atter til sig, med det Udtryk, at da jeg havde talt saa meget om mine og Jüngers Bourgognesestoner, vi ogsaa maatte en gang bourgogne sammen. Da jeg kom, modtog han mig med de Ord, at han ingen anden havde bedet, da han havde hemmelige Erinder til mig. "Men er Du ogsaa vis paa, sagde hans forstandige Kone — maaskee at den letsindige Yngling skulde føle Æren af den Tillid, her vistes ham — at han kan og vil tage sig dem paa?" Uden at svare hende, vedblev Schröder: "De ved, at jeg om saa Maanedes gaaer hertil, og vil oprette et eget Theater; De reiser for at se Theatre; her ligger Ubefalingsbreve, der skal aabne Dem Udgang allevegne; skriv mig, hvad De ethvert Sted finder; undersøg, hvoreledes de Folk staaer, paa hvor lang Tid de er bundne, og om de kunde have Lust at indlade dem med mig. Haster det, giver jeg Dem carte blanche; hvad De indgaaer, sanctionerer jeg."

Der er mig flere Gange i Verden vederfareet Lykke og Ære, som har været saa langt over mine stolteste Drømme, og dristigste Forhaabninger, at jeg i bogstavelig Betydning ikke har tørret troe mine egne Dine og Æren, men har maattet anraabe Hielp for at forvisses, jeg ikke drømte, eller phantaserede; imidlertid troer jeg neppe, at noget saaledes har overrasket

mig, som denne ærefulde Forrørlighed af en Mand, jeg sølte mig saa dybt under. "Kiære Schröder! — brød jeg overrasket ud — hvorledes kan jeg forbinde det med, hvad De den Aften efter Eugenie sagde til mig?" "Nu! — sagde han — jeg lagde fra allerførst af Mærke til, at De havde et sundt Nie og Sands for det Sande; men jeg maatte blot vide, om De ogsaa var fast i Deres Overbeviisning. Hvor meget De gjorde af mig, var jeg snart kommet efter; jeg vidste altsaa ret godt, at, naar jeg ikke kunde lede Dem paa Afvei, vilde Ingen saa let giøre det; i Grunden dommer jeg netop om de Menneſker, som De." "Deri — svarte jeg ham — bragte De mig heller intet Nieblif i Vilderede; for havde De ikke tænkt ſaaledes, maatte De spille anderledes." Og nu, efter at jeg med Ure havde beſtaaet min Prove, og var kommet ſaa hæderlig derfra, meddeelte han mig, med den Bennetillid, der var dette ſtore — i Hverdagslivet efter Udſeende ſaa ſaſt indſluttede — Hierte ſaa egen, naar det aabnede ſig, ſine Planer, ſine Henſigter, ſine Forventninger, hvad han onſkede af mig, hvad, og hvo der iſær vare ham vigtige, og jeg modtog denne min ærefulde Sending med en Erkiendelighed, hvortil baade Betydningen deraf, og den Haand, ſom hædrede mig dermed, gav mig fuld Roie; ogſaa haaber jeg, det følgende vil vidne, at jeg efter muligſte Uene anvendte pligtig Nidkærhed og Driftighed, for at viſe mig dette Hverv værdig; og ſagde

jeg nu dette ædle Par — som næste Morgen skulde til Laxenburg at spille for Keiseren — et taknemmeligt og ømt Farvel, for alt det Venstskab, de havde hændret og frydet mig med; men som forsøbedes ved det i mit glade Hierte denne Aften ved Schröders Bennetillid til Visshed hævdede Haab, at jeg, maaskee inden saare kort Tid, skulde samles med dem igien, for at leve hos dem for steds.

Vi Daarer! steds lege vi med Drømme,
 Og hæng Hierterne ved denne Leegs
 Vi see, hvor Bølger Biergene bortstrømme,
 Storm sælber Klippens Teg,
 Dog smigret Ormen sig, hans stolte Planer
 Er Klippefastere end Teg og Fjeld,
 Dog Synner op af Fremtids Nat han maner,
 Og drømmer sødt om Held;

Skrev jeg strax efter min Hiemkomst i et Sørgebogt over en bortreven kjær Veninde, og sandelig! de Drømme, jeg, fra ovenomtalte Aften, mere og mere fordybede mig i, for pludselig paa saa skrækkelig en Maade at vækkes deraf, maatte vel lægge mig disse Tanker dybt i Siælen.

Den sidste Aften, jeg var i Wien, tilbragte jeg, da Schröders var paa Laxenburg, til Müllers; jeg havde bragt Faderen min Stambog, og det, som da let er at begribe, for Datterens Skyld, hvorfor det og heller ikke var min Murerstambog — som det ellers vilde og skulde været — men den for begge Rion, jeg bragde ham. At jeg midlertid hverken havde Hierte

til at anmode hende om at skrive deri, eller at tale til Faderen om, at jeg ønskede det, vil man formodenlig af det foregaaende kiende mig nok til, at være overtydet om. Ogsaa havde hun allerede sagt Farvel, og var gaaet fra Bordet, da hun næste Morgen tidlig skulde til Laxenburg, da Faderen af sig selv gik efter hende med Bogen, og lod hende skrive deri, og nu kom de begge tilbage med den. Bogen er, som jeg oftere har nævnt, forkommen; den Sentents, han havde skrevet deri, har jeg, i de 35 Aar, siden jeg mistede den, glemt; men at der neden under stod: Denke oft an Vater und Tochter, als deine wahren Freunde, C. S. Müller, Josepha Sortense Müller, glemmer jeg aldrig.

Saaledes skiltes jeg da, og for stedse, fra det første Fruentimmer, med hvem jeg drømte mig Muligheden, at blive lykkelig. Om jeg vilde være blevet det? hvo kan, hvo tør forudsige dette? fortæret af en dyb Tungsind, hvortil Anlæg alt tidlig skulde have været at spore, og som forgiftede hendes seneste Dage, lagdes hun i sin favreste Alder i Graven, begravet af en hædret og hæderværdig Mage, Maleren Prof. Füger. Var det maaskee den velgiørende Haand, jeg i saa mange Livets Skiæbner har haft Gøje med taknemmelig Andagt at erkende, der bortvendte denne beedste Skaal fra mine Læber, at jeg ikke skulde drikke mig Fordærvelse deri! Sandelig! det er ikke uden al Grund, jeg dvæler ved denne Tanke. Om jeg da elskede hende? i det mindste troede jeg, ønskede jeg det!

og maaskee har denne Indbildning, denne Attraa, større Part i det meeste af den, ikke saa overmaade megen, virkelige Kiærlighed, der er paa Jorden, end man i Almindelighed forestiller sig.

Nær ei ved Amors Pile,
 Thi Amors Pii har Dager,

Begyndte en af de nydelige Citharsange, min Pram under vort Bakkehuussamliv skrev til en fornem Dissertantinde, og paa mange Maader har jeg ved Erfaring fundet det stadfæstet. "Hvor let — skrev jeg ikke længe efter denne Periode, og medens den endnu var mig i levende Grindring — finder ikke det efter Elskov tørstende Hierte en Pige takkelig? man gjør sig Umage, at indbilde sig, at man elsker, og det lykkes; Racines: man elsker ei, saasnart man ei vil elske, er en gylden Sandhed; men som Ewald saa rigtig anmærker: Hiertet vil ei vinde, som villig lod sig binde af Elskovs Slaveri" *).

Jeg vil ikke tale om, at hun efter Alles eenstemmige Vidnesbyrd, som Preisler i sin Dagbog **),

---

*) Efterskrift til Quintin Messis i fjerde Bind andet Hæfte af Bibliothek for det smukke Køn, et Lidskrift, for hvilket jeg endnu har en særdeles Fortiærlighed, som det, jeg fremfor noget andet, skrev, vel ikke i bedre Dage, men dog af fuldest Hierte. Fjerde Bind deraf udgaves i Forening og con amore af Kierulf og mig.

**) Preislers Journal paa en Reise i Aaret 1788 anden Deel S. 189 o. ff.

Meyer i Schröders Levnet, offentlig have stadfæstet, var en overmaade smuk Pige, efter min Overbeviisning, maaskee vor Mad. Biørn i hendes hulde Vaar ene fraregnet, den meest ungdommelig skionne, jeg nogensinde har seet paa Skuepladsen, og endnu ved sin uforvanskede Friskhed, skionnere udenfor, Lilieknoppen i sit første Udspring; men jeg er mig tilfulde bevidst, at dette ikke var, hvad der indtog mig, at jeg vel overalt mere af Andre, i al uvitterlig Ufskyldighed — især af Samsø, der var en elegans formarum spectator, blev gjort opmærksom derpaa, end selv lagde Mærke dertil, især fra det Dieblik af, hun begyndte at faae Interesse for mig. Hvad der stedse har bestuuet mig, har været Vland og Hierte; at denne Bestikkelse vel er faldet disse lettere, naar de talte, eller, jeg troede, de talte, giennem smukke Dine, og yndige Læber, vil jeg just ikke benægte;

meer yndig er Dyden, der kommer i vakker Gestalt, siger Digteren.

Hertil kom fremdeles, at i Folge mine Forestillinger om Skuepladsen og dens Hellighed, den for sin Skionhed beundrede og berømte unge Skuespillerinde, der — ydermere i en Hoffstad, som det overdaadige Wien, hvor Lasten gik med opreist Hoved, brammende af sin Skiendsel — udmærkede sig ved ubesmittede Sæder, og et reent Rygte, allerede derved blev mig et indviet høiere Væsen.

Neppes vilde midlertid dette have saaledes virket paa mig, havde jeg ikke tillige faaet Interesse for hende, som tilsidesat og forurettet, da hun naturligviis var, hvad ogsaa baade Schinck og Schröder stadfæstede mig, og hvad senere Preister i sin Dagbog bekræfter, Ausschusmatadorernes Damer for ung, og for snu, og derhos af for rene Sæder til at finde mægtig Udenomsprotection, at drive sig frem med. At hun blev mig dobbelt interessant, da jeg ved det ovenomtalte Stephaniske Middagsmaaltid kom til at hente Stridskæmpe for hende, og altsaa træde op, som hendes Ridder, vil man vel efter det, man af det foregaaende har lært om et vist Landsflægtskab imellem mig og en vidtbevidt spansk Riddermand, lettelig forudsætte *). Da hun nu eengang var begyndt at blive

---

*) At det midlertid ikke var saa ganske hen i Vind og Veir, jeg til Stephanies tog hendes Parti, tør følgende samtidige Vidnesbyrd af Dramaturgen Schinck, der ikke knælede for hendes Alter, godtgjøre. "Hvis jeg endnu tiltroer nogen af vore unge Skuespillerinder Talent, i Roller som Juliette — i den forelskede Uffylde — engang at kunde nærme sig Charlotte Ackermanns fortreffelige Genie, er det Josepha Müller, den hervorværende fortiente Nationalskuespillerens ældste Datter. I en Alder af 14 Aar har hun alt givet mærkelige Prover paa et fremstikkende Talent i Roller af blid Affect og rørende Uffylde . . . . Og saa bestemmer Physiognomie, Figur, Tone, Tilbøielighed, Alt, hende aldeles for Julietter, Elmire (i Erwin og Elmire?)

mig interessant, maatte for mig, der altid har været, og endnu er en sværmerist Dagvælger, der har — naturligviis uden al astrologist Overtro — sine faustos & infaustos dies, sine Høitider og sine Tyge Brædes Dage — det synderlige Samtræs, der just paa den ypperste af mine Marsfester bragde os hinanden nærmere, være, som en Røst fra det Høie, der

---

Emilier og Eugenier . . . . Maatte denne unge Kunstnerinde dog stedsbe beholde den Lærelyst, den Flid, den Beskedenhed, der endnu er hendes Arvebeel! Maatte hun aldrig af unge Glæffe, Ugebladsfryd, og Sangere, fordærves ved alt for tidlig Beundring! Med alt hendes Talent betræder hun først sin Bane, og der er langt, langt frem, inden man kommer til Maalet."

"Det skal glæde mig, naar denne min Tilstaaelse om den unge Kunstnerinde gjør Nationaltheatret opmærksomt paa dette hendes Talent, og naar jeg om kort eller lang Tid hører, at hun er optaget i Nationalactricernes Række, hvori hun saameget fortjener at optages."

Dette skrev min Ven Schindt i andet Hefte af hans dramatiske Fragm. fjerde Bind, hvis tredje og sidste Hefte er sluttet i Februar 1783. Det skionne Vidnesbyrd, han her gav hendes Lærelyst, Beskedenhed, og Flid, gientog han mig flere Gange mundtlig halvandet Aar senere. Hun havde dengang, skiondt vel ikke længe i Forveien, faaet Plads paa Nationalskuespillerindernes Liste, men at hun skulde virkelig komme frem paa den Scene, som man endog vidste at lukke for en Mad. Schröder selv, var efter det wienfke Theateroligarchie ikke at vente,

var mig altfor behagelig at adlyde til, at jeg ikke skulde adlyde den villig. Fra nu af fremelskede jeg vitterlig og forsætlig denne Følelse, trykkede med Glid Pilen daglig dybere i Brystet, og maaskee kan jeg med Føie sige, at jeg aldrig hierteligere hang ved hende, end da vi skiltes for stedse, men da jeg i Grunden forlod hende med det Forsæt, og det Haab, at berede mig en Stilling, der tillod mig at tragte efter hendes Haand.

Hvormeget hun vidste deraf og derom, er mig naturligviis ubekjendt. At en smuk ung Vige, om hun end ikke var Skuespillerinde ved Hoftheatret i Wien, nok har Die for, vel og, baade i det Onde og det Gode, af sine Omgivelser gieres opmærksom paa, at man udmærker hende, er ingen Tvivl undergivet; at hun midlertid, især af en saadan Træksugl, der ingen blivende Sted havde, og hvis Hiemstavn var i det Fjerne, skulde ventet sig noget alvorligere, stadigere, hvortil jeg overalt selv egentlig først, efter min Afskedsaften til Schröders, begyndte at ane nogen Mulighed, har jeg ingen Føie at formode. Vel skrev Rosing mig, da han 1788 var i Wien, at hun havde taget Løfte af ham, at bede mig, komme engang igien til Wien, da jeg ikke skulde slippe saa hastig derfra; men endog forudsat, at det var andet og mere, end en sædvanlig Conversationscompliment til en behagelig Gæst, der ved et Unbefalingsbrev fra mig var indført der i Huset, kunde det vel og interessere den

unge, midlertid fremvoxne, men endnu stedse tilside-
satte Kunstnerinde, at den Ungling, der i hendes første
Fremtrin havde talt saa varmt hendes Sag, og mid-
lertid ved tilfældige Omstændigheder havde faaet et
Slags andenhaands Credit i Tydskland, endnu een gang
hende angaaende skulde komme tilorde.

J. J. Rousseau anmærker, at en af hans inter-
ressanteste Elskovshandeler endtes med et Haandkys.
Ogsaa min Roman tog selv samme Ende; og er dette
sidste Haandkys blevet besvaret med et mildt Haand-
tryk, som, jeg tilstaaer mig, ikke engang med Vis-
hed at vide, og hvorom jeg i hiint Brev, hvor jeg
udgyder mit fulde Hierte for min Ven, intet finder, da
har dette været Summen og Heiden af den Løn, min
Kierlighed indbragde mig. Skionne himmelske Aar,
da det ufordærvede Hierte ved en saadan uskyldig
Gunstbeviisning finder sig usigelig lønnet, da det i et
Smil, et Blik, den hulde Klang af et venligt Ord,
finder en Salighed, der er himmelreen nok til at for-
tiene dette Navn!

Ikke mindre tungt, end at forlade Josepha, faldt
mig Savnet af det schröderste Huus, hvortil jeg in-
gensteds fandt Mage, en Mand, der var mig alt
det, jeg havde i ham, fra alle de Sider, mit
Livs Interesse hang ved, forenet med en Kone, der
i det hun virkelig havde til Balgsprog, hvad hun i
min Stambog skrev af Nathan den Vise: Wer viel
weis, hat viel zu sorgen, und ich habe mich ei-

ner Sorge nur gelobt, ved hvert Ord, hvert Skridt
 viiste sig hans sande værdige Mage, er, hvad man ikke to
 Gange i sit Liv maa vente at finde. Men — jeg maatte
 bort; jeg kunde, uden at være alt for ublu, ikke læn
 ger sinke Samsø, uden i det mindste at betro ham,
 hvad der fængslede mig; thi havde han havt mindste
 Anelse derom, havde Intet bragt ham derfra. Gierne
 vilde han taget først til Presborg, for det morsomme
 i, at have været i Ungern; men min Vei gik i Schrö
 ders Grinde til Sydrydslands Theatre; og han op
 ofrede, med sin vante Bennehuldstab, mig sin un
 gerste Uttraa, ligesom han havde opofret mig det lange
 betydeligere Ønske, at gaae til Italien, hvor der for
 hans dannede Kunstlands og Kunstsmag havde været
 et saa rigeligt Udbytte at vente, medens der vistnok
 for mig, der i mit ene og indskrænkede Kunstfag sandt
 Syssel og Studium mere end nok, for al den Tid og
 Glid, jeg kunde hellige dertil, var aldeles intet at giø
 re, saa meget mindre, som Italiens Skuepladse i
 ingen Henseende fristede Operaens og Buffens Hader. *la*

Vi gik da til Linz, hvorfra mit tit anførte Brev
 er begyndt den 17 Juni, og hvor jeg fra Schröder
 var adresseret til den alt af Lessing berømte Bor
 chers, den sidste Overblevne af den sande ekhoffte
 Skole, og hvor mit egenlige Hverv var, med egne
 Dine at see, om den af Schinck saa berømte Dem.
 Alchinger var det, og for Schröder kunde være det,
 hun udraabtes for. Og sandelig baade Borchers og

hun bestod fuldelig deres Roes. Hans Hieronimus Billerbeck i Geschwind, ehe es jemand erfahrt, et kosteligt Lyftspil efter Goldoni af Bock, som jeg ofte har undret mig over, ikke at være kommet paa vor Skueplads, var et Mesterstykke, og det fuldkomneste jeg i Tydskland har seet i den clementinske Smag, saaledes som jeg hiemme af denne Mesters herlige Skole i det dramatiske Samfund, hvor min Sands for comist Sandhed dannedes, havde lært at kiende den. Ikke mindre mesterlig var deri Dem. Nichinger, hvis Mage — skrev jeg til Rosing — jeg i skalkagtige og mistænksomme Roller, ikke havde seet, og der i Dariens de Sorlibte er Børn *), spille Elskerinden med en saa nydelig Sandhed, udtrykte de idelige Overgange fra Omhed til Jalousie saa fortreffelig, og lod tillige i sin største Forbittrelse Pigen af Levemaade saa umiskienkelig see, at hun har første Sted paa min Refrutliste til Schröder **), og er min Trøst, at Samsø beundrer hende ligesaameget, som jeg." Alt med saadan Kunstnydelse, med den forbindeligste Mod-

---

*) Om dette Stykkes nære Slægtskab til min Sommer s. o. f. S. 77.

**) Naagtet denne min Andefaling kom hun midlertid ikke til ham, da hun kort derpaa fik Engagement, baade i Dresden, hvor de paa eengang mistede Mad. Reinecke og Schouwært, og i Wien, som hun foretrak, og hvor Rosing & Comp. beundrede hende 1788, skiondt tilfældet for Ausschußets gamle Adels, og hvor hun kort efter døde.

tagelse af det nybnævnte Kunstnerpar, Linz med sine fortryllende Egne, med sin mageløsdeilige Beliggenhed, var mig et sandt Paradiis, var naturligt; ogsaa opholdt vi os her fem Dage, som høre hen mellem de meest nydte i mit Liv; heller er jeg mig ikke bevidst, fra saa kort en Tid nogensteds at have saa mange behagelige Grindringer. Deriblandt hører f. Ex. en Valfartsprocession, jeg paa den anden Side af Donauen, der randt under vore Vinduer, paa den romantiske Biergaas, saae; deriblandt et yderst jovialt Lystparti til et Badehuus, Samsø og jeg med Borchers, og et Par andre af Theatret gjorde; deriblandt fornemmelig følgende Anecdote, der saa ganske characteriserer Borchers, som den Bruder Lustig og Bruder Sanssouci, han var saa navnkundig for at være. Man gav et rasende Skuespil kaldet Moleshof og Silvie, som en Greve var Forfatter til, og af Fyrsten af Thurn og Taxis havde faaet 300 Gylden aarlig for. Her var Fader Borchers Karl den Anden af Engelland, der kommer ind tilsidst, og deler Raader ud. Aftenen før var han i Selskab med os, men anmeldte strax, han maatte hjem, da han skulde læse paa sin Rolle til næste Dag, som han ikke kunde eet Ord af; men see! Vinen smagte, og Passiaren behagede ham, saa han blev siddende til langt over Midnat, siden han — efter hans egen Tilstaaelse — snart kom efter, han ikke læste noget den Aften; men det kunde han hente ind om Morgen, medens de andre

prøvede de fire Acter. Maaskee var det dengang ogsaa hans Hensigt, ogsaa var han rigtig til Provens Begyndelse uden for Skuespilhuset, men tog med eet en Afdrift, og gik ligeoverfor op til os, hvor han, alt under de bedste Forsætter fik sig adskillig Frokost, og Discours, indtil de andre gik fra Prove.

Jeg holdt nu en rørende Tale for ham, om Nødvendigheden af at læse over, og han gik virkelig i den Hensigt hjem; men da det var en meget heed Dag, fandt han det, som han siden sagde mig, passeligere, at tage sig en Middagsluur. Om Eftermiddagen, som jeg staaer i mit Vindue, og venter paa, det skal blive Comedietid, kommer min Borchers udenfor, og raaber op til mig: om jeg havde Viin? og da jeg nu lovede at skaffe den tilveie, kom han op, og paa min Forespørgsel, om han nu havde læst brav, svarte mig, han havde sovet; og da jeg nu vilde have ham paa Døren, at han kunde faae læst paa Rollen, trostede han mig, der var Tid nok under de første fire Acter, og blev hos mig, til jeg gik paa Comedie. Neppes har jeg der faaet mig sat til Rolighed, før en pikker mig paa Skulderen, og da jeg skal see mig om, er det ham igien, som alle mine Formaninger og Benner uagtet, blev siddende de tre første Acter ubevægelig, og gjorde Leier over Stykket og Forestillingen. Endelig maatte han op at klæde sig paa, og nu sagde han sin Rolle med saa simpel Aldel, og saa skøn Sandruhed, at neppe nogen skulde mærket, han tog hvert Ord af Sou-

fleuren. Efter Stykket kom han efter Sædvane til
 os, og da jeg yttrede ham min Forundring over, at
 det under de Omstændigheder var gaaet saa godt,
 sagde han: "Ja men De saae nok, at Hans Maje-
 stæt først havde sat sig paa Sophaen, og begyndt
 derfra at dele sine Ordener og Raadestegn ud, og det
 syntes da vel ogsaa det naturligeste, at Vedkommende
 umagede dem hen til ham; men da han mærkede, at
 han paa den Maade var vel langt fra Soufleur-
 en, besluttede han at tage sig en Dieners Stikkelse paa,
 og gaae om imellem dem;" hvorpaa vi da drak den
 allernaadigste Kong Carl den Andens Staal.

Fra Linz gjorde vi en yderst behagelig Reise gien-
 nem de meest paradisiske Egne til München, og troer
 jeg, da jeg ellers ikke har beværtet Læseren med Rejs-
 tensesdler fra min Reise, at tørde nævne den eneste
 Erindring af det Slags, jeg veed at have bevaret.
 Det var nemlig, at da vi paa en deilig men heed Juni
 Formiddag havde kiørt over Biergene ved Hohenlin-
 den, lige i det vi kom til denne Station, et Bondebarn
 salbed os en Krukke friske i Biergene plukkede Jord-
 bær, som vi kiøbte, og spiste med en Staal Landviiin over,
 og hvis forunderlige aromatiske Velsmag hverken
 Samsø eller jeg nogensinde enten kunde glemme, eller
 finde Magen til.

I München traf jeg en varm Glæstven i den for-
 henværende hamborgske Skuespiller Lambrecht, til
 hvem jeg af Schröder var anbefalet, og der fattede

en Yndest for mig, hvorom man i Preisters Dage
 vil finde umistænkeligt Vidnesbyrd, og gjorde
 Alt sit for at giere mig Opholdet i München behage-
 ligt, hvorved dog hans megen Godhed nær paa en
 Maade kunde bekommet mig mislig nok. Han bad
 mig nemlig være hans Gæst, Dagen efter, jeg var
 kommen, men da han var ugift, ved det table d'hôte,
 hvor han spiste. Vi sad sammen, og havde en Bou-
 teille Viin imellem os, hvoraf han stittig skænkede for
 mig, men selv ikke drak andet end Vand, da han var
 hæs, og ikke gierne — sagde han — vilde blive værre
 til næste Dag, siden han skulde spille for mig, der
 kom fra Schröder, og af hvem han ønskede godt Vi-
 nesbyrd til sin gamle Mester, og erindrede han mig
 tillige, da han syntes jeg tog sparsomt til Glasset,
 at vi maatte have Glasfen ud, da man aldrig maatte
 legne Viin til Bertens Fordeel. Skiondt Middagen
 aldrig har været min Tid, tiende jeg ham i at temme
 Bouteillen. Efter Bordet førte han mig om i de tryl-
 lende Isaregne, og da vi havde gaaet en to tree Ti-
 mers Tid, foreslog han vi skulde gaae ind at forfriske
 os i en Hauge; men han kunde ikke byde mig andet
 end et Glas Viin, da Thee og Caffe, som vi i Danmark
 og Hamborg var vant til, ikke i de Egne var gang-
 bare; vi fik da atter vor Bouteille, som jeg under
 heist interessante Samtaler om Kunst, om Schrö-
 der, om Wiens, Berlins og Hamborgs Theatre, som
 jeg maatte fortælle ham om, og om Münchens, som

og han gjorde mig bekendt med, gleeed Tiden og Vinen,
 og ogsaa denne Glaske maatte naturligviis tømmes.
 Om Aftenen var vi, da der ingen Comedie var, ind-
 budne sammen hos en Stuespiller Heigl, der havde en
 meget smuk og talentfuld Kone, og selv var af det
 Theaters Bedre, og som Schröder havde bedet mig
 være opmærksom paa. Jeg kom ved Bordet igien til at
 sidde hos Lambrecht, Glasken kom atter imellem os,
 og da jeg nu her undslog mig for, bestandig at skulle
 binde an med den allene, svarte man mig i Chor: at
 jeg kom fra Schröder, og maatte kunne drikke et Glas
 Wiin. Jeg følte mig nu efter det vandrende Ridder-
 skabs Love forpligtet, at modtage den henkastede Hand-
 ske, og skilte mig ganske ordentlig ved min Dønt.
 Da jeg midlertid gik derfra, og Lambrecht fulgte
 mig hjem, kom det mig dog for, som jeg, uden at jeg
 var beskæftiget, følte mere til, hvad jeg havde druk-
 ket, end jeg efter min Formening skulde. Jeg vtrede
 nu for Lambrecht, at deres Wiin maatte være søer.
 "Das nicht, Bruder! — sagde han — aber Du
 hast des Guten nicht ganz wenig genossen." "Wiel in
 12 Stunden drei Bouteillen Wein?" "Nein, Lieber!
 Du hast sechs getrunken." Sagen var nemlig, at de
 i München brugte de store, klare, firkantede Glasker,
 som her kaldes Aquavitflasker, og som holde — hvad
 jeg ikke drømte om — ein Maas, eller to Potter, hver.
 Jeg blev ikke ganske vel tilmode over denne Opdagelse,
 og forekastede Lambrecht, at han havde saaledes ført
 Erindringer af mit Liv. 2den Deel.

mig uvitterlig paa Glattiis; men han undskyldte sig med, at han havde godt seet, jeg kunde bære det, og jeg slog mig da tiltaals, med den Trost at jeg havde bestaaet Proven med vis Honneur.

Saa behageligt iøvrigt den deilige Egn, Lam-
brechts Omgang, og en høist interessant Ejefuits,
Dufresnes, gjorde mig München, saaliden Opbyg-
gelse var mig Skuepladsen til; ikke blot spille man
der i den gamle tydsffranske Maneer: der er den
Arm, og der er den Arm! ledsaget af behorigt
Præf; men og forkyndte Alt, hvad jeg saae og horte,
mig Sandheden af, at det var der, som ved flere Thea-
tre af det Slags: de Stores Triller og deres Spot-
stikkere gjorde, hvad de vilde, og Kunst og Kunstnere
tryktes; ogsaa var det Hele betroet Bestyrelsen af en
Magnat*), der ved den bekjendte Sentents: im Dien-

---

*) En af Tydsfflands meest berømte Violonister var
nemlig nys bleven antaget i Hofcapellet, og var
paa Prøve af den Musik, hvori han første Gang
skulde lade sig høre; med eet seer Excellencen, at
Manden, da hans Instrument har Tacet, ikke
spiller; med al høifornem Embedsiver farer han flur
hen, og siger til ham: "Herr! warum spielt er
nicht?" "Ihre Excellenz! — svarede Virtuosen i
al Beskedenhed: es ist eine Pause!" men i sin Mid-
fiærhed blev Hans Excellents Kunstintendanten ved:
"Ey was! Pause! im Dienste seiner Durchlaucht
werden keine Pausen gelitten." At man neppe
giorde Manden Uret ved at paafige ham denne

ste seiner Durchlaucht werden keine Pausen gelitten, har givet en Maalestok for sin Intelligents, hvormed mellem de ikke saa Heibaarenheder, hvem jeg har seet Kunst og Videnskab givet til Priis, neppe nogen har kunnet holde Maal.

Midlertid havde selv dette Theater en sand Juvel i den yngre Madam Lang, ældre Søster af den Dem. Boudet, der siden ved Schröders hamborgske Theater foranledigede en saa stor Revolution. Denne Kunstnerindes Wilhelmine i sex Retter var mig af uskyldig, elskelig Naivitet, uden al Barnagtighed, Gaasvorenhed, eller Næsviished, et Ideal, som jeg ikke paa nogen offentlig Skueplads, førend indeværende Vinter, altsaa først efter 40 Aar, har seet opnaaet, og maaskee overgaaet. Ogsaa fik hun ikke længe derefter et Tilbud, at gaae til Wien, men var saa klog — som Wiens Lange i sin Biographie fortæller — først at ville stikke Fingerringen i Jorden, inden hun slog sin Bopæl der, forlangte først at spille nogle Gæsteroller, og, skiondt hun behagede i disse, vogtede sig vel for at tage mod fast Engagement; saare let torde det og blevet hendes Lod, hvad Preisler i sin Dagbog meget velbetænkelig siger om den, skiondt ikke just i selvsamme Fag, ikke mindre ypperlige Nachinger: i Wien holdes hun for den første blandt Theatrets Elskerinder, skiondt hun, maaskee netop af den Aarsag, maa staae tilbage.

---

hvisornemme Bantundighed i sit Fag, syntes flere hans Anecdoter af lignende Natur at bevidne.

Fra München gjorde vi en yderst behagelig Reise over Augsburg, hvor jeg opholdt mig en Dag, da jeg hos en Baron Göz, der den Tid arbejdede paa sin Aaret senere udgivne talrige Folge af lidenskabelige Skizzer for Kunst- og Skuespilvenner i en Række af 160 Kobberer udaf Lenardo og Blandine, troede, som Ordsproget siger, at gribe Viisdommens Guld med Gævnninger, og faae Lys i alle de Ideer, Proven af Engels Mimik havde vaakt hos mig; uden at betænke, at slige Kunstens Løndomme ikke læres saa hurtig, som den Tassenspijlerkunst at stiaare Hovedet af et levende Menneske, og sætte det paa igien, hvori nys er bebudet Underviisning i vore Aviser. Manden var meget forbindelig, indlod sig med megen kunstbroderlig Belvilje i Samtale med mig; men at jeg — sikkerlig uden nogen hans Skyld — gik stort klogere fra ham, kan jeg ikke sige. Fra Augsburg kom vi til Ulm, hvis delige Beliggenhed endnu svæver for mig; men hvorved jeg tillige mindes, at vi kom did saa giennemstegte paa en tordenlummer Eftermiddag, at jeg var formaat til at giøre et Besøg hos en af mine daværende Vndlingskribenter, J. M. Miller, Forfatter af Siegwart, og Briefwechsel dreyer academischer Freunde, som jeg hele Veien igiennem havde glædet mig til, nu at kunne lære at kende.

Jeg har intet om min Reise giennem det Würtembergste, Stutgard inclusive, at berette, uden at det stedse har levet i min Erindring, som et Canaans

Land, ligesom det Pfalziske; kun mindes jeg her, da vi ved Nattetider, i Mørke, og formodentlig halv i Søvn, var kommet til Heidelberg, uden at mærke noget til dets Beliggenhed, se n jeg om Morgen, ved at see ud af Vinduerne, der vendte til Gaden, heller ikke anede, og jeg nu, inden jeg stod til Vogns, gik rvertigiennem Huset ud til Gaarden, og her saae et høit, steilt Bierg saa godt som lige over Hovedet paa mig, at jeg endnu blev noget mere end overrasket, og maatte kalde paa Samso, at meddele ham dette Phænomen, der midlertid for ham, der havde gjort den største Deel af Reisen tilfods, medens jeg, (skiondt dog mindst paa denne Deel af Reisen) trod dybest ind i Diligencen, og lod, som jeg sov, for at hængte efter mine Grublerier usforstyrret, ikke nær havde det Paasaldende, som for mig.

I Mannheim ventede sande gyldne Dage mig, da Schröder, som især havde Nie paa det kostelige mannsheimske Kloverblad, Beil — der var hans særdeles Vndling — Island, og Beck, til sin forestaaende ny Entreprise, havde gjort Alt for at berede mig en god Modtagelse der, da ydermere Schiller, som den Tid var i sin frodige Vaar, modtog mig, som en kjær Jævning paa Kunstens Bane, og en varm Tilbeder af hans Camene; og da Voeck, ogsaa een af de sidste Overblevne af den eckhof-lessingske Skole — hvoraf han midlertid syntes mindre at have beholdt Anden end Bogstaven — overvældede mig med Godhed, saa-

meget mere, da jeg fra München af havde havt mundtlig Advarsel at bringe ham, som Mester af Stolen, om det Uvær, der for Illuminatismens Skyld i de churfyrstelige Lande drog op over Frimurerne. Modgen Næring fik midlertid min dramaturgiske Drm just ikke her, da adskillige af de Stykker, jeg helst horte eller saae, og deriblandt Schillers, ikke kunde bringes paa Skuepladsen, saa meget man end i Mannheim gjorde for min Skyld, da Mad. Beck — som var deres og Tydsklands første unge omme Elskerinde — havde Feber; midlertid gjorde de dem al mulig Umage for, at vise dem for mig i et fordeelagtigt Lys, saa meget mere som jeg saa temmelig efterkom Schröders Hverv, at udgrunde, om de vel havde Lyst at indlade dem med ham, paa Klosterbroderens Maade i Rasthan den Bise, ved ligesrem at sige dem det selv; og fandt jeg dem alle tree saare villige, fremfor alle Becks Kone, som det ved Skuepladsen i Mannheim ikke ret stod an, da det — skiondt der intet Hof var, og Dahlberg virkelig var en ualmindelig Theaterintendant — dog altid var et Slags Hoftheater, hvor — især paa Spindesiden — ikke altid Kunstværd eller Menneſteværd var Unbefaling.

En Aften, som jeg var bedet hos Island, der boede i Huus med Beck, og Beck formedelst sin Kones Upasselighed var tidlig gaaet fra os, kom Island, under vor begeistrede Samtale om vore Fordringer til og Forventninger af den dramatiste Kunst, og vore

levende Onsker, at samvirke til, at Skuepladsen maatte blive, hvad den burde og kunde, til at spørge mig, om jeg intet havde skrevet for det tydske Theater. Jeg sagde ham da, at jeg i Prag havde begyndt paa et Efterstykke: den Sortrolige, men som jeg ikke siden havde kunnet faae færdigt, vel især, fordi det ved det bondiniske Theater ved Mad. Reineckes og Opiges Dørgang indtrufne Schisma havde tilintetgjort den. Danke, at faae det opført der; han fik Lyst at see det; næste Morgen blev det færdigt, og jeg forelæste det for ham og Beck, der paaastod, jeg skulde give dem det. Iffland, der aldeles ikke holdt af det Fag, han egentlig spille i, var glad til at spille Kammersdorf, og paa 10 Dage var ikke blot Stykket færdigt, antaget, affkrevet, lært, og spilt; men ydermere var min Sophie Braunes oversat paa Tydsk, forelæst Iffland og Mad. Beck, og bestemt til at opføres ved min Tilbagekomst fra Paris, og nu var da alle vore Himmelsfiger færdige; til Paaaste 1786 var deres Engagement til Ende, de vilde da gaae til Schröder, jeg skulde tage til ham, som Theaterdigter, og vi skulde med ham og hans hertlige Kone danne et dramatisk Academie, et Kunsttempel, hvortil der endnu ikke skulde være seet Magen. Saa meget heller kunde der synes god Jole til denne Drom, da Schröder i et Brev fra Wien under 6te August skrev mig: "Deres Efter spil venter jeg med Utaalmødighed; vil De ikke tillade mig her at lade det opføre i Manuscript? Sættøren fra Dissabon, som

De har hørt nogle Scener af, er færdig, men kun tree Acter, og jeg behøver et godt Efter spil. Men er det Dem ikke tilmaade, skal det ikke komme ud af mine Hænder, og ikke blive opført, førend med Deres Samtykke. De herværende ** af Skuespillere have odelagt Island's Skuespil — Verbrechen aus Ehrsucht — At jeg meget vil føre mig Deres Efterretninger til Nytte, og at den, De anbefaler mig, er vel anbefalet, vil Tiden lære. Følgelig, naar Tiden er om Dem selv, og De ikke taber for meget ved vor nærmere Forbindelse — vil jeg da vel betænke mig paa, at modtage Dem, som Ven og Broder? — Men den Tanke at blive Skuespiller, maa De endelig opgive, og det er min Pligt, aldrig at understøtte den. Det Gode i dette Haandværk er i de første Maanedes affugget; da kommer en beedst, bitter Drik. At De har skaffet mig Jüngers Kiendskab, er mig overmaade behageligt; han skal heller mig ikke saasnart bort fra Wien . . . Evig Deres Schröder.

Men endog inden jeg fik dette Schröders Brev — som blev skrevet efter at hin skionfarvede Sæbeboble var brustet, og samme Dag, som jeg i Paris fik Efterretning om denne Vanskiæbne — vidste jeg tilfulde i Forveien, hvor fast jeg i alt rimeligt og mig gavnligt kunde stole paa denne broderlige, faderlige Vens Hyldest. Da nu ydermere min Sophie særdeles behagede Island, der længtes efter at komme til at spille Meinhard Sen, i dette fine Stykke, som han kaldte det; da ligeledes

den hulde Caroline Beck, hvem jeg havde forelæst det — som hendes Mand efter hendes Død skrev mig — glædede sig til at spille deri, hvori han fandt Vorgen for Stykkets Værd og Godhed; da Beck var, som skabt for Waldfels, og denne Rolle, som skabt for ham; da det Slags Stykker yndedes i Mannheim, maatte dette vel ydermere nære mine Forhaabninger. Allerede havde jeg i Spøg, men dog ikke ganske uden Alvor, strax efter min Ankomst til Mannheim, skrevet min Ven i Kiøbenhavn til: "finder jeg ved min Hiemkomst en kold og fremmed Modtagelse, er Velkomsten luntnere, end jeg ventede, reiser jeg parbleu i Dieblitz bort igien, og drikker Melnecker med Jünger og Reinecke, eller Bourgogner med Schröder, for at forslaae de Griller."

Og da nu min Fortrolige virkelig blev opført, og mesterlig opført, da Mad. Beck, som Pauline, afsvang mig, hvad der i min Mund er den høieste Lovtale, jeg veed, over en Kunstner:

Kunst und Natur

War bey ihr eines nur;

da Iffland og Beck, som mine og Stykkets sande Benner, streed for dets Held, da det vandt Bisald, og — hedder det i mit Brev til Rosing derom — hvad der glædede mig meest, Samsøes Bisald (hvem jeg ikke havde været at forelæse det, men der med broderlig Deeltagelse fortalte mig enhver, endog ubetydelig,

Anecdote derfra, der kunde være mig behagelig), vel maatte da hine Forhaabninger næsten blive Visshed.

Ogsaa Schiller, saa saare forskiellig hans høiere Aandsflugt end var, fandt Behag i mit Skuespil, og, hvis jeg ikke bedrager mig, tilbragde vi to denne Aften sammen i Pfalzernhof ved et Glas Vin, da Island og Beck tidlig gik hjem. Udentviol var det og denne Aften, at, da Samtalen naturligtviis falde snart paa hans dramatiske Arbejder, jeg kom til at erindre mig, at en sinit ung Medikus Jeller i Leipzig havde fortalt Jünger og mig, at Schiller havde taget sine Kovere af et gammelt engelsk Skuespil, the Life of Charles Moor, som han i en physiologisk Afhandling af Schiller havde fundet citeret. Da jeg nu troede at være velbevandret i den engelske dramatiske Litteratur, og al ivrig Søgning uagtet, ikke havde været istand til at opspore et saadant Stykke, kunde jeg ikke modstaae Fristelsen, nu jeg var under fire Dine med Digteren, at spørge ham, hvor det engelske Skuespil, hvoraf han havde taget Ideen til sine Kovere, var at finde, og af hvem det var. Schiller studsede. Bange for at have stødt ham, da jeg, uden tvivl især fra Island, havde temmelig levende Begreb om hans Omfindelighed, skyndte jeg mig at tage til orde, og bede ham, dog tiltroe mig at kunne skionne, at der var stor Forskiel paa Værdien af det raa Malm, hvoraf et Kunstværk dannedes, og af Kunststykket

selv, som det udgik fra Mesterens Haand; og at det
 engelske Skuespil, naar det havde havt andet For-
 trin, end at indeholde et Emne, hvoraf der under
 en genial Haand kunde blive et effectfuldt Drama,
 ikke vilde været saa ubekiendt; og sagde jeg ham
 nu tillige, hvorfra jeg havde denne Idee. Med me-
 gen venstabelig Godmodighed fortalte Schiller mig nu,
 at han, medens han havde Hovedet fuldt af sine Rø-
 vere, havde paa Militairinstituttet i Stutgardt havt
 et medicinsk Provestrift at udarbejde, og dertil valgt
 et Emne, om Sammenhængen mellem Menneskets
 dyriske og aandige Natur, der gav ham Leilighed til
 at anbringe til Oplysning adskillige Steder af det
 Sorgespil, han gik frugtsommelig med. Da han
 imidlertid ikke torde citere disse paa tydsk, eller som
 Stæder af et tydsk Stykke, for ikke at komme i Ulei-
 lighed for at besatte sig med reglementstridigt Arbeid,
 havde han grebet til Fictionen om et gammelt engelsk
 Skuespil, hvoraf de skulle være tagne. Jeg havde
 imidlertid ikke troet, sagde han, at det Skrift skulde
 være kommet udenfor min Hiemstavn, og derfor var
 det, jeg blev urolig ved at høre det nævne, da jeg nu
 kan komme i den Forlegenhed, offentlig at maatte er-
 klære mig derom. Dette gjorde han imidlertid ikke;
 og det var først efter hans Død, jeg i Anledning af
 en Anmeldelse af nysomtalte Provestrift, som et Anec-
 dote, jeg troer i et wienssk Tidssblad, jeg fandt mig

forpligtet, i et af vore Blade at meddele hiin Anekdote *).

Da den Fortrolige var ude, havde jeg truffet Madsen Bech ved hendes Dør, som var lige ved Siden af Stuespillehuset, og takket hende i største Hast for hendes deilige Fremstilling af Pauline, da hun skyndte sig op til Hvile, for, som hun sagde, ikke at have Uleilighed af sin Anspænding. Som jeg anden Dag sagde Island farvel, kom Bech ind at bringe mig sin Kones Undskyldning, at hun ikke kunde tage Afsked med mig, da hun slumrede, og de ikke vilde vække hende, og der desuden jo kun var faa Uger til,

*) Da jeg her er kommet til at omtale dette Stykke, maa jeg dog tilføie, at jeg, ved at giennemgaae, til nærværende Arbeides Brug, min Brevverling med mine tyske Venner, har i et Brev, dat. Leipzig 2 August 1786, fra Schillers entusiastiske Ven og Beundrer, Jünger, fundet følgende: "Schiller skriver nu paa et nyt Stykke: Røver Moors sidste Skiebner; det er snart færdigt; thi han har alt bebudet mig Revisionen deraf; dog det bliver endnu sub rosa; thi vi vil overraske Publikum dermed."

Vel er det ikke at haabe, at efter henved 40 Aar noget skulde kunne bringes for Lyset af dette Schiller'ske Digterværk, hvoraf jeg ikke andensteds mindes at have mødt ringeste Spor; jeg anseer det imidlertid for min Pligt, ikke at lade denne flygtige Henviisning forgaae, om maaskee derved noget, f. Ex. ved den hæderverdige førner'ske Familie, hos og med hvem Schiller den Tid levede, skulde kunne komme for Dagen.

vi skulde, ved min Tilbagekomst fra Paris, samles
igien, da min Sophie skulde spilles.

Med disse Dromme forlod jeg anden Dagen
Mannheim for at gaae til Strasborg. Paa Veien
besøgte jeg Schiller i Schwezzingen, hvor han havde
Sommerværelser, for at hente min Stambog *), og

*) I denne Stambog havde Schiller skrevet følgende
wielandfke Linier, som jeg, da efter saa lang en
Tid de ikke ganske fuldstændig vare mig i Minde,
efter flere Dages Sagen endelig har gienfundet:

Das Liebesbündniß schöner Seelen

Knüpft oft, der erste Augenblick

Wenn andre, eh' sie Freunde wählen,

Was sich dabey gewinnt, erst emsig überzählen

Verbindet jene schon ein Wort, ein stiller Blick.

Gleich Spiegeln strahlet eins der andern Blik zurück,

Sie wählen nicht, sie fühlen sich getrieben,

Und lieben ihren Freund, wie sie sich selber lieben;

med Underskrift: der erste Augenblick entscheidet ge-
wöhnlich, und so, glaub ich, ward unsre Freund-
schaft entschieden.

Da man i en vis Periode, blandt Andet, ogsaa
vilde afstoifte mig Schillers Kiandskab og Venskab,
gjør det mig dobbelt Ondt, ikke ved hans egen
Haand at kunne give det her anførte fuld Piem-
mel. Maaffee tør imidlertid allerede dette, at
disse Linier, som jeg siden 1789, da min Stam-
bog forkom, ikke har seet for Dine, saa dybt have
hæftet sig i min Hukommelse, vare et ikke ganske
forkasteligt Vidnesbyrd, at jeg i dem fandt et paa-
lideligt Beviis paa denne ædle Unglings og herlige
Digters Venskab for mig, og paa den høie Preis,
jeg med Joie satte paa dette.

lige Farvel. Han spurgte mig nu, om jeg vidste, Mad. Beck var syg. Jeg, som intet Ondt anede, sagde ham, hvad Efterretninger jeg havde; men han fortalte mig, at hans Søster — om jeg ellers mindes ret — som var hos ham, var kommet fra Mannheim forrige Uften, og vilde vide, at det stod betænkeligt til.

Ikke desmindre var jeg for fuld af søde Drømme og glade Forhaabninger, til at aabne mit Hierte for disse Ulykkesvarsler, ned de deilige Rhinegne med aabent Bryst, tilbragte et Par meget fornøjede Dage i Strasburg, hvor jeg saa de første franske Skuespil, og i øvrigt næsten udelukkende levede med en ung tydsk Dr., som i de samme Dage var kommet fra Mannheim, hvor han havde haft en ubehagelig Affaire med nogle kaade unge pfalziske Officerer, der havde væltet sig ind paa ham paa Promenaden, og som jeg endelig vilde overtale til at tage tilbage, og tugte dem; men der meget heller vilde blive i Fred i Strasborg, og snakke med mig om mit Stykke, som han havde seet, og om de mannheimske Skuespillere, som han gjorde meget af. Ogsaa blev jeg indgaaet med ham, at jeg slet ikke saa videre der i Byen; ikke engang Mynstertaarnet, som derimod Samsø besteg, dog ikke som en anden Landsmand, til den yderste Spids; og kan jeg ikke nægte, at han indgød mig lidt Bantro, hvorvidt nogen anden saa let skulde vovet sig did, hvor Samsø, med sin overor-

denlige Smidighed og Behændighed, og sin endnu ualmindeligere Uforsagthed, tog i Betænkning at stige.

Synderlig nok overfaldt mig en Nat i Strasborg, som jeg havde tilbragt Aftenen meest fornejtet med min mannheimske Doctor, en saa forunderlig Bespændelse, at den, hvad jeg aldrig nogensinde i mit Liv oftere veed at være vederfaret mig, ikke tillod mig at blive i min Seng; men at jeg maatte op, og vandre paa mit Gulv den hele Nat; imidlertid tilskrev jeg det sydligere Climas mig uvante og besværlige Varme denne underlige Agrypnis, og skrev samme Dag, den sidste Dag jeg var i Strasborg, for at slutte vor tydske Correspondence, og begynde en fransk i Paris, Rosing et Brev fuldt af mine nuværende Drømme og Udsigter, hvoraf imidlertid til Uheld den sidste Side, der nok meddeelte Oplosningen af det øvriges Gaader, og især, hvis jeg ikke bedrager mig, indeholdt nogle mærkelige Ord, der gav tilkiænde, at Scenen var min første Donna, og Josepha, saa smuk hun var, dog endnu kun havde anden Plads i mit Hierte, er forkommet mig.

Fra Strasborg gik vi, med den fra Preislers Dagbog bekiendte Kudsk Wassermann, til Paris, og gjorde en leipzisk Studiosus Oeconomiae, ved Navn Johannes Rhode, Reisen med os. At denne Færsel har været temmelig lystig, erindrer jeg mig blandt andet af den Bagatel, at da vor Reisefælle — jeg veed ikke om for Spøg eller for Alvor — havde for-

talt os, at han var i Slægtstaf med, eller nedstammede fra, den berømte gamle danske Lærde Johannes Rhodius, morede Samsø og jeg os undervejs med at synge ham for: Johannes Rhodius, Noster Oeconomus, God save the King! og blev han hele Rejsen igiennem bestandig ved at føre denne Titulatur.

Desmere paafaldende var det i denne Aandsstemning, at jeg den Nat, vi undervejs laae i Luneville, drømte, at jeg paa en Skueplads saae Caroline Beck staae ganske ene, nu løb i fuld Glæde hen at helse paa hende, og spørge til hendes Befindende, og rakte, da Theatret kun, som paa Privattheatre, var lidet ophøiet over Tilskuerpladsen, efter hendes Haand for at kysse paa den; da i det samme Figuren forvandledes, en kjær dansk Veninde stod hvidklædt for mig, og sagde: De naaer Den ikke!

At denne Drøm gjorde usigeligt Indtryk paa mig, er meget naturligt; ogsaa skrev jeg, inden jeg endnu kom til Paris, et langt og ængsteligt Brev til Kierulf, for at bede ham give mig ufortøvet Efterretning om mine kiebenhavnske Venner, og i Særdeleshed om den Veninde, jeg i min Drøm havde seet; og har jeg mellem de for mig liggende Papirer hans Svar, som jeg til sin Tid skal meddele. Besynderligt var det imidlertid, at jeg, uagtet jeg paa Schillers Børsel havde fra Strassborg skrevet til Beck for at spørge til hans Kone, saalidet drømte denne min mannheimste Veninde i nogen egenlig Fare, at det end ikke randt

mig i Tanke, igien at skrive didhen, og det saameget mere, da jeg i de fire Linier, hun i min Stambog havde skrevet, med Føie kunde fundet en Sorgespaadom, som hun midlertid neppe vitterlig dengang lagde deri. Disse fire Linier, der, tilligemed nogle faa ovenanførte, uundstøttelig ere blevene i min Hukommelse, formodentlig af Miller eller Holty, vare følgende:

Laßt uns beim Klange froher Lieder,
Und lächelnd durch dies Leben gehen,
Und sinkt die lange Nacht danieder,
Mit diesem Lächeln stillestehn.

Tovrigt stod selve Reisen giennem Frankrig, mod hvilket jeg den Tid havde megen tydsf Førdom, mig ikke synderlig an, og kan jeg godt mindes, at jeg forargede mig over et Land, hvor min Rudst hedde Monsieur, og hvor Madamer gik med bare Been, ligesom jeg i det hyppige Maison a vendre, som jeg læste paa Champagnes kridhvide Huse, syntes at finde en Bestyrkelse paa, hvad min J. J. Rousseau havde fortalt mig om de feudals, fiskals, curials og clerikals-Nags Saar, hvorunder Frankrig inden Revolutionen blødt, og som man vel maa ønske lukkede og lægte for evig.

Hvad — ikke blot ved sin hiemsfødde Champagne-viin, som Epernai, men ved sin deilige Beliggenhed — særdeles anbefalede sig til mig, og er stedse blevet mig i Kiært Minde, var Chalons ved Marnen, hvis smilende Floddbredder, betygte af den venlige Aftensoel, gjorde et Indtryk paa min Siæl, som senere mangen Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (19)

ffion Sommeraften har kaldet mig tilbage, og som ingensinde, haaber jeg, vil forlade mig, saalange dette Slags Følelser vedbliver at være mit Livs Repenthe.

Alt derimod Paris ikke i mindste Maade smilte mig, der ingensinde var Ven af store Stæder, og hvem det forud var bebudet, som

La ville de houe et de fumee, imøde, var meget naturligt; og da nu Dagen efter min Ankomst, ved min allerførste Udgang, min Banzquier Haller, efter at have — i den Formodning, at jeg var en Britte — talte noget til mig, som han holdt for engelsk, og som jeg ikke forstod et Ord af, endelig, da han af mig paa maadeligt Fransk erfoer mit Navn, hilste mig med de Ord, at det gjorde ham Ondt, han formodentlig maatte tage imod mig med en ubehagelig Tidende, og nu bragte mig et Sørgsbrev, forseglet med sort Lak, og jeg nu aabnede det, og brød det, og sandt Schillers Varsel, min Strasborg Angst, min Lünevilledrom sandet, og stadfæstet, Underretning fra Beck om hans Carolines sørgelige Død — jeg vil lade hans Brev, og det jeg derpaa og i den Anledning skrev til Rosing, vidne, hvad jeg ikke seer mig istand paa anden Maade at gjøre mig, end sige Andre, ringeste Forestilling om, hvorledes jeg da var tilmode.

”Kjæreste Ven! — skrev Beck — Ingen Breidelser! gjør Dem ingen! jeg fritiander Dem. Men Taarer for Bennen! Taarer for den gode Skab-

ning! — Min gode, unge Kone! — er ikke mere. O, græd De med mig, beklag mig! o jeg var saa fuldkommen lykkelig, og jeg er nu saa usigelig elendig. Anklag Dem ikke! det var den Eviges Villie; hvad i alt Fald Anspændingen kan have gjort, er, at den fremrykkede det bestemte Maal. Da De er Ven, og Menneſke, og ſkriver med ſaa megen Følelſe, maa De ogsaa kunne medføle en Vens Lidelſer. De ſkal deeltage, og det vil være mig en ſød Trøſt, at De har deeltaget. Ak! hun var ſaa blid, ſaa god — for god *) til denne Verden; elſkede mig ſaa ganſke, opfyldte ſaa ganſke alle mit Hoveds og Hiertes Tanker. Hun gik bort fra denne Verden, begravet og beklaget af alle gode Hjerter, der kjendte hende. Piger ſtroede Blomſter paa hendes Grav” **).

”Den 21 ***) fik hun Feber og Anſted af Sovesyge, den 22 fik hun det atter, og var allerede Kloſken halv tolv om Aftenen fra ſig ſelv, og kom ikke til ſig ſelv igien; den 24 tidlig fik hun en ſex Maanedes Datter, men der døde ſtrax efter Fødselen; om Aftenen Kloſken 8 henſov min Caroline, min Hulde, for

*) Under hendes Billebe, ſom Beck ſendte mig, og under hvilket jeg ſkriver dette, har han ſat:

Sie war zu ſanft, zu gut für dieſe böſe Erde,
Darum iſt ſie nicht mehr.

**) Som hans Velærværdighed, paſtor loci, Iob, da hun var en Theaterperſon, i hellig Ridſiærhed borttage.

***) Den 20 Julii ſpilte hun Pauline i min Fortrolige.

snart at være hos sine Søsterengle. Saa leed endnu aldrig noget Menneſte, ſaa elſkede ingen Mage. At være Mage, lykkelig Mage — at ſkulle være Fader, og nu Alt tabt! O, kom ſnart tilbage, Ven! vi ville ſtrøe Blomſter paa hendes Grav, og græde. De kændte hende — men ikke hende ſelv — kun Skizzen af hende. Denne Blomſt var alt halv affalden — hendes Forſtand ſvigtede — og hendes ædle, fortreffelige Hierte ſaae De aldrig. Jeg har kændt hende — i fuld Skionhed og Blomſtring; fuld af Aand og Lune, med al Hiertets ufordærvede Godhed; og jeg ſiger Dem, jeg var fuldkommen lykkelig. Nu er jeg nedtraad af Skiæbnen; alle mine Glæder ere borte; Gud give, at jeg ſnart kan følge efter dem!”

”Deres Stykke *) ſkal jeg læſe, ſaaſnart mit Gemyt bliver noget roligere; kun ſaa meget til Troſt: min ſalig Kone glædede ſig til at ſpille deri. Det taler mig for Stykkets Godhed og Værdi. Hvorledes det nu ſkal beſættes, og hvad videre ſkal ſkee, derom oppebier jeg Deres næſte Bink. I Dag kan jeg

---

*) Sophie Brauneck. Lagde Dalberg 15 af hendes Roller ubefatte bort, med de Ord: nu kunde de ligesaa godt gives den ſletteſte ſom den bedſte, var det dobbelt naturligt, at jeg henlagde et Stykke, der var blevet til paa tyndſt for hende, og hvori jeg ikke kunde fordrø hendes Mand og Ven nu ſkulde ſpille.

ikke skrive videre. Kom snart tilbage, og trøst Deres
ulykkelige Ven!

Lev De vel!

Deres hengivne Ven
Beck."

"I dette Dieblis gaar en Ven af Dem fra mig,
den unge Mønter fra Kiøbenhavn, der uendelig beklæ-
ger, ikke mere at træffe Dem her."

"Han beder mig, ikke at sige Dem, at min For-
evigedes sidste Rolle var Vennen Rahbeks *). Han
kiendte Deres Hierte, og det vilde være Dem smerte-
ligt." Her altsaa, Ven! gientager jeg Dem — ikke
De, ikke Deres Stykke! — Skaberens Bestemmelse
— hun skulde døe for at giøre mig til Enkemand, og
barnløs — og — var hun ikke frugtsommelig? døde
hun ikke i Barselseng? Taarer, Ven! hedere Taarer!

---

*) Forgethve Kar og derover har jeg nu været i Sielb
hos denne min Ungdomsven for denne Yttring af
hans kiertlige, trofaste Vennesind, og har end in-
gensinde takket ham derfor, ja det tør endog være
ham aldeles ubevidst, at denne hans sømme Deel-
tagelse nogensinde er kommen til min Kundskab.
Idet han da læser Ovenstaaende, modtage han til-
lige med denne min Tak, min hierteligste og bro-
derligste Taksigelse for det uafbrudte, ubrødelige
Venskab, der fra vor tidligste Ungdom har forenet
os, og der ved vor tiltagende Alder bestandig er
blevet, og bliver mig ved alle Menneſkehedens,
Borgerværdets, Videnskabelighedens, og Brodersin-
dets Baand hæderfuldere, dyrebare og helligere.

dette er Alt, hvad den gode Hiemvandrede fordrer af os. Velsignelse og Fred med hendes Afte! — Endnu eet, skriv mig dog noget om, hvad De mindes at have talt med min Hulde.”

Følgende er af mit i samme Dage skrevne Brev til Kisting:

Paris den 7 August 1784.

”Ven!

Du vil ynke mig, naar Du har læst dette Brev; mit Hierte har faaet et Stød fra en saa uventet Side, og dette Stød er saa grusomt, at jeg beundrer min findrige Stiæbne, der er saa uudtømmelig paa nye Opfindelser til at pine mig! Jeg skrev Dig i mit Brev fra Strassborg om den gode Modtagelse, jeg i Mannheim havde funden, om de fortreffelige Mennesker, jeg havde truffet i Iffland og i Beck; om den Interessé, de viste for mig; om den Maade, hvorpaa de havde spilt mit Efterstykke; om den Fornøielse, jeg ventede af at see Sophie der, da jeg ikke kan vente at see det spilt, hvor jeg helst ønskede; og samme Dag, jeg skrev Dig det til, døde Becks Kone i Mannheim, en deilig ung Kone, hvis Aand med alt det var ligesaa langt over hendes udvortes Skønhed, som det var under hendes fortreffelige Hierte! Det er at beklage, siger Du: tænker Dig i Mandens Sted, som mister sit Livs hele Glæde uventet, som for saa Dage siden var en lyffelig Mand, om saa Maanedes ventede

at blive en lykkelig Fader, og nu med eet seer sine haabede og virkelige Glæder forsvinde."

"Du kan begribe, at det kan gjøre mig ondt, da jeg interesserede mig for disse to Mennesker, da overalt den huuslige Lykksalighed altid har været mig saa hellig; men Du vil dog ikke kunne indsee, at det kunde træffe mig saa grusomt. Men naar Du nu hører, at det er mit Bærf, at mine bedste Venner, at Manden selv, med al den Staausel, hvormed han mælder mig hendes Død, ikke kan frikiænde mig, at jeg maa sige mig selv, at den Anspænding for min Skyld, i mit Stykke dræbte hende, hvad siger Du saa? Rosing! Du er Menneske, Du er Ven, Du er Fader og Egtemand; Dig behøver jeg ikke at sige videre."

"Hun havde haft Feberen, men var kommen sig saa temmelig; dog spille hun ikke endnu; et Par Gange var Schillers Cabale og Elskov anmeldt, da man efter mit Ønske vilde lade mig see dette Stykke; men smaa Recidiver hos hende voldte, at det bestandig blev udsat. Nu fik hendes Mand og Island fat paa mit Efterstykke, og visde, jeg skulde give dem det; ved denne Leilighed lærte jeg nu ogsaa at kiænde hende; og saa Mennesker har saa varmt interesseret mig, og interesseret dem for mig. Jeg har ikke fundet det rigtige Begreb om Kunsten og den fine Følelse for hendes Roller, hos nogen anden Actrice, Din Kone ene undtagen."

ere bedre end mange Spurve, og ikke en Spurv falder til Jorden uden dens Villie."

"Ven! jeg veed kun eet Sted, der kunde træffe mig grusommere, end dette traf mig; en ædel ung Mand var lykkelig med en ung elskværdig Kone; Alting lovede dem en Række af de saligste Dage; jeg behøver kun at sætte min Fod i deres Huus for at nedbryde Alt." — — — — —

"Jeg begyndte at see glad tilbage paa min Reise; de mange Værdiges Venstab, Arbeide, og Udspreddelser havde skaffet mig en Art af Sindssro; jeg begyndte at smigre mig med, hvis mit Fødeland blev mit Hierte pinefuldt, under fremmed Himmeleegn at kunne undslye mig selv — — Taabe! som om man undslyede sin Skiæbne — jeg har leet af dem, der troe, de kan gaae af Veien for et Tordenslag, og vil selv troe, jeg kan undvige Ulykker."

" — — Du kan let forestille Dig, at dette Sted ogsaa reent har berøvet mig al Lyst at arbeide for Stuepladsen. Sophie bliver nu holdt tilbage, og Efterstykket vil jeg see at faae igien, naar jeg kommer til Mannheim. Med hellig Gysen beundrer jeg de underlige Veie, hvorpaa Skiæbnen leder mig."

"Du ventede andre Breve fra Paris; men jeg er naturligviis ikke i den Stemning! Hils Din Kone! hvordan lever hun? er hendes Barselseng overstaaet? hvis Du ikke alt har skrevet mig til, saa lad mig endelig finde et Brev i Mannheim; i 4 Maaneder har

jeg nu intet hørt fra Danmark, og Du kender mig. Om tree Uger gaae vi herfra . . . den ullykkelige Til- dragelse, dette Brev indeholder, pidsker mig hiem; jeg maa til Danmark igien, inden jeg har tabt mere der, og inden 7 Uger, haaber jeg, Du seer Din Rahbek.

Alt efter en saadan Velkomst Paris endnu blev mig et langt ubehageligere Opholdssted, end det under andre Omstændigheder vilde været, var saare naturligt, og har jeg heller fra intet Sted saa faa mig interessante Erindringer, som just fra dette nyere Athen. Skuespillene saa jeg vel, og det, som mine tree i Lommebogen for Skuespilnydere 1785 indtryffede Breve til Rosing om det parisiske Skuespilvæsen kunne vidne, med særdeles Opmærksomhed; ogsaa tilbragde jeg hele min Dag, den nødvendige Spisetid fraregnet, paa mit Værelse, deels med at optegne mine Jagttagelser over de Skuespil, jeg forrige Aften havde seet, deels med at forberede mig til næste Aftens Forestilling ved at læse saavel Stykket selv, der skulde spilles, som hvad jeg videre didhenhørende kunde faae Spor, eller sat paa. Men om og Frant- rigs Sorgespil og Dramer havde været mere i min Smag, end de, især i det Dieblif, da en Reinecke og en Schröder i deres hele ædle Naturlighed stode som Mønstre for min Siæl, kunde være, og om det egentlige Lystspil, saa fuld Ret jeg end maatte lade ders Me- sterfremstilling vederfares (især i Figaros Giftermaal,

som jeg i al Nyhedens Glands (sej Gange saae) i en saa sørgelig Periode kunde fundet mit Sind aabent for dets Nydelse, saa havde overalt min Lyst for Scenen, og mine Forhaabninger deraf faaet et høist bedøvende Stød; og var det fornemmelig Trang til Arbeid og Studium, der kunde adsprede mig, og være mig Trøst i min Sorg, der, især i de første Tider, holdt mig fast ved denne Syssel.

Tovrigt havde Paris, hvor Samso for sin Kunst- sands og Kunstsmag fandt saa rigelig Næring, aldeles intet der loffede mig, Louise la Valieres Portrait, som Maria Magdalena, i Carmeliterkirken ene undtaget, hvortil jeg med vor flinke Leietjener, Monsieur Navarra, gjorde en formelig Valfart, og hvoraf, jeg ofte har angret, jeg ikke kiøbte mig det deilige Kaa- ber, som man, til min ikke liden Forundring, i selve Capellet, og om jeg ikke tager feil, paa Alteret, sal- bod mig. Tovrigt saae jeg, den Deel af Louvre, jeg daglig maatte forbi, da vi boede i Nærheden deraf i Cul de sac du coeq, Palais royal, hvor vi spiste til Middag og Aften, og jeg troer Thuillerieshaugen eens- gang, undtagen, aldeles intet af Paris, end ikke Bastillen, som, jeg mindst drømte om, saa Nar derpaa skulde saae en saadan Mærkelighed. Versailles skulde jeg rigtig nok været ud at see med Samso; men da de samme Aften skulde have den mig fra hans Calais Belejring og hans Gaston og Bayard saa kiære Belloys Zelmire, spilt af en Dem. Thenard, af hvem jeg endnu Intet

havde seet, foredrog jeg at see dette, og lod Samsø
 gjøre Reisen ene, saameget hellere, som
 Adselheds og Stoltheds dyre Minder
 Vidner om utrolig Overdaad,
 som een af vore hedengangne Digtere saa rettelig kal-
 der dem, aldrig have været noget Lystsyn for mig,
 hvem et lykkeligt Bondetag, opstigende af Jorden efter
 det andet, som jeg i Sredens velsignede Dage i vort
 Eden saa frydelig saae dem fremtrylles, ere herli-
 gere Fyrstemonumenter, end alle Pragebygninger og
 Pragtanlæg; og som jeg da heller paa hele min Rei-
 se, Schwezzingens navnkundige Hauge undtagen, som
 jeg fra Mannheim med Samsø besøgte, intet des-
 lige — thi Heidelbergs romantiske Ruiner høre na-
 turligviis ikke under denne Categorie — nogensteds
 har taget i Diesyn, end ikke Preusens store Konges
 Sanssouci, der dog ved dette uopnaaede Fyrstemon-
 sters Minder og Spor var mig indviet.

Ogsaa maatte jeg, ligesom Holberg i sine latin-
 ske Epistler, hvis man skulde spørge mig om det da-
 værende franske HofFs lidseende, tage min Tilflugt til
 at spore efter Rygtet, og mine Forgængere, da jeg,
 det mig vitterligt er, af dem alle ingen eneste har
 seet. Jeg har altsaa ikke med en dansk Frue *) seet

---

*) En Fru Charlotte Magdalene Teg, hvis Reisebe-
 skrivelse og Handelser for denne synderlige Spaa-
 doms Skuld, der blev fremdraget i Iris, 1793,
 vakte i sin Tid megen Opsigt.

det sørgelige og uheldspaaende i Ludvig den Sættendes Ansigt, som hun i sin Reise, udgivet 1787, altsaa inden nogen kunde dremme om den forestaaende Revolution, i en saa forunderlig prophetisk Tone, anraabte Himlen at afvende; end mindre blev, ved at see Marie Antoinette, det dybt indprentede Billede af en almeenyndet dansk Prindsesse paa eensgang levende hos mig, som hos Preisler; kort, jeg saae ingen af dem alle, og har intet om dem at fortælle.

Seller ikke lærte jeg at kiende Nogen, enten af Parises sceniske Kunstnere, eller dets Lærde af første Rang, som jeg havde drømt om at kunne nærme mig. Diderot, hvem jeg havde smigret mig med at kunne fremstille mig for, som Oversætter af hans naturlige Søn, døde, eller laae for Døden, medens jeg var i Paris, og dermed vare disse Forhaabninger tilintetgjorte. Imidlertid havde, paa min kielste Moders, Fru Iselins, Anmodning, Prof. Fumars anbefalet mig til nogle af de skionne Mander af anden Rang, hvortiblandt Blin de Sainmore, Forsatter til en Herroide fra Gabrielle d'Estrees til Henrik den Fjerde, for hvilken Voltaire gjorde ham en meget nydelig Compliment, og den for tidlig bortdøde Imbert, der satte Gudhed for mig, og forærte mig sine Bigarrures litteraires, som den danske Tilskuer senere havde adskillige Ideer at takke. Saare langt var imidlertid hiin franske Politesse fra det tydske Gæstvennskab, jeg paa senere Tider ved Schröder, Island, Jünger,

Schiller, Reinecke o. fl. var blevet forvant med, og som det i en saa mørk Periode af mit Liv var mig dobbelt tungt at savne; ligesom det just heller ikke gjorde mig Paris behageligere, at jeg i al den Tid, jeg var der, ikke er mig bevidst, at have verlet et eneste Ord med et parisisk Fruentimmer, eller at have nydt et Glas Vand, uden paa offentlige Stæder. Og savnede jeg end ikke just Wiens, Münchens, og Mannheims ægyptiske Kiedgryder, kan jeg dog ikke nægte, at det parisiske Kiecken var saalidet efter min Smag, at min bestandige Kiekkenseddél i de fem Uger indskrænkede til de to Retter, Consommé (Kiedsuppe) og un Quart de canard aux navets, sans navets (en Dvart And med Roer uden Roer, da jeg ingen Elsker af slige Hausgesager er), som var de to eneste Retter jeg paa Restaurationens alenlange Carte kiendte, og derfor holdt mig stadigen til; medens Samsø fulgte en aldeles modsat Fremgang, idet han bestandig lod sig give en efter den anden af de ham ubekiendte Retter paa Spi-sesedlen, smagte paa det, syntes ilde derom, lod sig give en ny ukiendt Ret, havde samme Held dermed, og vedblev saaledes, indtil han undsaag sig at begiære mere, og gik i Dyredomme sulten fra Bordet.

Hvad fornemmelig gjorde mig de franske Maaltider høist ubehagelige, var de Smaaborde, man spiste ved, der maatte giøre den, hvem, ligesom Grev Wintersee i Menneſkehad og Anger, Maden aldrig ret smager; naar han er ene, eller saa godt som ene, Sav-

net af de selskabelige tyske Tables d'hôte, som især hos min gode Ven Frölich i Mannheim, dobbelt søleligt.

Den eneste Forsædelse af Parises Kiedsomhed var mig mine Landsmænds, især vore gamle Medstuderendes, de brave Brødre v. Holsteners, og min inderlig elskede Ungdomsvens, den vakkre Kobberstikker J. G. Preislers Venneomgang; ogsaa vare disse mig saameget kærere og vigtigere, som vi ved dem dog skundom horte fra Danmark, hvorfra hverken Samsø eller jeg i mange Maaneder havde seet et Bogstav, og erfoer vi end ikke giennem dem noget egentligt fra dem, der vare os kærest, kunde vi dog trøste os ved, der intet særdeles Ondt maatte være hædet dem, siden de intet horte derom.

Uagtet jeg nu, som man seer, aldeles ikke var i mit Esse i Paris, trak dog Tiden saaledes hen, uden jeg er istand til at sige hvorved, at vi ikke før Begyndelsen af September tog derfra, og gik nu Samsø efter sin sædvanlige vennehulde Føielighed tilbage med mig til Mannheim, hvor jeg havde

en Grav at græde ved.

Denne Reise gjorde vi med Diligencen over Metz, Samsø for det allermeeeste tilfods, da han ved Stationerne indhentedes os igien, jeg stum, sløv og mismodig i Diligencens mørkeste og umageligste Krog, for at have No til at hænge usforstyrret efter mit Lung-sind; og udbredte sig derudover imellem vort Reise-

selskab, som desuden hørte Samsø og mig paa Sta-
 tionerne tale i et dem aldeles ukjendt Tungemaal de
 saa Ord, vi veplede, den Formodning, at vi hverken
 forstod tydsk eller fransk. Tilfældigviis traf det til-
 lige, at i vor Diligence, i det mindste, fra vi kom ud
 af det egenlige Frankrig, var en sand babylonisk Sprog-
 forvirring, da Reiseselskabet foruden mig, der var
 skum, bestod af en gammel tydsk Borgerkone, der
 havde været saa mange Aar i England, at hun havde
 glemt at tale, i det mindste at udtale, tydsk, skjøndt
 jeg heller ikke kan rose hendes engelsk, en gammel Jø-
 de, der til sit tydsk havde sit Folks Patois, en italiensk
 Dandsker, der talte sine øvrige Tungemaal a la Vin-
 cenzo Galeotti, og endelig hans smukke, unge, frugt-
 sommelige Kone, der var fra, hvad man den Tid
 kaldte det franske Tydskland, og rigtignok talte nyde-
 lig baade fransk og tydsk; men der maatte grave dette
 sit Pund i Jorden, da det ikke lod, som der var nogen,
 hun kunde giøre det gjældende hos. Dette gik saa-
 ledes i Stilhed den første, og en Deel af den anden
 Station, indtil endelig Borgerkonen tog sig over at
 ville omvende Joden til Christendommen med Skrift-
 steder tagne af det ny Testamente, men oversatte i et
 Tungemaal, der var vel, som man siger, tildeels he-
 braisk for os andre, men sikkerlig ikke var det for
 ham, det skulde omvende, og som i det mindste i min-
 dre forstemte Dieblis vilde ved sine mangfoldige Dvi-
 proquos og Forverlinger af Ord og Mening været

mig ganske moersomt, saa meget mere, som naturlig-
 viis Omvenderindens Begreber og Beviser ikke vare
 stort forstandigere og forstaaeligere end hendes Sprog.
 Dette gik imidlertid endnu saa nogenlunde hen,
 men da vi ved tredie Station efter Diligencestik skulde
 skifte Sæder igien, paa det alle kunde faae det eens,
 og nu Bagsædet, som var det bedste, tilfaldt Samssø
 og mig, Forsædet, som var det umageligste, især for
 et Fruentimmer i den unge Kones Forsætning, hende,
 tilbød vi hende og hendes Mand vor Plads, jeg satte
 mig igien ind paa deres, og Samssø gik. Dette tog
 den gamle hellige Kone saa ilde op, at hun gav en
 gruelig Hob Ondt af sig, rigtignok, som Ordsproget
 siger, paa galt tydsk, som ingen kunde forstaae,
 men hvoraf dog Dandsereens Kone fattede nok til —
 uagtet hendes Mand's gientagne Formaning: *souvenés
 vous, quand on vous parle allemand, de répon-
 dre en français* — at sige Madamen i hendes Mo-
 dersmaal ganske ordenlig Beskeed. Da imidlertid
 dette, langt fra at hielpe, paadrog den unge Kone
 idelig flere og flere Spydigheder og Uartigheder, fandt
 jeg mig endelig besejret at tage til mit Sprog, og
 paa godt bredt tydsk fortælle Madamen, at Plad-
 serne vare vore, at vi kunne overlade dem, til hvem
 vi vilde, og at hun skulde holde sin Mund, hvilket
 jeg ydermere for større Tydeligheds Skyld forklarede
 hende endnu eftertryffelligere paa saa godt engelsk,
 som jeg kunde tilveiebringe, og hun var værd; hvor-
 frindringer af mit Liv. 2den Deel. (20)

paa jeg paa fransk gjorde Egteparret, og især Konen, mange Undskyldninger, for de Uhosfligheder, jeg mod min Villie havde paadraget dem.

Naturligviis var nu ikke blot mit, og i Følge deraf tillige Samsøes, Incognito til Ende, og man mærkede, vi vare ikke saa umælede, som man havde seet os an for, men der begyndte og en meget forbindtelig og ikke uinteressant Samtale mellem mig og de fremmede, da Manden, skøndt vistnok af temmelig ringe Udseende, var en kunstkundig Mand, havde kjendt baade Sacco og Galeotti, og vidste meget god Besked om dem, hvorvel jeg just ikke vilde tage det for en Troesartikel, at de begge, som han paastod, skulde have figureret under ham, talte iøvrigt ogsaa med god Kyndighed om franske og italienske Skuespil, og var i det mindste udvortes en dannet Mand i Omgang. Om Konen var ved nogen Skueplads, eller ikke, skal jeg ikke kunne sige; overalt spurgte jeg ikke, eller erfoer jeg ikke, hvor de kom fra, eller hvor de gik hen; kun erindrer jeg godt, at Samsø, da han samlede med Reiseselskabet igjen paa Aftenstationen, og vi fire spiste vor Aftensmad sammen, syntes meget vel om dem, og fandt dem, især hende, meget artige og belevne Mennesker.

Om det var inden, eller, som jeg snarere troer, efter disse Episoder, og da, efter vort Reiseselskab havde forladt os, vi om Natten kom over det i Preislers Reise omtalte farlige Biergpas imellem Franken-

stein og Landsstühl, kan jeg ikke sige; men jeg erindrer meget tydeligt, at Conducteuren vækkede mig af min Døs i min sædvanlige Krog, for at bede mig staae ud; jeg spurgte naturligviis, hvorfor, og fik til Svar, at her var et farligt Sted, hvor man altid pleiede at gaae; men i min Tværhed svarte jeg: jeg har betalt for at tiere! og blev i Vognen. Hvorvidt jeg imidlertid havde svart og gjort saa, hvis jeg virkelig havde kiendt Faren, med mindre det skulde været af en falsk Undseelse, for ikke at synes at frygte den, vil jeg her ikke indlade mig paa. Samsø gik efter Sædvane, for at nyde alle de romantiske Udsigter, som jeg den Gang aldeles ikke havde Sands for.

Vi naaede nu Mannheim; men hvor forandret var Alting i de saa Uger, jeg havde været fraværende? Vel maatte jeg sige med Göthe: "Kan Du sige, det er! da Alt forgaaer, Alt med Lynsnarhed ruller forbi, saa sjælden varer sin Tilværelses hele Kraft ud, af henrives i Strømmen, nedduffes, og knuses paa Klipper. Der er intet Øieblik, der ikke fortærede Dig, og dem omkring Dig, intet Øieblik, da Du ikke er, ikke maa være en Sordærver."

Hierteligere og kierligere er jeg vel neppe nogens steds i mine Dage bleven modtaget end ved min Tilbagekomst til Mannheim. Det var, som om det var mig, der havde helligt Krav til Trøst af dem; og mellem Beck og mig knyttedes et inderligt Venstreb, der

har ladet mig føle Sandheden af, hvad Florian saa
 deilig har sagt: man har hinanden aldrig saa kjær,
 som naar man har grædt med hverandre. Island
 gjorde sig usigelig Umage for at trøste mig med den
 Overtydning, som han i sin theatraiske Løbebane —
 Leipzig 1798 — har yttret, at hendes Dødslod allerede
 i Norge var kastet, ved et uhyggeligt Fald i Emilia
 Galotti, da Beil, som Odoardo tabte hende af sine
 Arme; hvad han midlertid nysansorte Sted tilføier,
 at en, paa tre Dage, en reisende Ven til Behag,
 lært Rolle, tilligemed hint Fald foranledigede hendes
 Endeligt, var han naturligviis da for skaansom til at
 vedgaae for mig. Naar han iøvrigt siger, at hendes
 Død indtraf 10 Dage efter hint Fald, har hans Hu-
 kommelse bedraget ham, da Emilie Galotti var spilt,
 inden jeg kom til Mannheim, hvor jeg opholdt mig
 tre Uger. En Ubetydelighed, jeg vor Hedengangne
 til Admindelse i Reinhardts Theateralmanach skrev,
 og min Ven Reinecke siden havde den Godhed at
 oprage i sine Biographien deutscher Schauspielerinnen,
 og der i første Bind af profaiske Forsøg findes fordan-
 sket bag ved den Fortrolige, optoges med særdeles Vel-
 villie af mine mannheimske Venner, særdeles af Is-
 land, der var utilfreds over Schillers Tausked i denne
 Anledning. At det, jeg deri har sagt om hende, som
 Kunstnerinde, aldeles stemte med hans Overbeviis-
 ning, vidne tilstrækkelig de saa Ord, han i sit oven-
 nævnte Skrift har helliget hendes Minde: "Hun for-

svandt, siger han, just da hun havde givet enhver den fuldeste Overtydning, at det skældneste Genie, den fineste Delicatesse, forenet med den inderligste Kraft, forædlet ved en idealt Gestalt, med hende havde aabenbaret sig paa Stuepladsen. Aldrig har jeg seet Dignitætgens Dieblig saaledes igiengivet. Aldrig har jeg hørt disse Accenter igien, eller den Kiærlighedens Melodie, som den i Fiestos Hustru tonede fra disse Læber." Min sceniske Troesbekiændelse om hende kan jeg ikke kortere og fuldstændigere udtrykke end med følgende Ord af, hvad jeg i Mindets og Følelsens Friskhed skrev til hendes Admindelse: "Paa hele min Reise gennem Tydskland havde min Phantasie forlystet sig med, at samle Stuespillere til Lessings Nathan *); en Recha havde jeg især længe søgt forgiæves; her, her fandt jeg hende; her vilde Du have fundet hende, uopnaaelige Lessing! Fremstillerinden var ligesaa uforslæet, saa ganske sig selv kun liig, saa skion en Datter af den uforfælskede Natur, som Din Recha selv."

At et saadant Tab maatte giøre et ligesaa uforvindeligt Stkaar i hendes Kunstfreds, som i hendes Huus-

*) Her er, hvad min Phantasie havde samlet: Nathan Schröder, Saladin Reinecke, Sittah Mad. Schröder, Recha Mad. Beck, Patriarchen Beil, Klosterbroderen Borchers, Daja Mad. Stark, Alhafi Iskand. For at faae en Tempelherre efter mit Sind, maatte jeg enten faae Becks Følelse og Zuccarinis Udvortes, Anstand og Kraft sammen, eller tænke mig Kofing spille tydsk.

og Vennecirkel, var nødvendigt. Pendent opera interrupta, hedde dette allevegne. Ved mit første Ophold i Mannheim havde Iffland forelæst mig Begyndelsen af sine Myndlinger, hvor da Froken Flessel, Cancellerens halvgamle og giftesyge Datter, var bestemt til at være en Hovedperson, da Mad. Beck, med al sin Ungdommelighed, og Ungdom, havde en Fortierlighed for, hvad man kalder qvindelige Caracteerroller, som hun da og havde aabnet sig Bei til Skuepladsen ved en endnu efter saa lang Tid med Beundring omtalt Fremstilling af Grevinde Orsina paa et Privattheater i hendes femtende Aar. Hendes Dødsfald bragte Iffland til at udstryge denne Rolle af sit Stykke, som derved naturligviis kom til at tage en langt anden Vending, end det ellers vilde; hvilket han saa meget lettere kunde, som hans Maade at arbejde, hvad og selv paa hans bedste Arbeider er at see, var at skrive Scene for Scene, som det faldt sig, uden at lægge nogen ordentlig Plan, eller vide, hvad der i følgende skulde komme; ogsaa findes i dette Stykke umiskienkelig, hvad Diderot kalder løse, vildledende Traade, der hænge sammen med den opgivne Plan, uden at være vedborlig giort faste ved den ny anlagte. Alt Schiller til sin Don Carlos, som han den Tid arbejdede paa, og som jeg ligeledes saae stykkeviis blive til, savnede hende, veed jeg og af hans egen Mund, og skulde ikke være utilbøielig at antage, at ogsaa hendes Død ikke var uden Indflydelse paa de Forandringer

ger, han foretog med Prindsesse Ebolis Character, der umiskjændelig fra Begyndelsen ikke var anlagt til, hvad den nu er. Hvad dette Tab især i Bund og Grund forstyrrede, var alle vore Schröderske Projecter. Det mannheimske Kloverblad vilde ikke gaae uden at gaae samlet; og ikke blot var Lykkebladet nu afrevet, men de to Blade, der sad det nærmest — om jeg tør forsætte Pignelsen — vare ikke i den Stand, at det vilde været raadeligt at flytte Planten; og hvad mig angik, da havde det Slag, der havde ramt saa nær ved mig, sat mig i en saa mistroelig, piinlig, vantrivende Forfatning, at med mig aldeles intet var at giøre. Med min Tilbagekomst fra Paris ophørte mine dramatiske Jagttagelser, min danske og tydske Brevvevling, og Alt. Ved min Komme til Mannheim fandt jeg Breve fra Schröder og Jünger, der nu var hos Schröder i Wien, men lod dem ubesvarede, som jeg seer af et Brev af 10 Dec. til Kiøbenhavn, fra Jünger, hvor han paa egne og Schröders Begne besværrer sig over min lange Tausshed.

At jeg fra dette mit Hiemtog ingen dramatiske Optegnelser eller Breve har, er alt berørt, heller kunde vel neppe Kunstudbyttet, selv i Mannheim, være betydeligt, da just de Stykker, jeg helst havde seet, vare under Beslag, deels ved Savnet af deres heden-gangne Forstkionnerinde, deels ved den delicate Staa-nel, hvormed man vogtede sig for at lade den arme Beck optræde i Noget, som kunde oprive hans Saar.

Denne Forsigtighed uagtet, saae jeg dette dog stee i en Rolle og i et Skuespil, hvor man ikke let drømmer om Bemod og Taarer, Charles i Bagtalesens Skole, i Driftescenen; thi da han her opfordredes at nævne sin Elskede, og nu Marys Staal skulde driftes, brød han, overvældet af sin Bemod, ud i en lydelig Graad, der henrev det hele Publikum til Sympathie, som fortolkede sig i en vel ikke saa ganske passende Applaus, men som dog i Diebliffet hverken forargede ham, hvem denne levende Deeltagelse, hvorledes den end udtalte sig, var velgiørende, eller mig, skiondt jeg siden efter ikke kunde vogte mig for at tænke paa vort fordum Hoftheaters *Parterre noble*, der raabte *Encore* for sin daværende udenlandske Indling, Mad. Adriani, da hun i en Ballet faldt, og forvreed sit Been.

Endnu erindrer denne Aften mig om en senere mangeaarig meget kjær tydsk Veninde, som med overordenlig Giinhed og Anstand spillede Lady Teazze, Madam Gensite, som, da det maastee var kommet hende for Dre, hvormegen Priis jeg satte paa hendes Tænksomhed og Kunst, hvilket ellers i den Kreds, hvortil jeg hørte, ikke var just Tilfældet, havde den Godhed, ved en fælles Bekiændt, paa en høist forbindelig Maade selv at indlede et Kiendskab, der paa min anden tydsk Reise blev det søsterligste og trofasteste Qvindevenskab, jeg i Tydskland har havt.

Ogsaa denne Gang forlængedes mit Ophold her over min Forventning; og tog da Samsø, der intet havde her, som holdt ham, og derimod havde Lust at see Cassels Gallerier m. v., der ikke bekymrede mig, i Forveien did, for der at samles med mig igien. Medens han var borte, havde jeg imidlertid et eventyrligt Tog, som jeg ikke bør forbigaae.

Island og Beck havde længe talt om en Tour op i Biergene til en Glasbytte, som tilhorte Churfyrstens Kiøldermester. Endelig blev Dagen fastsat, og jeg tillige tilfagt at møde om Aftenen, da Veien var lang, og de vilde kiøre om Natten. Jeg kom da, men erfoer nu, at de blot vilde have mig vis, at jeg ikke ved at forsøve mig, skulde holde dem op om Morgen, og at jeg derfor skulde ligge der i Huset. Beck's egenlige Beboelsesværelser stod ledige, og han var flyttet ind hos Island, for ikke hvert Dieblif at kaste sine Dine paa Gienstande, hvorved smertelige Grindringer hang. Da det nu blev Sengetid, bragte de mig derop, og Beck sagde mig strax i den forreste Stue god Nat, og gik. Men Island, som blev hos mig, og som elskede at tale om det nylige Tab, begyndte med at spørge mig, om jeg var mørkræd? og da jeg nu med Joie benægtede dette, sagde han mig, at jeg kom til at ligge i det Værelse og den Seng, hvor hun var død, viiste mig derpaa med en synderlig Nøiagtighed den Stoel, hvor hun sidste Gang var bleven aareladt, en Blodplet paa Gulvet, og

flere flige Efterladenskaber og Erindringer af hende, som paa en smertelig Maade indflettede sig i de Min-der, der fremkaldtes hos mig, som saa saa Uger til- for i samme Bærelser havde forelæst hende min So- phie Braunes, frydet mig ved den Interesse, hun fandt deri, som endnu kunde høre hendes hulde Tone, see hendes rene venlige Dje, hvori enhver blid Følelse saa himmelsk spillede sig.

Med saa megen Interesse og Deeltagelse jeg end hørte paa Island, medens han talte, og vel derved gav Anledning til, at han forlængede Samtalen, blev jeg dog underlig tilmode, da han nu gik fra mig, og jeg saae mig ene i de skumle, øde Bærelser. Efter en saadan Samtale sover man ikke; overalt havde, siden hiint Søgebudskab i Paris, min gamle Ven, Sønnen, meget forsaget mig. Ikke skulde det have undret mig, saa spændt, som min Phantasie, saa oprørt, som mit Blod var, om jeg denne Nat havde seet, eller troet at see Synner. Der var sikkerlig nok, der kunde foranlediget det; og jeg sagde en Usand- hed, hvis jeg sagde, at jeg i mindste Maade prøvede at bortdemonstrere mig Muligheden deraf. Men ligesom min gamle Berndt, da man sagde ham, hans afdøde Søster snakkede, vilde høre, hvad hun kunde have at sige, da han vidste, der aldrig havde været dem no- get øndt Ord imellem, saaledes var jeg og saa overbe- viist, at dersom hin Afdøde lod sig tilsyne for mig, blev det en Lysers Engel, der aabenbarede mig, at bringe

mig Tilgivelse, Trøst og Velsignelse, at jeg med fuldeste Tillid saae imøde, hvad der kunde komme. Naturligviis kom der imidlertid Intet, og vi tiltraadte næste Morgen vor Lystreise.

Her havde vi imidlertid giort Regning uden Bert. Ißland havde leiet en sædvanlig mannheimsk Chaise for en Dag, uden at sige, hvor den skulde hen. Da vi kom til Weinheim, en gammel romantisk liggende Borg, to Mile fra Mannheim, gjorde vor Rudst den Opdagelse, at man med saa bredsporet en Vogn ikke kunde fiere i Biergene, og at han altsaa ikke kunde bringe os videre. Efter holdet Krigsraad blev der da besluttet, at vi skulde spise til Middag i Weinheim, og derpaa overlægge Sagen videre. Ved og efter dette Maaltid blev en Materie forhandlet, hvis Fremtids Interessé for mig jeg dengang ikke anede, men hvor jeg, efter den Credit, jeg hos Beck og Ißland stod i, blev taget paa Raad med, og gav min Stemme. Beck var et Menneske af god Familie i Gotha, hvor og han, Beil, Ißland og Mad. Gensiken først under Ekhof havde betraadt Skuepladsen. Hans Fader, som havde været en anseelig Embedsmand, var død i maadelige Kaar, og havde foruden sine to Sønner, efterladt sig en Enke og en Datter, der under mit første Ophold i Mannheim var kommet did at besøge Broderen, og i Følge Gotters venlige Brudevers *) til Beck og hans Kone, i Haab snart

*) Man see i hans Digte første Bind (hos Ettinger

Ich Zu sehn, was in der Wiege weint.
 Ved det ulykkelige Udfald heraf, var Island falden paa, at Beck's Søster, som var en vakker, vittig og dannet Pige, og hvis Udsigter vel ikke vare de bedste, skulde forsøge paa at tage sin afdøde Svigerindes Plads paa Skuepladsen, og bragde han nu i min Nærværelse denne Sag paa Bane, formodentlig i den Forventning, at jeg skulde understøtte hans Idee, da jeg udentviol havde talt om hende, som en Pige af Hoved. Det havde nemlig truffet sig ved mit første Ophold i Mannheim, at vi, efter at have spist til Middag sammen hos hendes Broder, var kommen til at sidde om Aftenen ved Siden af hinanden i Parfettet under Forestillingen af sex Retter. En Mad. Wallenstein, som var vor fælles store Antipathie, (men imidlertid siden kom ind i Familien, og blev gift med Beck's ældre Broder) spillede Fru v. Schmerling, og da hun intet fransk kunde, og ikke var saa klog, som Mad. Reinecke, at lade det ude, blev hun siddende saa fast i den Replik: *pain his & honneur vaut mieux que de ramper devant la crapule*, at hun hverken vidste ind eller ud. Da jeg ved Bordet havde mærket, min Naboerke, som en Und-

1787) det nydelige Stykke, an ein fernes Brautpaar, der vistnok ved sine hiertemeente, men kufede Spaadomme, har for mig faaet en Interesse, det ikke let tør mere have for nogen Anden.

ling af Gotter, ikke var fremmed i tydsk Litteratur, boiede jeg mig hen til hende, og sagde meget høitidelig:

Ach geh'! ach geh' nicht in's Gericht

Mit deinem armen Kinde,

Sie weis nicht, was die Zunge spricht,

Behalt ihr nicht die Sünde!

hvilken Anvendelse af et af de meest pathetiske Steder af Bürgers Leonore, slog hende saaledes, at hun ikke blot havde synlig Møje med at holde sig fra at briste i lydelig Latter, men og fortalte det om Aftenen hos hendes Broders, der nu, da han skulde sende Dahlberg Ugeberetningen om Forestillingernes Udfald, pour toute critique over Mad. W's. Fru v. Schm., meddeelte ham denne Anecdote, hvori han og havde fuldkommen nok.

Over dette Spøg vare vi midlertid bleve hinanden mindre fremmede, end vel Tilfældet med unge Piger, især naar jeg ikke netop havde den dramatiske Kunst at omtale med dem, pleiede at være, og da jeg efter min Tilbagekomst ansaaes som af Familien, saaes vi hyppig, og verlede de sædvanlige ubetydelige Ord om Vind og Vær o. d. l., uden at jeg dog i Grunden lagde noget ret Mærke til hende. Heller ikke understøttede jeg meget ivrig Islands Forslag, saa meget mindre, som det var første Gang, jeg hørte det Spørgsmaal, om en skulde betræde Skuepladsen eller ikke, behandle som en Calculs Sag, da jeg bestandig tænkte mig det, som et Skridt, hvortil man maatte drives ved Alandens indre uimodstaaelige Kald. End-

nu mere foregedes min Forundring, og — maaskee
 kunde jeg vel sige — min Forargelse, da Island, for
 at bestyrke sin Paastand, temmelig philisteragtig gien-
 nemgik hendes øvrige Udsigter, og anstillede en Pro-
 babilitetsberegning over Sandsynligheden af, at hun
 vilde finde en Veiler i en Stad af Middelstørrelse,
 hvor Antallet af unge, tækkelige Middelstandspiger
 var, især efterat Regjeringen med sit Følge var for-
 lagt til München, i saa misligt Forhold til de pas-
 sende Partier, der for dem kunde være. Hvorledes
 dette maatte lyde i den petrarchiserende Sværmers
 Øre, vil man let kunde sige sig, om man end ikke
 kunde dømme det deraf, at det efter to Snese Aar og
 derover endnu staaer mig saa levende ihu. Maatte
 jeg da end give ham fuld Ret i, hvad han sagde om
 hendes vakre Udvortes, hendes lyse og dannede Ho-
 ved, og hendes sarkist belevne Væsen, ledsagedes dog
 dette mit Vidnesbyrd af saa mange, hvis, og naar,
 og ifald, og dersom, og kort sagt, saa mangfol-
 dige Betingelser, der mellem alle dem, der mælde
 dem til Skuepladsen, og hos alle dem, der antage
 eller afvise disse, sikkert ikke eengang blandt tusinde
 komme i Betragtning, at Island lod denne Motion,
 der saa lunken understøttedes af mig, og som Beck
 i det mindste ikke kom gunstigere imøde, falde hen til
 bedre Tid, vel tildeels, fordi han ikke af hende, den
 egentlig angik, syntes bemyndiget dertil.

Da Vognen efter Maaltidet kiorte frem til vort Hiemtog, siden vi med den ikke kunde komme til vort Maal, fik Ijsland pludselig et andet Sind, og indbød mig at blive her, da der dog næste Dag gaves et Syngestykke, hvor altsaa intet var for os at giøre; jeg samtykkede strax, og Beck rullede ene afsted. Men neppe var hans Vogn ude af Giæstgivergaarden, før Ijsland kom frem med sit sande Forehavende, som var, at vi skulde fuldbringe vort forehavende Lysttogt tilfods, hvilket han ikke havde villet foreslaae Beck, der med sit svage Bryst, og sin ved det nylige Hiertesaar endnu mere svækkede Constitution, ikke vilde befundet sig vel ved en saadan Fodreise, og dog maaskee ikke havde modstaaet Fristelsen, for Selskabs Skyld at giøre den med. Vi gav os da flux paa Veien, og kan jeg gjerne sige, at jeg til den Dag endnu ikke havde nydt Mage til denne Lystvandring. Det var en deilig Sommerestermiddag og Aften; den ene venlige, maleriske, romantiske Udsigt afløste den anden, forskionnet ved den heldende Dags blide Belysning, ved Aftenrødens Purpur; og nu en Ledsager som Ijsland, med aabent Nie og aabent Hierte for enhver Naturnynde, beskændt og bevandret i disse deilige Biergegne, utrættelig i at giøre mig opmærksom paa alle de forskjellige Skatteringer, de selvsamme Gienstande, nær og fiern, ved at sees fra forskjellig Synspunkt, i forskjelligt Lys, med forskjellige Dmgivelser modtog; og nu igjen, hvor den begrændsede Synskreds ikke frem-

bød flige Underholdningsgjenstande, saa undtømmelig paa afverlende, min Vland og mit Hierte fængslende Samtaler om Kunst, om Digtning, om sine tidligere Dages Erfaringer og Hændelser, om Tydsklands dengangne Kunstnere, dem han havde kiendt, og fremfor Alt om vor nys forklarede Beninde, og vor mannheimske Kreds. Ikke kort var vor Vandring, og meget skulde jeg bedrage mig, om Island ikke siden an slog den til tree skive Mile hieggopad; vi tiltraadte den betids paa Estermiddagen, og naaede ikke Glashtten for efter Solens Nedgang; men ikke blev den mig noget eneste Dieblif lang, og Island gjorde mig bogstavelig Uret, naar han siden vilde dutte mig paa, at jeg mod Sidstningen, under Paastud at nyde smukke Udsigter, blev staaende for at vinde Pusterum, og det var egentlig først efter at have naaet Beiende, og være kommet til Ro, at jeg følte mig træt, og dette dog især ved den søde Sovn, jeg i det Dieblif, jeg lagde mit Hoved paa Pudsen, sank hen i, og som paa flere Uger, fra jeg modtog hint Sørgelrev i Paris, var blevet mig fremmed.

Paa Glashtten fandt vi en Velkomst, som skælden bliver nogen til Deel, der ikke besøger sine Venner tilfods, og som, efter min Hiemkomst til Danmark, jeg saaledes i mit Livs Middelperiode var i Ord for at søge, og i Vane med at finde. Kiendte end Glashttens Eier ikke det allermindste til mig, uden som en Gæst, der indførtes hos ham af Island, var end Forbindel-

sen mellem Jylland og ham ikke stort mere, end hvad man kalder Bekendtskab, havde han end Foie at foresætte, at det egentlig var den romantisk beliggende Glashytte, og dens maleriske Omegn, Besøget giældte fandt han sig dog saa smigret derved, at han ikke blot modtog os med den forbindtligste Gæstmildhed, men og, efterat have følgende Dag viist os Fabrikken og Stædet, mod Aftenen kierte os selv tilbage til Mannheim, beholdt os den Aften hos sig, og blandt Andet, da vi roste den Rhinskviin, han beværtede os med, til en Forstiel satte en gammel Gaudium for os, saadan, som vel kun Churfyrsten af Pfalzbayrens — Kialdermester kunde tractere med.

Det torde maaskee synes underligt, at, da jeg dog alt inden min Reise satte Priis paa, at være en god Fodgiænger, og da en saadan Fodvandring skænker mig saamegen Nydelse efter mit Hierte, dette dog er den eneste, der forekommer paa denne min Reise; men det hører nu eengang til mine Individualiteter, at ligesom alt Nyt saare sjælden har nogen ret Interesse for mig, saaledes er det egentlig først ved Sympathie mit Die skal aabnes, mit Hierte oplades derfor; men naar dette først er skeet, bliver det mig med hver Gientagelse kjærere, nyder jeg med hver Gang til lige de foregaaende, omsvæve Erindringer og Ideeassociationer den kiendte kjære Gienstand, som venlige Engle. Ofte vækker da et tilfældigt Straalestær, en flygtig Belysning, en let henfværende Skyes Skyggefast, et Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (21)

Maanesmiil, et Stierneblink langt henfarne Timers, Dages, Mars Minder, hendysser mig i Dromme, som jeg mangan Gang ikke vaagner af, for et Blik paa mig selv, ikke altid til Glæde, lader mig erkiende, hvad der ikke er mere. Derfor er enhver Forandring, var det endog en nok saa smagfuld Forskiendelse, i bekjendte Egne, mig saa særdeles til Anstod; ved det fælbede Træ forjog man maaskee en Dryade, der ofte fortrolig havde hert mine vemodige Sukke, eller min glade Jubel, det Lysthuus, man her borttog, var maaskee helliget Genius Loci, der bandlystes ved ikke mere at finde sit fordums Hiem; denne Sti, som man har afgroftet, eller afslukket, vandrede jeg maaskee ved en Haand, der alt længe ikke mere ræktes mig, men hvis sagte Berørelse jeg dog, ved at betræde de kiendte Spor, troer at fornemme, hvis venlige Tryk mit Hierte slog imøde, naar jeg nærmede mig den Stette, over hvilken jeg var vant at hjælpe. O, derfor lyser mit Hierte Fred over det Gamle, det Kiendte, det Elskede; men derfor er det Nye mig fremmed, førend ogsaa det har faaet mig en Indvielse, der vist nok efterhaanden bliver siældnere og siældnere; o! men desoftere giæster min Tanke sine ældre Helligdomme, gientkalder sig idelig, hvad jeg ikke mere kan haabe at see. Dog, jeg erindrer, at, hvad jeg her kunde have at sige, har jeg i bedre Dage i min Fortælling, Mindeesmærkerne eller den danske Eneboer, skreven af fuldere, aabnere Hierte, alt sagt, sagt, som jeg ikke

feler mig istand til at sige det mere; for ikke at affkrive mig selv, vil jeg da nøies med at henvise did, og uden anden Overgang gaae videre i min Fortælling.

Jeg maatte nu bort fra Mannheim, for at samles med Samsø i Cassel, hvor han ventede mig. At det var under tusind Gienfamlings Ønsker, Forsætter, Drømme, jeg skiltes fra Beck og Island — Well foer ikke gierne med bedravede Folk, som Captain Meerskum siger, og havde altsaa under dette sidste Besøg meget mindre hørt til vor Kreds — behøver jeg ikke at sige; midlertid var min Ledetraad giennem Livets Labyrinth, om ikke overrevet, dog i saa fuldkommen Urede, at jeg vel kan sige, jeg gik med Hensyn til min Fremtid aldeles i Blinde, og drev som mechanisk hiemad uden at vide, hvortil eller hvorfor. Mine tydskt sceniske Udsigter vare mig aldeles forstyrrede; det Strækkevarsel, jeg havde faaet i det Dierblisk, mit seneste Drømmeslot netop var blevet færdigt, maatte vel betage mig Modet, at overlade mig til lignende Drømme igien; fra mit Hiemstavn, som jeg nærmedes til, havde jeg siden Foraaret intet hørt, vidste ikke, hvad nye Sorger og Tab der biede, eller forestod mig, og spaaede mig naturligtviis — og desværre ikke uden Joie — lidet glædeligt. Min Reise fra Mannheim var som at gaae fra en kjær Persons ubetimelige og uventede Jordefærd; og hvo, der har Hierte, gik vel lettelig derfra uden med det ængstelige Spørgsmaal i sit Indre: og hvo bliver nu den næste?

Ikke uden Gru saae jeg den sørgelige Enevandring
 imøde, der forestod mig, indtil jeg i Cassel gienfandt
 Samso, at dele min Sorg. Men see! som jeg var
 kommen noget uden for Mannheim, vinede jeg en
 Vandringsmand, ledsaget paa Bei af en Dame, og
 da jeg kom dem nærmere, gienkiendte en ung Skues-
 spiller Meyer, der forlod det mannheimske Theater,
 for at søge sin Lykke andensteds. Da vi kom nær-
 mere, lod det, som han sagde sin Ledsagerinde et tier-
 ligt Farvel, i det Forsæt, at bede mig om Plads paa
 min Vogn. Uagtet vort Kiendskab var saare lidet,
 og uagtet det just ikke var ham nogen særdeles Unbe-
 faling, at den Dame, der havde givet ham Geleide
 paa Veien, var ovenomtalte Mad. Wallenstein, lod
 jeg min Vogn holde, for at tilbyde ham, hvad
 han syntes at vilde begiære, og fik da med det samme
 sendt med hende endnu en Afskedsbrev til mine kiære
 mannheimske Venner.

Uagtet denne Meyer var en saare ubetydelig
 Skuespiller, og heller ikke i nogen anden, enten arti-
 stisk eller litterarisk Henseende egentlig interessant, var
 han dog et meget godmodigt Menneske, havde levet
 og spillet med mine forladte Venner; han kunde tale
 med mig, eller rettere, jeg kunde tale med ham om
 dem, og maaskee skulde jeg have Ondt ved at finde i
 dette Dieblif et mig passeligere Reiseselskab. Ogsaa
 var han hele vor Samreise igiennem saa befreden, saa
 vakkert erkiendelig for sin fri Befordring, overalt en

Saa hiertegod Yngling, at jeg fik Godhed for ham, og at det gjorde mig Ondt, jeg, da vi skiltes, ikke saae mig efter hans Stilling istand til at giøre noget for hans Fremme paa Banen. Hvor vi skiltes, huster jeg ikke; det forekommer mig midlertid ikke, som det var, inden jeg i Cassel mødtes med Samso; men snarere, troer jeg, han fulgtes med os til Göttingen, og forlod os først der.

Samso havde midlertid i Frankfurt og Cassel fornøiet sig ret vel, og seet mange af de Kunstgiensstande, der havde for ham saa megen Interesse. Ikke nær saa glædelig var derimod den første Esterretning, han ved vor Gienfamsling modtog mig med. Vi havde nemlig fra Prag af bestandig havt fælles Casse, som — vel neppe for min større Cassererdygtigheds Skyld — jeg førte; naturligviis skede en Deling, da han tog i Forveien fra Mannheim; men see! det første Ord, han nu efter Velkomsten havde at sige mig, var: "Du! jeg har sandfærdig ikke en Stilling, min søde Broder!" Skiondt nu just denne Surprise ikke kom mig saa ganske tilpas, er jeg dog ikke den Mand, der lader sig saa let forbløffe, og tiltraadte altsaa igien Generalcassererposten med min Part, og skal man til sin Tid see, jeg skilte mig med Bre derfra.

Jeg har mere end eengang været i Cassel, men aldrig længere, end medens jeg spiste til Middag, og fik friske Heste, og ikke vil jeg nægte, at denne Byes i det mindste den Gang besynderlige, skiont bebyggede og

folketomme Udseende, gav mig en Idiosyncrasie imod den. Vi skyndte os nu til Göttingen, hvor vi vilde opholde os nogle Dage, deels da vi der havde en gammel Ven og Landsmand i Suedorf, og — i det mindste jeg — adskillige kielste Kammerater, deels da jeg ønskede at nytte det göttingiske Bibliothek, dog — vel at mærke — blot med Hensyn til mit specielle Studium, da jeg haabede at finde der adskillige Skrifter om det engelske Theater, som jeg den Tid ikke andensheds havde kunnet opspore.

Ved Suedorfs venstabelige Omhu blev jeg bekendt med den yderst tjenstvillige Bibliothekar Dieze, der lod til at fatte nogen Godhed for mig, og kom mine Ønsker og Efterspørgseler med særdeles Redebonhed imøde, saalibet og de Bøger, jeg begiærte, vel forresten torde være af dem, en reisende Litterator opholder sig i Göttingen, for at sege paa dets berømte Bibliothek. Hvad midlertid syntes at have medvirket til at anbefale mig hos Dieze, var den Utilfredshed med det leipzigske Universitet, og især med Platner — med hvem Göttingerne den Tid havde adskilligt Ud- staaende — som jeg med ungdommelig Ubefædighed og Ubefindighed udlod mig med, og som Dieze, ved at forestille mig for Heyne — der kom ind paa Bibliotheket i det samme — til min Anbefaling hos ham næsten bogstavelig gientog.

Et betydeligere Udbytte, end det, Bibliotheket ydede mig, naturligviis, fordi jeg ikke vidste at søge, var,

at jeg der, ved mine kiælske Forbindelser, lærte at
 kiænde to unge Studerende, der endnu ere mellem mine
 ældste og kiæreste tyske Venner, Dr. Niemann, nu i
 Altona, og Candidat Leonhard Wächter, mere be-
 kiændt under sit Skribentnavn, Weit Weber, nu i
 Hamborg, der uforandret og uforanderlig have beva-
 ret mig det Venkab, de dengang stænkede mig, og
 saa ofte vi siden, til forskellige Læber, og paa forskiel-
 lige Steder mødtes, have stedse været, hvad jeg alt
 da elskede i dem.

Fra Göttingen gik vi til Hannover, en By, hvis
 Beliggenhed og Omegn jeg har bevaret en synderlig
 Forkierlighed for, som Islands mundtlige Fortællin-
 ger derom, og vel endnu mere Morizes Beskrivelser
 deraf i hans Anton Reiser, der har en Tidlang været
 mellem min Yndlingslæsning, ikke lidet har bidraget
 til at vedligeholde, og hvorfor jeg og har sat Scenen
 af en af mine kiæreste Fortællinger der. Længe op-
 holdt vi os der midlertid ikke, skiondt jeg havde et
 interessant Kiendskab at gjøre, da Island havde
 medgivet mig et Brev til sin elskede Søster Luise Ei-
 sendecker, hvem han næsten sønlig elskede, og der fra
 den ene korte Samtale havde efterladt sig en Admin-
 delse hos mig, som et ualmindelig ædelt, dannet, og
 forstandigt Fruentimmer; ligesom og eet eneste ufor-
 glemmeligt Ord, hun sagde mig om sin Broder, gav
 mig, som et Lynglimt, mere Lys over hans hele Ca-
 racter, og Færd, end hele vort noie fortrolige dag-

lige Samliv, under saa usædvanlig nær forenende Omstændigheder, i saa mange Uger havde været istand til.

Vi ilede nu hjem, saameget mere, som baade, min gode Cassesebestyrelse uagter, det mere og mere leed paa Helldingen med vor Beholdning, der ikke før i Kiel kunde vente nyt Tilskud, og som jeg tillige der haabede Svar fra Kierulf paa mit ængstelige Brev efter Bunevilledremmen, da jeg, i den Forventning at opholde mig meget kortere, baade i Paris og paa Hjemreisen i Mannheim, ikke havde tordet opgive ham nogen fiernere Adresse, af Frygt for at gaae glip af hans Skrivelse. Dog opholdt vi os et Par Dage i Hamborg, eller rettere, i mit gamle Standquarteer til Flocks i Altona, hvor vi gienfandt vor gamle venstabelige Landsmand Zwergius, der med sin vante Underlighed modtog os.

Ogsaa fik jeg under dette mit korte Ophold, Brørmels' berøgtede Skuespil, Retsfærdighed og Sævn, at see i sin oprindelige Gestalt, hvor — efter et Udtryk af en Skribent, hvem man vist neppe i saa Henseende vil mistænke for overdreven Strængbed *) — Hamborgs Skueplads ved en Pastil vanhelligedes til en Rag: i det tvende i Altona levende ikke uanseete Brødre bragtes, under Navn af Brødrene von der Soorn, paa Scenen, og man, ikke nøiet med at gjøre dem fiendelige ved visse paafaldende Sædvaner og Udtryk

---

*) Forf. af Gallerie der Teufel, Kriegsraad Kranz.

— hvoraf jeg endnu erindrer det hyppig gienkommende
N'est ce pas, mon frere? og Oui mon frere! — yder-
mere for større Indeligheds Skyld vidste ved en Staf-
ferjæde at opdrive af deres aflagte Klæder, at frem-
stille dem i.

Alt Hamborgs Theater, da denne Lumpenhed
fandt Sted derpaa, ikke var endnu kommet tilbage i
Schroders Hænder, behøver jeg ikke at sige; hvor-
ledes denne Scenens herlige Uedling i slige Henseen-
der tænkte, er af hans Biographie noksom bekendt;
og maa jeg tilføie, at om det end ikke kan være fra
ham, jeg har faaet den overordenlige Bederslyggelighed,
jeg har for denne skiændige Medværdigelse af den dra-
matiske Kunst, siden jeg alt da følte en saadan Ustyk
derfor, at den, uagtet jeg ingen Optegnelser fra den
Tid af har, i fuldeste Livelihood, efter saa lang Tid,
svæver mig i Hu, har dog de mærkelige Ord, jeg
1789 horte af ham om denne Ustik, og den Tone,
hvori han sagde dem: den Skuespiller, som nedla-
der sig dertil, er dømt hos mig, stadfæstet, hvad
der tilforn var min Følelse, til fuld Overbeviisning:
at den Skuespiller, som fremstiller en levende og kiænt
Mand, især Medborger, personlig*) til Haan og Lat-

---

*) Man lægge Mærke til, at jeg siger personlig.
En anden Sag er det unægtelig med Kunstfrem-
stillinger:

Enhver, som skriver, har fortient at blive lastet,
siger Digteren; om vi nu regne Satirens Ironia

ter paa Stuepladsen, er straffelig, ikke blot for det kritiske, men for det borgerlige Bærning; og var jeg til Hæder for Hamborgs Senat soie til, at det, om end ikke for hiint Scandal fire Gange med uhyre Tillob og Bifald af den gemeneste Pøbel — den velklædte — havde fundet Sted, forbød Gientagelsen deraf, indtil hiin utilladelige Episode var bortskaaet, hvorpaa rigtig nok det Øvrige, der savnede sin Anbefaling hos de forrige Lysthavere, sank hen i Lethed.

Vi gav os nu paa Veien til Kiel, som var den hvieste Tid, da virkelig vor Cassé var saa aldeles paa Bunden, at jeg, efter at have gjort mit Overslag paa den sidste Station i Neumünster, og betalt vor Fortæring og Postpengene der, og glædet mig til, at vi med den ringe Rest maatte kunne naae ud til Kiel, ikke blev lidet ilde tilmode, da ved rothen Hahn, en Miils Wei fra Kiel, Rudskén bestuttede at give Herstene Vand og en Mundfuld Hø, og med det samme

---

fra, er det dog vist, at den som beiler til offentlig Roes, tillige underkaster sig offentlig Daddel, at det, der stiller sig, som Kunstværk, frem til Beundring og Efterligning, maa taale Parodie og Persiflage. Saaledes har Molière i sin Impromptu de Versailles paroderet sine Mebeilere fra Hotel de Bourgogne. At imidlertid her ogsaa gives Grændser, at det mellem Medlemmer af een Kunstcorporation, deels som uædelt, deels som uklogt, ikke bør finde Sted, eller taales, forstaaer sig naturligtvis selv.

tage sig selv en Snaps, og nu Lysten mod Sædvane kom over Samso, ligeledes at slaae af, og faae sig noget at leve af, hvilket jeg da for Stams Skyld maatte giere med. Lykkeligviis var vor Fortæring meget tarvelig, og vor Regning i Følge heraf meget billig, saa at jeg ikke alene kunde der klare fuldkommen ordenlig for os; men endog ved vort Komme til Kiel, da vi stod i Behold paa vor Stue hos vor gamle Bert Iversen, havde faaet vort Lei op, og fornøiet Postkarlen, endnu havde 4 Skilling pr. Cassa.

Da jeg i disse Erindringer neppe ofte faaer Leilighed at omtale min Deconomie med særdeles Berømmelse, vil man undskylde, at jeg ikke lader denne ualmindelige Anledning gaae unyttet forbi, saameget mere, som jeg maa tilføie, at Samso ofte siden derom sagde, at han var færdig at blive bange for mig, da han saae, at jeg under givne Omstændigheder kunde endog være gierrig, som ellers neppe er af mine Naturfeil; hvorhos han imidlertid indrømmede, at jeg i saa Fald dog ikke lod det gaae ud over andre, men blot kunde nægte mig selv, hvad det saa skulde være. Jeg fragaaer det ikke, at jeg fra aarle Aar har gjort mig det til Bane og Lov, at have saa saa Nødvendigheder, som muligt, og vil man i det følgende Bind see, at jeg ved foresalden Leilighed ikke har befundet mig ilde derved. At det imidlertid ikke er den letteste af alle Opgaver, umiddelbar oven paa, man adskillige Maaneder i Rad har været vant til at rutte

med Louisdorer, Kremnizzer og hollandste Dukater, med eet at skulle tage Steen i en anden Haand, og vende en Groschen og en Eryver to Gange, inden man gav den ud, vil man maaskee give mig nogen Ret i.
 I Kiel fandt da baade Samsø og jeg Brev fra Kierulf, og troer jeg at burde meddele det væsentligste af det til mig, som Forklaring og Stadfæstelse af Udskilligt, baade i det Foregaaende og Efterfølgende, og tillige som en Udsigt over Litteraturens og flere Tings daværende Forhold efter vor Synsmaade, og Skildring af den mellem os herskende Tone.

"Gode Dreng! Borchs Coll. d. 21 Aug. 1784.

Tak, og atter Tak for Dit Brev! ja vist, min Broder! det er ikke Umagen værdt at snakke om, at vi have forsomt vor Brevverpling, vi vide dog:

at Gierter ei er det, som Seilen stikker i, og vide vel, hvordan det er."

"Dit Brev har baade glædet mig, og ikke glædet mig. Du truer at forlade Danmark, Dine Venner, og mig. Vel sandt, der kan endnu skee Forandringer i Din Beslutning, inden den bliver udført, og om slige Ting kan man bedre tale mundtlig, end skrive; men dog vil jeg bede Dig, intet at beslutte, førend Du har været hjemme, og kun erindre dette:

*) staaer vel ikke fastere, end mange andre — —

*) Min fornemste Antagonist, som jeg den Tid ansaae for Hovedanstødsstenen i alle mine Ønsker og Planer.

— — — jeg har hørt, at han tydelig skal have ladet sig mærke med, at han ventede sin Afsked. Numsen roses, som en brav Mand, og en Mand af Smag; hvem veed, hvad der kan blive af? Du ved ogsaa, siden Du intet har hørt herfra siden April, saa vil jeg fortælle Dig, hvad i disse Dage er skeet; Du skrev mig engang til om Bierregaards Plads*; nu har han faaet sin Afsked; han ragede i Kammeret med Numsen, om han skulde passe paa Pagerne, eller ikke; hans Post er endnu ikke besat, og bliver det ikke før Næstaar, da der skal gøres en heel Forandring med Pageriværnet. Overalt, naar Du nu kommer hjem, saa lægge vi alle, hver et lidet Baand paa Dig, var det kun en Hysningtraad, saa

---

*) See ovenfor S. 109 o. f. Uagtet jeg imidlertid i Forveien havde søgt denne Post, som jeg ved den foretagne Forandring ikke i nogen Betragtning, og mældte mig ikke engang, da de toende Lærerposter bleve besatte med mine Venner D. J. Samsø, og Christian Hornemann, med hvem det af mange Aarsager ikke kunde falde mig ind at søge; vistnok havde jeg isinde at lægge an paa en Inspektorsplads, som var ubesat; men da jeg meddeelte Samsø min Idee, svarte han mig med sin medfødte Kæbenhavnerhøjtidelighed: "Men Du da, jeg vil staae under Dig?" og begreb jeg nu naturligviis, at det ingen Post var for mig, hvori jeg og fik Stadfæstelse, da jeg kort derpaa saa en Mand, som Confessionarius Bastholm, der ubetvivel var Dybsmanden til den hele vakkre Indretning, at beslaa den.

gør det dog noget, og er Du saa ingen Samson, skal Du ikke kunne sønderrive dem som, Syrraader. — Mere herom mundelig!"

"Litterariske Arbejder, som Du kunde tage Deel i, veed jeg dog eet; Gyldendal udgiver et Bibliothek for det smukke Kion *); han har bedet mig tage Deel deri; jeg kunde pro tempore ikke love ham noget synderligt; men jeg mener, at Du kunde snarere tage Deel deri. Hvad der saa omtrent kunde passe sig i et saadant Bibliothek, seer Du selv. Det behøvede just ikke at være originalt. Du kunde jo efter Fastsings**) Maade fortælle, hvad Du har læst; en Fortælling, skiondt den er forfattet i et andet Sprog, bliver original, naar den localiseres, daniseres, og omstøbes. Maaskee der kan findes flere saadanne Arbejder."

"Ugebladet ***) angaaende, da kan det blive brav, NB. naar vi blive flere; naar vi faae Materier alier til en Deel, for vi begynde. Men hvem skulde

*) Herom see ovenfor, S. 261.

**) Hvis Provindsialblade vare og ere mig endnu et uopnaaet Ideal af et Tidsskrift, saalidet det endog er blevet paaskønnet.

***) I Spectators Maneer, dog med nogen Nærmelse til Merciers Tableau de Paris, som jeg den Tid flittig studerede; hvoraf man finder et Minde i det anonyme Stykke om det fordærvelige Dyndehold (Minerva, August 1786) der aldrig har været kiendt for mit, og hvori dog staaer et og andet, jeg anseer det for Pligt, offentlig at vedkiendes.

vi faae med? derom mundtlig. Men en Ulykke er det, at det er blevet Ugeblads Perioden hos os. Der gaaer mange periodiske Skrifter ud hos os, som intet due. Skulde Golt nu bare ikke være blevet affrakede ved det meget Baas!"

"Wessel udgiver og et Ugeblad; det hedder vore Serviteur, otiosis. En Fortælling, som i Zuschlags *) Mund kan more, lader han os ærgre os over, naar han fortæller den i flette Riim **) Quantum mutatus ab illo Wessel, qvi — skrev:

En Herremand sov engang hen;
eller om Gaffelen:"

*) En Skolekammerat og Ven af mig, der var almeen i Orde blandt vor Kreds, som en mageløs Fortæller, saa at det endog var bleven Skik mellem os, saasnart en traf paa en morsom Anekdote, flux at ile med den til Zuschlag, at den kunde faae sit vedbørlige Salt paa hans Læber.

**) At dette ikke var ene min Vens Mening og min, men og andre unægtelig kompetente Dommeres, torde følgende Epigram af Eddard Storm i Anledning af Baggesens bekjendte Linier i Fortællingen Jeppe bevidne:

At dansk Prinsessen vilde leet
Ad Wessels strømpeløse Sørgespil,
Herr Baggesen har forudseet;
Men jeg tør sœie dette til,
At hvis hun havde læst hans Vore Serviteur,
Hun havde grædt langt meer end før.

At imidlertid den humane Ordbveier Kierulff, naar han offenkjendeligt sagde sine Tanker, vilde valgt

"Her udkom omsider i Julii Maaned en Nytaars-gave for 1784, en Nytaarsgave, hvori — Di meliora — *** havde største Deel *). Imidlertid roses den."

"For Guds Skyld tag ingen Deel i den blaa Journal **). Den staaer under L. S., og har nyelig igien befalet sig. Storms Fabler ere blevne re-censerede, rigtignok materialiter godt, men formaliter meget slet; hans Person er spottet, som Forfatter er han persifleret, og i sligt, veed jeg, Du finder ingen Lyst. Skulde, som jeg har hørt, Lars forlade den, saa kommer den i andre Hænder, og faaer enten Dreng, eller lærde Mand o: **** ***) **** og *** til Forfattere, og ingen af det Slags skiotter Du

---

et mildere udtryk, end ærgre, eller i det mindste bestemt det saaledes, at det var tydeligt, at det ærgerlige var, at en Vessel nødtes at skrive sligt for Brød, skylder jeg min tabte Qvintil udtrykkelig at tilføie,

*) Denne Dom vilde Kierulf i senere Aar ugierner have vedkiendt sig.

**) Alias Litteraturjournalen, et Paahæng paa alm. b. Bibl., til dagligt Brug, i det mindste paa norsk, kaldet blaa Bog. Den ophøimtalte ellers fortiente Lærde, var den Tid for sit Zeloterie i vor særdeles Ugunst. Befale var en kierulfsk Provincialeuphemismus.

***) Hvad man ved en anden Leilighed har kaldt gelehrte Rangspersoner, Høiæls Mæver og Alonges parrykker, corpus sine pectore o. s. v.

vel om til Medarbejdere. De lærde Efterretninger derimod skal jeg vel, saalænge jeg har med dem at bestille, vogte for sligt."

"Her ligger en stor Mængde til Dig. Da Du beder mig lade Dig vide noget om Litteraturens Stor og Ukrud hos os (jeg maa sige Dig, at dette Dit Udryk maa forklares, som *èr* *die* *duur*, og fortolkes, som om der stod: Litteraturens Ukruds Stor hos os, saa vil jeg sige Dig, at her ligger til Dig, foruden Ewald, og Søster Dorthes Breve, to Bind, et Hæfte af st. B. S. Skrifter, et af det norske, en Omarbejdning af Mad. Boyes Gorm den Gamle, Mændenes ny Skole af Tode, Clermont af Uhrberg, et Dratorium af Regisseur Hansen; heroiske Digte (en Heltesaga) af Sigvart Lyshe, Muntre Bibliothek af vor Ven *) (E.) Hørth for største Delen, Bibliothek for Musik- og Skuespilleffere af Udskillige, nogle Bind Skuespil; kort sagt, Gud ske Lov nok."

"Fortæl Samsø, at Hans **) har udgivet et Digt ***, *, *quo nihil flebilis*, jeg maatte give

*) Den staaer vel egentlig her per Antiphrasin; vistnok var hiint godmodige Menneſte langt fra ikke vor Ven; imidlertid var det ikke at vente, at vi skulde være hans Venner, især efter de mange Uleiligheder, hans daarlige Vers paa adskillige Maader havde voldt os, og især mig (ſee 1 B. S. 308).

**) En forhenværende Contubernal og Kammerat af Samsø, der ofte sagde hin brøse Sandheder om Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (22)

ham et Par Næsestyver, ved Gud! jeg kunde ei andet. Men det mærkelige er, han havde indbudet H.*d til at høre det oplæses, det var da tilskrevet Guldberg; men imidlertid skeedte Guldbergs Fald, og saa kom det saamænd ud, tilskrevet Kronprindsen; og Kammerherre Suhm har sagt, at hans Hensigt dermed var at blive Professor i de skionne Videnskaber ved Odensee Gymnasium.”

Kierulf vedbliver nu at fortælle mig adskilligt om adskillige, deels vore nøiere Venners, deels Betændtes personlige Stilling, og andre Forhold, i Særdeleshed det os saa kiære Samfund angaaende, om dets Bestræbelser og Idrætter, om min Oversættelse af Edikkemanden, og dens Stiæbner, om de

hans Versmageri. Engang skrev han Samsø til i Kiel, at han havde gjort et Digt paa — jeg veed ikke hvor mange hundrede — Vers, og faaet 50 Rdlr. derfor af Guldberg. ”Jeg seer, min søde Broder! — svarte S. ham — at Du har flaaet Dig til at leve af Din lille Cathetismus; det gjør Du vel i; kan Du faae saamange hundrede Vers, og 50 Daler ud af den første Art., som er saa kort, hvad vil Du ikke bringe ud af den anden?” Hvad iøvrigt her siges om den ubstaaarne Dedication, har jeg nylig af en yngre Litterator hørt fortalt, som et Sagn om Sigvart Lynge, og hans Oversættelse af Horatses Digtetekunst, og troer altsaa at burde bevidne, at Tillegnelsen til Guldberg virkelig findes forved sidstnævnte Skrift, og heller ikke let, efter sit Datum, kunde tænkes udstaaet.

tydste Skuespillerbreve, som til Michelsmessen skulde blive færdige; og nu tilsidst i et otte Dage senere tilsoiet Efterskrift, et Par flygtig hentastede Ord, der nævnte, at en af den Venindes Allernærmeste, for hvem min Lünevilledrom havde lært mig at skielve, i de samme Dage var død, og at — hvad endnu var værre — hun selv og en anden af hendes Allernærmeste vare begge syge.

Hvorledes denne Efterretning, saa loselig den endog var hentastet, især i min Sindsstemning, med den ængstelige Anelse, der, som med en Jidsvøbe, pidskede mig fremad, medens mit Livs onde Genius syntes at staae varslende ved min Fædrehjems Grændsesteen, for at bortstræmme mig fra at overskride Stiellet, maatte virke paa mig, vil man tydeligst kunde see af de Ord, hvormed Kierulf begyndte sit Svar paa det Brev, jeg umiddelbar, efter at have i Kjel modtaget hans første Skrivelse, tilsendte ham:

”Kiæreste Rahbet! hvad har jeg skrevet, at Du kunde troe, at *** Sygdom var af saa megen Betydning. Kiæreste! de har alt i en Maaned været her i Byen, og befindende dem ret vel. Det var egentlig det, jeg skriver Dig til for; thi Klokken fem kom jeg hjem, og fandt Dit Brev, og dette, maatte jeg see, at faae bort med min Broder. Dette maa da være nok for det første.”

Nu, vist nok var dette Noget, og jeg lod mig endelig for saavidt berolige; skøndt, som man skal see,

mine mørke Aelser, der alt i Leipzig havde afvundet mig det kun alt for prophetiske Suf:

Som Vinternatten mørke Billeder

For dette Haabets sidste Glimt sig drages:

Om mine Vænger jeg ei mere seer,

Om jeg dem seer, bortførge deres Dage!

Hvis denne Smerte der til mig er glemt,

Lad her mig bortdøe, ubegrædt og glemt,

havde været mere ubedragelige, end jeg, maaſkee af min Natur alt for tilbøielig, saavel til Haab, som til Mishaa, et Dieblif smigrede mig med.

Midlertid gav den Modtagelse, jeg i Kiel fandt, især i det faderlige isellinske Huus, hos min ædle Lærer Tetens, i den interessante Carl Cramerske Kredse, hos mine ædle Ordensbrødre i $\square$, og mine flinke Universitetskammerater, især mine vakre Lebradere *) mig en velkommen Forsmag paa, hvad der maatte vente mig hjemme, saafremt igrigt Alting var det, som det skulde. Ogsaa kunde jeg ikke modstaae den Fristelse, at faae mig her en 14-Dages Tid til Ro, da saadanne utilsidesættelige Forsald, som f. Ex., at min bedste academiske Ven Bremer skulde optages til Frimurer, holdt mig fast. Midlertid gav Samsø sig forud paa Hjemveien, da han ikke vilde gaae strax til Kiøbenhavn, men ved et Besøg hos sin Søster paa Tølløse i al Stilhed saaledes nærme sig Hovedstaden, at han bedre der kunde sondere Terrainet

*) See ovenfor S. 99.

for sit Vedkommende, inden han betraadte det igien; thi ogsaa for ham syntes de Omstændigheder, der havde bestemt ham til at reise, i det mindste ikke forandrede til det Bedre.

Med hvad Dine jeg efter Kiserulfs sidste Skrivelse betragtede min Hiemkomst, vil man i følgende, af et Brev, jeg under anden October medgav min Ven Kunzen til Rosings, bedst kunne skionne.

"Ven! Snart seer Du mig igien! snart er Din Rahbet igien i Dine Arme; allerede er jeg i Kiel, hvor jeg bliver nogle Dage, for at nyde mine gamle Venner her, og derfra hiem til mine ældste Fortrolige. Forlad mig, at jeg i saa lang Tid ikke har skrevet Dig til; Du svarte mig ikke paa mit Brev fra Paris; jeg fik fra en anden Kant Underretning, at mine Værmeste vare syge; læg nu hertil dette Hjertes bange Aelse, som saalænge har været min Plageaand. I denne Stemning torde jeg ikke skrive, for jeg horte, Alt var vel. Overbringeren af dette Brev er Kunzen, en ung Musikus og Componist af Fortieneste, og en af mine kiæreste kiæreste Venner; jeg haaber, eller rettere sagt, jeg veed, han behøver ingen anden Anbefaling hos Dig."

— Det øvrige af Rosings Deel af Brevet angaaer Kunzens Planer og Ønsker, en Helsen fra Samsø, der ligeledes lod Kunzen anbefale som sin Ven, og Sluttede med: "Naar jeg gaaer fra Kiel, kan jeg ikke sige; maaskee varer det endnu en 14 Dage. Hils alle Venner!"

Til hans Kone skrev jeg:

"Veninde!

Saa lidt Tid jeg endog har, da jeg skal klæde mig paa, og giere Visiter, og spise til Middag, og Himlen veed, hvad mere, maa jeg dog ogsaa skrive to Linier til Dem.

Haab at see vor Ven igien; Linder Smerten ved hans Bortgang; jeg skrev De for to Aar siden i min Stambog; han kommer nu, han seer sine Venner igien; men træffer han ogsaa en Glæde ved sin Hiemkomst, som svarer til deres Ulyst ved hans Bortgang? Nu! forlad mig dette Spørgsmaal! man spørger tit om det, man veed; ja! bedste Veninde! jeg veed det, jeg føler det; mine Venner kan ikke have glemt mig; jeg har jo ikke glemt dem."

"At jeg ikke skrev Dem til fra og om Paris, maa De forlade mig; desmere skal De snart høre om dette himmelske Sted; feedsommere Dage, end den Maaned i Smagens Hovedstad, har jeg ikke havt, siden jeg forlod Leipzig; den eneste Glæde, jeg har havt der, var, at jeg saae mig istand til at stoppe Munden paa enhver, der vil vanære vore Kunstnere, ved en Sammenligning med disse tragiske Markskrigere, om det saa var i en Lommebog."

"Saa gierne jeg sladrede lidt længere, maa jeg dog holde op. Nu vel! snart! snart! Gud ske lov for de lange Aftener! da skal jeg med lange Drag

igien nyde mine gamle Glæder, igien være, hvad jeg var, Barneven, Hofdigter, Lector, men fremfor Alt Deres gamle Ven. Rahbek."

"L. SE. Hils for Altting Deres Smaa! hvor jeg skal synge: der boede en Mand! og Ah Saer! aah Moer! for dem, naar jeg kommer hjem!"

Alt jeg affskriver dette Brev saa fuldstændig, uagtet jeg vel føler Alt, hvad der ved første Dietkast lader sig sige om dets Ubetydendehed, beder jeg Læseren undskyldte, indtil han i det Følgende seer, hvorvidt, og hvorledes de Forhaabninger, jeg her glædede mig ved, bleve opfyldte, eller skuffede. Især tillader jeg mig at pege hen til den Glæde, jeg lovede mig mellem min Venindes sex deilige, muntre, venlige Smaaglutter; hvoraf de ældste, og især min aarle Dindling, Opheelia, den ældste iblandt dem, med barnlig Længsel mindedes mig, hvoraf de to sidste smilede min Phantasie imøde, som ukjendte Blomsterknoppe, jeg skulden have Glæde af at see udvikles lidt efter lidt, og sammentilgænske dem med de tidligere. Man erindre blot, hvad foregaaende S. 165 er sagt, at man vil erkjende, at af Alt, hvad

Hin Ven*), som Elskov var, som hvæset blev med Smerte, Hin Ven, som aarle Krev saa dybt i unge Hierte, At Skriften lyser frem med samme Glands endnu, har indprentet der, intet har fra første Dieblit af staaet

*) Werthers.

saa uforandret, og indtil den Dag i Dag staaer uubskueligere, end som følgende: "Mit Hierte er intet nærmere end Born. Naar jeg saaledes seer til, og i det lidet Bæsen seer Sporene til alle Dyrer, alle Væner, som de engang saa nødvendig vil faae behov, naar jeg i Egenfindigheden skuer den tilkommende Standhaftighed og Fasthed af Character, i Overgivenheden al den tilkommende gode Humor, og den Lethed at smutte hen over alle Verdens Farer, alt saa usorvansket, saa heelt; stedsse gientager jeg da de gyldne Ord af Menneskenes Lærer: Uden I blive, som eet af disse!" Fra mine egne Barndoms Aar var jeg en lidenskabelig Barneven; i Lidenskabernes og Dmtumlingernes Dage segte, og fandt jeg ofte i barnlig Kreds, hvad jeg forgiæves søgte i Hvirvelen; mellem Born finder jeg paa mine ældre Dage, hvad jeg andensteds har opgivet at søge. Glædede, og glæder jeg mig nu saaledes til Born i Almindelighed, med hvormegen mere glad Længsel maatte jeg da see Gienfæmningen imøde med disse, som jeg fra den allertidligste Alder havde kiendt, og elsket, glæde mig til hvert Fremskridt, de i udvortes og indvortes Dannelse, under mit Pilgrimssærd, havde giort, hver Egenkab eller Egenhed, der i min Graværelse mere eller mindre havde udviklet, eller uddannet, eller bevaret sig hos hver af dem *), hiins

*) Sørgelig overraskende var det mig, i selvsamme Dage, som jeg i disse Erindringer S. 165-66 havde

tidlig lyse Aand og aabne Hjerter, dennes overgivne Liv-
 velighed, en tredies raske Bestemthed, til at gien-

omtalt disse mit aarle Paradieses Engle, at erfare, at den første af disse, min tidlige Yndling, Daphelia, var ikke mere. Da det saa synnerlig er truffet, at den, hvem flere Danmarks ypperste Hoveder have fra hendes tidlige Aar kiendt, yndet, beundret, vel og tilbeels tilbedet, fra hendes Gudfader Ewald af, der gav hende Navn, og nu fremdeles Pram, Thaarup, Samss, Falsen, Kiærulfs, Colb, Dehlenschläger, Gutfeld, Liebenberg o. fl., den, for hvem saamange af vore Digtere saa gierne kvad, at deres Kvad kunde blive sungne af hende, er under den dybeste Almeentaushed gaaet i sin Grav — savnende en ædel Skiald — saa være det mig her tilladt, at træde med Taare til Graven, og sige et Par hiertelige Ord til hendes Admindelse: Jeg har kiendt mangfoldige Fjænnere, af Dannelsen og Talenter mere glimrende unge Fruentimmer, men saa vakkere, der gjorde hyppigere og hurtigere Lykke, endog hos Medbeilerinder af Aand og Ynde; og kan jeg saa meget mere upartisk bedømme hende, da jeg i hende aldrig har seet andet end en usigelig byrebart yngre Søster, en kjær og herlig Moders værdige Datter. Var hendes Morgen venlig og skøn, da lyse ogsaa hendes Middag ualmindelig klar; men vel kan man sige, at ingen sinde var en Aften sin Morgen mere ulig end hendes.

Neppe kan nogen forestille sig min Overraskelse, da jeg, efter ikke i adskillige Aar at have seet hende, i Aaret 1816 med en Ven besøgte hende igjen, og ikke vilde været istand til at gienkiende hende, skøndt hun stod for mine Dine, havde jeg

Kiænde Moderen med alle hendes Aands og Hiertes
 Fortrin i hiin, Faderen med hans ualmindelige Ild og
 Kraft i denne, den paafaldende Forening af beg-
 ges Individualiteter i en tredie; og nu saadanne sex
 der i Alder saa at sige fulgte Trin for Trin paa hin-
 anden, to, som jeg aldeles ikke kiændte! Over enhver
 anden Forventning, der ved Hiemkomsten smilede mig
 imøde, hang en Sky, eller svævede en Taage; kun
 denne troede jeg aldeles trygt at kunne overlade mig
 til; og just herfra udgik, hvad især formørkede min
 Hiemkomsts Dage. Dog jeg maa ikke anticipere;
 tidsnok naaer jeg de Dage,

Der saae mig mellem friske Grave gaae,
 Som mine Nærmeste med Taare vøde,

---

ikke i det glade Udraab, hvormed hun hilste mig,
 Kiendt hendes gamle Hierte og hendes gamle Stem-
 me. Alt andet, selv hendes klare Aand, havde
 en nagenbe Drm gjort ukiændeligt, endog for mig.
 I tidlige Aar, men som for hende hverken vare Kraf-
 tens eller Glædens, lagde hendes i Bund og Grund
 undergravede Helbred hende i Graven; og kunde
 det ikke andet end falde mig overraskende paa, at
 det Ungdomsønske, hun paa vare idylliskglade Sam-
 vandringer i fordums feire Dage, saa ofte ut-
 trede: engang at hvile paa Asminderød Kirkegaard,
 er mellem alle Ungdomsønsker og Drømme, det,
 hun fik troligst og bogstaveligst opfyldt, efterat hun
 havde seet saamange af de øvrige svigte og glippe.
 Fred over hendes Støv! hendes aarle usoranderlige
 Vens bedste Belsignelse over hendes elskelige Minde!

Og ei engang det lidte Tab begræbe,
Men føle ængstlig det, som forestaae.

Udseesaa tilbage til Dageus Orden.

Man vil uden tvivl have mærket mig det af, at
jeg, som jeg forhen har yttret,

Gierne fæster Rod hvor jeg er,
og stod jeg da ikke lidt Fare for at groe umærkelig
fast i Kiel, da der ikke alene, ved Prof. Krazensteins
Gjennemreise med hans unge hamborgske Kone, var
den Tid endnu mere end sædvanlig selskabelig gjæst-
venligt i den Kreds, hvortil baade de og jeg hørte,
men men da og mine kielske Venner vel vare ligesaa om-
hyggelige og ivrige i at lægge hver sin Hyslingstraad
paa mig, at jeg ikke skulde rive mig løs, som Kier-
ulf havde forsikret, de kiøbenhavnske i sin Tid vilde
være.

Mellem disse Baand kan jeg ikke undlade at nævne
et, som var mig særdeles behageligt. Min i det for-
regaaende oftere omtalte Ven og Broder Hudtwalcker
— senere Præst her til Garnisonskirken, og nu i Hol-
steen — var for kort siden ansat som Overlærer ved
Cutins Latinskole, som den Tid stod under den be-
rømte J. H. Voss; og kom ugenlig een eller to
Gange til Kiel at besøge sin Kiæreste. Det blev da
Bedtægt, at, naar han tog hjem, jeg skulde følge
ham i Postkariolen til Prez, som var nærmeste Sta-
tion, for derfra at bringe hans skriftlige Farvel til-
bage til hans Sufette; og var jeg, i Felge min San-

cho Panza-Natur, saa tro i dette mit Vaabendragerkald, at det end ikke randt mig i Tanke, at bringe hende dette Leppel nogle Timer sildere, for at giøre hele Reisen med ham, om ikke for at see Eutins vel ikke uden Føie saa høilovede Egne — thi dette kunde, som noget Nytt, just ikke friste mig saa særdeles — saa dog for at giøre Kiendskab med Millers og Heltns Ven, Germaniens Theokrit, hvem jeg ved at forestilles af Hudwalcker, og anbefales af Carl Cramer, kunde været vis paa en venlig Modtagelse af. Han imidlertid være, at han ved sin daværende Skrid med Heyne, hvortedes de grædste Aar havde bræget, havde vaakt en Ait Fordom imod sig hos en lidt fremfusende Yngling, der aldeles ikke den Tid var istand til at vurdere denne ægte Klassikers Værd.

Alt jeg imidlertid endelig kom bort fra Kiel, havde jeg uidentviyl fornemmelig Professor Olivarius at takke, der vilde besøge sin Familie i Kiøbenhavn, og med hvem jeg enedes at giøre Reisen. Fra Reisen selv har jeg ikke stort andre, eller mærkeligere Erindringer, end at, da vi tog Veien over Angeln og Als, det venlige Augustenborg smilende i en blid Morgenbelysning gjorde et Indtryk paa mig, som endnu den Dag i Dag lader mig angre, at jeg lod de Dage unyttede, da samtlige Videnskabs- og Blisdoms Gudinder, giennem Musageten Fredrik Christians Mund og Pen, mere end een gang indbød mig til hiin deres Helligdom.

Fremdeles opholdt vi os en Dags Tid i Odense, hvor min aarle Ven, Boghandler Jørgen, førte mig ud til den Gravlund, hvor han har sat sin uforglemmelige Søster Charlotte Louise Jørgen der Minder, der findes som Titelvignet for ved Nytaarsgaven 1785, som begynder med min Elegie til hendes Grindring. At jeg, efter nu at have reist nogle hundrede Mile ved Dag og Nat, tildeels i Ufere og Uveie, første Gang i mit Liv væltede, eller rettere væltedes, imellem Ringsted og Roeskilde, idet en fornem Mand, der kom tiende i en Karet med fire Heste, og som vi maatte kjøre af Veien for, ikke desmindre kjørte paa os, saa vor Postvogn kastedes over Ende, og han nu stod af for at skjælde os Huden fuld, fordi vi kjørte saa galt, vilde jeg ikke nævne — hvorvel jeg den Gang tog det saa ilde op, at jeg, medens jeg laa under Vognen og Reiserøiet, havde stærkt isinde selesig at give ham mine Tanker om den Sag tilkiænde, men da jeg kom op, og saa, at hans Heivelbaarenhed foruden Postkarlen havde to Liberalemler med sig, medens vort hele Mandskab bestod i mig, en halvvoxen Postdreng og en Professor, der neppe vilde taget Haand i med, lod jeg det klogelig blive ved nogle knubbete Ord — der som ikke denne Omstændighed her i Chronologisk Henseende kom mig til Hielp.

Ved at giennemblade de ældre Aargange af Alderskrævisen om en og anden Oplysning til disse Grindrings Brug, træffer jeg nemlig handelseviis ovenomtalte

fornemme Mand blandt de Udpasserede i Octobermaas-
neds sidste Uge, og har altsaa her, takstee min Vælt-
ning, i det mindste semiofficiel Visshed for, om ikke
just, hvad Dag, saa dog i hvilke Dage jeg kom hjem.
Da vi naaede Kiøbenhavn hen paa Aftenen, af-
talte Professor Olivarius og jeg, at vi skulde fiøre
hen til hans Forældres, der, om jeg ikke husker me-
get feil, boede paa Kiøbmagergade i Nærheden af
Posthuset, jeg staae af der, og lade mit Toi næste
Morgen afhente hos ham.

Som jeg netop er kommet af Bognen, giver
Rudskén Drickpenge, tager Afsteed med min Reise-
sælle, og siger ham velforskyldt Tak for venstabeligt
Reiseselskab, standser en Forbigaaende ved at høre min
Kost, nævner mig, falder mig om Halsen, og det
var min Lorents Wiwet. Sandelig! dersom jeg
imellem alle mine Venner skulde udkaaret mig den,
der i dette Dieblík maatte være mig kjærkomnest, hvem
jeg allerhelst maatte ønske at see, ingen, ingen kunde
i mindste Maade giort ham Forrangen stridig; ingen
var der, hvem jeg saa frit kunde spørge om Alt, hvad
der i det Dieblík laae mig nærmest paa Hierte at vi-
de, ingen, af hvem jeg saa tillidsfuld kunde vente
redelig og paalidelig Underretning, ingen, der hierte-
gladere vilde meddele mig det Gode, mere skaansom-
deeltagende det Onde.

Ogsaa tilbød han sig strax at ledsage mig hjem
til mine Forældres, for at kunne underveis tilfreds-

Stille mine ivrigste Længsler, berolige mig i Henseende til samtlige Rosings, sin Sophies og sit eget Befindende. Som han imidlertid var midt i sin Fortælling, standsede han pludselig ved et mig ubekendt Huus paa Hiernet af Gattersgaden og Borgergaden, bragde mig uden videre Oplysning, end blot de fire Ord: her skal vi ind, op i tredie Etage, ringede paa, blev lukket ind, mældte os med de Ord: hvem bringer jeg Dem her? og jeg stod til Rosings, der, hvad jeg ikke vidste, sidste Flyttedag vare komne her at boe.

Hvorledes jeg af disse mine hiertelige Venner blev modtaget, hvorledes Gienfynnet, Gienfamlingen i dette Dieblif rigelig betalte alle Adskillelsens Smerter og Savn, dertil har Sproget ikke Ord, dertil har Hiertet, efter mere end to Marsnese, endnu ikkun Taare. Vistnok blev der, umiddelbar oven paa de første Velkomstens Dieblif, lagt en tung Dæmper paa min Glæde ved det Sørgedebudskab af Rosings Mund: Rose seer Du ikke mere! ved den Efterretning: at denne min store elskede Kunstlærer laae uden Haab af en ulægelig Sygdom. Midlertid! i et Dieblif, da man har pludselig gienfundet saameget, gienfundet, hvad saa bestemt har været bebudet, som uigientadelig tabt, som min Wiwet selv, troer man ikke paa Mulighed af Tab; har jeg ved mangen Leilighed det efter min Navne, Søsteren Knud,

aldrig

At lade Haabet fare, for det selv
 Vil slippe dette Bryst,

maatte det nærværende mere end noget andet være
 Haabets Dieblif; thi hvad er haabende som Glæden?
 hvad mistroftige som Sorgen? Med Foie maa Ho-
 rats falde det et velberedt Bryst, der i Modgang haa-
 ber, i Medgang frygter Skiæbnens Forandring; paa
 denne Hoes torde jeg kun have saare maadelig Fordring.
 In. Hvor hurtig Tiden gaaer, naar man er, hvor
 man er gierne, og glad, er for ofte sagt paa Prosa
 og Vers, til jeg skulde finde det fornødent, at gien-
 tage det her. Vistnok var, da Wiwet maatte minde
 mig om, det var paa Tide, jeg mig forsoied hiem,
 Dagen skredet mere under, og Matten vældet mere
 ud, end jeg vel havde forestilt mig, og var det, da vi
 kom ud til mine Forældres, saa temmelig borgerlig
 Sengetid, mine Sødsfende i Seng, min Moder i sit
 Nattoei, min Fader i Begreb med de sidste Drag af
 sin Aftenpipe. Saa kjerlig da min Moder tog imod
 mig, gier dog det, at falde selvanden, og det med
 en Halvfremmed, saa silde paa Aftenen, saa at sige,
 med Døren ind i Huset, altid en Art Forstyrrelse,
 saa meget mere, som min Moder naturligviis nu fik en
 heel Deel Huusstykker, da jeg, som saa længe havde
 været vant til at leve paa Fjeldsfod, og vistnok al-
 drig har kunnet faae i Hovedet, der giordes Forbe-
 redelser behov for at tage imod mig, der fordrer saa-
 lidet, sagtens havde forømt den lille Omstændighed,
 at mælde, hvad Dag jeg vilde komme. Min Fader,
 der, i saa høi Grad han var en Mand af Ord, var

intet mindre end Mand af mange Ord, og især viste sine Børn sin ualmindelige Kiærlighed i Gierningen, og ikke ved Kiæleri, var da egentlig den, der skulde giøre Velkomstens Honneurs, og dette gjorde han efter sin Maade i al Korthed og Alvorlighed. Mig, som kiendte ham, faldt det aldeles ikke paa; men Wiwet, der vel hiemme var vant til noget mere Ordbram og Ordsødme, tilstod mig, at Modtagelsen var forekommet ham kold. At det imidlertid var ganske umuligt, at Forestillingerne om, hvad jeg nu havde reist for og til, hvad der nu kunde og skulde blive af mig, da den Mand, paa hvis Rit og Løfter jeg var reist, ikke mere var istand til at udrette noget for mig, og da saa mange af de Ting, man regnede paa, ved at lade mig giøre saa kostbar en Reise, saa særdeles havde forandret sig, ikke til det bedre, ved pludselig at see mig, maatte vaagne i min Faders Siæl, og tegne dem i hans Ansigt med den Læselighed, der hos ham var saa characteristisk *), vil jeg ikke fragaae, men meget mere erkiænde, elske og ære min trofaste Fader deri.

---

*) Min afdøde Ven Prof. Poulsen klagede over, at min Faders Portrait næsten var umuligt at træffe, formodentlig den uafslæbelige Forandring af hans Ansigtstræk, efter de Tanker, der, medens han sad for Maleren, afløste hinanden i hans Indre.

Alt han torde have gjort sig disse Spørgsmaal, er mig saameget begribeligere, som de i saa hoi Grad paastrængte sig mig selv. I det Dieblit, jeg betraadde min Hiemstavn, rullede Dækket op til en ny Act af mit Livs Drama; i hvad Forbindelse, i hvilket Forhold vilde den staae til de foregaaende? hvilke af de gamle Traade vilde være at regne paa? hvilke nye vilde komme i de bortfaldnes eller voldelig overrevnes Sted? hvorledes vilde de knytte sig til de ældre? utallige flige Spørgsmaal maatte frembyde sig for mig, hvorhen jeg saa vendte mit Nie; og om end Honninggen paa Velkomstbægerets Rand bragte mig ved sin Godhed til strax at glemme meget og mangehaande, vakte dog den Malurt, som selv dette var frydret med, mig snart til andre Fornemmelser.

Mellem mine første Veie var naturligviis, Dagen efter min Ankomst at gaae til min sønligen elskede, døende, ypperste Kunstlærer, Fader Rose. Han laae rolig hen; hans Kone bebudede ham, som noget glædeligt, at hans Søn, som han elskede at kalde mig, var der, for at see til ham. "Gud velsigne ham!" sagde den Døende med stille Hiertelighed, og sank atter hen i sin Dvale. Dagen efter døde han, og havde saaledes i bogstaveligste Betydning min Hiemreise været en Vandring fra en Grav til en Dødsfeng. Ved Caroline Beck's pludselige Død nedkastedes i Gruus det Trylleslot, mine Drømme havde bygget dem i Tydskland;

med Rose sank den Hovedpille, jeg skolede paa, for her i Danmark at reise mig et nyt. I ham døde mig den danske Kunstskoles Fader og ypperste Mønster, den Kunstens navn, hvorefter jeg vilde prøve, uddanne, og fuldkomme Alt, hvad jeg paa min Vandring havde lært, iagttaget, og tænkt? Vel kunde jeg sige med Quintilian: "Hvo kunde undres over, at Studier udsattes, som man snarere maatte undres, ikke aldeles bleve afbrudte!" Sandelig! jeg kunde vel synes at faaet Barfler fuldt op, at vælge mig en anden Bane! Helst ikke er det blevet ved disse, og desuagtet . . . dog — man vil i det følgende see, hvor ofte jeg har villet rive mig derfra, hvorledes jeg en Række af Aar har forsaaget hin, troet mig for stedse løst derfra; og nu uventet, saa godt som uvitterlig, fastedes igien ind derpaa, bandtes fastere dertil end nogen sinde; og under idelige saa godt som uafsladelige Beskræbelser at rive mig derfra, finder mig, som toglæt dertil, end ikke sluppen løs. Dog tilbage til min Fortælling!

Ligesom Roses Død var min Betsomst, saaledes blev og en Sorgesang over ham min Gienkomstshilsen i vor Litteratur. Giorde Hjertet stedse veltalende, vel maatte det da synes, som Tabet af en Mand, der var mig saa klar, saa stor, saa vigtig, maatte have indgivet mig disse sanddru Ord, som trænge ind til det Jnderste, fordi de udgaar deraf. Men

nei! siden hiin min Jordefang over min inderlig elskede Bedstefader *) troer jeg ikke at have frembragt noget saa aldeles upoetisk og slet; maaskee fordi min Sorg her var for ublandet til at være elegisk, eller i det mindste kun blandet med Følelser, der ikke ere poetiske, Mismod og Hiertets Bespænding; ogsaa har jeg aldrig været fristet at optage eller bevare den nogensteds.

Bistnok kunde jeg til Nød lyve for mig selv, og sige, at physisk Upasselighed forstemte, og sløvede mig, da jeg nogle Dage laae tilsengs, og af denne Aarsag end ikke bivaanede hans Jordefærd; men jeg veed for vel, og mere end een Erindring, som jeg imidlertid ikke troer at burde optegne her, gienkalde mig for levende, at det mere var Sindet, der virkede paa Legemet, end Legemet paa Sindet. Sangen blev affunget af Skuespillerpersonalet, der bar ham, og af alle dem blandt det quindelige Syngespersonale, der ikke vare for fornemme til at være Skuespillerinder; og skal den, sin slette Text uagret, da Musiken, som uidentviol toges af Cora, var deilig, have gjort megen Effekt. Ved værdigere Høitid hædredes han, da Mandagen den 6 December Sørgeespillet Zarine, hvis første og ypperste Forstionner han havde været, blev opført, og ved denne Leilighed — som Adresseavisen udtrykker sig — Skuespillerne havde beholdet kongen

*) See 1 B. S. 205.

lig allernaadigst Tilladelse, tillige at hædre den af-
døde Skuespiller Rose ved en Prolog. Prologen var,
som bekendt, af Thaarup, og egentlig det første, hvor-
med han paa Scenen stod frem. Mad. Rosings Mel-
pomene var — som det vel til hendes store Lærers
Afmindelse burde være — maaskee det ædelstørste, jeg i
de 50 Aar, jeg har beundret denne uopnaaede Kunst-
nerinde, har seet, og var Madam Preislers Thalia
end vel ikke hin Musa lig, var Mettrixen dog skion som
Thalia. At der ikke rørte sig en Haand, da Dækket
faldt, gav Thaarup Anledning at tilskrive sin mester-
lige Fortøllerinde den skionne Taksigelse, der endes
med de to deilige Linier:

Tag det Udsald af hvert ædelt Hierte,
Som Dig Taushed gav!

at han imidlertid selv ikke ganske saae det med samme
Dine, tør man maaskee slutte af, at han Forestillings-
aftenen til en Stormand, der ikke ugierne troedes at
see dette tvetydige Udsald, men ikke desmindre fandt
sig besejret at giøre ham Complimenter, kaldte sig
Auteur presque sillé. Den fornemme Verden leed
overalt ikke den Hædning af en Skuespiller, og forar-
gede sig især over, at Baron Holbergs Monument
stod paa Scenen mellem Clementins, Pondemanns og
andre slige Comedianters, hvortil man rigtig nok
svarte dem, at, dersom Holberg ikke havde været An-

det end Baron, skulde han heller ikke være kommet
iblandt disse.

Herved slutter jeg Vandreaarene, til hvis
Begivenheder jeg med Frie troer at kunne regne Ro-
ses Død, da han tabtes for mig under min Van-
dring; hvad jeg i næste Bind faaer at fortælle, kan
jeg ikke passeligere bebude, end ved at betegne denne
Periode med Navn af mine Prøveaar.

Til Læseren.

Hic tamen infodiam Pers. Sat. 1 v. 120.

Ved at giennemløbe paa ny det Bind, som herved forelægges Publikum, har jeg af forskiellige Aarsager funden mig beseiet at hosføie i Anhang følgende Tillæg:

S. 18. Mærkeligt er det, at hvad jeg S. 18 mælder om mit lidet Held med det Grædste, ligeledes har været Tilfældet med en anden Videnskabsmand, som jeg i øvrigt i ingen Henseende vil sætte mig i Ligning med. Holberg nævner nemlig i sin 257 Epistel mellem de tree Studia, som han meest har lagt Bind paa, men hvori han mindst har giort Fremgang, at: hvor mange grædste Bøger han har læst, har han dog intet lært tilgavns — formodentlig netop, fordi den cursoriske Læsning, man ved de nyere Sprog bliver vant til, gjør om ikke uskikket, dog utilboielig til det statariske Studium, uden hvilket i de gamle ingen virkelig Fremgang kan gøres.

S. 70. Den Klingmann, her omtales, er den for kort siden afdøde pensionerede wienste Hoffskuespiller, der en Række af Aar hørte til det schröderiske Theaters Prydelser, og ikke, som af Aldskillige er steet, er at forbytte med den endnu levende berømte Skri-

bent August Klingemann, Directeur for det brunsvig-
 ske Theater, og Forfatter til adskillige Tragedier, hvor-
 iblandt den forrige Vinter her mesterlig forestilte, og
 i Mar ikke gientagne, Ferdinand Cortes, med flere,
 samt adskillige lærerige theoretiske Skrifter, hvori
 blandt eet, om den Kunst at sætte Repertoier, 1012
 99 C. 242. I Anledning af, hvad her er sagt, an-
 gaaende Forskielligheden af mine og Prof. Meyers
 Domme om de wienste Skuespillere, faldt mig med
 Sandhedens fulde Vagt følgende Ord paa, som jeg
 fandt i anden Deel af Boghandler Beckens nys ud-
 komne Reise — 2 D. C. 187 o. f. — og som jeg
 her affriver, for tillige in omniibus at underskrive dem,
 som noget af det smagfuldeste og meest selv tænkte, jeg
 i en rum Tid over den dramatiste Kunst har læst. 1013
 99 C. I Anledning af nysnævnte Reisendes Forundring
 over, at et ham særdeles roest Theater ikke opfyldte
 hans Forventning, meddeelte en sagkyndig let udfinde-
 lig Landsmand og Ven ham følgende Bemærkninger:
 1014 1015 Saaledes gaaer det flere end Dig, og jeg kunde
 næsten sige, det var et Under, om det kunde gaae dem
 anderledes. De fleeste betragte, men arigrigen, Thea-
 tret, som et Maleri, hvilket overalt er det samme,
 skiondt det under eet Dagssin frembyder eet, under
 et andet et andet Farvespil. De betænke ikke, at de
 her see levende Figurer, som først kunne virke med
 deres eiendommelige, deres særegne Kraft paa Tilskue-
 ren, naar denne har gjort sig deres særegne Eiendom-

meligheder egne. Og dette kan man hverken ved den første eller anden Forestilling, man seer den i. Det første flygtige Syn af hollersomhelt Kunstværk, det er, leder almindeligen til en skæb Døm, hvis man affiger den, forend man har undersøgt det, og bragt det til at kiende alle dets Bestanddele, og dette maa saameget mere gælde om det flygtigste af alle Kunstværker, en theatralst Forestilling. Et fremmed Instrument, et Organ, vi ikke ere vant til at høre, skurrer altid første Gang i vort Øre, naar det ikke er befriet fra alle Mangler. Øret maa have hævet sig over disse Betingelser, som intet Jordest nogeninde er befriet for, Øiet maa have vant sig til alle de uvante, i Begyndelsen maaskee stødende, Former, det seer for sig, inden det virkelig Gode hos den Bestuede kan bemærkes tydeligen af Tilskueren, og nydes tilfulde af ham. Ligesom udmærkede udvortes Guldkommenheder giøre os blinde for Feil, som ikke strax falde i Øiet, saaledes forblinde mange smaa udvortes Mangler, der ikke bemærkes mere af den, som er vant til dem, og har hævet sig over dem, os for det Gode, den ligger skjult bag ved dem. Ingen Skuespiller paa noget Theater i Verden er saa stor, saa ophøiet over disse Smaabetingelser, at enhver Tilskuer af Dømt og Indsigt, der seer ham første Gang, finder ham saa aldeles inde i den Caractær, han forestiller, naar der intet mere kunde være at ønske; men ved Vanen bliver han fortrolig med Skuespille-

rens Forestillingsmaade, og paa sit eget Hiems Theater seer han ikke dette Stødende, fordi han kender dets Personale, og Personalets Forestillingsmaader. Gørend han kommer paa dette Standpunkt, kan han ikke fælde nogen paalidelig og gyldig Dom, og ved et fremmed Theater hører der Tid til, inden han kommer paa det Standpunkt. Kun meget faa, kun de, der ere vante til at tænke klart over dramatisk Kunst, forstaae at abstrahere detsfra; men til at bringe det til denne Bane, hører der et mere end sædvanligt Nie, en mere end almindelig Kunstfands. Derfor er og intet mere upaalideligt, tildeels endog mere latterligt, end den Dom, der affiges over et Theater af en almindelig Reifende, og som de fleeste Reifende affige, naar Taler er derom, med en Suffisance, hvorved de saameget mere røbe deres Bantundighed i dette Fag. Hvor kan, f. Ex., den føle sig henrevet ved et beundringsværdigt Ensemble, der aldrig har seet det, og som hængende endnu med sit fremmede nysgierrig stirrende Nie, og med adspredt Sind, ved alle de nye Gienstande, der optræde for ham, naturligviis ikke kan overskue det, ei heller lægge Mærke dertil? Jeg vil overbevise Dig om Rigtigheden af, hvad jeg her siger Dig, ved Dit eget Exempel. Du er bleven fold ved den Forestilling, der i Aften har ydet mig sand Nydelse, fordi jeg kender det spillende Personale, og Du ikke kender det.

At jeg afbryder her, er sandelig ikke, fordi jeg er mindre enig med Grundføtningerne i det følgende, ſom jeg tværtimod i alle Ord, Punkter og Klausuler underſtriker. Kun vil jeg, at ikke den ovenanførte ſmagfulde Dramaturg, og jeg med ham, ſkulle miſtkiendes, tilføie: det første, der falder en Hverdags Tilſkuer ved en ny Stueplads, eller en ny Foreſtilling, paa, er, hvad der falder umiddelbar i Øie og Øre. At Garrik fattedes — ſom Sturz udtrykker ſig — næſten un pied du Roi til det, de Franſke kalde det høie tragiske; at Kongen i Hamlet talte meget høiere, end hiin lille Mand, ſom der blev gjort ſaameget af; at Clairon var lille af Bært, at Ekhof var meget langt fra at være en Aldoniſ, at Roſing havde en norſk Dialect, kan enhver Barbeersvend, ſaavelſom han i Tom Jones, ved første Stueſpilbeſøg fortælle os; men at Garrik var Kunſtens Proteus, at Clairon var paa Scenen ſtor ved ſin Aand, da hun ikke kunde være det ved ſit Legeme, at Ekhof var en ſcenift Demosthenes, med hvem ſelv Schröder tog i Betænkning at maale ſig, at Marſneſe kan gaae, og atter gaae, inden et fuldendt Kunſtværk, ſom Roſings Marinelli, hædrer den lauſte Scene, det ſeer endog den dannede fuldendte Kiender ikke ved første Niekaſt; det ſkal der langt og gientaget Studium til vedværlig at erkiende. Intet er derfor den dramatiſke Kunſt fordærveligere, og mere fornedrende, end den nu græsſerende Nyhedshunger, hvor den ene Bagatel efter den anden drager

forbi, som Schattenspiel an der Wand, uden at Kunstneren deri faaer Leilighed at levere, Kunstdommeren at kiende og erkiende noget Kunstværk; derved komme vi ddi, at — som en fremmed Kunstner af første Rang nylig skrev mig — man efterhaanden bliver uvis, om man endnu er istand til at spille et virkeligt Digterværk — som det fortjener; derved vælges den sande Kunst under væmmelige Gøglerier. — Saaledes — siger han — er det, mere eller mindre, nu overalt. De — stutter han — har seet vor Konsts skionne Tid, vi ere kaldede til dets Liigfølge.”

mod Dog — overlod jeg mig til min Drift, blev her efterhaanden mere Note end Text, hvori jeg oveni tiobet fik at skaffe med en langt anden Tid, end den, Bogen omhandler.

80 S. 243. Hvorledes Schröders Colleger i Auschus, og deres høie Beskyttere, vidste at skaffe ham disse magelige Dage, derom har jeg, medens det endnu var mig i frisk Minde, i en Afhandling om Rolledoubling m. m. i Lommebogen for Skuespilnydere 1788 mellem mine Hovedbetænkkeligheder ved Doublingen sagt følgende: Den allerypperligste Skuespiller taber ikke alene sin Anseelse, men endog virkelig sit Værd, naar man holder ham borte fra Skuespladsen *); hans Eigner ruste — om man saa kan sige —

*) At det ikke bliver bedre derved, om man lader Kunstneren daglig tørste aandelig Langhalm, forstaaer sig selv. April 1825.

ved at være ubrugte; og dette kan saa let skee ved Doublering. Ved dette Middel drev man Lambrecht fra Berlins Theater, hvor han var Directeurs — Döbbelins — Familie i Velen; derved frænkede det Stephaniske Huus, understøttede af deres Beskyttere, Grev Rosenberg og Baron Riemmayer, den store Schröder og hans værdige Kone; derved — — — o jeg har seet — — — hvorledes man har laant en Kunstners lykkeligste Roller til en eller anden Directeuryndling; og paa det man ikke skulde nødsages at give Kunstneren dem igien, holdt Stykkerne siden omhyggelig uspilte, med mindre en beleilig Sygdom overfaldt denne, og satte ham ud af Stand til at spille; thi da kom de med Lynets Fart paa Repertoiret, og derfra paa Stuepladsen. Man havde vel endog den Godhed at skaane Kunstnerens Helbred, og ansee ham for syg, længe efter, at han og hans Doctor holdt Sygdommen for at være forbi, dersom han ellers vovede at komme sig, inden Yndlingen havde høstet al den mulige Fordeel af hans Upasselighed.”

Alt, hvad jeg her 1787 skrev, ikke var tomt Hierne-spind, har Meyer i Schröders Biographie 40 Aars senere, tildeels med Schröders egne Ord, tildeels med unægtelige Kiendsgierninger hjemlet, og vil jeg derfor vise did, hvor mangehaande mere vil findes, der kan foranledige nøiere Eftertanke.

S. 266. Da i en ovenomhandlet nysudkommet dansk Reisebeskrivelse, det, skøndt med siensynlig

Staaansomhed mod mig, er blevet bragt paa ny i Erindring, at man i Hamborg optog mig ilde, at jeg — just ikke i et poetisk Lune, som Reisebeskriveren mildelig udtrykker sig, men — i reen Spøg havde kaldt det en ugiæstfri By, vare det mig tilladt, da denne Begivenhed falder langt efter det Tidsrum, disse Erindringer komme til at berøre, at tage Anledning til et Par Ord herom, af dette Sted, hvor jeg med skyldig Taknemmelighed omtaler en Hamborgers og et hamborgsk Huses mageløse Giæstvenskab mod mig.

Blandt nogle Breve, jeg paa min første nyere holsteenske Reise 1819 havde skrevet til Kiøbenhavn, og som jeg siden lod aftrykke i det af mig udgivne Maanedsskrift Hesperus, vare adskillige til Prof. Nyerup, og disse, som ved Brevveksling mellem mangeaarige noie Venner er Tilfældet, efter som Omstændigheder og Lune indgave; i et af disse, det tredie, faldt mig ind, efter at have meddeelt ham adskillige litterariske Anecdoter og Efterretninger, at ende Brevet ved at sende ham — som jeg udtrykkelig siger — oven paa alt dette, lidt Galtskab, og deriblandt en Beretning om en morsommelig Vandring, jeg efter 30 Mars Graværelse paa denne hede Sommers hede Dag havde gjort giennem Hamborg, gaaet feil der af Alt, hvad jeg sagte, og endelig heed, leed, og leed af den fremmede By, var vendt tilbage til mit giæstmilde Altona, hvor jeg ovenikøbet paa selve Grændsestillet uventet havde mødt en gammel og kjær Universitetsven, Prof.

Med. Missen, Ridder af Dannebrogen. Nu tilføier jeg: "Lagtet jeg imidlertid denne Dag i bogstavelig Forstand rystede Støvet af mine Fødder over hiin ugiæstfri By, har jeg dog saalidt brudt Staven over den, at vi endog i Morgen paa nogle faa Dage flytte dertil."

Det er ofte hændet mig, og vel andre og bedre Mennesker, end jeg gier Fordring paa at være, at vi, just ved Bevidstheden, intet Ondt forsætlig at ville lægge i, hvad vi sagde, skundum ikke noksom have overveiet, om der desuagtet, os uvitterlig, kunde synes at ligge, eller af andre blive lagt noget Ondt i, hvad os slap af Mund eller Pen. Mig bevidst, at det Udtryk, at ryste Støvet af mine Fødder, var, som jeg og havde udtrykt mig, aldeles bogstavelig at forstaae, i det jeg maatte foretage en betydelig Afrydning og Afstørnings Operation med mine Sko, paa Grændsen mellem det altonaiske og hamborgske, inden jeg kunde træde ind ad Altonas Port, faldt det mig ikke ind, at man skulde for Alvor foretrække den figurlige æsterlandske Udtydning deraf; og i det jeg erkiænder, at det var en mislykket Fordanskning af inhospita urbs — som jeg vil tilstaae, jeg havde for Die — at kalde en By ugiæstfri, fordi jeg efter 30 Aars Fraværelse fandt mine gamle uforglemmelige Gæstvenner døde, bortdragne, fraværende, maa jeg dog tilføie, at jeg saameget mere gjorde mig Haab, at det ikke vilde blive taget i den værste Mening, da jeg deels i Forveien udtrykte

lig havde bebudet Alt, hvad her sagdes, som Gal-
skab, deels i det umiddelbar derpaa følgende, glædede
mig til, hvad der den 24 Junii forestod mig i Ham-
borg, og hvoraf jeg med Føie ventede mig noget
mere end Gæstfrihed, skiondt jeg tilstaaer, at det,
jeg mødte, langt overgik min Forventning; ligesom
jeg og her af fuldt Herte omtalte, at en af mine paa
hin mislige Hamborgvandring forseilede gamle elskede
Gæstvenner, den ædle Leonhard Wächter — Weit
Weber *) — havde besøgt mig i Altona, og at jeg i
ham havde fundet den Gamle; ikke at tale om, at det
følgende Brev begyndte med at fortælle, at jeg paa
Reisen til Altona havde seet og gienfundet mit ypperste
Gæstvennskabs-Ideal, Mad. Schröder, i hendes Rel-
lingen, altsaa alt fundet mageløst hamborgsk Gæstven-
skab, skiondt ikke inden Hamborgs Volde.

Var jeg midlertid, som Hensigten var, selv kom-
met til at besørge disse Breve oversatte, vilde jeg vel
her deels berigtiget hint i flere Henseender upassende
Ord, deels føiet en liden oplysende Note til; ligesom
og det Hele læst i Sammenhæng vilde viist, at jeg
skionsom erkjendte saavel den Modtagelse, jeg i Ham-
borg nød, som de Glæder, Hamborgs Schröderste Kunst-

---

*) Ved en Trykfeil ere disse Navne, hvoraf det ene
er Mandens virkelige, det andet hans literariske,
i den nys omhandlede Reise bleve til tree forskiel-
lige Personers, hvilket jeg her troer at burde be-
rigtige.

skole stænkedes mig. Men dette Forehavende bortfaldt,
 og den hæderværdige Løz gav dem stykkeviis Plads i
 sine yndede Originalien. En Mand, som jeg sær-
 deles hædrer, læste der ovenansførte Sted, tog det es-
 ter Bogstaven, forargedes derover, i Særdeleshed
 ved at sammenholde det med den Modtagelse, han havde
 haft en Broderdeel i, at yde mig, og paaankede det
 indelig, som ligesaa ubilligt, som uskionsomt, hvad
 det, naar det havde været alvorligen sagt, ustridig
 vilde været. Det, som gjør mig det til en dobbelte
 hellig og kjær Pligt, at omtale det her, er, at nu en til-
 stædeværende Landsmand, der fra sine Barndomsaar
 af havde kiendt mig, stod op, og tog tilorde til mit
 personlige Forsvar, medens han misbilligede Udtryk-
 kene, som uoverlagte og ugrundede; et Udfærd, der
 gjør ham saa meget mere Vre, og har saameget mere
 besøiet Krav paa min Erkiændelse, som vore personlige
 Forhold, hvad han og udtrykkeligen tilsoiede, den
 Tid vare, eller i det mindste syntes saadanne, at de
 vel kunde fritage ham for at fremstaae som min fri-
 villige Talsmand.

Dette er, hvad i ovenansførte Reise berøres med
 det Udtryk, at man optog det høist ilde, skiondt
 ikke med Grund, at jeg havde kaldet Hamborg
 en ugiæstfri By. Det er iøvrigt min Pligt at til-
 soie, at det er saa langt fra, jeg paa mine senere Rei-
 ser har mødt det Allermindste, der vidnede om, at
 man var Nag til mig for hint ørkesløse Ord, at jeg
 Erindringer af mit Liv. 2den Deel. (24)

vertimod i Hamborg og af Hamborgere har mødt, nydt, og fundet, ikke blot mere Gæstfrihed, end jeg efter min Viis at leve har kunnet modtage, men og, hvad mig er noget langt høiere og dyrebare, et Gæstvenskab, der, især hos den hamborgske Scenes Uedlinge, synes at være nedarvet fra deres herlige Forgiængere, mine gamle Lærere og Mønstre; og ikke er dette det eneste Helligdom, hvor den udødelige Schrøders Venstab og Gunst gik som en venlig Gæmius ved hans sønlig hengivne Lærlings Side. Den Yndest, den Godhed, den Algt, den Tillid, hvormed jeg, for som efter hin Tid, i Hamborg er hadret, vil blive mig uforglemmelig, saalænge jeg har Sands og Skionsomhed for, hvad der er virkelig værdt at sætte Priis paa.

I det jeg her har fralagt mig en Anke, som et ubesindigt Penstrøg har paadrager mig, være det mig tilladt at skrifte, og efter Tøne oprette, en anden Letsinnds Synd, som jeg i samme Breve begik. I et følgende Brev havde jeg fortalt en Anekdote om en Bærtshuusregning, som en reisende Musikus skulde have salderet med en Contraregning for en Composition af en Vise af Bertens. Jeg havde hørt Anekdoten i en talrig Forsamling, og ikke nævnt Bertens Navn, som jeg neppe troer engang, jeg havde hørt, i det mindste ikke beholdt. Efter min Hiemkomst fik jeg et Brev fra en mig ubekiendt Mand, der var fortørnet over denne Anekdote, som han paaastod baade at være usand,

og at være om ham. Det første har han siden til fuldkommen Evidents beviiist mig; hvad det sidste angik, kunde jeg vel med Gøie indvende, at, hvor ingen var nævnt, kunde ingen være fornærmet, og at jeg især ikke kunde have fornærmet en Mand, som, jeg ikke vidste, var til. Da jeg midlertid, som sagt, havde Syn for Sagen om Fortællingens Urigtighed, da flere af mine Venner forsikrede mig, at Manden var en brav Mand, og der tog sig den Sag nær, har det længe været mit Forsæt, at give ham den Gyldestgjørelse, jeg troer at skyldte, hvem jeg uwitterlig og uforsettlig har forulampet eller fortrædiget. Alt det skeer saa seent, kommer deels af, at denne Gyldestgjørelse i Begyndelsen affordredes mig i en Tone, som jeg aldrig har Hast med at efterkomme, saa meget mere, som jeg vel kunde fordre, at han skulde hiemle sin Aldkomst til at paatale den Sag, hvilket først senere paa en uforkastelig Maade factist skeede; deels og, at jeg ikke traf nogen beqvem Leilighed at giøre en Erklæring desangaaende, og sandt det, efter Aar og Dags Forløb og derover, alt for paafaldende, uden nogen Anledning, i et offentligt Blad, at falde som med Derreren ind i Huset dermed. Da jeg midlertid her har havt en anden samtidig ikke ulig Sag at omtale, vilde jeg hellere gribe Leiligheden ved Vandeloffen, om den endog skulde synes en Smule trukket ved Haarene, end lade den paa ny slippe mig af Hænderne. Saalidet, jeg haaber, det nogensinde skal blive mit Tilfælde, af

usfel Mennekesfrygt og feig Persons Anseelse at tie med,
 hvad Ret og Pligt byde mig at sige, saa usorandret
 skal det være min Bestræbelse, at blive mit gamle
 Balgsprog tro,

Curs'd be the Line, how well soever it flow,
 That tends to make one worthy man my foe,
 Give Virtue scandal, Innocence a fear,
 Or from the soft-eyed virgin steal a Tear;

og saa lidet skal jeg undsee mig ved at vedgaae og op-
 rette, hvad jeg usorvarende kan have brudt.

S. 275. For at forebygge Misforstand, vil jeg
 tilfoie, at det ikke var i samme Stykke eller Rolle,
 jeg denne Vinter saae det Ideal af Ingenuiter, den
 münchenste Mad. Lang, som Wilhelmine, her gav mig,
 overgaaet, da jeg ikke engang med Bished erindrer,
 om dette Stykke i Aar har været paa Skuepladsen; i
 det mindste har jeg da ikke bivaanet Forestillingen.

Bakkehuset April 1825.

K. L. Rahbek.

Trykfeil i Grindringernes anden Deel.

- C. 13 L. 9 bidroge læs bidrog
     L. 15 hermed gaaer ud
 — 15 L. 2 nedenfra til læs til den
 — 26 L. 11 Længset læs Længsel
 — 30 L. 13 første læs anden
 — 33 L. 8 i Grunden læs da var han
 — 47 L. 4 viltree læs viltre
 — 70 L. 6 Klingemann læs Klingmann
 — 88 L. 11 nedf. Recenscent læs Recensent
 — 95 L. 10 de faa Høstenere læs de faa Høstenerere
     deri
 — 98 L. 6 nedf. cartate læs caritate
 — 145 L. 13 nedf. som en Mand læs som en stion Mand
 — 149 L. 17 berved læs derved
 — 151 L. 10 Meistern læs Meisterin
 — 175 L. 9 nedf. Messen læs Meissen
 — 193 L. 4 nedf. Julie læs Ines de Castro
 — 210 L. 10 Comma efter levede
     L. 11 ligeledes efter Omgangmel
 — 212 L. 7 merleifer læs merleicher
 — 214 L. 18 var der læs var det
 — 236 L. 13 mindst udslættes
 — 237 nederste Lin. anden gaaer ud
 — 241 L. 4 nedf. Saccos læs Sacco
     L. 3 nedf. Partidebras læs Portdebras

- S. 267 l. 9 nebf. Buffoens las Buffaens
 — 279 l. 19 1786 las 1787.
 — 283 nederste lin. Jeg fandt mig las fandt mig
 — 285 l. 11 Liebesbundniß las Liebesbündniß
 — 287 l. 4 Agrypnin las Agrypnie
 — 300 l. 11-12 Reise las Reife
 — 310 l. 4-5 Canzerens las Canzlerens
 — 311 l. 11 piinllg las piinlig
 — 312 l. 13 fordum las fordoms.

